

5—12 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 5 maj

	Sid.
Svar på fråga av herr Helén ang. utredningen om åtgärder i syfte att skydda målsäganden mot skadeverkningar av brott	5
Svar på interpellationer av:	
herr Andersson i Storfors ang. pensionärernas billighetsresor på järnväg	6
herr Cassel ang. Ingesunds folkliga musikskola och herr Sundström ang. förverkligande av 1947 års musikutrednings förslag	7
Interpellationer av:	
herr Ståhl i anledning av översvämningarna i Värmlands och Kopparbergs län	12
herr Hagberg i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen	13

Onsdagen den 6 maj

Riksbankens sedelutgivning, m. m.	19
Stöd åt den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden	20
Svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde	22
Ändring av lagen om moderskapshjälp	27
Tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen	30
Ändrad lydelse av 42 § vägtrafikförordningen	36
Anslag till Fiskerilånefonden	37
Riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.	47
Ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m.	49
Ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo	50
Inrättande av eu lärarhögskola i södra Sverige	50

	Sid.
Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.	55
Främjande av småföretagsamhetens intressen	74
Näringslivets lokalisering	78
Utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering ..	92

Fredagen den 8 maj

Minnesord över avliden ledamot av kammaren	94
Svar på frågor av:	
herr Mellqvist ang. de av Dalälvens översvämning orsakade skadeverkningarna på kommunikationerna	94
herr Mellqvist ang. de skador som drabbat enskilda genom Dalälvens översvämning	94
herr Eliasson i Sundborn i anledning av översvämningarna i Dalarna, Hälsingland och Värmland	94
Svar på interpellationer av:	
herr Ståhl i anledning av översvämningarna i Värmlands och Kopparbergs län	94
herr Lundberg ang. åtgärder till trygghet av fritids- och sommarstugeverksamheten	100
Anslag för läkarutbildning	105
Anslag till socialattachéer	106
Ny organisation för civilförsvaret m. m.	109
Granskning av statsverket m. m.:	
Handläggningen av visst låne- och bidragsärendet	140
Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen ..	142
Restitution av skatt å bensin för motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrien	149
Viss restitution av energiskatt på bränsle	153
Obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped	156
Risikoförsäkring vid farligt räddningsarbete	156
Den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna	158
Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader	163
Interpellationer av:	
herr Johansson i Stockholm ang. behandlingen av värnpliktiga, som anses ha radikala politiska åsikter	170
herr Larsson i Norderön i anledning av sysselsättningssvårigheterna i skogsbygderna	170

Sid.

Tisdagen den 12 maj

Svar på fråga av herr Bengtsson i Varberg ang. tolkningen av bestämmelserna om uppförandebetyget	174
--	-----

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 6 maj**

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 22, rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.	19
— nr 24, om stöd åt den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden	20
— nr 25, ang. svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde	22
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 15, om ändring av 7 § lagen om moderskapshjälp	27
— nr 16, om tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen	30
— nr 20, om ändrad lydelse av 42 § vägtrafikförordningen	36
— nr 22, om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen	37
— nr 23, om införande i körkort av uppgift om innehavarens blodgrupp	37
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. anslag till Fiskerilånefonden, m. m.	37
— nr 25, ang. försäljning av kronoegendomar, m. m.	47
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 21, ang. generell hyreshöjning i saneringsmogna eller utdömda fastigheter	47
— nr 22, ang. näringsforskningen	47
— nr 23, ang. riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.	47
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 72, ang. anslagsbehovet för sjöbefälsskolorna m. m.	49
— nr 73, ang. avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet m. m.	49
— nr 74, ang. ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m.	49
— nr 75, ang. understöd åt båttrafiken i Stockholms skärgård ...	50
— nr 76, ang. ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo (delvis återförvisat till utskottet)	50
— nr 77, ang. inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige	50
— nr 78, ang. uppräknig av inkomsttiteln Statens bosättningslånefond	55
— nr 79, ang. överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter ...	55
— nr 80, ang. införlivande med statens järnvägar av Stockholm-Roslagens järnvägar	55
— nr 81, ang. förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.	55
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 37, om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.	55
— nr 44, om ändrad lydelse av 53 § och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen	74

	Sid.
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. utredning av näringslivets betingelser i Bohuslän, m. m.	74
— nr 26, ang. ändrad lydelse av 3 § förordningen om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m. ..	74
— nr 27, om sådana riktlinjer för finans- och kreditpolitiken att småföretagsamhetens intressen tillgodoses	74
— nr 28, ang. näringslivets lokalisering	78
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 24, om utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering	92

Fredagen den 8 maj

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 82, ang. anslag för läkarutbildning	105
— nr 83, ang. anslag till socialattachéer	106
— nr 84, ang. anslag till vattendomstolarna	109
— nr 85, ang. ny organisation för civilförsvaret m. m.	109
— nr 86, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (avskrivning av nya kapitalinvesteringar)	140
— nr 87, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. granskning av statsverket m. m.	140
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 41, ang. antidumping- och utjämningsstullar m. m.	149
<i>Sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. restitution av skatt å bensin för motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrien	149
— nr 2, ang. viss restitution av energiskatt på bränsle	153
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 29, om pension åt Hilma Nilsson	155
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. tillägg till konkurslagen ...	155
— nr 24, ang. ändring av lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption	155
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 24, om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped	156
— nr 25, om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete	156
— nr 26, om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn ..	158
— nr 27, ang. den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna	158
— nr 28, om tillstånd för utövande av fastighetsmäklaryrket	163
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 18, ang. kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.	163
— nr 19, om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättgångskostnader	163
— nr 20, om ändrad lydelse av 16 § folkbokföringsförordningen ...	169
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 25, om utredning beträffande alkoholen i den officiella representationen	169

Tisdagen den 5 maj

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 24 och den 28 nästlidna april.

§ 2

Svar på fråga ang. utredningen om åtgärder i syfte att skydda målsäganden mot skadeverkningar av brott

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **LINDELL**, som yttrade:

Herr talman! Herr Helén har frågat mig, om jag vill inför kammaren lämna en redogörelse för hur långt arbetet på den av riksdagen begärda utredningen om åtgärder i syfte att skydda målsäganden mot skadeverkningar av brott har fortskridit och när slutligt resultat kan väntas föreligga.

Herr Helén torde med sin fråga närmast åsyfta spörsmålet om tillämpning av införselinstitutet i fråga om skadestånd på grund av brott. Detta spörsmål har vid flera tillfällen under senare tid behandlats av riksdagen. Senast berördes saken i det interpellationssvar angående läget inom kriminalvården som statsministern lämnade i denna kammare den 2 december 1958. Därvid framhöll statsministern, att det förelåg ett nära samband mellan frågan om införselinstitutets tillämpning i dessa fall och utsokningsväsendets reformering, varför regeringen ansett det mest ändamålsenligt att frågan upptogs vid den förestående revisionen av utsokningslagen. Statsministern erinrade vidare om att riksdagen så sent som på våren 1958 uttalat sig i frågan och intagit samma ståndpunkt. Slutligen nämnde han,

att en förberedande översyn av utsokningslagen och därmed sammanhängande lagstiftning numera igångsatts inom justitiedepartementet och att det var avsett att det fortsatta arbetet med denna omfattande lagreform skulle anförtros åt lagberedningen.

Utöver detta vill jag tillägga, att den förberedande utredningen rörande utsokningslagstiftningen för kort tid sedan förstärkts med ytterligare en ledamot i syfte att arbetet skall kunna intensifieras. Om det finns några möjligheter att till särbehandling utbryta frågan om utbyggnad av införselinstitutet, så att det även kommer att avse skadestånd på grund av brott, kan inte bedömas på detta stadium av utredningsarbetet. Härvidlag måste erinras om att det finns även andra krav, som inte får eftersättas, t. ex. krav på underhållsbidrag till hustru och barn. Över huvud taget är utsokningsrätten ett komplex av lagbestämmelser, som griper in i varandra, och ett av de stora problemen är just att väga olika fordringsägares intressen mot varandra.

Härpå anförde

Herr **HELEN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga, ett svar som jag skulle vilja karakterisera såsom något mindre negativt än vad jag hade väntat mig och något mindre formalistiskt än det svar som statsministern under december lämnade mig i samma ärende.

Frågan om möjligheterna att göra utsokningslagen effektivare, så att de som drabbas av brott verkligen känner att samhället står på deras sida, är, såsom

Svar på interpellation ang. pensionärernas billighetsresor på järnväg

justitieministern antydde, mycket gammal. För 15 år sedan uttalade sig riksdagen mycket positivt i den anda som jag har velat påminna om genom framställandet av mina bägge frågor. Helt nyligen gjorde förste stadsfogden i Stockholm i anslutning till ett konkret fall — det gällde en utländsk studerande, som blivit överfallen av en svensk medborgare och ådömd ett skadestånd på drygt 1 000 kronor men som cirka två år efter överfallet fick veta att han inte kunde få ut detta skadestånd på grund av den svenska utsökningslagens ineffektivitet — det uttalandet, att det inträffade var ett typiskt exempel på lagens ineffektivitet. Denna mer än åttioåriga lag passar inte i vårt samhälle och är i stort behov av revision.

Om den saken finns det nu inte några delade meningar, men justitieministern vill ändå inte ta ställning till huruvida den speciella frågan om enskilt skadeståndsanspråk till följd av brott skall kunna brytas ut eller icke från revisionsarbetet. Jag skulle vilja vädja till justitieministern att på alla sätt bevaka möjligheterna att göra en sådan utbrytning av denna fråga. Jag har den bestämda uppfattningen att, alldeles oavsett hur samhället handlar i de övriga lagfrågor som nu kan sägas befinna sig i stöpsleven vad gäller brottsbekämpning och brottsövervakning, så är det viktigt att de enskilda medborgare, som helt oförskyllt råkar illa ut, har en bestämd känsla av att samhället försöker att snabbt skapa rimliga förhållanden på här berörda område. Om lagen nu är drygt 80 år och det kommer, såsom det sagts mig, att ta cirka 20 år att göra en revision av den, så skulle man alltså få vara med om att ett misslyckande som detta upplever hundraårsdagen, och det kan väl ändå inte vara justitieministerns syfte. Med den kännedom jag har om justitieministerns intresse i övrigt för dessa spörsmål tror jag tvärtom att det finns skäl hoppas, att det fortsatta arbetet med den förbe-

redande undersökningen leder till en särbehandling av denna fråga, så att vi inte behöver återkomma till den här i riksdagen nästa år, året därpå och så vidare, ändå tills en ny utsökningslag i sin helhet kan föreligga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på interpellation ang. pensionärernas billighetsresor på järnväg**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Storfors har frågat mig, om jag är villig att medverka till att pensionärernas billighetsresor vid årsskiftet utsträcker att gälla även för viss tid under sommarperioden.

Som en huvudprincip för nedsättningar i de allmänna taxorna på statens järnvägar gäller, att nedsättningarna skall vara järnvägsekonomiskt betingade. Järnvägsstyrelsen har sedan år 1955 medgivit ålderspensionärer rätt att vid årsskiftet företaga en tur- och returreisa till 50 procents nedsättning av returpriset. Styrelsen har ansett denna nedsättning vara järnvägsekonomiskt motiverad, då trafikapparaten vid denna tid dimensionerats för den stora helgtrafiken kring jul-, nyårs- och trettondagshelgerna och viss överkapacitet därför regelmässigt föreligger under mellandagarna. För att bättre utnyttja vagnparken har därför nedsättningen för pensionärerna i huvudsak begränsats till dagar med lågtrafik.

Andra nedsättningar av kommersiellt slag är bl. a. resor på semesterbiljetter, där rabatten är mycket förmånlig för resenärerna. Vidare finns billiga rundtursbiljetter och säsongbetonade resenedsättningar, s. k. ackordsresor.

Möjligheterna att resa till nedsatt pris kommer att öka ytterligare, om det för-

Svar på interpellationer ang. Ingesunds folkliga musikskola och ang. förverkligande av 1947 års musikutrednings förslag

slag till ny persontaxa, som järnvägsstyrelsen framlagt, blir genomfört. Detta förslag innebär nämligen rätt väsentliga utökningar av nu gällande nedsättningsmöjligheter för bl. a. semesterbiljetterna och dessutom införande av en ny typ av rabatterade resor på s. k. partibiljett. Möjligheterna till kommersiella nedsättningar synes därför väl svara mot rimliga krav på differentierade biljettpriser.

Huruvida en ytterligare differentiering av biljettpriserna för bl. a. ålderspensionärerna kan genomföras utan ofördelaktig ekonomisk konsekvens för statens järnvägar, är en fråga som i första hand får bedömas av järnvägsstyrelsen.

Jag vill emellertid här kraftigt understrika, att i det nya taxesystemets struktur ligger, att taxorna i ökad utsträckning genom kommersiella nedsättningar skall anpassas efter konkurrenssituationens krav. Järnvägsstyrelsen kommer sålunda självfallet att pröva alla ytterligare former för nedsättningar, som kan anses lämpliga och motiverade såsom ett medel att öka inkomsterna och förbättra persontrafikens lönsamhet.

Härefter anförde

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation.

Då svaret dröjde så pass länge hade jag hoppats på att kommunikationsministern förberedde ett glatt budskap till pensionärerna om ökade möjligheter för billighetsresor under sommartid. Så var dock icke fallet. Statsrådet hänvisar i stället till ålderspensionärernas rätt att vid årsskiftet företa tur- och returresor med 50 procents nedsättning av returpriset, vidare till resor på semesterbiljett, de billiga rundturbiljetterna och de säsongbetonade resened-

sättningar som nu finns. Alla dessa förmåner som nu åtnjutes är mycket tacknämliga, men vad jag syftade till med min interpellation var möjligheter till lika billiga resor under viss tid på sommaren som de, vilka pensionärerna nu kan erhålla kring årsskiiftena.

Av svaret framgår vidare att antalet resor till nedsatt pris kommer att öka ytterligare, om det framlagda förslaget till ny persontaxa genomföres. Ett genomförande av densamma skulle innebära förmåner för oss alla och icke enbart för pensionärerna. Jag är klart medveten om de ekonomiska konsekvenser, som en ytterligare billighets trafik skulle medföra, men jag förlitar mig i likhet med statsrådet på att järnvägsstyrelsen kommer att pröva alla övriga former för nedsättning, som kan anses lämpliga och motiverade. Min innerliga önskan är dock att en eventuell biljettrabattering först och främst kommer pensionärerna till godo. De är värda denna förmån, om den kan genomföras.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellationer ang. Ingesunds folkliga musikskola och ang. förverkligande av 1947 års musikutrednings förslag

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöi på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har till mig riktats två interpellationer, vilka båda gäiier åtgärder inom det fria och frivilliga musikkbildningsarbetets område. De båda interpellationerna är följande.

1) Herr Cassel har frågat, om jag avser att inom den närmaste tiden ge folkliga musikskolan i Arvika besked om rätt till tredje årskurs för nu befintliga elever vid skolan samt om jag

Svar på interpellationer ang. Ingesunds folkliga musikskola och ang. förverkligande av 1947 års musikutrednings förslag

har för avsikt att medverka till att musikskolan erhåller examinationsrätt.

2) Herr *Sundström* har frågat om jag är beredd att vidtaga åtgärder för ett förverkligande inom en snar framtid av de i 1947 års musikutredning förekommande förslagen och, om så inte är fallet, om jag vill medverka till att stödja provisoriska lösningar till musiklivets fromma, som t. ex. musikfrämjandets verksamhet.

Då utgångspunkten för båda interpellationerna synes vara densamma, nämligen behovet av flera och bättre utbildade handledare och instruktörer i det musikbildningsarbete, som i växande omfattning bedrivs inom folkbildningsorganisationer och kommunala musikskolor av olika slag, ber jag att få besvara dem i ett sammanhang.

Som svar på herr *Cassels* första fråga vill jag medela, att, sedan skolöverstyrelsen den 10 april i år inkommit med utlåtande över den av interpellanten berörda ansökningen från folkliga musikskolan i Arvika, så har Kungl. Maj:t på mitt förslag den 24 april medgivit, att statsbidrag till tredje årskurs vid skolan må utgå för arbetsåret 1959/60.

Vad frågan om examinationsrätt vid folkliga musikskolan beträffar förhåller det sig ju på det sättet att den tvååriga s. k. pedagoglinjen, som försöksvis anordnas vid skolan sedan arbetsåret 1954/55, redan avslutas med examination i viss omfattning. Om nu undervisningen på denna linje enligt det lämnade medgivandet att anordna tredje årskurs utsträcker till att omfatta ännu ett år, synes det stå skolan fritt att fortsätta att pröva former för examination som avslutning även på en treårig utbildning. Jag vill emellertid framhålla, att examina från folkliga musikskolan inte har erhållit någon statlig sanktion och att enligt min mening förutsättningar ännu saknas för att ta ställning till spörsmålet, om skolan bör få en genom statliga bestäm-

melser särskilt reglerad examinationsrätt. Denna fråga måste nämligen sättas in och prövas i ett större sammanhang och kan inte lösas innan bättre överblick vunnits över de uppkomna förhållandena inom musikbildningsarbetet.

I skrivelse den 16 april 1959 har skolöverstyrelsen, med exemplifiering av aktuella problem inom den folkliga musikverksamheten, föreslagit, att en utredning rörande olika med denna verksamhet sammanhängande spörsmål kommer till stånd. Bland de utredningsuppgifter, som överstyrelsen i det sammanhanget särskilt angivit, återfinnes — förutom frågan om folkliga musikskolans framtida ställning och om examensrätt för denna skola — frågorna om förbättrad och ökad utbildning av handledare och instruktörer inom det folkliga musiklivet. Dessa spörsmål berör bland annat också Musikfrämjandets uppgifter. Jag har för avsikt att föranstalta om en särskild utredning beträffande de nu angivna frågorna.

Med vad jag här anfört torde herr *Cassels* interpellation ha blivit besvarad. Det sagda innebär också svar på herr *Sundströms* interpellation, som i första hand uppehåller sig vid det folkliga musiklivets ökande behov av kompetenta handledare och instruktörer. Såsom interpellanten själv synes räkna med i övrigt, är läget just nu inte sådant att förutsättningar föreligger för att förverkliga 1947 års musikutrednings vittsyftande och kostnadskrävande förslag i deras helhet. Emellertid är jag, som sagt, beredd att medverka till att nu i främsta rummet särskild uppmärksamhet ägnas åt det som mot bakgrunden av de senaste årens utveckling inom det folkliga musiklivet synes vara det mest trängande problemet, nämligen lärarfrågan och därmed direkt sammanhängande spörsmål.

Vidare anförde:

Svar på interpellationer ang. Ingessunds folkliga musikskola och ang. förverkligande av 1947 års musikutrednings förslag

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta ett varmt tack för svaret på min interpellation. Jag är särskilt tacksam för att svaret är så positivt och innehåller så många för den folkliga musikskolan glädjande nyheter. De elever som nu går på folkliga musikskolan planerar alla — med något undantag — att bli musiklärare inom frivillig kommunal musikundervisning. Redan i fjol överenskomms mellan Stadsförbundet och Landskommunernas förbund å ena sidan och Svenska musikerförbundet å andra sidan att examen från folkliga musikskolan skall berättiga till kommunal musiklärartjänst av andra klassen. Vad skolan nu framför allt behöver är möjligheter att ge sina elever en så grundläggande och allsidig utbildning, inte minst i pedagogiskt avseende, att de kan fullgöra sina framtida arbetsuppgifter i kommunernas tjänst. Härför krävs, enligt vad de sakkunniga säger, tre års studier. Detta önskemål har Kungl. Maj:t tillmötesgått genom sitt beslut den 24 april 1959 att ge tillstånd till att utbildningstiden utökas med ett tredje skolår. Jag förutsätter att detta tillstånd, som formellt naturligtvis bara kan avse arbetsåret 1959/60, kommer att permanentas.

Vidare är det önskvärt att skolan kan anordna examen med sina elever och ge dem officiella betyg. Detta ligger i elevernas intresse, och det ligger inte minst i deras blivande arbetsgivares, alltså landskommunernas och städernas intresse. Även på den punkten synes det mig att skolan har blivit ganska väl bönhörd genom departementschefens svar och hans löfte att tillsätta en utredning, vilken bland annat skall få på sin lott att behandla frågan om den folkliga musikskolans examinationsrätt. Statsrådet tänker även ta ett för skolan viktigt initiativ genom att låta den ut-

redning, som han planerar, också överväga den nog så intrikata och svårlösta frågan om musikskolans framtida ställning. Där kommer problemet om huvudmannaskapet för musikskolan in i bilden.

Herr talman! Efter ett så tillmötesgående svar har jag ingen anledning att besvära kammaren med ytterligare reflexioner. Låt mig bara till slut få uttala den förhoppningen att den blivande utredningen inte tilldelas så stora och så komplicerade arbetsuppgifter, att risk uppstår för att folkliga musikskolans i detta sammanhang tämligen små problem druknar i det stora materialet. För skolans fortsatta verksamhet är det angeläget att dess arbetsförhållanden så snart som möjligt blir klarlagda och för framtiden ordentligt reglerade.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber också att få framföra mitt tack till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation. Jag skulle emellertid brista i uppriktighet om jag förklarade mig nöjd med svaret. Att 1947 års musikutrednings förslag till framför allt amatörmusicerandets förkovran ännu ligger på hyllan med flera års damm över sig, anser jag vara djupt beklagligt.

Visserligen är, som statsrådet säger, utredningens förslag, helt genomförda, relativt kostnadskrävande, men stora delar därav, främst vad gäller amatörmusiken skulle för rimliga kostnader kunna förverkligas tack vare den medverkan från kommunernas sida som förutsattes.

Dess bättre råder på det kommunala planet på många håll stort intresse för musiklivets utveckling inom respektive kommuner. En stödjande och ledande hand från statsmakternas sida skulle vara ägnad att göra de kommunala insatserna mera fruktbärande. Detta be-

Svar på interpellationer ang. Ingesunds folkliga musikskola och ang. förverkligande av 1947 års musikutrednings förslag

styrkes av erfarenheter inom kommuner, där man följt musikutredningens intentioner, ehuru verksamheten be-
kostats med enbart kommunala medel.

Men det är tyvärr alltför få kommuner som har haft intresse för eller varit i stånd att uträtta någonting. Det är väl också så, att inom många kommuner musiken är behandlad som kulturfamiljens styvbarn. Jag är dock förvissad om att det inte innebär någon undervärdering av musiken som kulturfaktor att statsrådet inte nu, av statsfinansiella skäl, kan aktualisera 1947 års musikutrednings förslag. Men jag är lika förvissad om att herr Edenman på detta som på så många andra kulturområden skulle ytterligare befästa sitt anseende som föregångsman, om han lät damma av utredningens slutbetänkande och delutredningar, lät genomföra en numera ofrånkomlig överarbetning och uppgjorde t. ex. en femårsplan för genomförande av utredningens många, säkerligen beaktansvärda förslag.

Till sist vill jag gärna ta fasta på statsrådets betonande av att det folkliga musiklivets mest trängande problem för dagen är att utbilda goda lärare och ledare.

Då Musikfrämjandet inom ramen för sina begränsade resurser gjort betydande insatser för detta problems lösning, dristar jag mig förutsätta att statsrådet skall behandla Musikfrämjandets kommande framställningar om ökat ekonomiskt stöd med all den välvilja som förhandenvarande resurser medger, så mycket mer som Musikfrämjandets verksamhet i övrigt är väl förtjänt av stöd och uppmuntran.

Jag ber ännu en gång att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Vad jag här har att anföra hänför sig till statsrådets svar till

herr Cassel beträffande folkliga musikskolan, och jag skall fatta mig så kort som möjligt. Anledningen till att jag tar till orda är den enligt min mening välvilliga utfästelse statsrådet gav, att en särskild utredning skall tillkallas för att undersöka frågan om folkliga musikskolans framtida ställning och dess examensrätt. Jag vill här med ett par ord kommentera just denna del av svaret, närmast till orientering för kammarerna.

Som naturligtvis herr statsrådet vet har denna folkliga musikskola, som ligger i anslutning till den av landstinget ägda Ingesunds folkhögskola strax utanför Arvika, ställning som folkhögskola. Men den är inte någon folkhögskola. Det är på ett vis den folkliga musikskolans tragedi att den behandlas helt och hållet som folkhögskola och jämföras med sådan utan att vara det.

Det finns i detta sammanhang flera olika utvägar att överväga. För några år sedan skulle vi, som tillhör landstingets förvaltningsutskott, kanske snarast ha varit färdiga att tillråda att staten skulle överta huvudmannaskapet för den folkliga musikskolan. Huvudmannaskapet innehas nu av en förening, som naturligtvis inte är helt i stånd att ensam stå för alla de utgifter som kommer att vila på en dylik skola. Men för dagen har situationen förändrats så att detta knappast är något primärt önskemål. Vi skulle nog från landstingets sida lika gärna se att skolan jämfördes med, låt oss säga konstfackskolan eller någon annan specialskola av detta slag, som har till uppgift att utbilda till ett visst yrke och ge viss kompetens. Det bör observeras, att medan folkhögskolan icke leder fram till någon formell kompetens är i varje fall avsikten, att folkliga musikskolan skall göra det, och den gör redan det. Då faller ju närmast i blickpunkten som parallell dels konstfackskolan, som utbildar teckningslärare, och dels — för

Svar på interpellationer ang. Ingesunds folkliga musikskola och ang. förverkligande av 1947 års musikutrednings förslag

att ta ett oss närliggande exempel — bergsskolan i Filipstad, som också har examensrätt på sitt område.

Vi skulle vara mycket tacksamma om den kommande utredningen ville överväga de olika möjligheterna. Om man kan tänka sig en sådan ställning som jag här förordat, skulle man, det tror jag, från landstingets sida vara villig att diskutera landstingets huvudmannaskap. Men förutsättningarna måste då vara andra än de som finns för den folkhögskoletyp, som skolan från början genom en malör, som jag väl vågar säga, råkade få.

Jag skulle också vilja understryka att denna skola i och för sig inte är någon värmländsk skola i den meningen, att den har huvudsakligen värmländsk ungdom bland sina elever. Den är genuint värmländsk i fråga om sitt upphov. Att den kom att ligga vid Ingesunds folkhögskola, beror på att dess stiftare var dåvarande rektorn för därvarande folkhögskola, och den har förts fram på grund av det musikintresse och det musikliv, som i eminent grad lever inom det värmländska landskapets gränser — jag tror därvidlag man kan jämföra med vilken annan del av landet som helst.

Men med åren har elevklientelet vid denna skola till allt större del frekventerats från andra delar av landet, varigenom konkurrensen också har blivit mycket stark. Detta har i sin tur lett till att man med åren kunnat höja kompetenskravet alltmer på de elever som bevistar skolan. Samtidigt har emellertid de värmländska skattebetalarna i hög grad stått för denna skolas kostnader. Jag kan upplysningsvis nämna, att enligt en sammanställning, som jag har framför mig, de bidrag som länets landsting har lämnat till skolan sedan 1928 i direkta årliga eller extra anslag har kommit att uppgå till 657 720 kronor. Därtill kommer emellertid att landstinget har köpt en rektorsbostad

för 180 000 kronor, och därutöver har landstinget bekostat en del reparationsarbeten, så att av landstinget lämnade anslag till skolan för närvarande uppgår till i runt tal 870 000 kronor. Så sent som vid förra veckans sammanträde i landstingets förvaltningsutskott förelåg en framställning om ett bidrag på några tiotusental kronor till en särskild liten byggnad med övningslokaler.

Jag har inte velat anföra dessa siffror för att skryta med landstingets insatser, herr statsråd, utan för att framhålla vad man gjort hos oss, när man nu på olika håll i landet börjat visa stort intresse för musikskolor av med denna jämförlig typ. Det senaste och kanske friskaste skottet på det här trädet är väl det initiativ som har tagits i Göteborg. Det kanske kan synas som om värmänningarna inte driver fram sin skola med samma energi och generositet som göteborgarna stöder det nu aktuella projektet. Men om herr statsrådet, såsom jag hoppas, låter utredningen ta del av de siffror som jag här har nämnt, skall den nog märka, att intresset för denna skola har förmått det värmländska landstinget och de värmländska skattebetalarna att göra ganska betydande ekonomiska insatser.

Jag hoppas, herr talman, att den här utredningen, som vi alla i hela länet kommer att hälsa med stor tillfredsställelse, tillsättes så snart som möjligt och att den tar sikte på alla de omständigheter som berör skolan. Jag hoppas också att skolan genom utredningen skall få en allt fastare grund och förankring på den plats och i det län där skolan har växt fram och visat sig kunna leva med ett så friskt och starkt liv.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Föredrogos var för sig följande Kungl.

Interpellation i anledning av översvämningarna i Värmlands och Kopparbergs län

Maj:ts å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 154, med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § 1 mom. landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) m. m.;

till bankoutskottet propositionen nr 155, med förslag till förordning med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 156, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

§ 6

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner. Därvid hänvisades

till jordbruksutskottet motionen nr 580;

till statsutskottet motionen nr 581; och

till bevillningsutskottet motionen nr 582.

§ 7

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Bästekille vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående utbyggnad av Hanö fiskehamn.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8**Interpellation i anledning av översvämningarna i Värmlands och Kopparbergs län**

Ordet lämnades på begäran till

Herr STÅHL (fp), som yttrade:

Herr talman! Den plötsliga och häftiga vattentillströmningen i Klarälvens

och Dalälvens vattenområden — förorsakad i huvudsak av hastig snösmältning jämte regn — har under loppet av föregående vecka givit upphov till kraftiga översvämningar inom stora områden i Kopparbergs och Värmlands län. I de norra delarna av flodområdena förefaller vattentillrinningen f. n. vara i avtagande. Fortsatta översvämningar befaras däremot kunna inträffa i de södra delarna. Översvämningarna har fått en katastrofal omfattning och vållat betydande skador inom näringsliv, kommunikationer och bebyggelse i de drabbade orterna. Skadornas totala omfattning synes för närvarande vara omöjliga att överblicka. Klart är dock att de kommer att bli avsevärda.

Den stora omfattningen av skadorna, vilka i enskilda fall torde vålla mycket svåra ekonomiska förluster, gör det nödvändigt för det allmänna att träda hjälpende in. Omfattningen och utformningen av dessa insatser från samhällets sida kan självfallet inte bestämmas förrän en mer exakt bild erhållits av de inträffade skadorna. Angeläget synes därför vara att en snabb registrering sker av skadorna, i varje fall sådana som uppenbarligen vållat svårt ekonomiskt avbräck.

Det ligger i sakens natur att översvämningarna i allmänhet vållat de svåraste ekonomiska skadorna för jordbrukets del. De särskilda insatser från samhällets sida, som nu behövs, torde därför i främsta rummet böra komma av översvämningen drabbade jordbrukare till del. Men även i fall där näringsidkare inom andra verksamhetsområden lidit svåra ekonomiska förluster och där egna finansiella resurser är uppenbart otillräckliga, bör hjälp från samhällets sida kunna komma i fråga.

Även i de fall där svåra skador med kännbara ekonomiska förluster för den enskilde vållats på bostadsbebyggelse synes ekonomisk hjälp från samhällets sida böra komma i fråga. Det bör framhållas att enligt gällande regler kan

Interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

försäkring inte tecknas för ekonomiska förluster i samband med naturkatastrofer av det slag som här inträffat.

De statliga insatsernas utformning får uppenbarligen bli beroende av närmare överbäganden. På sätt som skett i liknande fall tidigare torde snabbt insatta och förmånliga statliga stödlån vara en lämplig form. En annan form för samhällets stöd, som bör övervägas, är att öppna rätt till avdrag för reparationskostnader i anledning av genom översvämning uppkomna skador. Detta gäller givetvis i första hand sådana skattskyldiga, där enligt nuvarande regler avdrag för reparationskostnader inte kan lämnas såsom för ägare av en- eller tvåfamiljshus.

Särskilda problem erbjuder de skador, som översvämningarna vållat på vägnätet. Snabbt insatta åtgärder är här av nöden. Det gäller inte endast istandsättande av raserade vägbanor utan även förstärkningsåtgärder för hotade vägförbindelser. Särskilda medel torde behöva skyndsammast ställas till förfogande för de berörda vägförvaltningarna för dessa ändamål.

Då här berörda frågor berör olika departement torde denna interpellation få framställas till statsministern. Med hänsyn härtill och under hänvisning till det ovan anförda får jag således an hålla om kammarens tillstånd att till statsministern få framställa följande frågor:

1. Vill regeringen genom vederbörande departementschefs försorg skyndsamt kartlägga omfattningen av de skador som genom översvämningarna i Värmlands och Kopparbergs län drabbat näringsliv, kommunikationer och bebyggelse i berörda områden?

2. Vill regeringen, sedan en överblick av skadornas omfattning erhållits, föreslå lämpliga åtgärder i syfte att lämna ekonomiskt stöd åt dem som genom översvämningsskador lidit svåra ekonomiska förluster?

3. Vill regeringen genom vederbörande departementschefs försorg vidta snabba åtgärder för att laga de skador som genom översvämningen uppstått och hotar att uppstå på vägnätet?

Denna anhållan bordlades.

§ 9**Interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen**

Herr HAGBERG (k) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Meddelandet om att AB Atomenergi, som skall driva det i samverkan med Stockholms stad planerade atomkraftvärmeverket i Ågestaområdet strax söder om Farsta i Stockholm, planerar att släppa ut radioaktivt avloppsvatten från verket i sjön Magelungen, har framkallat oro bland befolkningen i de intill sjön liggande stora bostadsområdena. Dessa bostadsområden är främst Södertörns villastad och Fagersjö villaområde samt stadsdelarna Hökarängen, Högdalen, Rågsved och Farsta. Oron har bland annat tagit sig uttryck i en interpellation i Stockholms stadsfullmäktige och i samband med svaret en längre debatt, där för belysning av frågan viktigt material drogs fram.

I borgarrådet Agrenius' interpellationssvar framhölls lugnande att »omkring fem meter efter utflödet (i sjön) en hundrafaldig utspädning skett, vilket innebär en aktivitetsnivå av endast tiondelen av den som är tolerabel i dricksvatten» och att »årsmedelvärdet i sjön av aktivitetskoncentrationen ej skall tillåtas överstiga en femtiondel av den maximala koncentrationen av radioaktiva ämnen, som tillåtes för dricksvatten till personal, som arbetar med radiologiskt arbete».

Gentemot dessa uppgifter framfördes från läkarhåll under debatten, att de tydligen syftar på den toleransgräns,

Interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

som internationella strålskyddskommittén för ett halvdussin år sedan ställde upp för personer som sysselsattes i radiologiskt arbete. Kommittén har emellertid nyligen starkt reviderat normerna och skärpt dem tiofaldigt för denna yrkeskategori och trettiofaldigt för personer som är bosatta i närheten av en atomdriven anläggning.

Härmed sammanfallande uppgifter har lämnats i en PM, utarbetad av Allmänna Ingenjörshyrån AB och daterat den 13 januari 1959 samt ingående i de skrifter, som ingivits till vattendomstolen av jur. kand. Staffan Briem, ombud för vattenledningsföreningarna kring Magelungen. I denna PM heter det sålunda bl. a.:

»Ett godkännande av utsläppet i enlighet med ansökan av Stockholms stad och AB Atomenergi skulle innebära, att säkerhetsfaktorn mot överskridande av den stråldoshastighet, som maximalt rekommenderas av ICRP (internationella strålskyddskommittén), enligt de nya rekommendationerna skulle bli endast 1,7 och ej 50, vilket värde beräknats i ansökan på basis av de gamla rekommendationerna avseende personer, som sysselsätts i radiologiskt arbete.»

Härutöver bör framhållas, att det nu knappast finns mer än en uppfattning bland de vetenskapsmän, som arbetar med strålningens biologiska verkningar, nämligen att det inte existerar någon säkerhetsgräns. All strålning, även de minsta doser, kan ha skadlig verkan. Någon godtagbar grad av radioaktivitet i dricksvatten finns alltså inte.

När man läser de uppgifter, som lämnats av de sökande till vattendomstolen kan man få intrycket att vattenomsättningen är snabb i Magelungen. Men Magelungens utlopp kan närmast betecknas som ett stort dike. För flera månader varje år är det tvivelaktigt, om det över huvud taget rinner bort något vatten alls ur sjön. Nästan överallt vid dess stränder finns en frodig

vegetation. Undantag utgör stränderna vid de bägge friluftsbaden Farstanäsbadet och Ågestabadet.

Erfarenheterna från bl. a. Japan och USA visar, att de radioaktiva isotoperna i grunt vatten fastnar på partiklar från botten, på döda och levande organismer. Man kan förmoda att så kommer att ske även i Magelungen med en del av det farliga radioaktiva utfallet. Dessa radioaktiva substanser kommer att lagras upp och öka med varje år och i praktiken göra sjöarna med omgivningar så förgiftade att ingen vågar använda dem för bad eller vattenhämt. Ett av Stockholms mest attraktiva friluftsområden kommer därmed att spolieras.

Undanskaffandet av det radioaktiva spillvattnet från det planerade Ågestaverket kan ske på flera sätt. Ett alternativ är dess utsläppande direkt i Salt-sjön på en plats öster om Henriksdal, dit det skulle ledas genom en i tunnelsystemet inlagd separat ledning. Enligt jur. kand. Staffan Briems inläga till vattendomstolen har inget annat skäl häremot anförts från AB Atomenergi och Stockholms stad än att »den till 1,2 miljoner kronor beräknade merkostnaden för ledningarnas utförande skulle vara oskälig».

Jag anser inte att detta pris kan betecknas som högt, allra minst om man sätter det i relation till att man då helt skulle komma ifrån de risker, som är förbundna med att leda det radioaktiva spillvattnet ned i Magelungen. Om Saltsjön alltså avgjort framstår som ett bättre alternativ än Magelungen, betyder inte detta att det förstnämnda alternativet är rekommendabelt. Särskilt när det finns ett tredje alternativ, som framstår som det ojämförligt bästa, nämligen att helt rena det radioaktiva avloppsvattnet på platsen. Detta är nämligen tekniskt möjligt genom s. k. indunstning, och en anläggning härför är under alla förhållanden pla-

Interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

nerad vid ågestaverket för att användas i de fall, när det blir nödvändigt, att nedbringa radioaktiviteten hos spillvattnet till gräns, som kan bli godkänd för utsläpp i Magelungen. I detta sammanhang ber jag att ur borgarrådet Agrenius' ovannämnda interpellations-svar i Stockholms stadsfullmäktige få citera följande:

»Det är möjligt att med tekniska hjälpmedel i stort sett åstadkomma varje önskad grad av rening av radioaktivt avloppsvatten. Kostnaderna för reningen är emellertid beroende av reningsåtgärdernas omfattning.»

Och beträffande de planerade konkreta förhållandena vid ågestaverket hette det i samma svar:

»Skulle aktivitetsgraden i kontrollbassängen vara för hög, överföres vattnet i stället från denna till en höggradig reningsanläggning, där genom s. k. indunstning rening från radioaktivitet sker. Denna rening kan drivas så långt, att när vattnet återföres till kontrollbassängen, det är helt fritt från radioaktivitet.»

Det har emellertid hittills varit omöjligt att få en uppgift från ansvarigt håll beträffande kostnaderna för höggradig rening av avloppsvattnet från ågestaverket. På en fråga under interpellationsdebatten, om den uppgift är sann, enligt vilken fullständig rening av spillvattnet vid ågestaverket endast skulle kosta 65 000 kronor om året, lämnade borgarrådet Agrenius' inget svar.

I en artikel med rubriken »Atomindustriens avfallsproblem» (Vattenhygien nr 1, 1957) refererar emellertid civilingenjör S. Lindhe en åsikt, att den mest ekonomiskt och samtidigt bästa metoden att bli av med radioaktivt spillvatten är att indunsta det och bränna in det aktiva koncentratet i olösligt keramiskt material, som sedan lätt bör kunna ges en betryggande förvaringsplats. Och i jur. kand. Staffan Briems inläga till vattendomstolen fö-

reslås en utredning av detta problem och tillägges: »Det kan nämligen tänkas, att den tillfälliga driftsfördyringen, som en sådan lösning (fullständig rening, anm. av H. H.) medför, tills det höggradiga reningsförfarandet hunnit förbättras, så att det blir driftsekonomiskt lönsamt, ej blir mycket större än den totala inbesparing, som samtidigt göres genom att särskilt i anläggningshänseende rätt dyrbara anordningar för det aktiva avloppsvattnets disponering utanför verket jämte åtföljande kontroll- och säkerhetsåtgärder ej behöver vidtagas.»

Nu kan det naturligtvis sägas, att man i den här frågan bör förlita sig på den prövning och det utslag, som Österbygdens vattendomstol genomför, resp. kommer att fälla. Jag betvivlar inte domstolens vilja och på expertutlåtande grundade kompetens att fälla ett i enlighet med vissa normer om toleransnivåer riktigt utslag. Och jag vill gärna ta för givet, att domstolen kommer att förbjuda utsläpp av även svagt radioaktivt vatten i Magelungen. Men samtidigt tror jag det är nödvändigt, att, *om mot all förmodan* domstolen skulle bifalla ansökan, AB Atomenergi, som är ett statligt bolag och som skall driva det planerade ågestaverket, får instruktioner att inte använda detta tillstånd. Ty dels synes mig en del av de undersökningar, som ligger till grund för ansökan och som alltså också kan komma att läggas till grund för ett för sökandena positivt utslag från vattendomstolen, inte helt hållbara, och dels framstår de normer för tolerabla gränsvärden av radioaktivitet, som nu tillämpas och som kan komma att användas som motivering för ett domstolsutslag, såsom icke fullt tillförlitliga, särskilt när man ser dem i belysning av den allt större enigheten mellan vetenskapsmännen om att även den minsta strålning är farlig och kan åstadkomma de fruktade sjukdomarna leukemi och

Interpellation i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen

sarkom samt, vilket är ännu väsentligare, skador på arvsmassan.

Jag tror att vid sådan användning av atomkraften ett fullständigt skydd kan skapas mot den radioaktiva strålning, som uppkommer vid kärnklyvning. Så mycket nödvändigare är det att ett så fullständigt skydd som möjligt skapas vid Sveriges första atomkraftsanläggning, som samtidigt bör bli en verklig mönsteranläggning. Det är endast utifrån dessa synpunkter som jag framfört ovanstående och som jag nu anhåller om kammarens tillstånd att få ställa följande frågor till statsrådet:

Hur stor kvantitet radioaktiva substanser är det fråga om att släppa ut i sjön Magelungen, och vilken speciell karaktär har denna radioaktivitet?

Hur mycket skulle en fullständig rening från radioaktivitet av ågestaverkets avloppsvatten kosta?

Är statsrådet beredd att förordna sådana instruktioner åt AB Atomenergi, att det genomför fullständig rening av avloppsvattnet från nämnda atomkraftverk, innan det släpps ut i Magelungen och med den sammanhängande sjösystem?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa kostnader för läkarutbildningen jämte i ämnet väckta motioner,

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer jämte i ämnet väckta motioner,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till vattendomstolarna,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar, och

nr 87, i anledning av riksdagens år 1958 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar m. m.;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid användning av motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrien, och

nr 2, i anledning av väckta motioner angående viss restitution av energiskatt på bränsle;

bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt städerskan vid riksbankens sedeltryckeri Hilma Nilsson;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen, och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner

om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped,

nr 25, i anledning av väckta motioner om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete,

nr 26, i anledning av väckt motion om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn,

nr 27, i anledning av väckt motion angående den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna, och

nr 28, i anledning av väckta motioner om tillstånd för utövande av fastighetsmäklaryrket;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motion angående rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.,

nr 19, i anledning av motioner om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader, och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469); samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning beträffande alkoholen i den officiella representationen.

§ 11

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 208, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handel med preventivmedel.

§ 12

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1959/60, m. m., och

nr 157, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet ävensom beträffande vissa andra skatter.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. motionerna:

nr 583, av herrar *Nyberg* och *Börjesson*,

nr 584, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 585, av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Nilsson* i Svalöv,

nr 586, av herrar *Rimås* och *Åhman*,

nr 587, av herr *Hæggbloom m. fl.*,

nr 588, av herr *Nilsson* i Tvärålund,

nr 589, av herr *Hæggbloom m. fl.*,

nr 590, av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl.,

nr 591, av herrar *Hæggbloom* och *Kollberg*,

nr 592, av herrar *Hansson* i Skegrie och *Nilsson* i Bästekille,

nr 593, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 594, av herr *Elmwall m. fl.*,

nr 595 och 596, av herr *Lundmark m. fl.*,

nr 597, av herr *Gustafsson* i Uddevalla m. fl.,

nr 598, av herrar *Wahrendorff* och *Pettersson* i Norregård, samt

nr 599, av herr *Wahrendorff m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. motionerna:

nr 600 och 601, av herr *Hæggbloom m. fl.*,

nr 602, av herr *Antby m. fl.*,

nr 603, av herr *Grebäck m. fl.*,

nr 604, av herr *Hedlund m. fl.*, och

nr 605, av herr *Jonsson* i Strömsund m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

sition nr 149, angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket motionen nr 606, av herr *Ohlin m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. motionen nr 607, av herr *Ohlin m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 149, angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket motionerna:

nr 608, av herr *Agerberg m. fl.*,

nr 609, av herr *Holmberg*,

nr 610, av herr *Wahrendorff*,

nr 611, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 612, av herr *Hæggbloom m. fl.*, och

nr 613, av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område

m. m. motionen nr 614, av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. motionen nr 615, av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 152, angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. motionerna:

nr 616, av herrar *Svensson i Vä och Börjesson*, och

nr 617, av herr *Senander m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.38.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 6 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollen för den 29
nästlidne april.

§ 2

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1959/60, m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts

proposition nr 157, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet ävensom beträffande vissa andra skatter.

§ 3

Föredrogs var efter annan följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionerna nr 583—615; samt

till statsutskottet motionerna nr 616 och 617.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 82—87, bevillningsutskottets betänkande nr 41, sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 2, bankoutskottets utlåtande nr 29, första lagutskottets utlåtanden nr 23 och 24, andra lagutskottets utlåtanden nr 24—28, tredje lagutskottets utlåtanden nr 18—20 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25.

§ 5

Föredrogs den av herr *Ståhl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern i anledning av översvämningarna i Värmlands och Kopparbergs län.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs herr *Hagbergs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet i anledning av planerna att släppa ut radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **DICKSON** (h):

Herr talman! Jag trodde i min enfald att riksbanken var ett riksdagens

Riksbankens sedelutgivning, m. m.

verk, som regeringen inte hade mycket att göra med. Jag är därför förvånad över vissa av de förslag, som regeringen här lägger fram, framför allt då vad beträffar sedlarnas inlösen med guld. Jag har ännu i detta ögonblick inte fått riktigt klart för mig, om inte den saken är en riksdagens inre angelägenhet, som regeringen inte hade behövt befatta sig med. Jag är emellertid inte klar över vad lagen säger i det avseendet.

Vad jag emellertid särskilt fäste mig vid, när jag läste regeringens förslag, var den passus där regeringen föreslår att riksbanken inte skall behöva inlösa sedlarna med guld, på sätt som ordalydelsen på sedlarna anger. Nu är det givetvis ingenting annat att göra än att yrka bifall till förslaget, men som en del av kammarens ledamöter väl förstår hade jag gärna sett att regeringen också föreslagit att riksbanken, i händelse av att framställningen skulle bifallas, också måtte åläggas att inte vidare till allmänheten utlämna sedlar, med mindre den nuvarande utfästelsen om guldinlösen genom någon typografisk åtgärd satts ur kraft.

Jag upprepar vad jag för en kort tid sedan sade här i kammaren, nämligen att det är i hög grad opassande att staten lovar saker, som den inte sedan håller. Den omröstning som företogs förra gången visade, att ett stort antal av kammarens ledamöter inte reagerade särskilt kraftigt emot den omständigheten att staten på sina banksedlar har en lögnaktig utfästelse, och jag tog därför omröstningen som en sorts test på hur riksdagen reagerar beträffande frågan om absolut ärlighet. Jag skall nu inte utveckla den saken närmare, men jag kommer att även nästa år motionera i frågan och då föranstalta om en ny omröstning. Kammaren har då hunnit tänka litet mera på saken, och då blir det kanske ett bättre resultat.

Jag är fullt medveten om att vi är så pass avtrubbade i dessa ting, att vi kanske inte tar så stor skada av att den

Stöd åt den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden

oriktiga utfästelsen står på sedlarna ännu ett år, men jag är däremot säker på att om riksdagen toge ett krafttag och beslöte att det nu finge vara slut på de oriktiga utfästelserna, så skulle detta inverka mycket starkt positivt på svenska folket.

Den latinska sentens, som förra gången var på tal, står på våra sedlar, enligt utskottet som en dekoration, och man kan väl inte göra mycket mera åt den saken än att upphäva en liten suck av vemod. Jag kan dock inte neka mig nöjet att relatera vad min vän Gustav Nilsson i Göingegården sade efter debatten förra gången. Han sade ungefär, att om man nu skall ha en klingande latinsk devis på sedlarna, varför då inte sätta »Sic transit gloria mundi» — som ju betyder: Så förgår världens härlighet. Jag tror att en sådan sentens på sedlarna skulle som dekoration passa lika bra som den nuvarande, men därtill kommer att den skulle vara i hög grad verklighetsbetonad, vilket den nuvarande devisen »Hinc robur et securitas» tyvärr inte är.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Herr Dicksons funderingar omkring det föreliggande förslaget har ju utvidgats till att även omfatta den diskussion som fördes om hans motion för bara någon vecka sedan. Eftersom votering då företogs, finns det väl inget skäl att i detta sammanhang återigen ta upp en diskussion i det ämnet.

Herr Dickson sade vidare, om jag fattade honom rätt, att eftersom riksbanken är ett riksdagens verk är det förvånansvärt att regeringen lägger fram en proposition, som ger riksbanken rätt att höja det s. k. sedeltaket med 200 miljoner samt sätter ur kraft den bestämmelse som innebär att riksbanken har skyldighet att inlösa sedlar med guld. Dessa förslag har ju legat på riks-

dagens bord varje år, och eftersom herr Dickson varit med här i lika många år som jag, ända sedan 1941, har herr Dickson alltså tidigare varit med om att godkänna dessa åtgärder och, såvitt jag kan minnas, gjort det utan några som helst erinringar. Han har inte ens varit — som han säger att han är i dag — förvånad över att regeringen lagt fram förslag beträffande ett verk som är riksdagens. Att så sker är ju emellertid i överensstämmelse med befintliga författningar på området. Därest herr Dickson anser att en ändring i detta avseende är påkallad, får han väcka motion och begära en ändring. Under alla förhållanden är det på det sättet att vi haft och fortfarande har författningar som reglerar förfaringssättet.

Herr talman! Eftersom inget yrkande har framställts, hemställer jag om bifall till vad utskottet här har föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8**Stöd åt den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att stödja den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Om allmän välvilja vore nog, skulle småföretagarna ha anledning att vara glada åt bankoutskottets utlåtande nr 24. Såväl utskottet som alla de instanser, som haft att yttra sig över den motion som herr Nordgren och jag väckt om underlättande av exportmöjligheterna, har betonat hur betydelsefull småföretagsamheten är och hur viktigt det är att dess exportmöjligheter till-

Stöd åt den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden

varatages. En del av remissinstanserna har också tillstyrkt motionen, bland annat Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Svenska företagens riksförbund, Svensk industriförening och Exportföreningen. Jag fäster stort avseende vid att Exportföreningen förordat tanken på att regeringen skulle undersöka om man inte på något sätt kunde underlätta möjligheterna för småföretagare att delta i utländska mässor och där visa upp sina produkter. Trots detta utmynnar bankoutskottets utlåtande i ett avstyrkande.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att vi motionärer inte yrkat på subventioner. Vad vi har tänkt oss är att staten skulle kunna ge kreditgaranti. Några räntefavorer har vi inte räknat med. Tvärtom ifrågasatte vi om inte staten skulle kunna ta någon liten särskild avgift för att på så sätt kunna täcka den förlustrisk, som kunde uppkomma. Det förefaller som om utskottet inte tillräckligt beaktat just den saken.

Det anordnas årligen ett mycket stort antal mässor och utställningar på olika håll i världen. Den svenska expertisen på exportfrågor understryker mycket starkt den betydelse, som deltagandet i internationella mässor och utställningar har. Det är i första hand deltagandet i branschspecialiserade mässor och utställningar som anses ha det största värdet. Det är enligt min åsikt viktigt i dagens hårdnande konkurrensläge att åtgärder vidtas, som underlättar företagarnas exportoffensiver, framför allt då för de mindre företagen, som inte har storindustriens redan utbyggda filialer och försäljningsorganisationer till förfogande. Det företag jag leder har deltagit i en hel del sådana utställningar, och jag kan intyga att detta varit av stor betydelse för att få ut våra varor på den internationella marknaden.

Jag vill inte på något sätt förringa värdet av vad som redan nu göres för att underlätta för mindre och medelsto-

ra företagare i landet att få visa sina produkter på utländska mässor. Men det är faktiskt så att antalet svenska företag, som under de senaste åren deltagit i sådana mässor, får anses vara alldeles för lågt.

Jag vill anföra några exempel när det gäller det svenska deltagandet i ett par västtyska mässor, nämligen i Köln och Hannover. I Köln var Sverige representerat 1958 av 19 utställare och 1959 av 33 utställare. På Hannovermässan 1956 av 11, 1958 av 35 och 1959 av 50 utställare.

Det är naturligtvis flera omständigheter som här spelar in, men kostnaderna kan ofta ha en avgörande betydelse. Dessa kan givetvis variera inom ganska vida gränser. Man kan räkna med att minimikostnaderna för deltagande i en europeisk mässa ligger mellan 4 000 och 8 000 kronor. Hyran och kostnaderna för en monterbyggnad uppgår till någonting mellan 2 000 och 5 000 kronor, och frakter, resor och uppehälle för företagens representant kan beräknas till 2 000 à 3 000 kronor.

Det måste emellertid understrykas att man måste räkna med ett upprepat deltagande i den eller de årligen återkommande mässor som ett företag funnit passa för sin produktion. Det är det upprepade deltagandet som befäster de försäljningsfördelar som mässan erbjuder. Allt som allt kan alltså kostnaderna för att få i gång en export bli ganska betydande för en småföretagare. Med de besvärligheter som finns på kreditmarknaden och de likviditetssvårigheter som det stora flertalet av våra småföretagare brottas med i dagens Sverige, skulle en form av kreditgaranti kunna bli till stor nytta.

Jag ber, herr talman, att med några ord få belysa Sveriges import och export på Västtyskland föregående år. Sveriges import uppgick till 2,3 miljarder D-mark och dess export till cirka 1,2 miljarder D-mark. Vi importerade alltså för 312 D-mark på varje svensk individ,

eller sex gånger mera än vad exempelvis Frankrike importerade från Västtyskland under samma tid.

Enligt min åsikt är det kategorien små och medelstora företagare som bör beredas möjligheter till en kraftig exportoffensiv på bland annat Västtyskland för att höja sysselsättningen och öka vår valutareserv med några hundratal miljoner D-mark. Jag bortser då från den diskriminering vi kan komma att bli utsatta för från sextatsunionen.

Jag vill, herr talman, inte gentemot ett enhälligt utskott yrka bifall till motionen. Jag skall böja mig för utskottets uttalande, att det kan finnas skäl att avvakta slutförandet av den pågående utredningen för översyn av kreditstödet åt hantverk och småindustri. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att man vid denna översyn också tänker på angelägenheten av att underlätta småföretagens och hantverkets möjligheter att komma ut på den internationella marknaden.

Häri instämde herr Nilsson i Bästekille (h).

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Eftersom herr Darlin inte framställde något yrkande, skulle väl jag kunna avstå från att tala om de skäl som legat till grund för utskottets ställningstagande.

Statsmakterna har redan vidtagit en mängd åtgärder på olika områden för att hjälpa småföretagen. Dessutom är dessa frågor föremål för utredning genom en av handelsministern tillsatt kommitté, som skall försöka samordna all sådan här verksamhet och då även beakta dessa synpunkter.

Utskottet har under sådana förhållanden inte ansett sig kunna tillstyrka den föreliggande motionen, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 308 i första kammaren av herr Mattsson samt nr 374 i andra kammaren av herrar Brandt i Sättila och Hansson i Skegrie, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tillsättande av en allsidig utredning för prövning av alla de problem som sammanhånga med svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 308 och II: 374 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar Mattsson och Johnsson i Skoglösa, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 308 och II: 374, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om allsidig utredning av de problem som sammanhånga med svensk anslutning till ett vidgat ekonomiskt samarbete i Västeuropa i enlighet med vad reservanterna anförde.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr JOHNSON i Skoglösa (cp):

Herr talman! I motionerna I: 308 och II: 374 har till debatt upptagits en del av de problem som kan uppstå, framför allt för den mindre företagsamheten, vid tillkomsten av ett västeuropeiskt frihandelsområde. I motionerna har man pekat på de svårigheter, framför allt anpassnings- och omställningsproblem, som kommer att uppstå. Det kan uppkomma många stora problem när det gäller frågan om anpassningen utomlands men även på hemmamarknaden. Kredit- och kapitalfrågorna blir

Svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde

också många gånger brännande och svårlösta. Motionärerna ger ett flertal exempel på de åtgärder som kan bli behövliga och aktuella vid en nödvändig omställningsprocess.

Jag skall här inte uppta kammarens tid med att upprepa de exempel, som motionärerna i detta sammanhang anfört. Jag vill bara peka på att samtliga de remissinstanser, som yttrat sig över motionen, har framhållit att dessa problem är de största och betydelsefullaste som kan uppstå på detta område. Trots den synnerligen välvilliga skrivningen har emellertid remissinstanserna kommit till den slutsatsen, att frågan för närvarande inte skulle vara aktuell, framför allt därför att man inte kan säga när detta frihandelsområde kan komma till stånd. Man har emellertid menat, att dessa problem kontinuerligt bör utredas av kommerskollegium och att representanter för de berörda organisationerna bör delta i detta utredningsarbete.

Bankoutskottet har avstyrkt motionen och yrkat att den för närvarande inte skall föranleda någon åtgärd. Jag har inte kunnat dela utskottets uppfattning utan har tillsammans med en medreservant framfört en annan uppfattning, som går ut på att, även om ett frihandelsavtal mellan de olika staterna i Västeuropa för närvarande inte är aktuellt, så finns det i detta sammanhang i alla fall otroligt många problem som det kan vara av värde att överväga, inte enbart genom den expertkommitté som för närvarande arbetar utan kanske framför allt genom en på parlamentariska grunder tillsatt kommitté eller genom en kommitté, där de nu arbetande experterna förstärkes med representanter från de politiska partierna i vårt land.

Reservanterna anser att dessa frågor och de åtgärder som kan behöva vidtas är av betydelse inte bara för småindustrin och hantverket utan även och kanske framför allt för vårt lands hela

näringspolitiska struktur. Omställningsproblemen kan komma att bli stora, och de kan komma att beröra stora delar av vår landsbygd. I samband med en sådan omställningsprocess kommer riksdagen att få ta ställning till vilka åtgärder som behöver vidtas. Även om ett frihandelsområde inte omedelbart kommer till stånd kan det under en övergångstid — alla räknar ju dock med att ett frihandelsområde en gång skall komma — bli fråga om åtgärder av betydande omfattning. Vi anser därför att det är angeläget att även representanter för de demokratiska partierna är med i denna utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr BRANDT i Sätla (cp):

Herr talman! Även om en del av de remissinstanser, som haft att yttra sig över denna motion, har fäst stor vikt vid att förhandlingarna om frihandelsområdet för närvarande är avbrutna och kanske också låtit förstå att man inte kan förutsätta att de inom en näraliggande framtid kommer att återupptas, så finns det åtskilligt som talar för att Maudling-kommitténs misslyckande inte får tas till intäkt för att detta ämnesområde avlyses från fortsatt diskussion. Det finns tvärtom mycket starka skäl som talar för att debatten omkring frihandelsområdet kommer att tas upp på nytt.

De av kammarens ledamöter som har följt denna fråga litet längre tillbaka vet att den ingalunda har enbart handelspolitiska aspekter, utan det finns väsentligt mer vittomfattande orsaksammanhang som ligger till grund för integrationssträvandena i Europa. Dessa bevekelsegrunder är ännu inte bortkopplade ur sammanhanget, och de har för närvarande inte mindre aktualitet än de hade den gång de togs till intäkt för att integrationssträvandena skulle

Svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde

fullföljas och helst också till en börjanta form i antingen tullunioner eller frihandelsområden, i varje fall en ekonomisk integration, som senare kanske skulle följas av andra former av integration, t. ex. politiska.

Ett resultat av dessa strävanden till samgående har också kommit fram: vi har sexmaktsunionen. Vi ser också en del konsekvenser av dess tillkomst och funktion redan nu. Jag skulle tro att vi inte alldeles bör bortse från den uppfattning om sexmaktsunionens påverkan som framkommer i ett särtryck nr Kommersiella meddanden nr 2: 1959. Där sägs: »Självfallet måste upprättandet av en gemensam marknad som medför en ytterligare expansion av den redan synnerligen starka industrien hos De Sex få återverkningar på den svenska produktionens nuvarande och framtida inriktning. Därför är i detta läge sannolikt icke samma slags produktion företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt utvecklingsbar som under tidigare förhållanden.» Man räknar alltså med att sexmaktsunionens tillkomst och närvaro kommer att påverka den framtida planeringen och inriktningen inom vår nu fungerande företagsamhet.

Lägger man därtill att debatterna om frihandelsområdet ganska säkert kommer att tas upp på nytt, har man all anledning räkna med en än mer omedelbar påverkan på vår företagsamhets struktur. Detta kommer att innebära nya betydande investeringsbehov, en väsentligt ändrad kurs i vår ekonomiska politik — en kurs som möjliggör ett anpassningsskede inom företagsamheten — det kommer att få befolkningspolitiska konsekvenser och det kommer utan tvivel också att korsa för närvarande rätt starka intressen inom vårt företagarliv. Vi kommer över huvud taget att ställas inför en mycket påfrestande anpassningsperiod.

Det förefaller, när dessa problem diskuteras, som om många hänger sig åt tanken, att om vi bara kommer med i

ett frihandelsområde, så är en stor del av våra problem lösta, och om vi bara kan få till stånd en nordisk sammarknad, så har vi mycket starkt ökade förutsättningar att lösa våra problem osv. Detta skapar hos många av oss lekmän den föreställningen att expertisen hitintills, om den inte kan anses ha nonchalerats så har den dock i alltför ringa utsträckning givit oss en uppfattning om vad slags anpassningsfas vi får och vad slags påfrestningar på vårt näringsliv som kommer. Det ledet har alltför litet berörts här i denna kammare och över huvud taget i den allmänna debatten.

Herr talman! Just detta ligger som bakgrund till vår motion. Detta konsekvensområde kan inte uteslutas, utan vi måste också där skaffa oss vissa prognoser och i god tid söka rusta oss för att möta de problem som med all säkerhet kommer att uppstå.

Vi tror också att detta inte är en fråga, varav endast företagsamheten är intresserad, utan den torde få sådan räckvidd, att den bör intressera även en parlamentarikergrupp. Fördenskull påpekar vi i motionen, att vi föreställer oss att ett mer eller mindre permanent organ, vari även ett parlamentariskt inslag skulle kunna tänkas, borde komma till stånd för att fortlöpande följa utvecklingen på detta område. Det är ett intresse inte bara för storföretagsamheten utan också och kanske i ännu högre grad för vår mindre industri. Låt oss komma ihåg, att vi har en fantastisk benägenhet att i detta sammanhang anlägga storföretagsmässiga synpunkter, trots att vi är klart medvetna om att Sverige är ett typiskt småföretagarland. Då bör man inte härvidlag diskutera enbart ur exportnäringsarnas synpunkter, ty hur viktig exporten än är för vårt näringsliv, så är den likväl i detta hänseende inte allt.

En sammanslutning, vari parlamentariker och företrädare för alla former av vår företagsamhet ingår — alltså företrädare för såväl stor- som småföretag-

Svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde

samhet — är det organ vi behöver, om vi skall kunna förutse och framdeles möta de konsekvenser, som en fortsättning av integrationssträvandena i Europa kommer att leda till. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till motionen.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Den föregående talaren pekade på önskvärdheten att få prognoser på detta område — prognoser, som visar hur vi skall kunna anpassa oss efter förhållandena ute i världen. Det är ingen som motsätter sig att sådana prognoser utarbetas. Frågan är bara om man kan få fram dem på det sätt som motionärerna föreslagit, något som utskottet tillåtit sig att betvivla. Utskottet har inte haft någon annan mening än motionärerna om betydelsen av frågan om det svenska näringslivets anpassning efter samarbetstendenser ute i världen. På den punkten råder full enighet. Den negativa inställningen gentemot motionärernas synpunkter gäller en helt annan sak, nämligen motionärernas förslag till en ny utredningsprocedur på detta område.

Som herr Brandt i Sätila framböll är det inte blott en engångsutredning som man vill ha, utan man vill ha ett permanent sekretariat som skall arbeta med dessa frågor. Därmed har herr Brandt också belyst vad det är fråga om. Det går inte att en gång för alla utreda dessa frågor och komma till klarhet — situationen är inte sådan att detta är möjligt. Vi vet inte ens hur frihandelsområdet kommer att se ut, om det över huvud taget blir till. Det är alltså inte enbart fråga om *när* det blir till utan också om det över huvud taget blir till. Ett permanent sekretariat som arbetar med dessa ting finns inom kommerskollegium. Där sitter företrädare för de olika parterna inom näringslivet, även för småföretagarna.

Också på den punkten råder full överensstämmelse mellan de synpunkter som

utskottet hävdar och motionärernas. Det skiljer sig bara så till vida som motionärerna vill ha i gång ytterligare en utredning, en parallellutredning med andra ord. Men motionärerna har väl skrivit sin motion i höstas, innan frihandelsförhandlingarna avbröts; det förefaller så. Nu för de in ett delvis nytt resonemang och säger att man bör fortsätta att utreda i alla fall, och visst kan man göra det. Men om man skall utreda, vore det då inte lämpligt att motionärerna ändrade sig så att de sade, att det som bör utredas är även de problem det svenska näringslivet kan råka ut för om vi *inte* kommer in i något samarbete med den sexstatsgrupp, som redan har inlett ett eget samarbete?

En rädsla finns, kan man förstå, på en del håll för hur det skall gå om vi går med i ett vidgat europeiskt samarbete, men jag tror att det finns anledning till ännu större oro för hur det skall gå, om vi *inte* kan komma med i det europeiska samarbete, som mer och mer håller på att utvecklas. Den frågan skulle kanske vara förtjänt av utredning, och denna borde vara väl så omfattande som den motionärerna velat ha till stånd. Dessutom torde den vara väsentligare för många delar av näringslivet än den utredning som motionärerna har föreslagit.

En anpassnings- och omställningsprocess inför en anslutning till ett eventuellt frihandelsområde är alltså inte det enda som behöver utredas, utan vad det gäller är hur det svenska näringslivet skall klara sig i konkurrensen på världsmarknaden inför det skärpta läge som där uppstår, delvis till följd av internationellt samarbete inom sexstatsgruppen, delvis till följd av den tekniska utvecklingen. Det är inte en fråga som är begränsad till de svenska småföretagens betydelse, utan en fråga som gäller sysselsättningen över lag inom hela det svenska näringslivet, oberoende av om det är fråga om storföretag eller småföretag. Båda dessa grupper är

Svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde

emellertid representerade i kommerskollegii kommitté.

Att nu tillsätta ytterligare ett permanent sekretariat för denna fråga har utskottet därför inte ansett lämpligt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BRANDT i Sättila (cp):

Herr talman! Jag vill börja med att göra en rättelse. Jag avslutade mitt förra anförande med att yrka bifall till motionen. Jag menade bifall till reservationen.

Jag tror inte, att det finns några verkliga skiljaktigheter mellan den uppfattning, som herr Hagnell företräder och den som jag hyser. Det gäller här utan tvekan ett område, där all vår företagsamhet har påtagliga och viktiga intressen att bevaka. Man kan inte dra några skiljelinjer mellan större och mindre företag i detta sammanhang; området berör dem båda.

Men det stannar inte där. Vi har ytterligare ett konsekvensområde, som vi kan kalla sekundärt men som är framför allt samhällspolitiskt, befolkningspolitiskt och socialpolitiskt orienterat. Och det är den delen av konsekvenserna som borde kunna bli bevakad med hjälp av ett parlamentariskt inslag i det organ, som är avsett att följa utvecklingen.

Låt gå för att vi har detta organ i kommerskollegium och att där finns näringspolitisk representation. Men är detta organ absolut tabu? Kan det inte möjligen kompletteras något eller tas under översyn? Det må gärna ha samma fadershus, men kanske detta organ, som ju kan sägas vara i viss mån permanent, skulle vara betjänt av ett visst parlamentariskt inslag. Jag föreställer mig att kommerskollegium har intresse av att följa denna fråga så länge en aktuell debatt föres på området, och då vore det väl inte uteslutet att även parlamentariker finge möjlighet att följa den fortsatta debatten.

Även om motionen är avstyrkt finns alltså alltså alltjämt förutsättningar — eftersom remissinstanserna är eniga med motionärerna om frågans vikt — att uppnå en lösning. Jag tror att många av kammarens ledamöter i likhet med oss motionärer inte är fullt tillfredsställda med den nuvarande sammansättningen av det organ som finns inom kommerskollegium.

Herr BOIJA (fp):

Herr talman! För att det inte skall uppstå något missförstånd om att vi, som står bakom utskottsutlåtandet, fäster den allra största betydelse vid denna fråga ber jag att få säga ett par ord.

När detta ärende behandlades i utskottet i fjol ordnades en föredragning av de ansvariga inom kommerskollegium, och av denna framgick med all önskvärd tydlighet, att man på det hållet verkligen tar allvarligt på dessa problem och har gjort de utredningar som rimligtvis kan göras för närvarande. Det har utförts ett betydande utredningsarbete, och man torde säkerligen inte kunna vinna något på att nu tillsätta en parlamentarisk utredning sådan som den som här har föreslagits. Dessutom har ju som här tidigare sagts denna delegation inom kommerskollegium kompletterats med representanter för den mindre företagsamheten. Denna delegation har också knutit kontakter med näringslivet och arbetsmarknadens parter, och en intim samverkan mellan näringsorganisationerna och en rad myndigheter äger nu rum. Man kan därigenom erhålla fortlöpande informationer om vad som händer och sker på detta område. Jag tror att man här har gjort så mycket som över huvud taget kan göras åt denna fråga för närvarande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock

på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt i Sätila begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Brandt i Sätila begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 185 ja och 33 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Ändring av lagen om moderskapshjälp

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 7 § lagen om moderskapshjälp.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 320 i första kammaren av herr *Lindahl m. fl.* samt nr 392 i andra kammaren av fru *Lindberg m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydan-

Ändring av lagen om moderskapshjälp

de, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning rörande sådan ändring av 7 § i lagen om moderskapshjälp att även nämnda kategori barnaföderskor kan erhålla tilläggspenning under förutsättning att de tillfredsställande kan styrka att de under minst 270 dagar före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför haft sådan förvärvsinkomst som skulle berättigat dem att erhålla tilläggssjukpenning samt att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning lämnar förslag till riksdagen med denna innebörd».

Utskottet anmärkte:

Med »nämnda kategori barnaföderskor» torde motionärerna avse de barnaföderskor, som vid nedkomsten eller den beräknade tidpunkten för denna är försäkrade för tilläggssjukpenning men som — trots att de haft inkomst av tjänst om minst 1 800 kr. för år under minst 270 dagar — på grund av att de nyligen uppnått 16 års ålder inte kunnat vara försäkrade för tilläggssjukpenning under så lång tid.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 320 och II: 392, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Ängelholm och fru *Svensson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 320 och II: 392, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i lagen om moderskapshjälp att kvinna, som vore försäkrad för tilläggssjukpenning, skulle vara berättigad till tilläggspenning, under förutsättning att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit försäkrad för tilläggssjukpenning eller haft inkomst, som i och för sig skulle ha berättigat henne att vara försäkrad för tilläggssjukpenning.

Ändring av lagen om moderskapshjälp

Utskottets hemställen föredrogs. Därvid yttrade:

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! I anledning av andra lagutskottets yttrande över motionerna nr 320 i första kammaren och nr 392 i andra kammaren skall jag be att få framföra några synpunkter. I motionerna har anförts att tilläggsspenningen har tillkommit för att ersätta kvinnan för det inkomstbortfall, som hon drabbas av, då hon på grund av barnsbörd för en tid måste lämna sitt förvärvsarbete.

Riksförsäkringsanstalten har i sitt remissyttrande icke ansett sig kunna föreslå bifall till motionen. Den säger å ena sidan att det skulle gälla ett så litet antal mödrar att den inte anser att en lagändring bör ske. Å andra sidan gör den gällande att det skulle bli ett betydande merarbete för sjukkassorna att administrera handläggningen av dessa frågor. Vidare säger riksförsäkringsanstalten följande: »Företages sådan ändring i moderskapshjälpslagen, som åsyftas i motionerna, måste, när fråga uppstår om tilläggsspenning till kvinna, som var havande vid försäkringspliktens inträde, vederbörande sjukkassa verkställa utredning om kvinnans inkomstförhållanden under ett från fall till fall växlande antal månader före hennes inskrivning som sjukkasmedlem. Uppenbarligen kommer sjukkassan i dylika fall icke alltid att utan vidare kunna godtaga de av den försäkrade lämnade uppgifterna utan kommer att bli nödsakad företaga närmare komplettering till upplysning om förhållandena eller kontroll. Det kan under sådana omständigheter befaras, att handläggningen av här ifrågavarande ärenden skulle åtminstone i en del fall bli förhållandevis arbetskrävande.»

Svenska sjukkassaförbundet anför däremot i sitt yttrande att rättviseskäl talar för en samordning av de båda tidpunkter från vilka en sjukkasmedlem blir berättigad till tilläggsjukpenning

respektive tilläggsspenning. Svenska Sjukkasförbundet har därför intet att erinra mot att en sådan ändring i 7 § moderskapsförsäkringslagen som motionärerna föreslagit kommer till stånd.

Socialstyrelsen anser att den grupp av mödrar det gäller kan erhålla hjälp exempelvis genom mödrahjälpen. Till detta vill jag göra den invändningen att mödrahjälpen är strängt behovsprövad till skillnad från moderskapsförsäkringen. Det innebär en väsentlig skillnad.

Administrativt skulle en lagändring icke innebära några svårigheter för sjukkassorna. Mellan den nya yrkesskadeförsäkringen och sjukförsäkringen har en genomgripande samordning skett för viss tid, den s. k. samordningstiden. De som ej fyllt 16 år kan mycket väl vara anställda och ha förvärvsinkomst. Det åligger då sjukkassan att, om sådan person skadar sig i yrkesarbete, infordra uppgifter om inkomst och anställningstid, läkarintyg, skadeanmälan och andra uppgifter som kan erfordras för skadans bedömning och för bestämmande av det belopp som skall utbetalas. Handlingarna skall sedan översändas till den försäkringsinrättning, där den skadade enligt yrkesskadeförsäkringslagen är obligatoriskt försäkrad. På grundval av denna utredning och de uppgifter som införskaffats utbetalas sedan ersättning till den skadade. Det bör därför enligt mina personliga erfarenheter som sjukkassetjänsteman bli en relativt lätt uppgift för sjukkassorna att på samma sätt infordra uppgifter om inkomst- och anställningsförhållanden för de mödrar som avses i motionerna. Det är anmärkningsvärt att riksförsäkringsanstalten befarar, att dessa utredningar skulle vara mera betungande eller arbetskrävande för sjukkassorna att utföra än de som gäller yrkesskadorna. Jag tror för min del att riksförsäkringsanstaltens farhågor är betydligt överdrivna.

När man från remissinstanserna anför att genomförandet av enhetsskolan

kommer att leda till att de unga mödrar, som det här är fråga om, på grund av skolgång icke blir i tillfälle att ta anställning och få inkomst, kan man invända att ingen exakt vet när enhetsskolan blir genomförd. Den torde i varje fall inte bli genomförd i hela landet före 1965/66. Därför borde det enligt min uppfattning inte möta något hinder att intill dess låta de unga mödrarna enligt motionärernas förslag komma i åtnjutande av tilläggspenning.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av fru Eriksson i Ängelholm och fru Svensson.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Utskottet säger i sitt utlåtande över denna motion att utskottet inte vill bestrida att rättviseskäl synes tala för motionärernas ståndpunkt.

Men resultatet av överläggningen blev ändå ett avstyrkande av motionen. Man motiverar detta dels med svårigheten för sjukkassan att kontrollera uppgifter angående inkomster, man talar om att enhetsskolans genomförande kommer att hindra ungdomarna från att skaffa sig inkomster och man talar om att det är en mycket liten grupp mödrar det nu gäller.

Vi säger i vår reservation att mening-
en med 270-dagarsregeln uppenbarligen är, att kvinnan inte skall, genom att ta anställning först sedan hon blivit gravid, kunna göra sig berättigad till tilläggspenning. Däremot saknas skäl att låta regeln verka så att kvinnan inte under några förhållanden får tilläggspenning, om barnet råkar födas, innan hon uppnått en ålder av 16 år 10 månader.

Utskottets motiv för avslag är tämligen svaga, och fru Lindberg har här på ett utomordentligt sätt bemött dem med stöd av de erfarenheter hon har som sjukkassetjänsteman.

Jag vill, herr talman, med hänsyn till att första kammaren följt utskottet i

Ändring av lagen om moderskapshjälp

denna fråga inskränka mig till att instämma i vad fru Lindberg här har framhållit.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Då motionärerna här har begärt att barnaföderskor, som fyllt 16 år men icke tillhört sjukkassa under den tid som stadgas för erhållande av tilläggssjukpenning, ändock skall erhålla tilläggspenning enligt lagen om moderskapshjälp, skall jag kanske lämna en liten redogörelse för hur saken ligger till.

Tilläggssjukpenningen utgår ju till den, som varit inskriven i sjukkassa från 16 års ålder och tillhört denna minst 270 dagar. Det kan emellertid uppkomma fall då en barnaföderska varit med i sjukkassan bara några månader, när hon skall föda sitt barn. Hon erhåller i det fallet icke vare sig tilläggssjukpenning eller tilläggspenning. Motionärerna menar nu att man här skall göra en uppluckring av den lag som finns, så att hon kan få tilläggspenning. När barnet fötts, skulle modern lämna en uppgift om sina inkomster under tiden innan hon gick in i sjukkassan. Om hon tillhört sjukkassan 60 dagar, skulle hon alltså uppges de inkomster hon haft under de övriga 210 dagarna.

I ett sådant fall måste sjukkassan göra en mycket ingående undersökning om huruvida moderns uppgifter stämmer med det verkliga förhållandet, och riks-försäkringsanstalten har ansett att detta skulle bli rätt arbetskrävande. Socialstyrelsen och riks-försäkringsanstalten avstyrker således motionerna, och båda remissinstanserna har också ett annat argument för sitt avstyrkande. Anstalten säger: »Det må vidare understrykas, att den tilläggspenning, som skulle komma att utgå i de här avsedda fallen, kan antagas i regel bli låg, enär de försäkrade ju på grund av sin ungdom

Tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen

knappast ha möjlighet förskaffa sig några mera avsevärda arbetsinkomster. Än mer begränsad blir möjligheten till erhållande av sådan inkomst, när enhetsskolan mer allmänt införts. Över huvud taget torde antalet fall, där tilläggspenningen skulle få nämnvärd betydelse, vara ringa.»

Utskottet har således avstyrkt motionerna, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11**Tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 318 i första kammaren av herrar *Lindahl* och *Wirmark* samt nr 390 i andra kammaren av fru *Lindberg m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning rörande sådant tillägg i 7 § sjukförsäkringslagen att ogift kvinna som sammanlever med barn under 16 år utan att ha förvärvsinkomst uppgående till kr. 1 200 per år likväl skall vara sjukpenningförsäkrad och erhålla grundsjukpenning och att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning lämna förslag till riksdagen med denna innebörd».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 318 och II: 390, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Carl-*

qvist, herrar *Jacobsson* i Tobo och *Fredriksson*, fru *Eriksson* i Ängelholm, fru *Svensson* och herr *Svensson* i Kungälv, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 318 och II: 390, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i lagen om allmän sjukförsäkring att ogift moder, som sammanlevde med barn under 16 år, skulle vara sjukpenningförsäkrad, även om hennes inkomst av förvärvsarbete ej uppginge till 1 200 kronor för år.

Utskottets hemställan föredrogs, och anförde därvid:

Fru **LINDBERG** (s):

Herr talman! Då jag är motionär i detta ärende ber jag att få säga några ord.

I motionerna i första kammaren nr 318 och i andra kammaren nr 390 föreslås sådan ändring av 7 § sjukförsäkringslagen, att även ogift kvinna, som sammanlever med barn under 16 år och som icke har årsinkomst av förvärvsarbete uppgående till 1 200 kronor per år, likväl skall kunna erhålla grundsjukpenning, vilken som bekant utgör 3 kronor per dag.

Till andra lagutskottet har inkommit yttranden från riksförsäkringsanstalten, socialstyrelsen och Svenska sjukkasseförbundet.

Riksförsäkringsanstalten anför i sitt yttrande bland annat följande: »Det torde icke råda något tvivel om att denna grupp av kvinnliga sjukkassem medlemmar med avseende på de ekonomiska levnadsförhållandena är i viss utsträckning oenhetlig. Man har därför att räkna med att behovet av kontant hjälp vid sjukdom icke är detsamma för alla medlemmar tillhörande gruppen. I en del fall kan måhända ett påtagligt behov föreligga, men i flertalet fall är behovet sannolikt icke särskilt framträdande.»

Om man granskar 7 § i sjukförsäkringslagen och ser efter, vilka som utan

Tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen

att ha förvärvsinkomst omfattas av grundsjukpenningförsäkringen, kan man konstatera, att den första gruppen utgöres av alla de kvinnor som är gifta och sammanlever med sin man. Det är en stor medlemsgrupp, och ingen kan påstå att inkomstförhållandena för denna grupp är enhetliga, eftersom familjeförsörjarnas inkomster sannolikt är mycket skiftande. När denna grupp av kvinnor medtogs i sjukpenningförsäkringen har det tydligen icke skett enbart av hänsyn till hjälpbehovet.

Sjukpenningförsäkrad är jämväl kvinnan, om sammanlevnaden mellan makarna hävts men hon sammanlever med barn under 16 år, som tidigare varit sjukvårdsförsäkrat antingen genom henne eller mannen.

Det förefaller minst sagt egendomligt, att riksförsäkringsanstalten hyser den uppfattningen, att det hjälpbehov som motionärerna har i tankarna på grund av sin karaktär bör tillgodoses inom socialhjälpens och icke inom sjukförsäkringens ram.

Riksförsäkringsanstalten säger vidare, att härför talar även den omständigheten att det rör sig om en grupp personer, för vilka avgifter i regel icke skulle komma att erläggas. När riksförsäkringsanstalten åberopar detta förhållande beträffande avgifterna, bortser man tydligen ifrån att många av de änkor och fränskilda, som efter lagändringen 1955 omfattas av grundsjukpenningförsäkringen, inte heller är i tillfälle att erlägga någon avgift till försäkringen. Enligt min uppfattning är alltså riksförsäkringsanstaltens resonemang en smula inkonsekvent.

Såväl socialstyrelsen som Svenska sjukkasseförbundet har i sina yttranden över motionerna intagit en mera positiv hållning. Enligt socialstyrelsens mening föreligger vägande skäl för att med avseende å rätten till grundsjukpenning ställa denna grupp i samma läge som de kvinnor, vilka tidigare tillerkänts den förmån det här gäller. Sven-

ska sjukkasseförbundet anser också att rättviseskäl talar för att en ändring genomföres och betonar i sitt yttrande, att genomförandet av en sådan ändring icke kan antagas vålla sjukkassorna några större administrativa olägenheter. Såväl sjukkasseförbundet som socialstyrelsen tillstyrker för sin del bifall till motionerna.

Herr talman! Jag beklagar att utskottets majoritet inte ansett sig kunna biträda de synpunkter som framförts i motionen. Vid utskottsbehandlingen år 1955 av frågan om sjukpenning åt fränskilda kvinnor och änkor yttrade andra lagutskottet i fråga om de ogifta mödrarna följande: »Utskottet vill emellertid ingalunda bestrida att behov av skydd genom sjukpenningförsäkring kan föreligga i vissa fall, när en ogift kvinna med minderåriga barn i hemmet helt måste ägna sig åt hemmets skötsel. Sådana fall torde inte vara särdeles vanliga, och utskottet finner lämpligt att någon tids erfarenhet av den allmänna sjukförsäkringen avvaktas innan ytterligare åtgärder vidtages på detta område. Utskottet förutsätter emellertid att denna fråga följes med uppmärksamhet.»

I den undersökning, som socialstyrelsen i maj 1956 redovisade och vilken syftade till att belysa ensamstående mödrars sociala och ekonomiska problem, uppskattades de ogifta mödrarnas antal till 25 400. Antalet mödrar, som var fränskilda, utgjorde 23 200, medan antalet änkor med minderåriga barn vid samma tidpunkt var 20 400. Dessa tre grupper är likställda så till vida, att samtliga har vårdnaden om och lever tillsammans med barn under 16 år. Av utredningen framgår vidare, att ungefär 20 procent av de ogifta mödrarna har mera än ett barn. Av de fränskilda har ungefär 45 procent mera än ett barn, och för änkor är siffran ungefär densamma som för de fränskilda. Undersökningen ger också belägg för att av de ogifta mödrarnas barn inte

Tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen

mindre än 58 procent är i åldern under 6 år och 23 procent mellan 7 och 10 år. Då det gäller barn i åldern högst 6 år är den procentuella andelen för fränskilda mödrar 21 procent och för änkor 12 procent. Endast 19 procent av de ogifta mödrarnas barn befinner sig i åldern över 10 år.

Dessa siffror ger tydligt vid handen, att den lägre genomsnittsåldern hos de ogifta mödrarnas barn kräver större insatser av modern när det gäller barnens vård och tillsyn. Detta inskränker i väsentlig grad hennes möjlighet att när barnen är små kunna ha förvärvsarbete. Socialstyrelsens redogörelse över förekomsten av förvärvsarbete inom de tre grupperna visar också en högre frekvens av förvärvsarbetande för fränskilda och änkor än för de ogifta mödrarna. Procenttalen är följande: ogifta 60 procent, fränskilda 71 procent samt änkor 63 procent. I samma undersökning har man fått fram siffror på de tre gruppernas inkomstförhållanden. De visar, att 31 procent av de ogifta inte har några inkomster alls.

Med ledning av de siffror som jag nämnt skulle således antalet ogifta mödrar, som — om reservanternas förslag seggar — komme att omfattas av grundsjukpenningförsäkringen, vara ungefär 7 000. Man kan med hjälp av samma uppgifter från socialstyrelsen räkna ut, att antalet fränskilda mödrar, som nu har grundsjukpenning enligt bestämmelsen i 7 § sjukförsäkringslagen, är ungefär 5 500. Antalet änkor, vilka får sjukpenning enligt samma paragraf, utgör cirka 6 000. Att antalet ogifta mödrar som skulle komma i fråga blir något större än antalet änkor och fränskilda sammanhänger med det faktum — som jag nyss nämnde — att de har vårdnaden om det största antalet av de yngsta barnen.

Med dessa siffror har jag velat belysa hur likartade de tre gruppernas levnadsförhållanden är och vad det är som talar för att de därför i sjukför-

säkringshänseende bör behandlas lika. Jag skall slutligen, herr talman, ta upp tiden med att anföra ett par praktiska exempel på hur vår sjukförsäkring verkar.

En fränskild kvinna som sammanlever med ett barn under tio år blir sjuk och intages på sjukhus. Hon har icke inkomst av förvärvsarbete uppgående till 1 200 kronor. Under den tid hon ligger på sjukhus erhåller hon dels grundhempennning med 3 kronor per dag och dels — eftersom hon har hemmavårande barn under tio år — också ett barn-tillägg med 2 kronor per dag, alltså sammanlagt 5 kronor om dagen. När hon sedan utskrivs från sjukhuset får hon ett läkarintyg, som anger att hon skall vara sjukskriven i fyra veckor. Hon erhåller för denna tid sjukpenning med 3 kronor per dag, eftersom hon är vad man kallar helt arbetsoförmögen.

Ett annat exempel: en ogift kvinna som sammanlever med ett barn under tio år blir sjuk. Inte heller hon har en arbetsinkomst uppgående till 1 200 kronor. Hon blir inlagd på sjukhus. Liksom den fränskilda kvinnan i mitt föregående exempel får hon naturligtvis sjukhusvistelsen ersatt av sjukkassan och även resorna till och från sjukhuset. När hon utskrivs får hon ett läkarintyg på att hon skall vara sjukskriven på grund av fullständig arbetsoförmåga under en tid av sex veckor. Vi som arbetar på sjukkassan tycker att det är ledsamt att behöva upplysa henne om att hon inte har rätt till sjukpenning, eftersom hon inte omfattas av sjukförsäkringen annat än i vad gäller sjukvården. Hon får inte ens ersättning för läkarintyget, för vilket hon har betalat 3 eller 5 kronor, eftersom sjukkassan inte har fordrat något sådant, då hon enligt bestämmelserna icke är berättigad att erhålla ens grundsjukpenning.

För den som är sjukkassetjänsteman och har att praktiskt handlägga dessa frågor ter sig det inträffade helt naturligt fullständigt orimligt. Vi vet så väl,

att det inte är någon egentlig skillnad mellan de båda kvinnornas situation annat än att den ena är en ensam ogift mor och den andra en ensam mor som är fränskild.

I motionen har vi framhållit, att det inte är någon större grupp det här rör sig om. För gruppen som sådan är detta emellertid en viktig fråga, som motionärerna anser bör lösas. Enligt de beräkningar jag med ledning av socialstyrelsens uppgifter fått fram skulle saken gälla ungefär 7 000 mödrar. Vi har också understrukit i motionen, att man ur rättvisesynpunkt borde finna det angeläget att inordna denna grupp i sjukförsäkringslagens 7 §.

Herr talman! Jag vill därför till slut under åberopande av de i motionen framförda synpunkterna be att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde fru *Eken-dahl* (s), herr *Carbell* (s), herr *Kellgren* (s), fru *Eriksson* i Ängelholm (s), herr *Svenning* (s), fru *Holmqvist* (s), herr *Lundqvist* i Trollhättan (s), fröken *Sandell* (s), fru *Renström-Ingenäs* (s), herr *Brandt* i Aspabruk (s), herr *Asp* (s), fru *Thunvall* (s), fru *Eriksson* i Stockholm (s), herr *Allard* (s), herr *Persson* i Tandö (s), herr *Fredriksson* (s) och herr *Mellqvist* (s).

Fru **SVENSSON** (s):

Herr talman! Som reservant och medmotionär vill jag bara med ett par ord understryka vad reservationen gäller.

Första kammaren har ju även i detta fall följt utskottet, så det nyttar till ingenting att här föra några längre resonemang. Men jag vill faktiskt påminna kammaren om att majoriteten av andra kammarens ledamöter i utskottet faktiskt är reservanter och jag vill också påminna om att när man 1955 utsträckte rätten till sjukpenning till att gälla även de gifta kvinnor som inte längre sammanlever med make, så var

Tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen

motiveringen att behovet av sjukpenning nog kunde vara större för en ensam moder med små barn än för hemmafruar.

Andra lagutskottet uttalade vid behandlingen av ärendet, som tidigare här har omnämnts, att behov av hjälp kunde föreligga även för de ogifta mödrarna och förklarade att frågan uppmärksamt skulle följas. Det stod säkerligen klart för utskottets ledamöter både då och nu, att det enda som skiljer dessa grupper av mödrar, det är att de som tillhör den uteslutna gruppen inte har varit gifta.

Vad motionärerna och reservanterna nu föreslår är helt enkelt detta, att ogifta mödrar, som sammanlever med sina barn, i avseende på rätten till sjukpenning jämföras med änkor och fränskilda kvinnor som sammanlever med barn under 16 år.

Det är, anser vi, ett rättvisekrav som det skulle hedra riksdagen att bifalla. Jag yrkar bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp):

Herr talman! Såsom både fru Lindberg och fru Svensson redan anført, har andra lagutskottet — och även riksdagen — behandlat detta ärende vid ett tidigare tillfälle. Det var år 1955 i samband med att rätten till grundsjukpenning utsträcktes till gift moder, som icke sammanlever med mannen, samt till änka och fränskild, vilka sammanbor med barn under 16 år som vid tiden för äktenskapets upplösande var sjukförsäkrat.

Vid det tillfället väcktes förslag om att även ogifta mödrar med minderåriga barn skulle erhålla rätt till grundsjukpenning. Utskottet ansåg sig emellertid kunna konstatera, att situationen för de ogifta mödrarna ofta var en annan än för änkor samt hem- och fränskilda kvinnor med minderåriga barn. De ogifta mödrarna kunde i de flesta

Tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen

fall antagas ha någon form av förvärvsarbete, som gjorde dem berättigade till sjukpenningförsäkring.

De ogifta mödrar det är fråga om kan väl i stort sett hänföras till två kategorier. Det är dels de ogifta mödrar, som sammanlever med man under äktenskapsliknande förhållanden, dels de ogifta ensamstående mödrarna.

Beträffande dem som tillhör den första gruppen — de sammanboende — har man från sjukkassehåll sagt mig, att det är ingenting som hindrar att dessa påföres så stor inkomst av hushållsarbete, att de blir berättigade till sjukpenningförsäkring. I åtskilliga fall torde de på så sätt bli berättigade inte endast till grundsjukpenning utan även till tilläggssjukpenning, låt vara en låg sådan.

Beträffande dem som tillhör den andra gruppen — de ensamstående mödrarna — torde dessa i de allra flesta fall ha någon form av inkomstbringande arbete, som gör dem berättigade till sjukpenningförsäkring. Förutsättningen är naturligtvis för dem som tillhör dessa grupper densamma som för alla andra, som är sjukförsäkrade, den nämligen att de anmäler sig till sjukkassan och betalar de avgifter, som gäller för kassan.

Utskottsmajoriteten anser sig alltså alltjämt kunna konstatera, att situationen för flertalet av de ogifta mödrarna med minderåriga barn ofta är en annan än för änkor samt hem- och fränskilda, som bor tillsammans med barn under 16 år. Den redovisning som fru Lindberg nyss lämnade här styrker detta antagande. Den grupp som skulle stå helt utan inkomstbringande arbete uppgick — om jag minns rätt — till 7 000 personer.

Utlåtandet är kortfattat och har därigenom måhända blivit mera negativt än som är nödvändigt. När utskottsmajoriteten framhåller, att den inte funnit skäl att frångå den ståndpunkt, som utskottet intog 1955, så får väl däri också läggas den innebörden, att utskottet

alltjämt inte vill bestrida, att det finns ogifta mödrar, som kan vara i behov av hjälp, och att frågan alltjämt bör följas med uppmärksamhet. Så uttryckte sig utskottet vid föregående tillfälle då frågan behandlades.

I olika sammanhang har uttalats angelägenheten av att sjukförsäkringslagen blir föremål för en översyn, sedan den nu varit i tillämpning några år. Jag tillåter mig att påminna om att socialministern i propositionen nr 126 till fjolårets riksdag aviserade en dylik översyn av sjukförsäkringslagen. Det förefaller åtminstone mig naturligt, att det problem som motionärerna aktualiserat upptas till behandling i detta sammanhang.

För övrigt finns det även andra grupper än de som här berörs i motionen, som bör uppmärksammas i samband med en revision av sjukförsäkringslagen. Dit hör t. ex. änkor och fränskilda, som inte längre sammanbor med minderåriga barn. Deras barn har fyllt 16 år och mödrarna har nått den ålder, då det kan vålla stora svårigheter för dem att skaffa sig ett förvärvsarbete. Även för deras vidkommande finns ett behov av att få omfattas av åtminstone grundsjukpenningförsäkringen.

Majoriteten i utskottet har alltså ingenting att erinra emot att persongrupper, som nu står utanför sjukförsäkringen, kommer med i densamma. Men sjukförsäkringen är, som namnet anger, byggd på försäkringsprincipen. Utskottsmajoriteten anser, att det är angeläget att denna princip upprätthålls. Detta innebär bl. a. att avgifter, som svarar mot de tillförsäkrade förmåner, skall erläggas.

Det bör observeras, att reservanterna gör avkall på denna princip i sitt förslag. När reservanterna föreslår att de ogifta mödrar det här är fråga om skall bli berättigade till grundsjukpenning förutsätter de — det framgår av motiveringen — att denna förmån skall utgå utan avgiftsbetalning.

Tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen

Nu har fru Lindberg åberopat att så skulle vara fallet beträffande de grupper, som blev berättigade till grundsjukpenning genom beslutet 1955. Jag tillåter mig påstå, att jämförelsen dock inte är fullständigt riktig. När det gäller t. ex. änkor med minderåriga barn så har ju både änkan och barnen en gång varit försäkrade och avgiften erlagts för dem under tiden före äktenskapets upplösande.

Utskottsmajoriteten håller alltså fast vid försäkringsprincipen och menar, att om nya grupper skall komma med i sjukförsäkringslagen, så skall de också betala de stipulerade avgifterna. Detta är inte reservanternas mening.

Slutligen vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att reservanterna i sitt förslag går åtskilligt längre än motionärerna. Motionärerna har nöjt sig med att begära en utredning, medan reservanterna föreslår att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag till ändring av sjukvårdslagen i berörda del. Reservanternas förslag innebär alltså en beställning av en lagändring utan föregående utredning. Utskottsmajoriteten har icke kunnat ansluta sig till detta. Vi anser en sådan åtgärd knappast nödvändig då, som jag nyss framhöll, man kan förutsätta att bl. a. de spörsmål som motionärerna pekar på blir föremål för prövning i samband med den revision av sjukförsäkringslagen, som i varje fall undertecknad hoppas kommer till stånd inom en ej alltför avlägsen framtid.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Jag skulle vilja knyta an till det sista som utskottets talesman sade, om skyldighet att erlagga avgift. Det står inte i motionen, att vi förutsatt att de ogifta mödrarna inte skulle betala avgift. Vi hade bara påpekat, att eftersom man tagit med änkorna och de fränskilda, så borde man kunna ta med

även de ogifta kvinnorna med barn under 16 år. Man har i och med 1955 års beslut knäsat principen, att försäkringen kan omfatta grupper som inte har förvärvsarbete med en inkomst av 1 200 kronor eller mera per år. När avgifterna debiteras, finns det ingen för vilken sjukkassan underlåter att debitera avgift. Debiteringslängderna upprättas i god tid. Alla som omfattas av försäkringen påförs avgift. Sedan är det en annan sak, att avgiften inte kan tas ut där inkomst inte finns. Det gäller vilken grupp det än är fråga om. I princip är det meningen, att alla som omfattas av försäkringen skall betala avgift. De ogifta mödrarna kommer därvid att behandlas på precis samma sätt som fränskilda och änkor.

Vad sedan beträffar reservanternas begäran om en lagändring som utskottets talman nämnde vill jag stillsamt påpeka, att vi i motionen har föreslagit en utredning. Men vi är naturligtvis väldigt glada åt att reservanterna har tagit steget fullt ut och direkt föreslagit en sådan lagändring, att även denna grupp kommer att innefattas i sjukförsäkringen, vilket enligt mitt sätt att se kan ske på mycket enkelt sätt, eftersom man redan knäsat principen att inte fordra inkomst för att en person skall få del av förmånen att erhålla grundsjukpenning. I motionen har vi talat om att vi därmed symboliskt uppskattat det arbete som mödrarna lägger ned på att vårda sina barn. Det borde väl vara mycket blygsamt att värdera detta deras arbete till 1 200 kronor om året, och vi tycker att även de ogifta mödrarna obestriddligen gör rätt för en grundsjukpenning på 3 kronor.

Jag vill därför än en gång yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag framhöll i mitt förra anförande, att för flertalet av dessa ensamstående mödrar är det ingenting som hindrar att de anmäler sig till sjuk-

Ändrad lydelse av 42 § vägtrafikförordningen

kassan. Flertalet av dem har en inkomst som berättigar dem till grundsjukpenning och i vissa fall även till en mindre tilläggssjukpenning.

Vad beträffar principen om avgiftsbetalning har utskottsmajoriteten fäst särskilt avseende vid denna princip. För den grupp, som genom beslutet 1955 inneslöt i sjukförsäkringslagen, har avgiften faktiskt betalats i varje fall under någon tid — under den tid nämligen då äktenskapet bestod. Nu skulle det däremot gälla en grupp, för vilken avgifter aldrig har erlagts. De skulle få grundsjukpenningen utan avgiftsbetalning, vilket innebär ett klart avsteg från en enligt vår mening grundläggande princip i sjukförsäkringslagen. När det nu har ifrågasatts en revision av sjukförsäkringslagen, anser vi att hela problemet bör tas upp i samband därmed.

Jag vill till sist säga till fru Lindberg, att vi inte längre diskuterar det yrkande, som ställdes i motionen, utan yrkandet i reservationen. Om reservanterna hade inskränkt sig till att yrka bifall till motionen, är det troligt, att det yrkandet hade vunnit större anslutning i utskottet än den beställning, som reservanternas yrkande nu innebär.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! När herr Anderson i Sundsvall säger, att för de år 1955 medtagna grupperna avgifter en gång har betalats, vill jag erinra om att sjukförsäkringsavgifterna gäller för ett år i sänder, och det kan inte ha varit meningen att mannen betalar en avgift för framtiden för sin hustru. Så är inte avgiftssystemet upplagt, och det förutsätter jag att utskottets talesman känner till.

När det sedan gäller principen vill jag erinra om att det är civilståndet som har gjort att vederbörande har varit försäkrade. Det har inget sammanhang med avgiften.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Lindberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter tagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 57 ja och 141 nej, varjämte 23 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag får anmäla, att jag vid voteringen om andra lagutskottets utlåtande nr 16 rådde rösta på annat sätt än jag hade avsett. Jag avsåg att stödja utskottets förslag.

§ 12**Ändrad lydelse av 42 § vägtrafikförordningen**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt mo-

Anslag till Fiskerilånefonden

tion om ändrad lydelse av 42 § vägtrafikförordningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! När det gäller motionsförslaget om införande av stopplikt vid korsande av järnväg har jag samma uppfattning som utskottet, nämligen att det icke skulle vara lyckligt att införa stopplikt. Däremot har jag den uppfattningen, att det i 42 § vägtrafikförordningen icke bör stå, att man när man passerar järnväg *bör* ha nedbringat hastigheten till ungefär 40 kilometer i timmen, utan att det bör stå, att hastigheten *skall* nedbringas till 40 kilometer i timmen.

På min egendom finns en järnvägsövergång på sträckan Norsbron—Kil vid järnvägen Kil—Göteborg och jag har dagligen tillfälle att konstatera, att det är ytterst få bilister som saktar ned farten till 40 kilometer i timmen. Polisen har heller ingen möjlighet att ingripa, om någon kör med högre hastighet.

Om det stod i lagen, att hastigheten *skall* nedbringas, skulle en sådan bestämmelse säkerligen respekteras på ett annat sätt än den nuvarande bestämmelsen. Jag vill bara göra detta förtydligande, herr talman. Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207), och

nr 23, i anledning av väckta motioner om införande i körkort av uppgift om innehavarens blodgrupp.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Anslag till Fiskerilånefonden

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande anslag till Fiskerilånefonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen, bil. 30 p. 7, föreslagit riksdagen att dels till Fiskerilånefonden för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kr., dels godkänna vad i propositionen föreslagits beträffande räntan å lån ur fiskerilånefonden.

Vidare hade Kungl. Maj:t i den till riksdagen den 13 mars 1959 avlätna propositionen nr 125 (bil. 6, s. 19) föreslagit riksdagen att till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 173 av herr *Berg, Gunnar, m. fl.*, likalydande med II: 441 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*, i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag, att fiskerilånefonden skulle överföras från räntetyp III c till räntetyp I;

2) I: 181 av herr *Franzén* och herr *Nilsson, Ferdinand*, likalydande med II: 228 av herrar *Grebäck* och *Eriksson* i Bäckmora;

3) II: 440 av herr *Hedin*, vari hemställdes att riksdagen måtte uttala, att Kungl. Maj:t vidtog de ändringar i författningar eller tillämpningsföreskrifter som vore påkallade för att fiskerilånen skulle kunna beviljas på de villkor som föreslagits i motionen.

Anslag till Fiskerilånefonden

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Fiskerilånefonden å riksstaten för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 173 och II: 441 godkänna att fiskerilånefonden överfördes från räntetyp III c till räntetyp I;

B. att motionerna I: 181 och II: 228 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II: 440 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nord, Sigfrid Larsson, Eskilsson, Franzén, Uno Olofsson, Arweson, Nilsson* i Lönsboda, *Nilsson* i Bästekille, *Johansson* i Öckerö och *Hedin*, vilka ansett att utskottet under A. 3) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 173 och II: 441, avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag, att fiskerilånefonden skulle överföras från räntetyp III c till räntetyp I;

2) av herrar *Eskilsson, Nilsson* i Bästekille och *Hedin*, vilka ansett att utskottet under C bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 440 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad dessa reservanter i ärendet anfört.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Det är nu många år sedan fiskerilånefonden bildades — den inrättades efter ett beslut av 1891 års riksdag. Man ansåg redan på den tiden, att det svenska fisket hade stor bety-

delse, och man hade klart för sig att denna näringsgren var så värdefull, att den borde stödjas av staten. Eftersom fiskare alltid har tillhört den fattigaste befolkningen, var det helt naturligt att anskaffande av kapital var ett av de svåraste problem som de hade att brottas med. Genom tillkomsten av fiskerilånefonden skapades möjligheter för fiskare att förfoga över så mycket pengar, att de kunde skaffa sig nya båtar och nya fiskredskap.

I dag är det också allmänt erkänt vilken stor betydelse denna fond har haft för det svenska fisket under årens lopp. Ännu i dag har fonden stor betydelse för våra fiskare, som räknar det som en stor tillgång att fonden finns. Genom att lämna ut lån på relativt goda villkor har man också skapat möjligheter för nya fiskare att starta inom näringen och även möjliggjort för de äldre att förnya och förbättra sina båtar och redskap.

Visserligen har fondens medel varit begränsade, så att alla inte har kunnat få hela sitt lånebehov tillgodosett, men bara den omständigheten, att fiskare har kunnat få bottenlån på förmånliga villkor har betytt mycket. Det är därför med största oro man mottar förslaget om höjd räntesats. Lönsamheten inom fisket är inte så stor, att näringen tål några extra kostnader. Vi vet alla, att en statlig utredning håller på att försöka finna vägar som gör det möjligt för fiskarbefolkningen att uppnå en levnadsstandard som är likvärdig med andra befolkningsgruppers.

Vi har här i riksdagen för någon vecka sedan behandlat en kungl. proposition angående reglering av priserna på fisk under nästa budgetår. Hela detta förslag innebar, att nu gällande bestämmelser skall gälla ännu ett år i avvakten på resultatet av 1954 års fiskeriutredning. Vi måste därför reagera när nu förslaget om en höjd ränta kom. Varför kan man inte även i det här fallet vänta tills utredningen blir fär-

Anslag till Fiskerilånefonden

dig? Har man i riksdagen varit överens om en förlängning av bestämmelserna, som gäller fiskarens inkomster, så bör man väl också kunna skjuta på ett beslut som innebär höjda utgifter för dem.

Härtill kommer också den oro, som man inom det svenska fisket känner inför en förestående gemensam nordisk marknad på fiskets område. Vi vet i dag kanske inte helt och fullt vad den kommer att betyda, men så mycket är väl klart, att det svenska fisket då kommer att få ta upp konkurrensen med det norska fisket, och vi vet att norrmännen har en modern fiskeflotta med stora och bra båtar samt moderna redskap. Vidare fiskar de på fiskrika vatten, vilka är betydligt överlägsna våra fiskeområden. De har därför större möjligheter än vi att landa betydande kvantiteter fisk. Vi får sålunda inte lätt att hävda oss i den konkurrensen. Om vi därtill får vidkännas ökade kostnader på lånat kapital, så blir svårigheterna säkerligen stora.

Det bör också nämnas, att norska staten genom sin Statens Fiskebank lånar ut betydande belopp till låga räntor för att stödja norsk fiskerinäring. Vi bör därför inte skynda på med att försämra utgångsläget för våra svenska fiskare. Den räntehöjning som nu är föreslagen bör därför anstå, till dess den pågående utredningen är klar, så att vi kan överblicka hela fältet. Det kan inte vara nödvändigt att här påskynda denna försämring för fiskarena.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1) till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Hedqvist* (s), *Andreasson* (s), *Gustafsson* i Uddevalla (s), *Carlsson* i Bakeröd (cp) och *Johansson* i Torp (s).

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag instämmer helt i herr Arwesons yttrande i anslutning till reservation nr 1, vilken jag samtidigt ber att få yrka bifall till.

Jag har väckt en motion nr 440 med förslag att unga, driftiga fiskare, som har svårigheter att erhålla borgen, skulle beredas möjlighet att låna ur fiskerilånefonden enbart med inteckning i fartyget som säkerhet, varvid staten i sista hand skulle stå för de eventuella förluster, som därvid kan uppstå. Hushållningssällskapen kräver som regel mycket säker borgensförbindelse utöver inteckning, vilket ofta är svårt att skaffa för unga fiskare utan kapital. Gång på gång har därför denna fråga tagits upp av yrkesfiskare inom fiskerinämnden i mitt län — Södermanlands — men hushållningssällskapet har inte ansett sig kunna mildra villkoren, vilket för övrigt är helt naturligt.

Utskottet har inte såvitt jag kan förstå varit helt negativt inställt till motionen utan har genom formuleringen »synes motionen icke påkalla någon riksdagens åtgärd» antytt, att den bör tagas upp i 1954 års fiskerikutredning. Men i motiveringen har utskottet anfört att låneförmidlarna — hushållningssällskapen och Göteborgs och Bohus läns landsting — har rätt och möjlighet att i det enskilda fallet uppställa mildare säkerhetskrav. På detta svarar Hushållningssällskapens förbund i sitt yttrande: »Då hushållningssällskapen varken kunna eller böra svara för härmed sammanhängande förluster, måste ändringens konsekvenser vara i förväg fullt klarlagda och beaktade. Sällskapen torde t. ex. icke kunna ge avkall på säkerhetskraven i fall det först i efterhand skall beslutas, om en eventuell låneförlust, som uppstått genom den förordade uppmjukningen, skall täckas med allmänna medel.» Det är alldeles uppenbart att man inte kan begära att hushållningssällskapen skall sätta sig för några som helst ytterligare förlustrisker i samband med låneförmedlingen, då de ej har någon fördel av denna och i övrigt har mycket begränsade tillgångar.

Fiskeristyrelsen yttrar bland annat:

Anslag till Fiskerilånefonden

»Ur rättvisesynpunkt talar emellertid starka skäl för införande av de principer inom fiskerilånegivningen, som föreslås i den remitterade motionen, liksom nuvarande på sina håll tillämpade stränga fordringar på lånesäkerhet lägger hinder i vägen för önskvärda rationaliseringar inom fiskerinäringen.»

Jordbruket får för driftrationaliseringar förmånliga lån med enbart inventarier som säkerhet. Fisket är i mycket stort behov av rationaliseringar, och det är just för dessa som fiskerilånefonden är avsedd. För att fonden skall på rätt sätt fylla sitt ändamål och även ur rättvisesynpunkt förefaller det vara rimligt, att frågan om säkerhet i vissa speciella fall löses på det sätt som förelås i motionen. Med hänsyn till att 1954 års fiskeritutredning sysslar med närliggande frågor bör lämpligen utredningen kunna ta upp förslaget till närmare behandling, vilket förordas i reservation nr 2 av herr Eskilsson m. fl., vilken jag härmed, herr talman, yrkar bifall till.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag har ingen anledning att polemisera mot herr Arweson, när han talar för fisket och fiskarena. Jag tror att han i många stycken har rätt i att de inte lever på någon särskilt hög standard. Jag tror inte heller att riksdagen och jordbruksutskottet har polemiserat häremot. Herr Arweson säger, att fiskerilånefonden har varit till mycket stort gagn. Den har existerat sedan 1891, och jag kan tillägga att den nuvarande räntesatsen — 3 procent — har varat sedan 1937, alltså i 22 år. På dessa 22 år får man väl ändå erkänna att det har skett en mycket stor förändring av de ekonomiska villkoren, även i fråga om räntesättningen. Jag vill emellertid gärna från början säga, att jag aldrig varit någon vän av höglåneränta. Jag har så långt det varit mig möjligt arbetat emot den. Nu

har emellertid diskontot stigit, och det inverkar naturligtvis på alla områden. För stödlån till jordbrukare, som tillfogats skördeskador under 1957, alltså yrkesutöware som får lån på grund av minskade inkomstmöjligheter, är räntan 5,75 procent, vilket är avsevärt högre än de 4,25 procent som Kungl. Maj:t föreslår för lån ur fiskerilånefonden.

Det har varit en stort upplagd aktion i riksdagen från högern och folkpartiet och även delvis från annat håll för att ganska avsevärt höja egnahemslåneräntan, som väl också är av den naturen, att den avser att stödja de mindre bemedlade. Då förstår jag knappast att man kan låta denna låneränta, som för fiskerilånefonden uppgått till 3 procent, vara oförändrad. Det råder väl ingen tvekan om att därest vi följer Kungl. Maj:t och utskottet och fastställer en ränta på 4,25 procent, innebär detta ändå en ganska stor subvention.

Reservanterna glömmer också, att med bibehållande av nuvarande räntesats skulle ett avskrivningsanslag på 240 000 kronor behöva anvisas. Som kammararens ledamöter kanske har observerat, står det nämligen i bilaga 19 till årets statsverksproposition följande: »Anslagen till fiskerilånefonden har tidigare avskrivits med 25 procent. Chefen för jordbruksdepartementet kommer senare denna dag att föreslå, att utlåningen från fonden skall ske till 4¼ procents ränta. Något särskilt avskrivningsanslag för investeringar i fonden torde därför icke erfordras för budgetåret 1959/60.»

Om riksdagen alltså skulle bifalla reservationen, så måste vi också besluta om att anvisa 240 000 kronor för att fylla det gap som därmed uppstår. Det tycker jag skulle verka underligt, när det nu överallt i tidningarna och i utlåtanden skrives och talas om nödvändigheten att skära ned statsanslagen på alla både möjliga och omöjliga ställen. Med all sympati för fiskerinäringen och

Anslag till Fiskerilånefonden

dess utöware kan jag därför inte finna, att vi har några möjligheter att bifalla reservanternas yrkande att räntesatsen på ifrågavarande lån skall kvarstå vid 3 procent.

Reservanterna — och särskilt då herr Arweson — har också framhållit, att en utredning om dessa ting för närvarande pågår och att vi därför bör låta räntehöjningen anstå tills vidare. Reservanterna har också pekat på följderna av en gemensam nordisk marknad. Ja, det är givetvis riktigt vad som i sistnämnda avseende framhållits, men precis samma argument kan med lika stort fog anföras av alla andra näringsutöware.

Vad sedan beträffar reservation nr 2) av herr Eskilsson m. fl. kan man säga, att reservanterna nog har något fog för sitt resonemang, men utskottet har ju där förklarat, att ingenting hindrar att man uppställer mildare säkerhetskrav. I mitt hemlän, Hallands län, har vi en kommitté, i vilken landstinget och hushållningssällskapet utser representanter och där jag själv är ledamot. Vi har där delat upp riskmomenten så, att landstinget svarar för tre fjärdedelar och hushållningssällskapet för en fjärdedel av eventuella risker. Långivningsverksamheten där har pågått i många år, och jag känner inte till ett enda fall där inte lånevillkoren har uppfyllts. Och vi har ändå inte varit några stränga kreditgivare, utan vi har försökt att bedöma fallen individuellt med utgångspunkt från föreliggande lånebehov. Varje län har sålunda möjlighet att på den vägen bifalla motionärernas önskemål. Vi har också i utskottet framhållit, att denna fråga kommer att utredas av 1954 års fiskerikutredning och att vi inte bör föregripa resultatet av den utredningen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag kan i stort sett in-

stämma i vad herr Arweson sade i sitt anförande, och jag skall bara tillägga några synpunkter.

Jag delar helt och fullt uppfattningen att fiskerilånefonden varit av stor betydelse för vår fiskarkår. Det har på detta område skett en glädjande utveckling när det gäller rationaliseringen. Det är däremot inte glädjande att fiskarkåren minskat i så stor utsträckning som varit fallet. Men trots detta har västkustfångsterna kunnat öka, och det har betytt en hel del. Men det är tyvärr så att konkurrensen på detta område liksom på andra områden inom näringslivet har hårdnat. Föregående år ökade importen med 20 miljoner kronor, från i runt tal 86 miljoner till 106 miljoner kronor. Exporten har också ökat något, nämligen med ungefär 10 miljoner kronor. Men det är här att märka att det är direktlandningarna som ökat, d. v. s. fiskvaror som sålts direkt i Danmark och Västtyskland och delvis även i England. De har ökat från 18 miljoner till 30 miljoner kronor, alltså med 12 miljoner kronor.

Det är klart att utvecklingen av importen är oroväckande, alldenstund vi inte vet hur det kommer att bli med våra försäljningar utåt. Det är vissa saker som oroar. Vi har t. ex. den nordiska samhandeln. Våra främsta konkurrenter är egentligen norrmännen, och de har mycket bättre låneförmåner än vi. De har också närmare till fiskevattnen än vi har. Vi behöver ett helt annat båtmaterial och helt andra resurser för att komma ut till de vatten där de fiskar.

Det har varit en glädjande rationalisering på västkusten. Men det räcker inte med det. Ostkustfiskarna behöver en upprustning av sitt båtbestånd, om de skall kunna fortsätta med fisket.

Lånen har, som herr Arweson sade, helt återbetalats. Vi erkänner villigt att räntan varit human; man kanske rent av kan säga att den varit låg, åtminstone under de senaste åren. Men det är ett

Anslag till Fiskerilånefonden

stöd som betytt en hel del för vårt fiske. Lånebestämmelserna skall ju inte vara sådana — i varje fall önskar inte vi det — att en man kan tillgodogöra sig dessa förmåner. För att man på västkusten skall få lån till en större båt måste fiskelaget bestå av minst tre delägare. Vi vill nämligen att dessa förmåner skall komma så många som möjligt till godo.

Vi anser att det är onödigt att nu företa en höjning av räntan, alldenstund 1954 års fiskeriutredning håller på med sitt arbete. Jag skulle tro att det inte dröjer så länge innan den är färdig.

Jag skall inte länge uppehålla mig vid det föreliggande utlåtandet. Jag vill bara citera vad fiskeriutredningen säger i sitt slutanförande:

»Inom utredningen har diskuterats möjligheten att helt ersätta fiskerilånefonden med ett system med statlig kreditgaranti. Rörande lämpligheten av en dylik övergång har dock meningarna varit delade och slutlig ståndpunkt i frågan har ännu ej tagits. Vid nu angivna förhållande och med beaktande av att det inför eventuella gemensamma marknader med verkningar, som ännu icke kan överblickas, knappast kan anses lämpligt att genomföra en åtgärd, som försämrar fiskarnas ställning, får utredningen som sin mening uttala, att med frågan om höjning av ifrågavarande räntefot bör anstå.»

Utskottets ordförande sade, att det behövs pengar för detta ändamål och att det här gäller att spara. Visst är det viktigt att spara, men jag anser det vara ännu viktigare att vår näring får möjligheter att i så stor utsträckning som möjligt arbeta ostörd. Vilket betyder arbete och inkomster för många samt därmed skatteinkomster för staten.

Jordbruksutskottet avgav för inte så länge sedan ett utlåtande beträffande hästaveln. Den frågan ligger ju ganska fjärran från den vi nu diskuterar. Jag vill emellertid citera vad utskottet där

säger, nämligen att en avveckling av statens lånefond för hästavelns befrämjande och statens hästavelsfond enligt utskottets uppfattning skulle, bl. a. genom bortfallet av räntefria lån, innebära en icke önskvärd försämring av statsstödet.

En höjning av räntan på fiskerilånen skulle medföra en försämring för fisket, och jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1) av herr Nord m. fl.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Öckerö är avundsjuk på hästaveln. Jag undrar om det finns skäl att blanda ihop den med den fråga vi nu diskuterar. Jag är liksom herr Johansson i Öckerö medveten om att om fiskare skall förvärva en båt, skall båtlagen vara på minst tre man, men jag tror att det många gånger är fem och kanske fler. Det är ju egentligen en styrka att det är några stycken arbetare som har en båt tillsammans. Såvitt jag vet har de fullgjort sina åtaganden ganska bra.

Det som fiskeriutredningen säger i fråga om lånegarantien har vi haft till behandling förut i utskottet och riksdagen, och detta har representanterna för fiskets utövare avvärjt, naturligtvis med den motiveringen att de skulle förlora på räntesättningen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag behöver kanske inte lägga mig i det, men utskottets ordförande säger i sin replik till herr Johansson i Öckerö, att herr Johansson tycks vara avundsjuk på hästaveln. Det kunde man kanske med samma skäl vända på och säga att herr Pettersson i Dahl är avundsjuk på fisket. Det förutsätter jag ändå att han inte är. Det är väl inte riktigt att man i detta sammanhang skall göra jämförelser vare sig

Anslag till Fiskerilånefonden

med hästavelnsfonden eller än mindre med stödlånen till jordbruket. När strömmingsfisket slog fel 1955 och 1956 begärde vi stödlån för norrlandskusten efter samma regler som gäller för stödlånen till jordbruket, men vi fick inga stödlån. Då är det väl inte riktigt att jämföra räntesatsen med den som gäller för stödlånen till jordbruket. Det vore precis lika rimligt att jämföra med räntesatsen på lånen till hästaveln, som ju är alldeles räntefria. Men det riktiga är väl att man jämför med de rationaliseringslån som utgår till jordbruket med sannerligen inte mindre förmåner än för dessa lån.

Jag kan för min del tillstyrka vad utskottet säger till två tredjedelar. Under punkt 1 kan jag tillstyrka vad utskottet föreslår, d. v. s. bifall till Kungl. Maj:ts proposition om särskilt anslag på tilläggsstaten över fiskerilånefonden för att motverka arbetslösheten vid de mindre varven. Jag kan också instämma i vad utskottet skriver: »Med hänsyn till att detta kapitaltillskott till fonden motiveras av sysselsättningsskäl bör särskilda regler uppställas beträffande dispositionen av detsamma.» Jag kan också hålla med utskottet om att det inte finns något att invända emot vad Kungl. Maj:t förordat beträffande ränte-, amorterings- och övriga villkor för utlåningen av ifrågakvarande belopp. Jag tillstyrker därför vad utskottet föreslår under punkt 1.

Jag kan också tillstyrka vad utskottet föreslår under punkt 2, d. v. s. att det disponibla beloppet för den ordinarie fonden bara skall vara 3 800 000 kronor under innevarande budgetår, trots att jag vet att lånebehovet är mycket större. Med de begränsningar vi har i möjligheterna att över huvud taget söka lån — de är ju maximerade till 120 000 kronor — och med den sortering som sedan sker genom hushållningssällskap och landsting, har vi ändå för innevarande budgetår ett sökt lånebelopp på över 10 miljoner kronor. Där har vi

alltså 3 800 000 kronor att disponera för ändamålet, men jag kan i varje fall i dagens läge tillstyrka vad utskottet föreslagit.

Men när vi kommer till punkt 3 kan jag inte vara med längre, då utskottet föreslår att man skall höja räntan från 3 till 4,25 procent på ordinarie lån ur fiskerilånefonden. Jag tycker att utskottet självt har anfört rätt starka skäl däremot. I sitt yttrande över motionerna som gäller tillskapandet av en lånegaranti vid sidan om fiskerilånen säger utskottet att eftersom »frågan om statens medverkan för att underlätta fiskerinäringens kapitalförsörjning är föremål för prövning av 1954 års fiskeriutredning, synes förevarande motioner icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd». Och om motion II:440, som gäller kravet på borgenssäkerhet, upprepar sig utskottet och säger: »Då spörsmålet om säkerheten vid långivningen dessutom intimt sammanhänger med frågan om tillgodoseendet av kapitalbehovet på fiskets område, vilken fråga såsom nämnts behandlas av 1954 års fiskeriutredning, synes motionen enligt utskottets uppfattning icke påkalla någon riksdagens åtgärd.»

När man inom utskottet är på det klara med att man när som helst kan vänta ett förslag i ärendet från 1954 års fiskeriutredning, d. v. s. ett förslag om hur man skall ordna kapitalförsörjningen för fiskerinäringen, är det då så nödvändigt att skynda i väg just nu och begära en räntehöjning? Varför inte avvakta resultatet av utredningen?

Det finns ytterligare ett starkt skäl som gör att vi nog inte bör skynda alltför mycket, nämligen frågan om den gemensamma nordiska marknaden på fiskets område. Vi vet inte vad som kan komma, men vi får väl ändå som en realitet räkna med att det kan bli en gemensam nordisk marknad på fiskets likasom på andra områden. Då är det väl inte rimligt att vi skyndar i väg och ställer våra fiskare i ett alltför dåligt

Anslag till Fiskerilånefonden

utgångsläge gentemot dem som vi kommer att få som våra värsta konkurrenter, i synnerhet Norge, som är den största exportören av fisk till Sverige.

De norska fiskerilånen är konstruerade på ett något annorlunda sätt än de svenska. De lämnas ut genom fiskeribanken, och man har första-, andra- och tredjeprioritetslån med olika räntesatser. Räntesatserna varierar mellan 2 och 3,5 procent. Dessutom har man en särskild räntesats på $3\frac{3}{4}$ procent till nät. Det är mycket stora belopp som utlämnas i Norge över fiskeribanken. Man har emellertid inte bara mycket generösa och förmånliga räntevillkor utan även borgensvillkor. Man behöver sålunda inte ha någon annan borgen än en inteckning i båt och redskap, och på den kan man i vissa fall få låna ända upp till 95 procent av anskaffningsvärdet.

Det norska fisket får emellertid inte endast förmånliga lån, det har ställts rikligt med lånemedel till dess förfogande jämfört med vad fallet är i Sverige. 1957, det senaste år jag har någon statistik ifrån, utlämnades lån till båtar och redskap i Norge på 48 miljoner norska kronor mot 3,8 miljoner kronor som utlämnades här i Sverige. Jag tycker som sagt att det inte kan vara rimligt att vi, innan vi får se hur det kommer att gå med den gemensamma nordiska marknaden på fiskets område, försämrar de svenska fiskarnas utgångsläge i den utsträckning som här är ifrågasatt. Det är sannerligen ingen orimlighet när de svenska fiskarna begär att räntefoten skall vara oförändrad.

Märk väl att det alltså inte gäller någon ny förmån man vill ha. Det är icke orimligt om vi begär att ingenting skall beslutas härvidlag, förrän vi får se dels fiskeritredningens förslag beträffande kapitalförsörjningen och dels resultatet av förhandlingarna om den gemensamma nordiska marknaden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i punkterna A 1

och 2 och vad beträffar punkt A 3 bifall till reservationen nr 1.

I detta anförande instämde herrar *Staxäng* (h) och *Svensson* i Krokstorp (h).

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! För att ett ögonblick återgå till hästavelnsfonden kanske kammaren kommer ihåg, att när riksdagen behandlade detta ärende för lite sen stannade kamrarna vid olika beslut. Första kammaren biföll propositionen, att fonden skulle ersättas med garantilån, medan andra kammaren anslöt sig till motioner, att den skulle bibehållas. Vid den gemensamma voteringen beslöts att hästavelnsfonden skulle ersättas med garantilån. Talet om räntefrihet i det sammanhanget är således inte riktigt.

Herr Levin säger att när vi tänker uppskjuta behandlingen av de andra motionerna i hithörande ämnen, bör vi också kunna göra det i det här fallet, varför han begär oförändrade ränteförmåner. Ja, det är många som under årens lopp har begärt oförändrade förmåner, men hur ofta ingriper inte riksdagen och fattar beslut, som faktiskt innebär en försämring för många yrkesutövare!

Jag tycker inte det är felaktigt när jag jämfört räntesatsen för fiskerilån med den som gäller för stödlån till jordbruket. Den som får ett stödlån på grund av skördekador har ju mist sin försörjningsmöjlighet, men han får betala en ganska hög ränta på detta lån. Jag tror att förhållandena inom dessa områden är mycket jämförbara.

Att fisket är särskilt favoriserat i Norge känner vi till, men det beror väl på att fisket är ett av landets allra största näringsfång. Med all respekt för den svenska fiskerinäringen dominerar den dock inte alls här i landet som den gör i Norge. Jag tycker därför inte att detta argument är värt att åberopa. Herr Levin glömmar helt, liksom andra, att

Anslag till Fiskerilånefonden

skulle riksdagen besluta i enlighet med reservationen, skulle vi nödgas anvisa ett så stort belopp för detta ändamål som 240 000 kronor, något som jag tror blir ganska besvärligt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hör att utskottets ordförande envisas med att jämföra lånen ur fiskerilånefonden med jordbrukets stödlån. Jag anser det vara precis lika berättigat att envisas med att jämföra dem med lån ur hästavelsfonden, som är räntefria och som utskottet för fjorton dagar sedan särskilt slog vakt om; utskottet betonade just nödvändigheten av denna räntefrihet.

Utskottets ordförande slutade med att säga att de norska fiskerilånen är så mycket rikligare tilltagna än de svenska men att detta förhållande har sin naturliga förklaring däri, att det norska fisket är så ojämförligt mycket större än det svenska. Tillåt mig att med några ord påminna om några relationer härvidlag som alla i kammaren förmodligen inte känner närmare till.

Förstahandsvärdet av det svenska fisket förra året var gott och väl en tredjedel av det norska. När den norska fångsten var uppe i rekordsiffror har den haft mellan $3\frac{1}{4}$ och upp till $3\frac{1}{2}$ gånger så stort värde som den svenska, men det blir inte alls motsvarande relationer mellan utlåningen i respektive länder: 3,8 miljoner kronor i Sverige mot 48 miljoner kronor i Norge.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag borde kanske inte blanda mig i denna diskussion mellan utskottets ordförande och fiskarrepresentanterna, men dels är det trevligt att för en gångs skull helhjärtat kunna instämma med jordbruksutskottets ärade ordförande, dels är det ett par saker som jag tycker behöver läggas till rätta.

Får jag börja med det mest betydelselösa i sammanhanget så vill jag erinra herr Levin om att vad hästavelsfonden beträffar har riksdagen korrigerat bestämmelserna. Det beslut som fattades vid den gemensamma voteringen nyligen innebar, att lånen ur hästavelsfonden inte längre är räntefria utan löper med vanlig marknadsränta.

Beträffande själva sakfrågan är det väl uppenbart att alla vi här, som känner till fiskerinäringens problem, inte har någon svårighet att förstå, att näringens företrädare är angelägna att bevara en förmån som funnits så länge som sedan 1937. Att synpunkter av detta slag anläggs är begripligt, vilket kårintresse det än gäller. Men herr Levin, och kanske även någon annan, frågade vad det finns för skäl att just nu skynda på med denna fråga och varför man inte kan vänta ännu en tid. Ja, jag medger att det kan finnas något fog för denna fråga. Annars är det väl vid alla sådana här justeringar så, att ingen tidpunkt är riktigt lämplig — även nästa år och påföljande år kan vara olämpliga. Det är svårt att se bort från ett dylikt argument när helst det anføres.

Men ett av skälen till att frågan aktualiserats nu är att när jordbruksutskottet förra året hade ärendet till behandling, så erinrades om vad statskontoret uttalat, nämligen att denna räntefot rimligtvis borde korrigeras. Jag vill inte ett ögonblick uppfatta detta som en beställning, men den dåvarande utskottsmajoriteten, som nu i stora delar återfinns bland reservanterna, ansåg den gången att det fanns anledning att erinra om statskontorets uttalande att man inte fann det rimligt att fortsätta med den form av räntesubvention, som ett bibehållande av 3-procentsräntan skulle komma att innebära. Jämför jag den justering till $4\frac{1}{4}$ procent, som här är föreslagen, med den 3-procentiga räntesatsen vid nyssnämnda tidpunkt, tvekar jag inte att påstå, att stödet härvidlag även efter justeringen till $4\frac{1}{4}$

Anslag till Fiskerilånefonden

procent är större, räknat efter nuvarande penningvärde och jämfört med nu gällande marknadsränta, än det var tidigare. Det måste därför enligt min mening anses rimligt att räntefoten justeras på detta område.

Tillika bör kanske framhållas, att alldestund behovet av lån ur fiskerilånefonden är utomordentligt stort — här föreligger kanske ett problem som är större än det som gäller räntefoten — måste de fiskare, som behöver investera i sitt båtmaterial och söker erhålla lån ur fiskerilånefonden, dessutom skaffa sig krediter även på annat håll. I och för sig betyder alltså justeringen av räntefoten för den andel av fiskerilånefonden, som det här är fråga om, utomordentligt litet.

Jag kan underlåta att gå in på jämförelserna med de norska förhållandena — herr Pettersson i Dahl har redan påpekat att sådana jämförelser inte är riktigt användbara på grund av näringsens olika position i Norge och Sverige. Detta utesluter naturligtvis inte alls att statsmakterna är förpliktade att ge den svenska fiskerinäringens utövare ett stöd.

Men ett sakskäl slutligen, bland alla dem som anförts, är det tillskott till avskrivningsanslaget som tarvas redan vid denna riksdag, för den händelse denna kammare, i motsats till första kammaren, skulle avvisa utskottets förslag. Det rör sig faktiskt om en påfyllnad med 240 000 kronor. Det är naturligtvis enkelt att hänvisa statsutskottet till att lösa det problemet, men jag tror inte att det vore välbetänkt att på de grunder, som här anförts, rekommendera en sådan linje. Därför vill jag för min del, herr talman, anbefalla kammaren att följa jordbruksutskottets förslag.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det finns kanske inte så mycket att säga med anledning av vad statsrådet framhöll, ty naturligtvis kan det råda olika uppfattningar. Men statsrådet sade i slutet av sitt anförande,

att ett avvisande av utskottets förslag skulle leda till att 240 000 kronor måste anvisas. Jag har förgäves sökt fundera ut hur man härvidlag kan fixera ett belopp, när lånen utlämnas för fyra, fem, sex, sju, åtta, nio eller tio år. Det är för mig obegripligt, men jag kanske kan få reda på hur man kunnat räkna ut att det blir just 240 000 kronor.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZÉN**:

Herr talman! Jag vill gärna begagna tillfället att försöka ge den förklaring herr Levin efterlyser. Först och främst är avskrivningsbeloppet helt oberoende av den tid lånet löper. Under de senaste 20 åren har statens förräntningskrav varit fyra procent. Avskrivningsbehovet för respektive lån — inte bara för lån ur fiskerilånefonden utan för lån från samtliga lånefonder som här kommer in i bilden — har fastställts med hänsyn till just detta förräntningskrav. Eftersom lånen ur fiskerilånefonden har löpt med tre procents ränta har investeringsanslaget till den fonden avskrivits med 25 procent.

Jag har här en tablå som jag gärna ber att få överlämna till herr Levin senare, en tablå upptagande investerings- och avskrivningsanslagen budgetåren 1955/56—1958/59. Om man beräknar det investeringsanslag, som det här gäller för fiskerilånefonden, till 800 000 kronor för budgetåret 1959/60, skulle alltså vid oförändrade förhållanden ha krävts ett avskrivningsanslag på precis 200 000 kronor efter den nyssnämnda 25-procentiga avskrivningsregeln. Om man justerar detta belopp med hänsyn till en höjning av räntan från 4 till 4,25 procent, innebär det ett avskrivningsbehov på 240 000 kronor. Det är exakt efter de regler, enligt vilka övriga avskrivningsanslag på samtliga statens lånefonder beräknas.

Jag hoppas med detta ha kunnat förklara att den ifrågavarande siffran inte är konstruerad. Det är en verklig siffra,

Riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.

som man vid anslagsberäkningen måste fylla ut för den händelse riksdagen mot förmodan skulle gå emot utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A 1) och A 2)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. A 3)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Nord m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Arweson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A 3) i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Nord m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 123 nej, varjämte 3 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Nord m. fl.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2) av herr Eskilsson m. fl.; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs vart efter annat

jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner angående generell hyreshöjning i saneringsmogna eller utdömda fastigheter, och

nr 22, i anledning av väckta motioner om utredning angående näringsforskningen.

Kammarerna biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16**Riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Såsom en av dem som undertecknat centerpartiets motion angående utredning om riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran m. m. ber jag att få uttala min tillfredsställelse över allmänna beredningsutskottets positiva ställningstagande till denna motion.

Utskottet understryker i sin skrivning

Riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.

vikten av en förebyggande verksamhet för att komma fram till åtgärder, varigenom man kan klarlägga och påverka de djupare liggande orsakerna till de anpassningssvårigheter som ett allt större antal ungdomar i vårt samhälle företer, något som bl. a. tar sig uttryck i en allmän slapphet och hållningslöshet, hänsynslöshet i uppträdandet mot andra, avsaknad av respekt för andra människors liv och egendom och över huvud taget brist på känsla av samhörighet och solidaritet med samhället. Men även ett positivt utskottsutlåtande kan, herr talman, föranleda vissa reflexioner från motionärernas sida.

I motionen framhålles att de ungas miljöer i många fall kännetecknas av allmän rotlöshet och avsaknad av fasta föreställningar och normer och att hemmen härvidlag i första hand kommer i blickpunkten. Från olika håll omvittnade förhållanden tyder på att hemmen i många fall inte mäktar fylla de krav som vår tid med dess stora påfrestningar ställer på ungdomen. Samhällsomvandlingen har medfört att vårt nutida samhälle ter sig splittrat i jämförelse med gångna tiders. Utan att försöka värdera de förändringar som skett kan man väl ändå konstatera att det nutida samhället inte ger samma intryck av att ha en samlande institution i vid bemärkelse som fallet var förr. I gångna tider fanns en sådan institution i kyrkan. Dess inflytande var mycket stort och omfattade mer än det som utgör tron på Guds ord. Sockengemenskapen var påtaglig, och man tog hänsyn, eftersom alla kände alla i bygden. I större samhällen blir människorna mer anonyma och i och med detta mindre angelägna om att visa hänsyn mot andra. Även om samhällsomvandlingen sålunda kan negativt påverka samlevnadsproblemen, får den därför inte rubba grunden för den gemenskap, som vi alla ytterst är beroende av.

I motionen påpekas att de kristna grundtankarna fortfarande är en god

grundval för den vägledning och fostran som hem, skola och kamratkrets bör eftersträva även i vår hektiska omvandlingstid, en fostran som utan själöst befallande och utan våld bygger på samarbete och samförstånd och förtroliga relationer mellan barn, föräldrar och lärare. Den samlande institutionen kan fortfarande vara kyrkan för både stad, samhälle och landsbygd. Det är också tänkbart att skolan, rätt utvecklad och förvaltd, kan bli en sådan auktoritet. Under den förverkligandetid, som inom kort förestår för enhetsskolans del, kan det vara angeläget att på ett konkret sätt fullfölja sådana tankegångar. Det är vidare angeläget att knyta fastare kontakter med ungdomsorganisationer, föreningsliv och folkbildningsarbete. Samhällsomvandlingen kommer inte att avstanna. Även om nuvarande anpassningsproblem kan komma att lösas kommer andra i deras ställe. Framför allt måste man bekämpa tendensen att betrakta samhället som en serviceinstitution, som allt skall bestyra, och belysa det primära, att samhället bygger på medborgarna själva och gemenskapen dem emellan.

Utskottet anser med hänsyn dels till redan pågående utredningar och dels till risken att för stor tidsutdräkt skulle förhindra praktiska resultat, att i motionen föreslagen utredning om riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran icke kan biträdas. Även om motionärerna menat, att en sådan utredning skulle kunna ge ett säkrare utgångsläge för att utifrån kunna angripa orsakerna, delas dock till fullo utskottets synpunkt att onödigtidsförlust bör undvikas. I förhoppning att utskottets förslag bifalles är det, herr talman, för motionärerna angeläget att framhålla en önskan om att utredningen måtte få en sammansättning, som förutsätter ett objektivt sökande av enhetliga linjer för en allmänt upplagd upplysningskampanj, förmedlad via våra moderna kommunikationsmedel,

Ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m.

press, radio och television, i denna för vår nation så betydelsefulla fråga, som vi alla bär ansvaret för och för vars lössande allas medverkan är erforderlig.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälskolorna m. m., och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18**Ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! I denna fråga har vi från vårt håll väckt en motion, där vi har sagt, att man kanske skulle försöka ta ännu större hänsyn till den mindre företagsamheten och dess problem att kunna göra sig gällande på utlandsmarknaderna. Man har ifrån exportkreditnämnden yttrat, att denna grupp av näringsidkare hittills inte i så stor utsträckning har använt sig av de möjligheter, som står till buds genom exportkreditnämnden, och därför har man trott, att det inte föreligger så sär-

skilt stort intresse för denna grupp att komma i fråga. Jag tror, att orsaken är dels att vi har haft rätt restriktiva bestämmelser och dels att man inom denna grupp inte har haft tillräcklig kännedom om hur man kunde utnyttja möjligheterna för att få hjälp via exportkreditnämnden. I en framtid får vi kanske anledning att ha större uppmärksamhet riktad på att hjälpa dessa näringsidkare. Därför hälsar vi nu med tillfredsställelse att man effektiviserar själva garantiformerna och samtidigt förstärker garantiskyddet i olika avseenden.

Man gör i det nu framlagda förslaget en uppdelning, så att bara vissa mera principiellt betydelsefulla frågor skall behöva underställas riksdagen medan Kungl. Maj:t i andra fall får lämna direktiv. Jag tror att detta är en lämplig lösning för att få en smidig handläggning av ärendena. Det är också särskilt tillfredsställande att möjlighet här lämnas till garantier för s. k. handelsfirmor som hos olika företag lägger ut beställningar som avser viss export men som, om denna export sedan inte kan komma till stånd, är i behov av det stöd som ett garantiskydd lämnar. Detta är av speciell vikt just för den grupp näringsidkare som vi här särskilt har velat ta hänsyn till, nämligen småföretagarna, och därför tycker jag att det är särskilt glädjande att man har gjort på detta sätt.

Jag skulle slutligen bara vilja säga, herr talman, att jag hoppas att när man nu är beredd att förlänga garantiramen ytterligare tre år och när man nu har infört bestämmelser om att Kungl. Maj:t från fall till fall skall kunna reglera dessa förhållanden, så skall Kungl. Maj:t göra det så, att Kungl. Maj:t fortlöpande följer de krav och önskemål som kan ställas från de mindre företagarna för att dessa skall kunna göra sig bättre gällande på utlandsmarknaden. När utskottet sagt att de synpunkter vi har anfört i vår motion är så självklara, att

Ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo — Inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige

Kungl. Maj:t säkert kommer att ta hänsyn till dem, är vi med nuvarande utformning av bestämmelserna tillfredsställda med detta svar. Jag uttalar bara förhoppningen att man uppmärksam skall följa frågans vidare utveckling.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND (h)**:

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt båttrafiken i Stockholms skärgård.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20**Ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 113 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 20 mars 1959, föreslagit riksdagen medgiva, att ett belopp av högst 300 000 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel måtte få användas enligt av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivet förslag.

Vidare hade i en inom första kammaren av herr *Hagberg* väckt motion (I: 447) hemställts, att riksdagen måtte besluta att ett belopp av 123 195 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds över-

skottsmedel skulle utgå såsom ersättning åt Aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet för de av bolaget gjorda utläggerna till besättningen på det vid Hongkong 1941 sänkta motorfartyget Ningpo.

Utskottet hemställde

a) att riksdagen måtte medgiva, att ett belopp av högst 300 000 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel måtte få användas enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 20 mars 1959 angivet förslag;

b) att motionen I: 447 icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND (h)**:

Herr talman! På grund av upplysningar som framkommit efter det att ärendet behandlades i statsutskottet, ber jag att beträffande moment b) få yrka återremiss till utskottet. Beträffande moment a), som innehåller utskottets hemställan vad angår stora anslaget, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej.

Mom. a)

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b)

Visades åter till utskottet för ny behandling.

§ 21**Inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige jämte i ämnet väckta motioner.

Inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten (bilaga 29, punkt 12) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Nybyggnad för lärarhögskola i södra Sverige för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 89, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1959, föreslagit riksdagen att

a) besluta, att i Malmö skulle upprättas en lärarhögskola med i huvudsak de uppgifter och den organisation, som departementschefen förordat;

b) besluta, att utbildningsverksamheten vid nämnda lärarhögskola skulle taga sin början höstterminen 1962, dock att utbildning av ämneslärare provisoriskt skulle anordnas från och med höstterminen 1960;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat sluta avtal med Malmö stad m. m. ävensom i övrigt fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som i samband med upprättandet kunde erfordras;

d) till Nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 417) och den andra inom andra kammaren av herr *Blidfors m. fl.* (II: 514), i vilka hemställts, att riksdagen måtte, med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 89, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte ompröva frågan om den föreslagna lärarhögskolans förläggning och på grundval härav snarast möjligt framlägga nytt förslag för riksdagen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 417 och II: 514,

a) besluta, att i Malmö skulle upprättas en lärarhögskola med i huvudsak de uppgifter och den organisation, som departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1959 förordat;

b) besluta, att utbildningsverksamheten vid nämnda lärarhögskola skulle taga sin början höstterminen 1962, dock att utbildning av ämneslärare provisoriskt skulle anordnas från och med höstterminen 1960;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat sluta avtal med Malmö stad angående upprättande av en lärarhögskola i Malmö m. m. ävensom i övrigt fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som i samband med upprättandet kunde erfordras;

d) till Nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Edström* och *Blidfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 417 och II: 514, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ompröva frågan om den föreslagna lärarhögskolans utbildningskapacitet och förläggning i enlighet med vad reservanterna angivit ävensom på grundval härav snarast möjligt för riksdagen framlägga nytt förslag i ämnet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet är vi två reservanter, som önskar en omprövning av frågan om den här föreslagna andra lärarhög-

Inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige

skolans utbildningskapacitet och förläggning.

De sakkunniga som prövat denna fråga om en andra lärarhögskola har i första hand föreslagit en utbildningskapacitet på 60 ämneslärarkandidater och 96 klasslärarkandidater, alltså samma kapacitet som lärarhögskolans i Stockholm. Vid remissbehandlingen uttalade flera instanser — jag kan bara erinra om humanistiska fakulteten i Lund, universitetskanslern, Läroverkslärarnas riksförbund och Svenska seminarieläraryöreningen — att kapaciteten inte borde göras större med hänsyn till bl. a. pedagogiska och administrativa synpunkter. Några remissinstanser förordade en ökning av antalet klasslärarkandidater men ingen — om jag bortser från skolöverstyrelsen, som på denna punkt har använt en elastisk formulering — har rekommenderat en uppräknings av antalet ämneslärarkandidater.

Nu föreslås emellertid i propositionen en uppräknings av ämneslärarkandidaterna från 60 till inte mindre än 90 och en uppräknings av klasslärarkandidaterna från 96 till 144. Förslaget som det nu ser ut skulle, det är jag alldeles övertygad om, ha mött mycken kritik, om remissinstanserna varit i tillfälle att bedöma det.

Jag anser alltså, herr talman, att det inte är tillfredsställande utrett, huruvida en lärarhögskola av denna storleksordning verkligen kan uppfylla alla de pedagogiska och administrativa krav, som enligt min mening bör ställas i ett sådant här sammanhang. Inte ens skolkommissionens förslag, med 80 ämneslärarkandidater, gick så långt som propositionen. Detta blir, enligt min mening, en utbildningsanstalt av jätteformat med inte mindre än cirka 500 lärarkandidater som ständigt är knutna till skolan. Lägges till detta övriga anställda, de samverkande läroverkens lärare och elever jämte behövt antal folkskoleavdelningar, blir man lindrigt

sagt tveksam om det kan vara riktigt att skapa en läroanstalt av sådana jättelika dimensioner. Jag menar att lärarutbildningsbehovet snarare borde tillgodoses genom tillkomsten av ett flertal mindre sådana institutioner och inte genom tillkomsten av en lärarhögskola av denna storlek.

Den andra frågan gäller förläggningen. När skolan nu kommer att utbildas ända upp till 90 ämneslärare, finns det skäl att anta — jag skall inte gå in på några mera tekniska beräkningsmetoder — att gymnasieklasserna i Malmö inte räcker som övningsklasser utan att gymnasieklasser i Lund så småningom också får tas i anspråk. I och för sig är det inget fel i att både klasser i Malmö och Lund får bilda underlag för lärarhögskolan. Tvärtom borde det vara så att gymnasieorganisationen i Malmö och Lund betraktades som en enhet. I så fall bortföle emellertid också det enda skäl som talar för en förläggning till Malmö — Malmös större antal statliga gymnasieklasser. Alla andra skäl talar för Lund, enligt skolöverstyrelsens eget remissvar.

Låt mig bara peka på två sådana skäl. I Lund finns redan en psykologisk-pedagogisk institution. En självständig och ny sådan skulle nu — enligt detta förslag — upprättas i Malmö. En förläggning till Lund hade emellertid på ett helt annat sätt medgett en samordning av de ekonomiska och personella resurserna för forskningen. I Lund ligger också universitetsbiblioteket. Där finns seminarie- och institutionsbibliotek. Visserligen har Malmö ett av landets bäst utrustade stadsbibliotek, men just ur högskolesynpunkt kan givetvis inte stadsbibliotekets resurser mäta sig med universitetsbibliotekets.

Detta är, herr talman, de skäl jag vill anföra för behovet av en omprövning av dessa två frågor — utbildningskapaciteten och förläggningen. Jag ber att få yrka bifall till den bifogade reservationen.

Inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige

Herr förste vice talmannen övertog förhandlingarnas ledning.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Även om det givetvis är väl tidigt att nu med bestämdhet yttra sig över hur organisationen av de kommande lärarhögskolor, som riksdagen under tidigare år har fattat beslut om, skall utformas, har man dock under de år som lärarhögskolan i Stockholm verkat hunnit få en viss för att inte säga ganska vidsträckt erfarenhet av vad som i åtskilliga hänseenden krävs för att en lärarhögskola skall vara funktionsduglig med de mål i sikte som man tidigare har uppställt för en skola där de lärare skall utbildas som behövs för att vi skall kunna så småningom förverkliga den skolreform vi här i landet vill genomföra.

De båda ärade reservanterna pekar på att antalet lärarkandidater i den föreslagna lärarhögskolan i Malmö väsentligt uppräknats i jämförelse med det antal man tidigare resonerat om utan att remissinstanserna fått tillfälle att yttra sig om förslaget i dess nya form. Remissinstanserna hade heller inte klart för sig att förslaget skulle få den omfattning som nu föreslås. Det förefaller mig att skolöverstyrelsen, som ju har yttrat sig positivt i det här hänseendet, har speciella möjligheter att bedöma behovet av lärare. Vi är väl alla medvetna om att det finns ett stort och trängande behov av lärare för den kommande skolreformen, och därför måste antalet lärarkandidater utökas.

Nu säger herr Blidfors, att den detaljen inte är tillräckligt utredd liksom han, enligt vad jag förstod, menade att hela förslaget om lärarhögskolan tarvar en ytterligare utredning måhända även i annat avseende. Utskottet har inte velat ta på sitt ansvar att gå med på ett uppskov för en ytterligare utredning, med hänsyn till att tillkomsten av skolan då fördröjes, till skada med

hänsyn till bristen på lärare. Det är detta som har gjort att utskottet har stannat för Kungl. Maj:ts förslag även i vad gäller det omedelbara igångsättandet.

Vidare säger herr Blidfors att en utredning också kunde ge klart besked om förläggningsorten. Givetvis kan man diskutera en annan förläggningsort än Malmö, men med hänsyn till att den utbildningskapacitet det här är fråga om kräver tillgång på ett stort antal skolklasser för övningsundervisningen, tror jag att det är riktigast att här stanna för Malmö stad, som har kapaciteten i fråga. I reservationen säger herr Blidfors att det inte alls är säkert att ens Malmö kommer att räcka, utan att man kanhända får vända sig även till Lund för att få ett tillräckligt underlag. Ja, om så möjligen skulle bli fallet — utskottet har dock under hand inhämtat från skolchefen i lärarhögskolan här i Stockholm, att Malmö har tillräcklig kapacitet i detta hänseende — vill jag påpeka att Lund inte ligger så långt borta. Det är väl ändå klokare att lägga lärarhögskolan i Malmö och vid behov ta stöd från Lund än att lägga den i Lund, som har betydligt färre klasser för övningsundervisning, och ta stöd från Malmö.

Jag tror att utskottets ställningstagande här är riktigt, att lärarhögskolan bör förläggas till Malmö. Det föreligger stort behov av att snart få fram skolan, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Just därför att Malmös gymnasieunderlag så småningom troligen inte kommer att räcka till utan även Lunds skolor får användas har, såsom jag framhöll i mitt första anförande, det enda skäl bortfallit som talar för en förläggning till Malmö. Om Malmö och Lund sålunda så småningom bildar ett gemensamt gymnasieunderlag, hade andra skäl bort inverka på förläggnings-

Inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige

frågan, skäl av den typ som jag här nämnde.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Statsutskottet har i sitt yttrande över Kungl. Maj:ts förslag om den andra lärarhögskolan tagit upp vissa principfrågor om erfarenheterna från lärarutbildningen i de nya formerna, och det gör att jag skulle vilja knyta några reflexioner till statsutskottets utlåtande.

När den första lärarhögskolan startade i Stockholm, hade man ingen erfarenhet av den s. k. praktiktermin som nu har kommit att ingå som ett viktigt led både i ämneslärarnas och i klasslärarnas utbildning, men det förutsattes redan från början, att de unga läraraspiranternas vistelse i skolor skulle vara en mycket central del i deras metodiska utbildning. Det förutsattes också att de under denna termin skulle noggrant följas av sina ordinarie handledare och metodiklärare på lärarhögskolan.

När statsutskottet nu har hört ledningen för den första lärarhögskolan, i Stockholm, visar det sig att man på grund av medelsknapphet och trängsel i fråga om olika arbetsuppgifter inte har lyckats att förverkliga dessa intentioner. Det förekommer fortfarande att elever från lärarhögskolan under sin praktiktermin får ett mycket hastigt och improviserat besök någon av de sista dagarna i terminen, och de är i många fall helt beroende av de lärare ute i skolorna hos vilka de råkat bli placerade. Ofta får de naturligtvis även av dem en god handledning, men den skiljer sig föga från den traditionella utbildningen vid t. ex. provårsläroverk.

Jag vill fästa statsrådets uppmärksamhet vid denna brist liksom vid de stora olägenheter de två samverkande läroverken här i Stockholm har haft av det sätt, på vilket samarbetet till att börja med var upplagt från lärarhögskolans sida. Trots ansträngningar av

en skicklig ledning och skickliga lärare har arbetsbördan på dessa samverkande läroverk blivit onormalt stor, och det är häpnadsväckande att Stockholms stad och staten inte på ett par år har kunnat komma överens om eller ens ta initiativet till en så elementär sak som att ge de många tiotal lärarkandidaterna vid dessa skolor någon plats där de kan förbereda sina lektioner och hålla till mellan lektionerna. Från ett av de berörda läroverken har det mycket träffande sagts, att kollegierummet mera liknar en tunnelbanestation under rusningstid än en uppehållsort för yrkesverksamma människor.

Över huvud taget är det viktigt att den lärarreform, som betyder så mycket för den obligatoriska skolans utveckling, inte förfuskas. Den får inte förfuskas på grund av att man onödigt snålt bevakar gällande tjänstgöringsföreltelser, och den får heller inte förfuskas genom att de som vid lärarhögskolan skall utöva handledning förlorar möjligheterna att följa sina adepter när dessa tjänstgör ute i skolorna under praktikterminen.

Till detta skulle jag också vilja föga en bestämd önskan att man, när man nu går vidare efter beslutet om den andra lärarhögskolan, inte dröjer mer än högst några veckor innan man inom ecklesiastikdepartementet tar initiativ till tillsättande av den utredning som väl blir nödvändig för en tredje och så småningom en fjärde lärarhögskola. Det förefaller uppenbart, efter det beslut som vi nu kommer att fatta i dag, att dessa lärarhögskolor måste lokaliseras till eller i nära anslutning till universitetsorter. Jag skall här inte gå in i någon polemik mot herr Blidfors, men jag vill notera att han fäster stor vikt vid det förhållandet, att vissa gymnasieklaser i Lund i framtiden kan komma att anlitas som underlag för en ny lärarhögskola, men att han inte alls fäste någon vikt vid att, om lärarhögskolan hade placerats i Lund, ännu fler gymna-

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.
sieklasser i Malmö måste anlitas. Därmed blir väl en del av hans argument åtskilligt tunnare.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Det sista som herr Helén sade uppkallar mig till en liten gensaga.

Jag har lojalt rättat mig efter propositionens bedömning av antalet gymnasieklasser i Lund och Malmö, där man förutsätter att endast statliga gymnasieklasser skall användas. Vad herr Helén nu senast sade tvingar mig emellertid att erinra om att vi i Lund har även ett annat läroverk. Om vi medräknar även icke-helstatliga gymnasieklasser, har Lund lika stor gymnasieorganisation som Malmö.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av väckta motioner angående uppräknings av den under Inkomster av statens kapitalfonder upptagna inkomsttiteln Statens bostättningslänefond,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införlivande med statens järnvägar av Stockholm—Roslagens järnvägar, och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av det

skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 6 februari 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 67, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar;

2) förordning angående ändring i förordningen den 19 februari 1954 (nr 40) med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg; samt

3) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anförde utskottet:

Avdrag för avsättning enligt 1951 års förordning om s. k. eldsvådefonder och 1954 års förordning om fartygsfonder får göras sista gången vid 1959 års taxering. I propositionen föreslås, att bestämmelserna i fråga skall få permanent karaktär. I samband därmed förordas vissa ändringar, bl. a. i fråga om den tid inom vilken fonderna skall tagas i anspråk. Möjligheten att göra avsättning till eldsvådefonder skall enligt förslaget stå öppen även för jordbrukare med bokföringsmässig redovisning.

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Slutligen föreslås, att vissa specialregler i kommunalskattelagen om fartygslikvidier och försäkringsersättningar för fartyg skall upphävas.

De genom propositionen framlagda författningsförslagen voro i nedan inlagda delar så lydande.

*Förslag
till*

förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar

5 §.

Hava till investeringsfond avsatta medel icke tagits i anspråk senast under det beskattningsår, för vilket taxering sker under tredje taxeringsåret efter det, då avdrag för avsättningen ägt rum, skola medlen upptagas såsom skattepliktig intäkt av förvärvskällan för nämnda beskattningsår. Visar skattskyldig, att

svårigheter föreligga att taga medlen i anspråk inom tid som nu sagts, må riksskattenämnden förlänga denna tid, dock längst till och med det beskattningsår för vilket taxering sker under sjätte taxeringsåret efter det, då avdrag för avsättningen ägt rum. Till avsatta medel, som återföras till beskattning, skall läggas ränta, beräknad efter tre procent om året för det antal taxeringsår som förflutit efter det då avdraget för avsättningen skett, till och med det då beloppet taxeras.

Vid den taxering, då återföring till beskattning sker, må varken nettointäkten eller den till kommunal inkomstskatt uppskattade inkomsten av den förvärvskälla, varom fråga är, upptagas lägre än den till beskattning återförda fondavsättningen jämte ränta.

Mot riksskattenämndens beslut i ärendet som avses i första stycket må talan ej föras.

*Förslag
till*

förordning angående ändring i förordningen den 19 februari 1954 (nr 40) med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg

(Nuvarande lydelse)

Förordning med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg

6 §.

Ha till — — — beloppet taxeras.

Ha till investeringsfond avsatta medel icke tagits i anspråk eller endast delvis tagits i anspråk senast under det beskattningsår, för vilket taxering sker under *sjätte* taxeringsåret efter det, då avdrag för avsättningen ägt rum, skola å investeringsfonden kvarstående medel upptagas såsom skattepliktig intäkt av rörelse för nämnda beskattningsår. *Till beloppet skall därvid läggas ränta, beräknad enligt i föregående stycke angivna grunder.*

(Föreslagen lydelse)

Förordning om särskild investeringsfond för avyttrat fartyg

6 §.

Ha till — — — beloppet taxeras.

Ha till investeringsfond avsatta medel icke tagits i anspråk eller endast delvis tagits i anspråk senast under det beskattningsår, för vilket taxering sker under *tredje* taxeringsåret efter det, då avdrag för avsättningen ägt rum, skola å investeringsfonden kvarstående medel upptagas såsom skattepliktig intäkt av rörelse för nämnda beskattningsår. *Visar skattskyldig, att svårigheter föreligga att taga medlen i anspråk inom tid som nu sagts, må riksskattenämnden förlänga denna tid, dock längst till och med det beskattningsår för vilket taxering sker under sjätte taxeringsåret ef-*

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ter det, då avdrag för avsättningen ägt rum. Till avsatta medel, som återförs till beskattning, skall läggas ränta, beräknad enligt i föregående stycke angivna grunder.

Mot riksskattenämndens beslut i ärendet som avses i andra stycket må talan ej föras.

Förslag

till

lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 28 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 ävensom punkt 1 av anvisningarna till 28 § samt punkt 3 d av anvisningarna till 29 § samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Anvisningar
till 28 §.

Anvisningar
till 28 §.

1. Till intäkt — — — stadgade grunder.

1. Till intäkt — — — stadgade grunder.

Intäkt vid avyttring av för stadigvarande bruk avsedda maskiner och andra inventarier, vilka icke vid beräkning av värdeminskningssavdrag hänföres till byggnad (se punkt 7 av anvisningarna till 29 §), hänföres till intäkt av rörelse. För annan skattskyldig än aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag eller sparbank skall dock beträffande intäkt vid avyttring av fartyg följande gälla. Har nu avsedd skattskyldig vid något tillfälle tillgodonjtit räkenskapsenlig avskrivning vid inkomstberäkningen för förvärvskällan i fråga, skall intäkten hänföras till intäkt av rörelse; i annat fall skall intäkt, varom nu är fråga, upptagas såsom intäkt av rörelse endast i den mån sådan följer av punkt 3 d andra stycket av anvisningarna till 29 § men i övrigt såsom intäkt av tillfällig förvärvsverksamhet, i den mån enligt 35 § förutsättningarna för skattepliktig realisationsvinst föreligga.

Intäkt vid avyttring av för stadigvarande bruk avsedda maskiner och andra inventarier, vilka icke vid beräkning av värdeminskningssavdrag hänföres till byggnad (se punkt 7 av anvisningarna till 29 §), hänföres till intäkt av rörelse.

Vid avyttring — — — realisationsvinst föreligga.

Vid avyttring — — — realisationsvinst föreligga.

I enlighet — — — realisationsvinst föreligga.

I enlighet — — — realisationsvinst föreligga.

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

(Nuvarande lydelse)

Då skattskyldig — — — för överlå-
taren.

till 29 §.

3 d. Då tillgång, varom här är fråga, avyttras eller såsom för rörelsen obrukbar utrangeras, får avdrag ske för vad som i beskattningsavseende återstår oavskrivet av anskaffningsvärdet, men skall — *därest annat icke föranledes av vad i nästföljande stycke sägs* — å andra sidan belopp, som erhålles vid avyttring av tillgången, i sin helhet upptagas såsom intäkt av rörelse (se punkt 1 andra stycket av anvisningarna till 28 §).

Har annan skattskyldig än aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag eller sparbank avyttrat eller utrangerat fartyg och har den skattskyldige icke vid något tillfälle tillgodonjtit räakenskapsenlig avskrivning vid inkomstberäkningen för förvärvskällan i fråga, må avdrag ske för vad som i beskattningsavseende återstår oavskrivet av anskaffningsvärdet, i den mån detta belopp överstiger vad som influtit vid avyttring av fartyget, men skall å andra sidan såsom intäkt av rörelse upptagas endast vad som vid dylik avyttring må hava återbekommits av belopp, för vilket avdrag i beskattningsavseende åtnjutits.

Med avyttring likställes det fall, att tillgång uttages ur rörelsen för att tillföras annan rörelse, som utgör särskild förvärvskälla, eller för att nyttjas för annat ändamål.

(Föreslagen lydelse)

Då skattskyldig — — — för överlå-
taren.

till 29 §.

3 d. Då tillgång, varom här är fråga, avyttras eller såsom för rörelsen obrukbar utrangeras, får avdrag ske för vad som i beskattningsavseende återstår oavskrivet av anskaffningsvärdet, men skall å andra sidan belopp, som erhålles vid avyttring av tillgången, i sin helhet upptagas såsom intäkt av rörelse (se punkt 1 andra stycket av anvisningarna till 28 §). Med avyttring likställes det fall, att tillgång uttages ur rörelsen för att tillföras annan rörelse, som utgör särskild förvärvskälla, eller för att nyttjas för annat ändamål.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att lagen icke skall gälla i fråga om 1959 års taxering eller i fråga om eftertaxering för år 1959 eller tidigare år. I samband med ikraftträdandet av denna lag skall iakttagas, att bestämmelserna i 28 § 2 mom. i deras äldre lydelse fortfarande skola gälla i fråga om beskattningen av sådan ersättning för förlust av fartyg, som influtit under beskattningsår, för vilket taxering skett år 1959 eller tidigare år, samt att punkt 1 av anvisningarna till 28 § och punkt 3 d av anvisningarna till 29 § i deras äldre lydelse alltjämt skola äga tillämpning i fråga om avyttring av fartyg som förvärvats före den 1 januari 1951.

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 421 av herrar *Spetz* och *Gunnar Pettersson* samt II: 504 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad den avsåge ändring av anvisningarna till 28 och 29 §§ kommunalskattelagen samt att som följd härav de sista raderna i övergångsbestämmelserna från och med orden »samt att...» till slutet av meningen måtte utgå;

II) de likalydande motionerna I: 422 av herrar *Wolgast* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 503 av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 67 måtte besluta

1) att i förordningen om särskild investeringsfond för avyttrat fartyg 6 § måtte erhålla följande lydelse:

Ha till — — — beloppet taxeras.

Ha till investeringsfond avsatta medel icke tagits i anspråk eller endast delvis tagits i anspråk senast under det beskattningsår, för vilket taxering sker under sjätte taxeringsåret efter det, då avdrag för avsättningen ägt rum, skola å investeringsfonden kvarstående medel upptagas såsom skattepliktig intäkt av rörelse för nämnda beskattningsår. Till avsatta medel, som återförs till beskattning, skall läggas ränta, beräknad enligt i föregående stycke angivna grunder;

2) att nuvarande bestämmelser i punkt 1 av anvisningarna till 28 § kommunalskattelagen samt i punkt 3 d av anvisningarna till 29 § samma lag måtte äga fortsatt giltighet; även som

III) motionen I: 420 av herrar *Mattsson* och *Nils Theodor Larsson*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 67 måtte besluta, att i förordningen om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier

och lagertillgångar 5 § måtte få följande lydelse:

Hava till investeringsfond avsatta medel icke tagits i anspråk senast under det beskattningsår, för vilket taxering sker under sjätte taxeringsåret efter det, då avdrag för avsättningen ägt rum, skola medlen upptagas såsom skattepliktig inkomst av förvärvskällan för nämnda beskattningsår. Till avsatta medel, som återförs till beskattning, skall läggas ränta, beräknad efter tre procent om året för det antal taxeringsår som förflutit efter det, då avdraget för avsättningen skett, till och med det då beloppet taxeras.

Vid den taxering — — — fondavsättningen jämte ränta.

Utskottet hemställde, att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 67, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 421 av herrar *Spetz* och *Gunnar Pettersson* samt II: 504 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., de likalydande motionerna I: 422 av herrar *Wolgast* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 503 av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl. även som motionen I: 420 av herrar *Mattsson* och *Nils Theodor Larsson* — måtte

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar med den ändring av 5 §, som framginge av utskottets hemställan;

2) antaga i utskottets hemställan intaget förslag till förordning angående ändring i förordningen den 19 februari 1954 (nr 40) med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg;

3) för sin del antaga i utskottets hemställan intaget förslag till lag om ändring av 28 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Reservation hade avgivits av herrar *Ericsson* i Kinna, *Eriksson*, *Snygg*,

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Jansson, Oscar Carlsson, Wirmark, Brandt i Aspabruk, Allard, Kärrlander och Andersson i Essvik, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts föreslående proposition nr 67 och med avslag å de likalydande motionerna I: 421 av herrar Spetz och Gunnar Pettersson samt II: 504 av herr Johansson i Öckerö m. fl., de likalydande motionerna I: 422 av herrar Wolgast och Nils-Eric Gustafsson samt II: 503 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. ävensom motionen I: 420 av herrar Mattsson och Nils Theodor Larsson — måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar;

2) förordning angående ändring i förordningen den 19 februari 1954 (nr 40) med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg; samt

3) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Bevillningsutskottets föreliggande betänkande handlar om förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, förordning om särskild investeringsfond för avyttrat fartyg samt lag om ändring i kommunalskattelagen. Alla dessa tre förordningar kan sägas vara av provisorisk karaktär. Syftet med lagstiftningen var ursprungligen att åstadkomma möjligheter för den som förlorat inventarier och lagertillgångar att slippa att omedelbart skatta för de summor vederbörande får ut i ersättning. Även beträffande fartygen har syftet varit detsamma, nämligen att skapa en särskild fond för att mildra beskattningen.

Om själva principen att genom avsättning till fonder mildra den progres-

siva beskattningens verkningar råder väl inga delade meningar. Som framgår av utskottets betänkande gäller det beträffande de två första förordningarna vilken tid pengarna skall få stå inne i fonden, innan de blir föremål för beskattning. Kungl. Maj:t har där föreslagit tre år, men utskottsmajoriteten har följt motionens yrkande att bibehålla den nuvarande regeln om sex år. Där föreligger sålunda skilda uppfattningar. Vidare har utskottets majoritet frångått propositionens förslag till förordning om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg.

I och för sig är alla dessa tre frågor betydelsefulla, men det största spörsmålet är hur det i beskattningshänseende skall förfaras vid försäljning av fartyg. Om en enskild person skaffar sig en rörelse och i samband därmed köper ett fartyg — t. ex. för att bedriva fiske eller något slag av rederiverksamhet — så har hittills speciella regler gällt härför. Förklaringen härtill är, att det under högkonjunkturen 1952 var svårt att köpa fartyg. Därför infördes bestämmelsen, att man skulle kunna sätta undan pengar när man sålt ett fartyg i avsikt att skaffa ett nytt i stället. Det var då naturligt att ha en sådan bestämmelse, men nu har en förändring inträtt inom vår varvsindustri, och nu har riksdagen tvärtom fått vidtaga särskilda åtgärder för att öka beställningarna vid våra varv. Det gamla skälet kan då givetvis inte gälla.

Utskottsmajoriteten har framhållit, att om ett fartyg säljes till ett högre pris än det som erlades, när det köptes, så beror detta dels på penningvärdeförsämringen och dels på speciella konjunkturförhållanden inom sjöfarten och fisket. Vidare säger utskottet — och det vill jag gärna poängtera — att det inte är ovanligt att fartyg säljes till avsevärt högre pris än som erlades, när de köptes. Det råder sålunda mycket gynnsamma konjunkturer på det området. Tidigare har jag dock levat i den föreställ-

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

ningen, att det inte gick att sälja fartyg till överpriser, och när vi här i kammaren har diskuterat fiskets lönsamhet, så har jag alltid tyckt mig märka, att det inom den delen av vårt näringsliv råder mycket hårda villkor. Nu säger utskottet att man kan sälja fartyg med god förtjänst. Detta måste då också gälla med den reservation som skall fogas till resonemanget, nämligen att Kungl. Maj:ts förslaget att för fartyg förvärvade före 1951 — alltså före den händelse i vårt ekonomiska liv, som vi brukar benämna engångsinflationen — skall de gamla reglerna gälla. Kungl. Maj:ts förslag att skatt skall erläggas vid försäljning av fartyg till överpris gäller endast sådana fartyg som förvärvats efter 1951, alltså under den tid då de högre priserna har rått. För att drabbas av beskattning vid sådan fartygsförsäljning skall man sålunda ha fått alldeles särskilt bra betalt för fartyget.

Nu hävdar utskottsmajoriteten att det här inte gäller någon rörelse för utövande av fiske och fartygsförsäljning därför inte kan behandlas på samma sätt som försäljning av inventarier i allmänhet, utan att här måste gälla speciella regler.

Man kan naturligtvis driva ett sådant resonemang, men jag förstår inte att det kan vara hållbart. Om vi har haft en provisorisk lagstiftning med hänsyn till de speciella förhållanden som gällde under viss tid och vi nu står i begrepp att besluta att göra denna lagstiftning permanent, kan vi inte ha några särregler, där t. ex. fisket betraktas på ett alldeles speciellt sätt.

Det står i betänkandet att om man beskattar mervinsterna, medför detta felräkningar därför att dessa mervinster betraktas som sparade kapital, på vilket skatt inte skulle utgå. Om vederbörande fartygsägare har den stora förmånen att kunna få ut högre köpeskillning än han betalade, när han förvärvade fartyget som nytt, är det en alldeles speciell favör. Sparare i allmänhet har inte den

förmånen, möjligen med undantag för dem som sparar i aktier. Aktiesparandet är dock betydligt mera riskfyllt än att spara i fartyg, ty enligt utskottet är det en vanlig företeelse att man får ut merpriser för fartyg.

Går det då att försvara dessa undantagsbestämmelser med hänvisning till att hela mervinsten inte skulle få behållas? Penningvärdeförsämringen har tyvärr inte spararna i allmänhet garderat sig mot — i varje fall inte penningsspararna. Den är alltså en olycka som drabbat alla som sparar, och vi kan inte rimligen säga att en speciell grupp skall få en favör som inte alla får.

Det säges att dessa förmåner har existerat så länge, att de inte skall ändras. Jag anser det emellertid inte riktigt att säga att därför att vi vid en viss tidpunkt beslöt att hjälpa en näringsgren, dessa bestämmelser under alla omständigheter skall bli bestående, om denna lagstiftning får permanent karaktär.

Jag är medveten om att det går att föra långa resonemang om avskrivningsregler och göra jämförelser med vad t. ex. dessa småredare eller fiskerinärlingsutövare har för möjligheter till avdrag i beskattningen, men jag skall avstå härifrån, ty jag misstänker att finansministern kommer att redogöra här för. Jag har bara i all enkelhet velat säga att här råder speciella förhållanden, föranledda av en provisorisk lagstiftning, som avviker från de regler som gäller för rörelse i allmänhet. Skall man stödja en speciell del av näringslivet — som vi t. ex. beslutat beträffande fisket i dag — då frågar jag mig om det kan vara rimligt att hävda de förmånliga regler som gäller för merinkomst på inventarier. Från statens sida hävdas nämligen faktiskt, att på detta område specialregler skall gälla som avviker från reglerna för annan näringsverksamhet.

Vi reservanter har kommit till den uppfattningen att detta är väl avvägt. Vi tycker vi bör alldeles särskilt fram-

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

häva att Kungl. Maj:t tagit så mycket hänsyn man rimligen kan ta genom att det i övergångsbestämmelserna finns regler om att fartyg, som köptes billigare före år 1951, skall beskattas efter de gamla reglerna, d. v. s. det blir ingen särskild skatt på mervärdet. Om fartyg, som är förvärvade därefter och alltså betalda med högre pris, vid försäljning trots allt ger ett mervärde, är det emellertid rimligt att detta mervärde beskattas.

Reservationens yrkande går ut härpå, herr talman, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! I den föreliggande propositionen har föreslagits att de bestämmelser, som nu gäller rörande investeringsfonden för ersättning av förlorade inventarier och lagertillgångar och rörande särskild investeringsfond för ersättning av avyttrat fartyg, skall permanentas. Bevillningsutskottet är enigt om att en sådan permanentning är välkommen. Jag hälsar också med tillfredsställelse att i och med denna permanentning har vi fått en utvidgning av bestämmelserna så till vida att de s. k. eldsvådefonderna även kommer att gälla jordbrukare med bokföringsmässig redovisning.

Om permanentningen är vi sålunda ense. Däremot har utskottet och reservanterna olika uppfattning på två punkter. För det första gäller det den tid, inom vilken till investeringsfond avsatta medel senast skall ha tagits i anspråk för att ej bli föremål för beskattning. För det andra gäller det vilket belopp som skall bli föremål för beskattning, när ett fiskefartyg i en fysisk persons ägo försäljs.

Utskottsmajoriteten har hävdat att vi skall behålla den tidsfrist, som gällde för provisoriet, nämligen sex år. Reservanterna vill att tiden i enlighet med propositionens förslag skall sättas till

tre år. Jag vill erinra om att det till grund för propositionen ligger en promemoria, där tiden är satt till sex år. En del av de remissinstanser som yttrat sig har föreslagit sex år, medan andra gått på en kortare tid. Riksskattenämnden har föreslagit en kortare tid, kompletterad med en viss dispensgivning.

Utskottsmajoriteten håller på att tiden skall vara sex år. Om en eldsolycka inträffar är det ofta så, att normallagret, om jag får uttrycka mig på det sättet, inte kan anskaffas på en gång. För att ett normallager skall kunna återanskaffas måste först de eldhärjade lokalerna återställas; maskiner och inventarier måste återanskaffas och genom driftstoppet förlorad kundkrets måste återvinnas, innan man kan ha den stora lagerhållning som man tidigare hade. Vi menar därför att det många gånger behövs mer än tre år. Visserligen skulle det enligt förslaget finnas möjligheter till dispens. Men att söka dispens kräver ju ett visst arbete både av den som drabbas av olyckan och av dem som skall handlägga dessa frågor. Eftersom vi försöker rationalisera på olika områden, anser jag att vi inte skall skapa mer arbete än som verkligen är erforderligt vare sig för den enskilde eller för olika verk.

Med dessa få ord har jag velat motivera varför vi stannat för sex år.

Jag kommer sedan över till den andra frågan där vi är oense, nämligen frågan om vilket belopp som skall bli föremål för beskattning när ett fiskefartyg säljs. Jag vill först erinra om att det här endast gäller fartyg i fysiska personers ägo; för juridiska personer är ju saken inte aktuell. Utskottsmajoriteten menar att vi bör hålla på de gamla bestämmelserna. Den näring som skulle drabbas av den utvidgning av inkomstbegreppet, som propositionens förslag egentligen medför, är nämligen av så säregnet slag, att de gamla bestämmelserna bör fortsätta att gälla. I förstakammardebatten i denna fråga sade

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

finansministern, utan att någon annan berört den saken, att fisket till mycket stor del är att jämföra med jordbruket. Detta är ett motiv för att vi behåller samma inkomstbegrepp för fisket som för jordbruket. Jag förmodar att finansministern kommer att närmare utveckla den saken här, och jag kan därför vänta till en kommande replik med att ytterligare utveckla mina synpunkter på frågan om fiskerinäringens likställdhet i detta avseende med jordbruksnäringen. Detta är för övrigt så klart belyst i ett remissyttrande som är återgivet i den kungl. propositionen, att jag egentligen bara behöver hänvisa till vad som sagts där.

Jag vill sedan endast med ett par ord ange skälet för att jag inte velat gå med på en utvidgning av inkomstbegreppet för de fartyg som det här är fråga om. Jag är av den uppfattningen att dessa fartyg är, om jag så får uttrycka mig, att räkna som fasta anläggningstillgångar, och fasta anläggningstillgångar i handelsrörelse eller industrirörelse är inte föremål för annan beskattning än realisationsvinstbeskattning. På industrifastigheter har vi många gånger upp till fem procents avskrivning. Trots detta blir fastighetens försäljningssumma inte föremål för någon beskattning, om fastigheten försäljes efter tio år. På samma sätt förhåller det sig med jordbruksfastighet. För dessa har vi ett årligt värdeminskningssavdrag, som visserligen i procent räknat inte är så högt men som ändå under den tid en jordbrukare vanligtvis innehar fastigheten kommer att uppgå till ett väsentligt belopp. Det merbelopp jordbrukaren får ut för fastigheten blir inte föremål för beskattning, om han innehaft fastigheten i mer än tio år.

Ett fiskefartyg har kanske inte lika lång livstid som fabriksbyggnader och jordbrukets ekonomibyggnader, men skillnaden är inte så stor. Detta har gjort att jag personligen anser, att vi inte gynnar fiskerinäringen mera än

andra grupper av näringsidkare — om man nu kan tala om ett gynnande i detta fall — om realisationsvinstbeskattningen tillämpas för dessa fiskefartyg även i fortsättningen.

Herr talman! Jag får kanske tillfälle att återkomma i en replik och vill nu yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Med den utförliga motivering för utskottets förslag som herr Nilsson i Svalöv lämnat skulle jag i stort kunna nöja mig med att instämma i vad han sagt. Det är endast ett par ytterligare synpunkter jag vill anlägga på frågan.

Den tidsfrist, inom vilken man har att ta i anspråk medel avsatta till fartygsfonden, har propositionen föreslagit — som reservanten redogjort för — begränsad till högst tre år. I motionerna I: 422 och II: 503 har vi yrkat att de nuvarande bestämmelserna om sex år skall kvarstå, vilket också utskottet har tillstyrkt. Reservanterna yrkar i detta fall på propositionens förslag om tre år och menar att det skall finnas möjligheter att inom den tidsfristen anskaffa ett nytt fartyg i stället för det som försålts. Reservanterna hänvisar för övrigt till möjligheten att i särskilt fall erhålla dispens från riksskattenämnden. Vi har emellertid en annan syn på denna möjlighet. Med de långa leveranstider som ofta förekommer för nybeställda fartyg måste man förutsätta att dispens för förlängd giltighetstid måste tas i anspråk i ett så stort antal fall, att det administrativa förfarandet onödigt kommer att betunga riksskattenämnden. Det kan också finnas andra skäl som nödvändiggör en tidsfrist på sex år.

I fråga om specialreglerna i kommunalskattelagen om försäljning av fartyg som man inte ersätter med ett nytt finner utskottet det synnerligen påkallat, att de nuvarande gynnsamma reglerna

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

får behållas. Den värdestegringsvinst som enligt propositionen avses att beskattas är vad jag skulle vilja kalla endast fiktiv vinst, som uppkommit på grund av penningvärdeförsämringen. En beskattning av detta nominella övervärde innebär för fiskaren en reell minskning av det sparkapital som han har räknat med att kunna ta i anspråk.

Här företräder reservanterna den meningen, att samma regler som gäller för beskattning av lösa inventarier också skall tillämpas i fråga om fartyg. Att på det sättet jämställa fartyg med lösa inventarier måste väl ändå vara att införa ett skattebegrepp som har föga motsvarighet i praktiken. Ett fiskefartyg får ju i mycket stor utsträckning fungera som bostad för fiskaren, och jag kan inte komma ifrån att ett fiskefartyg har mera karaktär av fastighet än lösa inventarier. Det bör således ur skattesynpunkt behandlas på samma sätt som en fastighet. Men, herr talman, det alldeles avgörande skälet för bibehållande av specialreglerna i kommunalskattelagen anser jag vara, att det här är fråga om en fiktiv vinst, föranledd av penningvärdeförsämringen, varför det skulle vara orättvist att beskatta densamma på det sätt, som föreslås i propositionen.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Såsom de föregående talarna sagt är det egentligen två frågor vi har att ta ställning till. Dessa är inte på något sätt beroende av varandra. Den ena gäller avsättningstiden för eldskadefonden och fartygsfonden och den andra avser en ändring av beskattningsreglerna vid försäljning av fartyg i vissa fall. Beträffande beskattningen avser man nu att införa en skärpning.

Först några synpunkter på fonderna. Därvidlag gäller det närmast en tvist i fråga om tiden, tre eller sex år. Jag

skulle först och främst vilja erinra om att i den nuvarande lagstiftningen är tiden satt till sex år. Det finns väl ingen orsak att göra någon ändring på den punkten bara av den anledningen att man nu skall permanenta denna lagstiftning, som tidigare haft provisorisk karaktär. Vidare tycker jag det är anmärkningsvärt att man från Kungl. Maj:ts och reservanternas sida är beredd att acceptera sex år, visserligen först efter särskild prövning av riksskattenämnden. Men denna prövning, säger man, får inte vara restriktiv.

Detta betyder alltså att man i alla fall anser att bestämmelsen om sex år skall få tillämpas, ehuru man inte är beredd att skriva in en längre tidsperiod än tre år i lagen. I praktiken måste detta innebära ett merarbete för administrationen. Riksskattenämnden måste alltså ta hänsyn till synpunkter som framföres i detta sammanhang men skall ändå inte tillämpa någon restriktiv prövning.

Jag finner detta tillvägagångssätt meningslöst, och dessutom medför det mer krångel för dem som skall ansöka om förlängning. Det hela strider på något sätt mot en förenkling, som vi väl alla är intresserade av att försöka åstadkomma. Jag tycker att både Kungl. Maj:ts och reservanterna egentligen kommit till samma slutsats som motionärerna, som vill att man skall bibehålla nu gällande regler, ett förslag som utskottet anslutit sig till. Från Kungl. Maj:ts och reservanternas sida är man emellertid tydligen ändå inte beredd att låta reglerna gälla, utan man vill krängla till det hela, som jag ser saken.

När det gäller beskattningsreglerna innebär förslaget en skärpning, och av propositionen att döma förefaller anledningen närmast vara den att man vill uppnå en viss uniformitet, en viss likhet med beskattningen på andra områden. Därvidlag finns dock vissa skillnader; man kan exempelvis peka på bodelagsbeskattningen och den progressiva

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

inkomstbeskattningen för den enskilde medborgaren m. m. Det som väl är viktigast är frågan, hur ett fartyg — inte bara ett fiskefartyg — skall betraktas, om det skall betraktas såsom och jämföras med ett inventarium när det gäller den eventuellt uppkomna vinsten vid försäljningen eller om det skall jämföras med en fastighet.

Det är här man måste försöka dra upp en principiell skiljelinje. Då vill jag gärna ansluta mig till utskottsmajoriteten och motionärerna, som hävdar att en båt närmast är att jämföras med en fastighet. En båt är ju samtidigt arbetsplatsen, lagerutrymmen och i många fall också bostad. Därför måste det väl vara riktigt att man får jämföra den med en fastighet, och då skall inte den eventuella vinst som uppkommer vid en försäljning beskattas.

Beträffande vad som anfördes av utskottets ärade ordförande, som nu företrädde reservanterna, är det bara ett par saker jag ville fästa uppmärksamheten vid. Herr Ericsson i Kinna säger att bakgrunden till nuvarande lagstiftning är att man skall få avsätta pengar till investeringsfonderna för nyanskaffning. När frågan behandlades 1952 var det ingenting, vare sig i de motioner som förelåg eller i det utskottsbetänkande riksdagen antog, som gav vid handen att bestämmelserna uteslutande haft till syfte att underlätta återanskaffning av fartyg. Tvärtom har det uttryckligen framhållits, att det i lika hög grad gäller själva inkomstbegreppet. Jag tror att man har fäst för stor vikt vid uppfattningen att syftet endast skulle vara att underlätta en nyanskaffning.

Herr Ericsson i Kinna förvånade sig mycket över att utskottsmajoriteten i betänkandet skrivit att det är en relativt vanlig företeelse, att man vid försäljningen får ut ett högre pris än anskaffningspriset. Jag tycker inte detta är så mycket att förvåna sig över, eftersom man vet att detta förhållande

sammanhänger med förskjutningar i konjunkturen och med penningvärdeförsämringen. Ty det är denna penningvärdeförsämring — som alla visserligen måste ta hänsyn till — som är anledningen till uppkomsten av denna vinst; i själva verket är den vad vi kallar en fiktiv vinst, som det inte kan vara riktigt att beskatta.

När man nu behållit denna form av lättnad i beskattningen under 20 år finns det ingen anledning till att man nu helt plötsligt skall införa en skärpning. Några urpenbara olägenheter eller missbruk av reglerna har inte heller under denna 20-årsperiod kunnat påvisas. Därför tycker jag att alla skäl talar för ett bibehållande av de gällande beskattningsreglerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERICSSON i Kinna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stenberg hävdar att det inte föreligger någon större skillnad mellan reservanterna och utskottsmajoriteten när det gäller denna tidsgräns på tre respektive sex år, och han säger, att reservanterna går ju i stort sett med på periodens längd — det är bara det att vi vill krångla till det hela genom att riksskattenämnden skall få ge dispens.

Men herr Stenberg är medveten om att vi säger, att i normalfallet bör tre år räcka till. Dispens skall kunna begäras om alldeles speciella skäl föreligger. Bedömningen skall då inte vara restriktiv, men det skall finnas bärande skäl. Och herr Stenberg har väl inte den uppfattningen, att det nu i allmänhet är så ont om varor eller att våra varv är så överbelagda, att det kommer att ta så här lång tid, ty det strider ju mot den mening vi har så att säga till vardags. Det är tydligen bara när det gäller denna speciella skattefråga som man vill anlägga dessa synpunkter.

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Vidare säger herr Stenberg, att nog är fartyg mera att jämföra med en fastighet än med inventarier i allmänhet — man bor ju ombord på fartyget. Ja, visst finns det fiskare som bor ombord på fartygen. Men skall man ha speciella regler, att fartygen skall utgöra bostad, för att skattefrihet skall få åtnjutas? Menar herr Stenberg att redare ovillkorligen måste bo på sina fartyg, om de skall få dessa förmåner? Nej, det kan han väl inte mena.

Och nog är det många ägare till fartyg som *inte* bor på sina fartyg. Det går helt enkelt inte att driva denna jämförelse hur långt som helst.

Herr Eriksson i Bäckmora sade, att vi vet ju hur långa leveranstider det är för fartyg. Ja, är det så långa leveranstider för fartyg av denna typ? Jag tror inte det. I varje fall har ju riksdagen sanktionerat en annan mening, nämligen att de mindre varven behöver stöd och att vi skall lägga ut nya order, så att de kan upprätthålla sysselsättningen.

När det gäller de s. k. fiktiva vinster — na har det kanske sitt intresse för kammaren att få klarhet i, att den merbeskattning man här talar om aldrig kommer till stånd. För den händelse vederbörande båtägare köper ett nytt fartyg, så snart han säljer ett som han innehar, går — oavsett priset och merinkomsten — ingenting till beskattning. Det är endast under den förutsättningen att han avvecklar rörelsen och sedan inte skaffar nytt fartyg som han måste ta upp vinsten till beskattning under tre taxeringsår — d. v. s. progressionen mildras enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Utskottets talesmän har i denna kammare inte varit så utförliga i sin plädering som i första kammaren, medan reservanternas talesman här ganska ingående utvecklat reservanter-

nas och Kungl. Maj:ts syn på frågan. Jag kan därför inskränka mig till några kommentarer med anledning av inläggen från utskottsmajoritetens företrädare.

Herr Nilsson i Svalöv sade att utredningsmannen accepterat de sex åren som lämplig tidsperiod för skattefrihet när det gäller eldskadefonder och fartygsfonder. Det är nu inte ett korrekt återgivande av vad utredningsmannen anfört. Han har visserligen föreslagit sex år men kompletterat detta med ett förslag om skärpta ränteregler. Vid remissbehandlingen gick man emot tanken på skärpta ränteregler, och utredningsmannens förslag på den punkten mötte alltså kritik. Riksskattenämnden föreslog i stället att tidsperioden borde vara tre år men att man, när det finns skäl därtill, skall kunna förlänga tiden till sex år.

Erfarenheten säger oss, att den nuvarande bestämmelsen om sex år inneburit omotiverade skattepreferenser till redare och innehavare av fartyg. Och kammarens ledamöter måste ju ändå alltid komma ihåg, att ges det omotiverade skattefavörer för vissa grupper av medborgare, så är det andra som skall betala, d. v. s. skattedragarna i allmänhet. Den omständigheten att utredningsmannen, med accept från remissinstanserna, konstaterat att här har bedrivits ett omotiverat skatteundanhållande, bör väl vara tillräckligt skäl för att antaga ett på erfarenheten byggt ändringsförslag, som innebär att man kommer ifrån det omotiverade skatteundanhållandet men ändå kan tillgodose de rimliga anspråken att få hålla fonderna skattefria längre än tre år genom ett särskilt beslut in casu.

Herr Nilsson i Svalöv säger vidare, att näringen drabbas av skärpningarna enligt propositionen i förhållande till nu gällande regler. Det är en helt missvisande presentation av läget. Näringsen drabbas inte. Säljer man ett fartyg har man sedan 1954 — det har varit

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

provisoriska bestämmelser, men de föreslås nu bli permanenta — rätt att avskrika hela försäljningssumman på det nya fartyget. Man betalar således ingen skatt för försäljningssumman. När man talar om »näringsen» måste man väl fatta detta begrepp så att det är en verksamhet som fortsätter. Säljer man en gammal båt och ersätter den med en ny, kan man göra anspråk på att vara talesman för näringen, för driften som sådan. Då klaras problemet genom fartygsfonderna, eftersom hela försäljningssumman blir fri när den användes till avskrivning av det nya fartyget.

Det var ju denna synpunkt som låg bakom när man 1952 införde den bestämmelse som nu åberopas av herr Nilsson i Svalöv. Man motiverade bestämmelsen med att den som sålde sin båt borde ges möjlighet att avskrika köpesumman i form av placering i den nya båten. 1952 hade vi icke fartygsfonderna, eftersom de tillkom först 1954. Det var då bevillningsutskottet föreslog, att man i stället skulle införa rätt till »återvunna värdeminskningsskatt» vid beskattningen men ingenting därutöver. Man fick med andra ord skatta för det belopp som man tidigare hade avskrivit, men man var fri från beskattning på den andra delen av försäljningssumman.

När bevillningsutskottet lade fram detta förslag, motiverades medgivandet med att det var erforderligt för näringsens bestånd. Det motiverades inte som någon speciell skattepreferens för de fysiska personer, de redare, fartygsägare eller fiskare, som säljer sina båtar och som skall ha försäljningssumman och försäljningsvinsten som tillskott till sin ålderdomsförsörjning utan att i fortsättningen vara yrkesmän.

När herr Nilsson i Svalöv talar om att man får se till att man inte försämrar för näringen, blandar herr Nilsson ihop två olika begrepp. Sedan fartygsfonderna kom till 1954 kan man inte försämrare för näringen. Däremot ger jag

herr Nilsson rätt i att man kan försämrare för den fysiska person, som slutar upp med näringen och vill ha dessa pengar skattefritt för att dryga ut sin ålderdomsförsörjning. Men ingen annan får någon skattebefrielse ifall han avyttrar inventarier och avvecklar sin rörelse för att använda pengarna för sin ålderdomsförsörjning. Utifrån den enkla principen, att medborgarna i skattehänseende skall behandlas lika, kan man givetvis fråga sig varför denna speciella grupp av fysiska personer — redare, fartygsägare och fiskare — skall ha en speciell skattepreferens när de drar sig tillbaka. Det är det som herr Nilsson argumenterar för, och det har ingenting med näringen att göra. Med begreppet »näringsen» avser man dem som fortsätter verksamheten och rörelsen.

Nu har, herr talman, denna dubbla favör gällt sedan 1954. Vi beslöt 1952 den favören, att de som sålde sin båt endast behövde skatta för det belopp, som motsvarade genomförda avskrivningar. Man motiverade detta ur näringsens synpunkt, och riksdagen beslutade denna regel såsom en förmån för näringen. 1954 kom den provisoriska bestämmelsen om fartygsfonderna. Då hade den gamla motiveringen inte längre någon betydelse, men så länge fartygsfonderna bara varit ett provisorium har den fått släpa kvar och följaktligen blivit ett prerogativ för de speciella fysiska personer jag här omnämnt: fartygsägare, redare och fiskare. När vi nu gör fartygsfonderna permanenta, har jag mycket svårt att förstå varför vi skulle ha kvar denna inadvertens, som blev en följd av att man 1952 genomförde denna bestämmelse »för näringsens vidkommande» och icke korrigerade den när fartygsfonderna tillkom 1954.

Nu skall fiskare, fartygsägare och redare enligt kommunalskattelagen beskattas såsom rörelseidkare. Det innebär bland annat att så fort de har skaffat sig sitt redskap — i detta fall fartyget — har de rätt att tillämpa de avskrivnings-

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

regler, som gäller för rörelseidkare. I allmänhet bestämmer man sig för en planmässig avskrivning, vilket innebär att man skriver av tio procent per år. Efter tio år har man då skrivit av hela köpesumman för fartyget eller, rättare sagt, man är skattebefriad efter tio år för fartygets hela köpesumma. Man har ansett det vara riktigt att rörelseidkaren har en sådan preferens. Om rörelseidkaren sedermera säljer sin rörelse och sina inventarier, får han ta upp vinsten till beskattning i vanlig ordning.

Här tycks man nu från utskottets sida driva en ganska orimlig argumentering. Man är helt på det klara med att redaren, fartygsägaren och fiskaren i detta avseende skall betraktas som rörelseidkare, så att han får behålla sin rätt till tio procents avskrivning varje år. Men man vill inte vara konsekvent och betrakta honom som rörelseidkare när han slutar med verksamheten, säljer sin båt och gör en vinst på försäljningen. Då skall man betrakta honom som fastighetsägare, eftersom en fastighetsägare, som haft sin fastighet längre tid än tio år och följaktligen icke drabbas av någon realisationsvinstbeskattning, slipper skatta för förtjänsten på mervärdet.

Men märk väl, denne fastighetsägare har inte haft rättighet att avskriva 10 procent. Han har inte fått skattebefrielse med 10 procent av fastighetens värde varje år eller, låt mig säga, åtnjtit skattefrihet för fastigheten under en tioårsperiod. En fastighetsägare har i allmänhet för en fastighet av sten fått tillgodoräkna en avskrivning av en halv procent, vilket betyder 200 års avskrivning. För en fastighet av trä är avskrivningen en procent, vilket motsvarar 100 års avskrivning. I fråga om industrifastigheter kan man vara litet mera generös. Då kan avskrivningen röra sig om ett par, tre procent.

I detta fall har man jämfört fiskarens båt med den civile mannens fastighet, en jämförelse som enligt mitt förmenan-

de är rent horribel. Den omständigheten, att fiskaren sover ett ganska respektgivande antal nätter på båten, kan ju inte göra båten till en fastighet. Långtradarchauffören sover förmodligen flera nätter om året i förarhytten än han sover hemma i sin säng. Skall vi kalla även långtradarbilen för fastighet för att vara riktigt konsekventa?

Här har inte jordbruket tagits upp till diskussion som jämförelseobjekt. Att jag gjorde det i första kammaren berodde på att i det remissyttrande, som utskottsmajoriteten har följt, nämligen Fiskarnas fackliga riksorganisations yttrande, fiskarna från sina fackliga intressesynpunkter tar upp jämförelsen med jordbruket. De gör inte som utskottet, vilket jämför båten med en fastighet, utan de jämför båten med ett jordbruk. Men även det är enligt min mening lika galet, om man undersöker hur det i verkligheten ligger till. Den som startar ett jordbruk och köper inventarier till detta för något hundratusental kronor får inte göra avskrivningar på detta inventariebestånd. När han ersätter inventariebeståndet, när han t. ex. slitit ut en traktor och ersätter den med en ny, får han visserligen göra avskrivning på den nya traktorn för att inventariebeståndet skall vara likartat hela tiden. Men på sitt ingående inventariebestånd får han inte göra några avskrivningar. Fiskaren, båtägaren och redaren får däremot göra avskrivningar på sitt ingående inventariebestånd, när de köper en båt, efter samma regler som gäller för rörelseidkare. Om man har de ringaste anspråk på konsekvens, kan man inte göra jämförelser mellan å ena sidan redarens och fiskarens båtar samt å andra sidan vare sig fastigheter eller jordbruk.

Nu vill man sitta på två stolar på en gång. Man vill ha rörelseidkarens möjlighet att skriva av och samtidigt fastighetsägarens eller jordbrukarens möjlighet att slippa skatt på försäljningsvinsten, när man realiserar båten. Man får

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

väl då bestämma sig för det ena eller det andra. Jag är tämligen övertygad om att ingen av utskottets talesmän är beredd att gå upp här i talarstolen och kräva, att man skall betrakta fiskaren, redaren eller fartygsinnehavaren som fastighetsägare eller jordbrukare i fråga om avskrivningsreglerna. Det finns ingen av utskottets talesmän som gör sig till tolk för den uppfattningen.

Herr talman! Efter dessa kommentarer till de inlägg som här har gjorts kan man inte, om man vill vara konsekvent, komma till någon annan ståndpunkt än den som Kungl. Maj:t och reservanterna har stannat för. Vill man tala för näringen — vilket jag är den förste att vara lyhörd för — så får man göra det i andra sammanhang och inte i denna skattefråga, ty detta förslag att ge preferenser åt fartygsinnehavare har ingenting med fiskerinäringen att göra; det har ingenting med kustfarten eller rederinäringen att göra. Det är ett förslag som innebär, att fysiska personer, som slutar upp att vara näringsidkare, får en skattefördel, som inga andra motsvarande grupper i landet åtnjuter. När man nu gör denna lagstiftning permanent, finns det, som jag ser det, ingen anledning att acceptera den inadvertens som ett sådant här mätande med olika skedar skulle innebära, när man sorterar upp företagarna.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Herr finansministern använde inledningsvis det uttrycket, att om vi följde utskottsmajoriteten, så skulle vi ge vissa skattepreferenser åt den grupp människor det här är fråga om, vilket andra fick betala genom högre skatter.

Ja, herr finansminister, det är nog riktigt, att om de får några preferenser, alltså lindring i sina skatter, kommer andra att få betala det, men om vissa personer genom inadvertenser i skattelagstiftningen får betala för hög skatt,

så får andra genom detta något mindre skatt, såvida inte finansministern tar hand om ifrågavarande merinkomster utan att minska skatten hos de andra. Jag menar alltså att här får nog det ena jämna ut det andra. Som jag sade i mitt första anförande, är jag av den uppfattningen att det inte blir orättmätiga skattelättnader för fiskarna om utskottets förslag bifalles.

Finansministern sade vidare att det inte var rätt av mig att tala om fiskerinäringen i detta sammanhang. Ja, herr finansminister, det beror på vad man lägger in i uttrycket »näringen».

Jag sysslar mest med jordbruksnäringen, och när jag talar om den brukar jag till jordbrukarna räkna både dem som är aktiva, dem som har gjort sitt dagsverke färdigt, alltså åldringarna, och den kommande generationen av jordbrukarungdomar som skall ta vid. Precis på samma sätt förhåller det sig med fiskerinäringen. Där har vi de unga, som skall komma till och överta båten, vi har dem som nu använder den och vi har dem som har brukat den och som trott, att de genom sparsamhet skulle få ett kapital över när de sålde båten. Men de kommer att få detta sparkapital betydligt reducerat, om reservanternas förslag antas.

Finansministern sade också: »Det är väl inte meningen att dessa fiskare skall ha pengarna skattefritt. Inga andra får det, när de avyttrar något från sin rörelse.» Jo, herr finansminister, det finns personer som får det, exempelvis jordbrukare, industriägare och alla andra företagare som har fastigheter. Har de ägt fastigheten i mer än tio år får de det belopp skattefritt, som de när de säljer fastigheten erhåller utöver vad de själva givit för den. Denna grupp är bra mycket större än fiskarbefolkningen.

Finansministern påpekade, att fiskarna enligt vår kommunalskattelag tillhör gruppen rörelseidkare. Jag kan inte bestrida detta. När vi behandlade frågan i utskottet var emellertid en av mina

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

motiveringar för att vi skulle behålla den lagstiftning, som vi nu haft i ett 20-tal år, i oförändrat skick, att vi borde ha en utredning rörande inkomstbegreppet, dvs. under vilken förvärvskälla som en viss inkomst skall föras. Om jag inte tar fel föres i all statistik jordbruket och fisket tillsammans. Vi borde, innan vi ändrar på en 20-årig lagstiftning, ha tagit upp hela inkomstbegreppsproblemet till översyn.

Jag förstår inte varför finansministern har bitit sig fast vid att man har en tioprocentig avskrivning på fiskefartyg. Jag kan i varje fall inte finna att vi har någon lagbestämmelse, och jag tror inte heller att det finns några direkta anvisningar om dessa tioprocentiga avskrivningar. Enligt vad jag erfarit är åtminstone i vissa län den allra högsta avskrivning som tillämpas 7 procent när det gäller själva fartygsskrovet och 10 procent när det gäller motorerna. Det finns också fall, då man på grund av den långa ekonomiska livslängd som ett fartyg har inte vill godkänna högre avskrivning än 5 procent. Då är vi inne på ungefär samma avskrivningsprocent som beträffande vissa industrifastigheter.

Finansministern gjorde även en jämförelse med fastighetsägarna och sade, att de inte har några 10 procent. Nej, det har inte alla fiskare heller — åtminstone inte vad jag vet — utan siffran är lägre. För att belysa skillnaden mellan de grupper vi här nämnt — exempelvis jordbrukare och fiskare — påstod finansministern, att jordbrukarna bara har 1 procents avskrivning och att det tog hundra år att få fastigheten avskriven. Herr finansminister, jag vet en person, som köpte en egendom för 30 år sedan till taxeringsvärdet som då var 100 000 kronor. Han gjorde 1 procents avskrivning. I dag är taxeringsvärdet 325 000 kronor på samma egendom. Han får göra 1 procents avskrivning på detta belopp. Det blir $3\frac{1}{4}$ procents avskrivning på anskaffningsvärdet. På samma

sätt skulle man kunna ta upp fall som gäller andra grupper, för vilka fastigheter ingår i rörelsen.

Finansministern hävdade, att det är alldeles felaktigt att göra jämförelser med jordbrukarna, eftersom de i regel deklarerar efter kontantprincipen och därigenom inte har någon avskrivning. Fiskarna deklarerar däremot efter den princip som gäller för rörelseidkare och har då avskrivningsrätt. Oftast har de planenlig avskrivning — dvs. de avskriver samma belopp varje år — men de kan också ha räkenskapsenlig avskrivning.

Jag vill påstå, att även jordbrukaren, om han deklarerar efter kontantprincipen, har avskrivningsrätt. Det förhåller sig bara så, att avskrivning inte sker med samma belopp år efter år utan den samlas till ett tillfälle. Jag tar samma exempel som finansministern: en jordbrukare köper inventarier för 100 000 kronor. Det är riktigt att han inte får 10 000 kronors avskrivning per år. Om däremot samma inventarier är förslitna efter tio år och han då köper nya inventarier för 100 000 kronor har han 100 000 kronors avskrivning vid detta tillfälle för ersättningsköp som det kallas.

Men, säger finansministern, då har han lagt ut 200 000 kronor. Ja, ursprungligen hade han 100 000 kronor, och om han skulle avlida dagen efter det han gjort detta ersättningsköp och dödsboet sedan säljer de nyanskaffade inventarierna för anskaffningssumman, finns det 100 000 kronor kvar — alltså samma belopp som han ursprungligen hade för inventarieköp — det kommer vi inte ifrån.

Finansministern framhöll att andra företagare inte fick någonting skattefritt; framför allt var det inte fallet med jordbrukarna, eftersom det inte för dem finns några avskrivningsregler. Jag tror att jag har bevisat att så är fallet, men jag skall gärna ta ett exempel till. En jordbrukare har 30 000 kronor

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

stående på bank och han köper så för dessa pengar en självgående skörde-tröska. Sedan han använt denna i sex år är den försliten, och han köper då en ny. På grund av det sätt, varpå vårt penningvärde skötes, kostar denna nya skörde-tröska av samma typ som den gamla 40 000 kronor, och han får alltså i sin deklaration göra avdrag för 40 000 kronor. Vederbörande kanske sedan av ålernesskal avvitrar sitt jordbruk eller avliden, varvid skörde-tröskan säljs på auktion och då inbringar 40 000 kronor. Det kan alltså sättas in 40 000 kronor på hans bankkonto i stället för de 30 000 som han ursprungligen hade stående där. Han får inflationsvinsten 10 000 kronor skattefri.

Om man tar hänsyn till sådana fall måste man konstatera, att det inte införas några speciella regler för fiskarna, därest riksdagen här beslutar bifalla utskottsmajoritetens förslag.

Herr Ericsson i Kinna sade i sitt första anförande att anledningen till att denna provisoriska lagstiftning, som kom till år 1952, blev sådan den blev, helt och hållet sammanhängande med svårigheterna att vid denna tidpunkt anskaffa nya fartyg. Jag tror inte att detta är fullt riktigt, utan orsaken till lagstiftningens utseende var nog — såsom då också framhölls från flera håll — de speciella förhållanden som råder för fiskerinäringen.

Allra sist vill jag framhålla att såväl finansministern som reservanterna nog själva tycker att deras förslag är litet väl hårt. De gör ju en viss uppmjukning, då de föreslår att endast fartyg, som inköpts efter 1951, skall drabbas av utvidgningen i fråga om inkomstbegreppet. De andra fartygen skall fritas därifrån. För min del anser jag att alla skall fritas. Motiveringen till att finansministern och reservanterna vill sätta en gräns vid år 1951 är — enligt vad de själva säger — Koreakrisen och den engångsinflation som följde efter denna. Ja, därmed har ju finansministern

och reservanterna erkänt att inflationsvinster är fiktiva vinster, som inte bör bli föremål för beskattning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Endast några korta ord! För egen del vill jag nog bland fiskerinäringens utövare endast räkna in de fiskare som driver fiske. Herr Nilsson i Svalöv ville bland dem räkna in även gamla fiskare, som definitivt slutat upp att driva fiske och slagit sig till ro i land för att leva på sina pengar och sin folkpension. Jag tror att min tolkning mera överensstämmer med det sätt, varpå man i allmänhet uppfattar begreppet näringsutövare.

Herr Nilsson i Svalöv kan ha rätt däri, att det inte i lagen finns några bestämmelser om 10 procents avskrivning för företagare, men det är en allmänt godtagen praxis bland skattemyndigheterna att tillämpa en sådan regel då det gäller rörelseidkare, som företar planmässig avskrivning.

Vidare gjorde herr Nilsson i Svalöv gällande att Kungl. Maj:t och reservanterna tagit en viss hänsyn till den mycket avancerade ståndpunkt som han företräder, när de sagt att för båtar, som är anskaffade före år 1951, skall tillämpas de gamla dubbelreglerna. Ja, anledningen till att så skett är — såsom herr Ericsson i Kinna uttryckte det — den engångsinflation som på ett tag höjde prisläget med i runt tal 30 procent. Vilka beskärmer herr Nilsson än kostar på sig då det gäller det sätt, varpå den ekonomiska politiken här i landet föres, så har jag den uppfattningen att vi inte skall behöva råka ut för något liknande inflationslyft, därest världen i övrigt präglas av något så när lugna förhållanden på det utrikespolitiska området.

För att leda i bevis likställigheten mellan fiskare, fartygsägare och redare å ena sidan samt jordbrukare å andra

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

sidan, när det gäller avskrivning av inventarier, måste herr Nilsson konstruera upp ett sådant fall som att en jordbrukare först köpte en skördetröska och slet ut den på sex år, varefter han köpte en ny skördetröska och så dog dagen efter det att han köpt den andra skördetröskan, som sterbhuset sedan kunde sälja till anskaffningsvärdet. Jag vägrar att lägga ett sådant exempel till grund för likställighetsjämförelser mellan dessa båda grupper och att sedan med utgångspunkt därifrån göra upp en regel.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag vill bara ha fastslaget, att finansministern gick med på att undanta fartyg som var köpta före 1951 och att det berodde på den inflation som vi hade i samband med Koreakriget, den s. k. engångsinflationen. Därmed erkände han att inflationsvinster inte borde beskattas. Jag tror nog att vi alla i denna kammare har på känn, att vi efter 1951 haft en fortgående inflation. Den kallas dock inte engångsinflation utan benämns fortgående inflation.

Till sist vill jag säga, herr talman, att mitt exempel inte alls var konstruerat. Jag höll mig icke endast till det fall, då vederbörande jordbrukare dog. Jag nämnde också att fallet blev analogt, då jordbrukaren på grund av ålder lämnade sitt jordbruk. Den vanliga gången vid ett jordbruk är, herr finansminister, att inventarier som man anskaffar efter hand ersättes på sätt som jag nämnt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen meddelade, att särskilda propositioner komme att framställas på vart och ett av de tre författningsförlagen.

Förslaget till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ericsson i Kinna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 37, såvitt angår förslaget till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 110 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då följaktligen de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr förste vice talmannens anmodan fröken Olsson ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla nej.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Ordet lämnades härafter på begäran till

Herr HAMILTON (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag råkade rösta fel. Min avsikt var att rösta ja.

Förslaget till förordning angående ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ericsson i Kinna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 37, såvitt angår förslaget till förordning angående ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarernas ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 111 nej, varjämte en av kamma-

rens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen i förevarande del.

Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ericsson i Kinna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 37, såvitt angår förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarernas ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 111 nej.

Då följaktligen de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr förste vice talmannens anmodan fröken Olsson ur urnan upptog den ena av dessa

båda sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla nej.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 24

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Jag får meddela, att plena fredagen den 8 maj kommer att fortsättas på kvällen. Om icke alla ärenden medhinnas nämnda dag kommer, såsom tidigare meddelats, arbetsplena att anordnas även lördagen den 9 maj.

I nästa vecka kommer bordläggningsplena att hållas måndagen den 11 och tisdagen den 12 maj, båda dagarna med början kl. 16.00. Arbetsplena anordnas onsdagen den 13, torsdagen den 14 och fredagen den 15 maj och kommer med all sannolikhet att fortsättas på kvällen samtliga dessa tre dagar.

§ 25

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner angående utredning av näringslivets betingelser i Bohuslän, m. m., och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 26

Främjande av småföretagsamhetens intressen

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om sådana riktlinjer för finans- och kreditpolitiken att småföretagsamhetens intressen tillgodoses.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 304 i första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Franzén* samt nr 375 i andra kammaren av herr *Elmwall m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om undersökning av hur finans- och kreditpolitiken under senare tid inverkat på driften inom småföretagsamheten samt på grundval härav om utredning om sådana riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, att småföretagsamhetens intressen kunde tillgodoses på tillfredsställande sätt.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 304 och II: 375 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Larsson, Nils Theodor*, och *Johnsson* i Skoglösa, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 304 och II: 375 — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om undersökning av hur finans- och kreditpolitiken under senare tid inverkat på driften inom småföretagsamheten samt på grundval härav om utredning om sådana riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, att småföretagsamhetens intressen kunde tillgodoses på tillfredsställande sätt.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **JOHNSSON** i Skoglösa (cp):

Herr talman! Till bankoutskottets utlåtande nr 27 är fogad en reservation av bland andra undertecknad, och jag

Främjande av småföretagsamhetens intressen

skall därför be att få anföra några synpunkter på nu ifrågavarande problem.

I de motioner som ligger till grund för utlåtandet betonas den stora betydelse som finans- och kreditfrågor har för vårt näringsliv, framför allt för de mindre företagen. När frågan behandlades under B-riksdagen 1958 tillstyrkte samtliga de hörda småföretagarorganisationerna en utredning i enlighet med motionärernas önskemål.

Den utveckling som har skett för vårt näringsliv har medfört ett väsentligt ökat behov av kapital, ej minst för de mindre företagen. Kostnaderna har ständigt stegrats, krediten har fördyrats och lånemöjligheterna har minskat. Många småföretagare ser med bekymmer och pessimism på framtiden. En utredning, i vilken representanter för småföretagarna kunde vara med, skulle säkerligen allra bäst påvisa de verkliga förhållanden som råder på dessa områden. De av bankföreningen anförda uppgifterna må vara hur sakliga och hur statistiskt oantastliga som helst, men de återspeglar säkerligen inte lånebehovet hos våra småföretagare.

Jag har som nämnts varit med om en reservation till bankoutsiktens utlåtande, i vilken yrkas bifall till motionerna och begärs en utredning.

Bankföreningen har anfört, att småföretagen har kunnat få låna procentuellt lika mycket och kanske mer än tidigare, men jag vill poängtera att detta inte återspeglar behoven i detta sammanhang. Det är nog snarare tvärtom så, att behovet har växt kolossalt snabbt. När utlåningen till de mindre företagen ställes i relation till utlåningen till storindustrien, såsom bankföreningen har gjort, bör man dessutom inte glömma att den större industrien under många år har haft betydligt större möjligheter till självfinansiering än småföretagen och den mindre industrien.

Med hänvisning till dessa synpunkter — många fler skulle här kunna an-

föras — ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Den undersökning som motionärerna här har begärt skulle med all säkerhet klarlägga många problem.

Den kreditbegränsning som småföretagsamheten fått vidkännas är synnerligen kännbar. Vad som har anförts av remissinstanserna visar endast, att företag med upp till 50 anställda har erhållit en viss ökning av kreditvolymen. Hade man sett på förhållandena hos företag med t. ex. bara 10 anställda, är jag övertygad om att man skulle ha fått ett annat resultat. Hur t. ex. räntehöjningarna har påverkat småföretagsamhetens utveckling har man heller ingen klar överblick över. Övergången till högräntan har medfört påfallande svårigheter för många småföretag. Penningvolymen påverkas ju inte av ränteförändringar — vad som sker är att pengar överförs från den ene till den andre. Hur allt detta har påverkat småföretagens utveckling vet vi strängt taget mycket litet om. Det finns många andra omständigheter, som har påverkats av den förda kredit- och räntepolitiken och som det skulle ha varit bra att få klarlagda, men utan en undersökning kan man inte få en klar bild av utvecklingen. Av remissinstanserna återopade utredningar har i varje fall icke ännu kommit med något klarläggande härvidlag, som kan läggas till grund för en framtida kreditpolitik som är mera gynnsam för småföretagen. Småföretagarnas organisationer tillstyrkte förra året en undersökning, och jag är övertygad om att de skulle ha avgivit samma tillstyrkande, om de hade blivit tillfrågade nu.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta ärende i dag, men

Främjande av småföretagsamhetens intressen

det kanske finns skäl att återkomma så småningom. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Det är inte mycket mer än två månader som ligger mellan det datum då riksdagen i höstas behandlade exakt samma frågor och det datum som står under motionen, som lämnades i januari i år. Det finns väl därför inte så många nya synpunkter att anföra, men en och annan randanmärkning kanske ändå kan göras.

Om man jämför den reservation som avgavs i höstas och den reservation som har avgivits i år, finner man en viss ändring. I den i år avgivna reservationen talas det inte längre om att det är ett ofrånkomligt faktum, att småföretagsamheten har haft avsevärt sämre villkor än företagsamheten i övrigt. Det gör i och för sig, anser jag, att reservationen är mera acceptabel än den var tidigare, när man i direkt motsättning mot föreliggande fakta framförde ett påstående, som inte kunde underbyggas.

Det återstår dock ett och annat i själva motionen, som jag finner sakna inre sammanhang. Det talas i motionen fortfarande om att kreditvillkoren har varit särskilt ogynnsamma för den mindre företagsamheten — det skulle innebära att kreditvillkoren har varit gynnsammare för den större företagsamheten — men omedelbart efter detta första påstående sägs det, att räntebördan har varit mera besvärande för de mindre företagen, eftersom de större företagen i stor utsträckning arbetar med eget kapital. Här säger man alltså — till skillnad från vad man sagt förut — att de större företagen icke i nämnvärd utsträckning har arbetat med lånat kapital.

Sedan finner jag även andra motsättningar, som står kvar också i reservationen, där det på en gång klagas över det höjda ränteläget och över att hypo-

teksbanken inte fått emittera obligationslån i tillräcklig utsträckning. I ett läge av knapphet på sparande kan man väl inte samtidigt kräva att priset på varan skall sänkas och att den skall ställas till förfogande i större utsträckning. När sparandet är otillräckligt, kan man givetvis inte till låga räntesatser placera ett stort antal skuldförbindelser på marknaden.

Vidare vill jag också påpeka en oegentlig terminologi, som man både i motionen och i reservationen arbetar med men som läsaren kanske inte i första hand lägger märke till. Det talas där dels om »undersökning» och dels om »utredning». För min del vet jag inte om det finns någon praxis, enligt vilken man kan skilja mellan dessa båda begrepp. Motionärerna och reservanterna har använt ordet utredning när de påpekat, att småföretagsamhetens företrädare ställt sig positiva till kravet på en utredning. Ja, om man begränsar innebörden av ordet utredning till att gälla den del av kravet, som avser en utredning om riktlinjerna för framtidens finans- och kreditpolitik, så är det riktigt. Men det är inte riktigt, om man — som språkbruket väl vanligen är — med utredning avser också vad motionärerna kallar undersökning, d. v. s. ett ytterligare hopbringande av fakta. Sådant ytterligare hopbringande av fakta har nämligen icke ansetts nödvändigt av de hörda småföretagarinstanserna. Där emot är det fullt förståeligt, att dessa småföretagarinstanser är intresserade av en utredning, som siktar till en ny finans- och kreditpolitik, inom vars ram dessa småföretagarintressen skulle bättre kunna tillgodoses. Det som till sist är det enda väsentliga för dessa intressen är nämligen, att det föres en riktig finans- och kreditpolitik här i landet. En sådan innebär bl. a. att staten inte tar i anspråk så stor del av de medel som utbjudes på kapitalmarknaden, att ingenting blir kvar för de övriga, och att de statliga utgifterna be-

Främjande av småföretagsamhetens intressen

gränsas och inte tillåtes växa i sådan omfattning, att de kräver uttagande av allt större och större skatter.

När vi i utskottet inte har ansett oss kunna tillmötesgå motionärernas önskemål, så har det berott på att vi i likhet med de hörda instanserna haft den uppfattningen, att någon ytterligare undersökning inte behöver göras. Vi har tillräckligt med fakta både från statliga undersökningar och sådana undersökningar som utförts i de intresserade organisationernas egen regi.

Vad sedan beträffar den del av utlåtandet, som avser yrkande om utredning rörande en annan finans- och kreditpolitik, så anser vi att det är en fråga, som icke kan lösas inom ramen för en fristående utredning utan som sammanhänger med den allmänna politik som föres.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag har aldrig förutsatt, att herr Regnéll och jag skulle komma på samma linje i dessa frågor — därtill representerar vi nog alltför skilda intressegrupper. Det är ur småföretagarnas synpunkt som vi anser att det behövs både utredning och undersökning av hur den förda finans- och kreditpolitiken har påverkat företagens utveckling, och det är med hänsyn till det resultat, som vi har väntat av en sådan utredning och undersökning, som vi har velat ha åtgärder i den riktning som undersökningen skulle ha visat vara lämplig. Vi har sålunda handlat helt i småföretagarnas intresse.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Elmwall och jag bytte ord beträffande denna motion även i höstas. Då framförde herr Elmwall samma synpunkt, att jag skulle vara mindre lämplig att tala i detta sammanhang, eftersom jag representerar intressen, som herr Elmwall anser vara

helt skilda från småföretagarintressena. Den gången sade jag inte så mycket, men när nu samma påstående framföres på nytt kan jag inte underlåta att framhålla, att efter vad jag förstår råder det inte någon motsättning mellan intressena hos banker och hos företag, antingen företagen är stora eller små. Går man så långt ned i storleksordning — som herr Elmwall gjorde nyss när han ville definiera vad ett småföretag är — som till företag med maximalt tio anställda, tar väl dessa företag i allmänhet sina krediter i sparbanker. Sparbankernas huvudmän är i mycket stor utsträckning lantbrukare och mindre företagare. Ur skaran av huvudmän rekryteras också sparbankernas styrelse. Det innebär att man i ledningen för finansinstituten har representanter för just de intressen, som herr Elmwall menar att han skulle ha någon sorts monopol på att företräda.

Att söka skapa en motsättning mellan bankerna — alltså de institut som uppsamlar sparmedlen och sedan distribuerar dem till låntagarna — och låntagarna kan inte vara till fördel för någon part. Att ett sådant motsatsförhållande skulle föreligga är absolut felaktigt. Detta hävdar jag med stor bestämdhet.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag vet faktiskt inte att jag varken förra året eller nu uttalat mig om herr Regnélls lämplighet att diskutera dessa frågor.

I sakfrågan måste jag emellertid vidhålla att det behövs en undersökning för att kartlägga hur finans- och kreditpolitiken påverkat småföretagsamheten, och den uppfattningen, herr talman, kan jag inte frångå.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johnsson i Skoglösa begärde emellertid votering,

Näringslivets lokalisering

i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Johnsson i Skoglösa begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 175 ja och 34 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 27

Näringslivets lokalisering

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner angående utredning om näringslivets lokalisering.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 302 i första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Mattsson* och nr 371 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Kärby, likalydande, samt nr 303 i första kammaren av herr *Boo m. fl.* och nr 372 i andra kammaren av herr *Persson* i Appuna m. fl., ävenledes likalydande. I samtliga motioner hemställdes, att riksdagen i

skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning och förslag till lagstiftning med bestämmelser för näringslivets lokalisering.

Utskottet hemställde, att riksdagen — i anledning av förevarande motioner I: 302 och II: 371 samt I: 303 och II: 372 — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning och förslag rörande statsmakernas möjligheter att påverka näringslivets lokalisering.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf*, *Schmidt*, *Domö*, *Regnell*, *Löfgren* och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 302 och II: 371 samt I: 303 och II: 372 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! En diskussion just nu om vi behöver en statlig reglering av företagens lokalisering borde egentligen inte förekomma. Vi har i dagens läge andra problem att syssla med. I stället för att ge staten medel att dirigera näringslivet borde vi inrikta våra krafter på att positivt stimulera näringslivet och stärka konkurrenskraften. Den utredning, som motionärerna önskat och som bankoutskottets majoritet ställt sig bakom, är onödig, och i varje fall är den alltför tidigt väckt. I själva verket hör väl frågan om en lagstiftning om dirigering av företagens lokalisering till de många andra hughskott, som föddes under de första efterkrigsårens regleringsklimat och av vilka de flesta numera lagts på is.

Kraven på en långtgående reglering av näringslivets lokalisering reducerades som bekant till mera rimliga proportioner genom den utredning, som tillsattes 1947 och som fyra år senare gav ut ett digert betänkande i ämnet. I den utredningen var de politiska par-

Näringslivets lokalisering

tierna, berörda statliga myndigheter, näringslivet och arbetsmarknadens parter representerade. Även om utredningen inte ledde till så viktiga konkreta resultat, var den värdefull genom det enhälliga konstaterandet av hur komplicerat lokaliseringsproblemet egentligen är och hur stort behovet är av ökade kunskaper om de olika lokaliseringsbestämmande faktorerna och av vidgad forsknings- och utredningsverksamhet över huvud taget. Särskilt betydelsefullt var också, att utredningen ansåg, att »starka betänkligheter» kunde anföras mot en tillståndsgivning som lokaliseringspolitiskt instrument. Men utredningen ville inte ta slutlig ställning till tillståndsgivningen utan ansåg att den borde ytterligare övervägas, sedan erfarenheter vunnits av den allmänt rådgivande och samordnande lokaliseringspolitiska verksamhet som utredningen föreslog.

Som bekant har näringslivets lokalisering under efterkrigstiden indirekt påverkats av byggnadsregleringen. Sedan 1956 har de lokaliseringspolitiska syftena ansetts böra speciellt beaktas i samband med byggnadstillståndsgivningen. Men vad som under denna tid varit av värde har varit den allmänt upplysande och rådgivande verksamhet, som bedrivits av arbetsmarknadsstyrelsen i samarbete med Industriens produktionsråd, ett organ som bildats av Arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund. Det finns i och för sig ingen orsak varför inte den samverkan skulle kunna fortsätta till fördel både för stat och näringsliv även sedan byggnadsregleringen nu upphört att fungera som lokaliseringspolitiskt instrument.

Under 1950-talet är det framför allt en synpunkt på lokaliseringspolitiken, som skjutits i förgrunden och som aktualiserats riksdag efter riksdag genom motioner från centerpartiets sida, nämligen de förmenta olägenheterna av den pågående urbaniseringen. Samhället

måste ges medel, har man gjort gällande, att begränsa storstädernas tillväxt och hindra landsbygdens avfolkning. Kritiken mot statsbildningarna har ofta varit våldsamt överdriven. De förmenta olägenheterna har i regel inte stått sig vid en kritisk granskning. Riksdagen har också år efter år — 1954, 1955, 1956 och senast 1958 — avvisat krav på ytterligare utredningar angående lokaliseringsfrågorna baserade på dessa syften. Riksdagen har också påmint om det omfattande forsknings- och utredningsarbete, som pågår såväl inom arbetsmarknadsstyrelsen som i landstingens och olika kommuners regi. Nya utredningar borde inte igångsättas, har riksdagen menat, förrän dessa utredningar och inventeringar slutförts.

Att de nu motionsledes framförda önskemålen lett till det resultatet, att bankoutskottets majoritet inte desto mindre förordat en ny utredning beror på att en grupp socialdemokrater nu förenat sig med centerpartiet — låt vara att de båda grupperna utgått från helt olika bevekelsegrunder. Gemensamt för dem båda är emellertid att den frivilliga upplysnings- och rådgivningsverksamheten inte ansetts vara tillräcklig. Den måste, menar man, kombineras med tvångsåtgärder.

Byggnadsregleringen har upphört som lokaliseringsinstrument. Vi har alltså blivit av med ännu en av kristidens regleringar. I stället för att hälsa ett sådant resultat med glädje skyndar sig nu regleringspolitikens anhängare att försöka täppa igen tomrummet. Staten måste nu ges nya möjligheter att på ett eller annat sätt påverka företagens lokalisering.

Om man bortser från det rent formella motivet, nämligen byggnadsregleringens hävande, är det svårt att finna några verkligt bärande sakliga skäl för utredningskravet. Den påverkan som hittills ägt rum med hjälp av byggnadsregleringen har, såvitt jag kunnat finna, varit begränsad till nyetableringar och

Näringslivets lokalisering

utbyggnader av industriföretag i de stora städerna. Jag tror att arbetsmarknadsstyrelsen haft ganska klart för sig, att möjligheten att påverka andra grenar av näringslivet varit mycket begränsad. De motiv som särskilt framdragits, då man velat hindra en expansion av industriföretag i städerna, har varit att industrien i allt högre grad koncentrerats till storstäderna och att detta i sin tur lett till expansion av dessa. Efersom den uppfattningen lär vara rätt allmänt spridd, skulle jag här vilja stryka under att den inte är riktig och att den helt vederlägges av statistiken.

Den svenska industrien har av ålder, i motsats till vad som är fallet i andra länder, varit väl utspridd, och många stora företag har växt upp på förhållandevis små platser. Småindustrien är i stor omfattning lokaliserad till landsbygden och dess tätortsbildningar. Någon tendens till koncentration av företagsbildningen till de större städerna har inte alls kunnat konstateras under mellankrigstiden. Sedan mitten av 1940-talet har tvärtom en alldeles klar tendens till utspridning av industriföretagen framträtt. Den har lett till en minskning av antalet industriarbetare i våra större städer.

Sveriges industriförbund redovisar i sitt remissyttrande över motionen vissa siffror som belyser denna utveckling. I Stockholm och Göteborg med förortsområden och i övriga städer med mer än 50 000 invånare gick antalet industriarbetare mellan åren 1946 och 1956 tillbaka med 1 300. För landet i övrigt förelåg däremot en ökning med inte mindre än 40 000 arbetare eller med mer än 8 procent. Betecknande var utvecklingen i de mindre och medelstora tätorterna. I städer med mellan 5 000 och 20 000 invånare sysselsatte industrien år 1956 15 000 arbetare mer än 10 år tidigare, d. v. s. antalet hade ökat med 15 procent. I de allra minsta städerna och köpingarna var motsvarande

ökning 9 000 eller 23 procent. Förklaringen här till är naturligtvis, att en utflyttning av industrianläggningar ägt rum i stor utsträckning från större till mindre städer under just denna tidsperiod.

Denna utveckling beror inte på byggnadsregleringen. Den har faktiskt i detta hänseende spelat en alldeles underordnad roll. I det övervägande antalet fall av omlokaliseringar — det rör sig om 200 å 300 anläggningar med tillsammans avsevärt mer än 20 000 arbetare och ett stort antal tjänstemän — har initiativet kommit från företagen själva. Den informations- och allmänna rådgivningsverksamhet, som under denna tid utövats av Industriens produktionsråd och arbetsmarknadsstyrelsen, har naturligtvis varit av stor betydelse. Därigenom har kunskaper kunnat vinnas om arbetsmarknadspolitiska och andra företagsekonomiska förutsättningar på olika orter, vilket givetvis varit ägnat att underlätta för företagen att planera sin utbyggnad.

Detta förhållande bekräftas indirekt av arbetsmarknadsstyrelsen själv, som i sitt remissyttrande över motionerna erinrar om att företagslokaliseringen i det alldeles övervägande antalet fall kunnat ske i samförstånd. Bara »i ett fåtal fall», säger arbetsmarknadsstyrelsen, »då företagslokaliseringen uppenbart stod i strid mot samhällets lokaliseringspolitiska strävanden, avstyrktes byggnadstillståndsärendet av lokaliseringskäl».

Även om antalet sådana fall var litet och även om byggnadsregleringen använts med stor försiktighet, är det för denskull inte klarlagt, att det hittillsvarande på tvångsmedel ytterst grundade förfarandet inte medfört olägenheter. Förhandlingarna med myndigheterna har många gånger varit hårda, lika så de påtryckningar som många gånger utövats. Att resultaten blivit obetydliga måste alltså ha berott på att företagen haft så starka skäl för sina lokalise-

Näringslivets lokalisering

ringsbeslut, att myndigheterna helt enkelt inte kunnat förbigå dem. I de fall då industriföretag sökt lokalisering i de större städerna har i regel så välgående motiv förelegat, att andra platser inte kunnat komma i fråga. I själva verket har ju företagen själva, vilket statistiken visar, eftersträvat en decentralisering i alla de fall då så varit möjligt med hänsyn till tillverkningens art och företagets administration.

Vad man lätt glömmer bort då man diskuterar fördelar och nackdelar av av lokaliseringens påverkan grundad på tvångsmedel är hela den administrativa omgång, de besvär och tidsförluster, som förhandlingar med myndigheterna förutsätter. Förhandlingarna har många gånger, som jag nyss framhöll, varit hårda och komplicerade och lett till onödiga förseningar av byggnadsföretag med därav betingade förluster både för företaget och för det allmänna. Man får inte heller glömma bort, att blotta vetskapen om att myndigheten vid dessa förhandlingar har maktmedel i sin hand att hindra en lokalisering som företaget självt anser lämpligast och att alltså ett angeläget byggnadstillståndsärendande skulle kunna avslås eller försenas, många gånger måste ha lett till att företaget funnit sig tvunget att acceptera en lokalisering som ur ekonomiska synpunkter varit mindre lämplig. I en högkonjunktur och under en säljarens marknad behöver detta kanske inte medföra några nämnvärda risker, men då marknadsförhållandena blir hårdare blir riskerna akuta. Den lokalisering myndigheten genomdrivit kan därför på lång sikt vara en direkt fellokalisering. Ju mer brådskande den industriella utbyggnaden varit för vederbörande företag, desto större är naturligtvis riskerna för att vederbörande fallit undan för lokaliseringsmyndighetens krav.

Vad man inte heller vet är vilken effekt lokaliseringsmyndighetens beslut medför för de som det heter »fåtal

fall», för vilka byggnadstillstånd avstyrkts. Så mycket kan man väl i varje fall i dag anta, att om projektet helt eller delvis fått förfalla, detta måste ha hindrat en utbyggnad som säkert skulle ha inneburit rationalisering och ökning av produktionen. Man borde alltså kunna dra den slutsatsen av vad som hittills skett, att effekten sett på lång sikt borde bli bättre om rådgivnings- och upplysningsverksamheten inte underbyggs av tvångsmedel. En rådgivningsverksamhet ytterst grundad på tvång är ingen verklig rådgivning.

Det svenska näringslivet har såvitt jag förstår med rätta hittills bestämt motsatt sig varje form av statliga tvångsåtgärder på detta område, oavsett om det skett med hjälp av byggnadsreglering eller genom en särskild lagstiftning. Valet av förlägningsplats för en industrianläggning eller en enhet inom varudistributionen måste liksom andra kommersiella åtgärder grundas på företagsekonomiska synpunkter. Här liksom i andra sammanhang måste man göra en avvägning mellan alla de olika faktorer, som påverkar kostnaderna för transport av råvaror, bränsle m. m. till produktionsstället och för distributionen av de färdiga produkterna till olika avnämare samt slutligen själva produktionskostnaderna. En sådan avvägning kan inte ske enbart med hänsyn till dagsläget. Företaget måste också utgå från en prognos om framtidsutsikterna och slutligen välja det alternativ, som med hänsyn till både dagssituationen och företagets framtid bedöms vara det riktiga.

I det alldeles övervägande antalet fall lär man kunna utgå från att de företagsekonomiska och de samhällsekonomiska intressena sammanfaller. En lokalisering som är uppenbart olämplig ur samhällsekonomisk synpunkt är i regel också olämplig ur företagsekonomisk synpunkt. Det är ofta svårt att göra den företagsekonomiska kalkylen, men det är långt mera vanskk-

Näringslivets lokalisering

ligt att göra den samhällsekonomiska. Den sistnämnda bedömningen blir också ofta påverkad av subjektiva eller politiska hänsynstaganden, och rent tillfälliga växlingar i arbetsmarknadsläget tillmätts också lätt en alltför stor betydelse. En fullt objektiv och fullt rättvis avvägning mellan företagsekonomiska och samhällsekonomiska synpunkter är såvitt jag förstår helt enkelt en omöjlighet.

En myndighet — den må vara aldrig så samvetsgrann och ha aldrig så stor sakkunskap — kan *inte* göra de komplicerade bedömningar, som det här ibland kan bli fråga om, och även om myndigheten skulle lyckas och det skulle visa sig att de samhällsekonomiska skälen för en viss lokalisering väger över de företagsekonomiska, kan man väl inte begära att företaget därför skulle uppoffra sina intressen och acceptera en lokalisering, som för företaget är sämre. Det skulle ju innebära att företaget skulle försätta sig i ett sämre konkurrensläge än andra därför att vissa samhällsintressen kommit in i bilden. Det måste dessutom vara en så goft som olöslig uppgift för en utomstående att emot en företagare hävda, att företaget kan bedriva sin produktion med *lika gott* resultat på en annan plats än den företaget självt utvalt.

Och om ett företag inför lokaliseringsmyndighetens maktspråk skulle vara tvunget att ge upp de företagsekonomiska kraven löper ett sådant företag, som jag nyss framhöll, risken att inte kunna stå sig i konkurrensen med andra företag, i varje fall så snart marknadsläget skärpts. Erfarenheten har redan visat, att en rationalisering och anpassning av företagsamheten under hårdare tider ofta leder till en koncentration av enheterna. Det blir då ofta i första hand de små, osjälvständiga filialerna som läggs ned och tillverkningen flyttas över till de större enheterna, där teknikens och automationens möj-

ligheter bättre kan tillvaratagas och där de långa serierna kan framställas.

Inte är väl den statliga lokaliseringsmyndigheten beredd att bära ansvaret för en ur ekonomiska synpunkter felaktig utveckling inom näringslivet? En lokaliseringspolitik som leder till sådana resultat går ut över inte bara företaget och de anställda utan också de kommuner, i vilka företagen gjort ett mer eller mindre kort gästspel.

Vi reser vanter vidhåller, att de företagsekonomiska skälen måste bedömas av företaget och att det måste vara företaget självt som får bära ansvaret för sin lokaliseringspolitik. Felbedömningar kan naturligtvis alltid göras. Riskerna härför och konsekvenserna av sådana bedömningar blir emellertid långt mindre allvarliga, då det är ett enskilt företag som gör sig skyldig till dem än då det är en lokaliseringsmyndighet, som ligger bakom och som kanske konsekvent drivit en viss linje, som efter några år visar sig vara helt felaktig.

Med hänsyn till bl. a. näringslivets konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter kan minoriteten inom bankoutskottet alltså inte acceptera den dirigering av företagsamheten, som i varje fall ligger på botten av motionerna. Det är ett samhällsintresse, att företagen bedriver sin verksamhet på den plats som är lämpligast ur ekonomiska synpunkter. Bara i de fall då det ur ekonomisk synpunkt är möjligt att tänka sig olika lokaliseringalternativ, som ur företagets synpunkt är i stort sett likvärdiga men där samhällseffekten är väsentligt olika, kan i realiteten en påverkan över huvud taget diskuteras. Men i det fallet föreligger inte något som helst motsatsförhållande och då behövs alltså inga statliga tvångsmedel för att nå ett gott resultat. I sådana fall fordras bara en utvidgad upplysnings- och rådgivningsverksamhet, och den bör bedrivas i samverkan mellan näringslivet och statsmakterna.

Det finns över huvud taget få områ-

Näringslivets lokalisering

den av det ekonomiska livet, som är så lämpade för samarbete som just det vi nu talar om. Erfarenheterna från gångna år har också visat, att företagen är både lyhörda och tacksamma för de skäl och upplysningar som lämnas från myndigheternas sida. Och i allt väsentligt har den pågående decentraliseringen av näringslivets enheter, som jag talade om nyss, skett i samförstånd mellan stat och näringsliv.

Det finns också all anledning tro, att dessa tendenser kommer att fortsätta även framdeles och att rådgivnings- och upplysningsverksamheten kommer att få en om möjligt ännu större betydelse. Men en absolut förutsättning är, att det är fråga om frivillig samverkan och icke om samverkan under tvångshot. Det finns därför inte något som helst skäl att nu komplettera rådgivningsverksamheten med en lagstiftning, som ger samhället möjligheter att förhindra en viss lokalisering. Ur såväl sakliga som psykologiska synpunkter skulle en sådan lagstiftning bli direkt skadlig. Och vi får inte glömma bort, att en sådan lagstiftning endast kan få rent negativa konsekvenser. Man kan visserligen förhindra en viss etablering, men man kan aldrig någonsin — i varje fall inte i ett demokratiskt samhälle — tvinga ett företag att etablera sig på en viss plats.

I reservationen till bankoutskottets utlåtande har vi reserverat strukit under, att lokaliseringspolitikens förutom genom rådgivning bör inriktas på produktionsfrämjande åtgärder. Det allmänna bör alltså genom positiva insatser öka förutsättningarna för industriell verksamhet i sådana områden, där en expansion av näringslivet är särskilt motiverad av samhällsekonomiska eller sociala skäl. Staten och kommunerna har ju stora möjligheter att på det sättet påverka utvecklingen — genom kommunikationspolitiken, bostadspolitik och genom åtgärder på yrkesutbildningens och skolväsendets områden. Och 1947 års byggnadslagstiftning ger

samhällsplanerarna i vårt land långt större möjligheter än i flertalet andra länder att reglera markens användning. Genom region-, general- och stadsplaner kan strukturen i ett område eller en tätort i hög grad bestämmas. Ingen kan alltså med fog påstå, att samhället i dag saknar resurser att påverka företagslokaliseringen.

Svårigheterna ligger på ett annat plan, nämligen i våra bristande kunskaper om lokaliseringsproblemet som sådant. Vi har inte ens gjort klart för oss vad som ur samhällsekonomiska synpunkter egentligen är riktigt och vilket mål som bör uppställas för en statlig lokaliseringspolitik. När arbetsmarknadsstyrelsen i sitt remissyttrande säger, att styrelsen avstyrkt byggnadstillstånd, då lokaliseringen stått i uppenbar strid »mot samhällets lokaliseringspolitiska strävanden», kan man fråga sig: Vilka är egentligen dessa strävanden och hur är de egentligen motiverade? Vi behöver bara granska de nu aktuella motionerna för att finna hur förvirrat läget är. Motivet för en ny lagstiftning är i centerpartiets motion att förhindra en industriell expansion i de stora tätorterna för att motverka folkomflyttningen från glesbygderna, trots att det kan diskuteras om inte just en sådan omflyttning är rationell ur samhällsekonomisk synpunkt. Påståendet att våra städer är oekonomiska är i varje fall hittills obevisat. I de socialdemokratiska motionerna däremot erkänner man, att målsättningen för lokaliseringsverksamheten ännu inte utformats, men man hävdar ändå att vad som bör eftersträvas är en differentiering av näringslivet. Såvitt jag förstår finns särskilt goda betingelser för ett differentierat näringsliv just i de större städer, som enligt centerpartimotionen är olämpliga.

Tar man del av LO:s remissyttrande över motionerna finner man, att även LO tar avstånd från tanken att folkomflyttning från landsbygd till städer är av ondo. Också LO anser, att vi måste

Näringslivets lokalisering

söka finna en målsättning för näringslivets lokaliseringspolitik. Men LO är fullt klar över att en sådan utredning är »mycket tidsödande och svåröverskådlig». Erfarenheterna från tidigare lokaliserings- och strukturutredningar är sådana, säger LO, att man har anledning befara, att »de praktiska resultaten knappast kommer att stå i rimlig proportion till det nedlagda arbetet». En förutsättningslös utredning bör ändå — menar LO resignerat — komma till stånd. Även i andra remissyttranden finner man denna motsägelse mellan motiv och yrkanden.

Då reservanterna i bankoutskottet nu satt sig emot utredningen har detta skett dels därför att tanken på en tvångslagstiftning inte kan accepteras, men dels därför att reservanterna ansett att frågan om själva målsättningen för lokaliseringspolitiken bör klarläggas, innan man över huvud taget diskuterar vilka medel som skall komma till användning. Reservanterna har pekat på den ståndpunkt riksdagen tidigare intagit, då riksdagen inte velat ha någon ny utredning, eftersom utredningar och inventeringar angående lokaliseringsfrågorna sedan åtskilliga år tillbaka pågår inom arbetsmarknadsstyrelsen och i landstingens och kommunernas regi.

Först då hela detta utredningsmaterial sammanställts och offentliggjorts bör det vara möjligt att få en så klar bild av läget, att en diskussion om själva målsättningen kan tas upp till debatt. Det borde då också vara möjligt att få en fullständig redovisning av erfarenheterna av de hittillsvarande lokaliseringspolitiska försöken. Hur har egentligen de företag utvecklats, som lokaliserats med hjälp av arbetsmarknadsstyrelsens rådgivningsverksamhet — utövad med byggnadsregleringsvapnet i bakgrunden — och vad har skett med de företag, som av lokaliseringspolitiska skäl förvägrats byggnadstillstånd? En redovisning av detta material och ett försök att analysera resultatet skulle säkerli-

gen vara av värde vid de fortsatta diskussionerna om målsättningen. Först därefter bör man kunna på allvar diskutera vilka medel som bör tillgripas. Att tvångsdirigering inte kan komma i fråga är dock enligt reservanternas mening alldeles klart.

Herr talman! Jag beklagar, om jag varit mångordig. Men lokaliseringsproblemet har en så väsentlig betydelse för näringsliv och samhälle, att det vore felaktigt att inte här i kammaren uttala en bestämd varning för de tankar, på vilka dessa motioner ytterst bygger och som lett till att majoriteten i bankoutskottet föreslagit en utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid bankoutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herrar *Rydén* (fp) och *Gezelius* (h) instämde häri.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Den ståndpunkt som utskottsmajoriteten och jag själv intagit i denna fråga är ju så pass lättförståelig, att jag inte tror att jag behöver förbruka så lång tid som herr Bohman.

Jag tycker det verkar litet överdrivet att i resonemanget föra in angelägenheten av att nu stärka näringslivets konkurrenskraft på ett sådant sätt, att man får en känsla av att detta är avgörande för om vi t. ex. skall kunna konkurrera inom ett frihandelsområde. Är inte detta att ge frågan proportioner som den inte har? Man skall väl ändå inte dra upp en skiljelinje mellan utskottsmajoriteten och reservanterna när det gäller intresset för den frågan. Jag är inte mindre intresserad än herr Bohman av dessa ting. Men ibland får man ett intryck av att den senare tidens låt mig säga manchesterliberaler är mera liberala än liberalerna själva. Jag har nästan en känsla av att man tar djungelns lag som riktpunkt och anser, att

Näringslivets lokalisering

var och en som gör något avsteg från den är anhängare av regleringspolitik och vill att företagsamheten skall dirigeras. Man ser framför sig ett stort ämbetsverk av Räckstas omfattning med 3 000 å 4 000 människor som sitter och bestämmer, var företagen skall ligga och hur de skall utvecklas. Att föra en argumentering, som kan ge kammaren en sådan bild, är väl inte realistiskt i detta sammanhang.

De motioner som väckts har ju tagit sikte på en skyndsam utredning angående statsmakternas möjligheter att påverka näringslivets lokalisering. Som motiv för en sådan utredning har anförts, att det allmänna saknar möjligheter att direkt påverka lokaliseringen, när nu byggnadsregleringen inte längre tillämpas. Motionärerna menar, att eftersom den lokaliseringsverksamhet, som bedrivits fram till årsskiftet 1958/59, givit så pass goda erfarenheter — det har inte alls i den offentliga debatten framförts några så allvarliga erinringar som herr Bohman vill göra gällande — så finns det anledning se till, att en liknande verksamhet kan bedrivas också i framtiden. Det är ju för övrigt som herr Bohman sade endast i ett ytterst ringa antal fall arbetsmarknadsstyrelsen vägrat byggnadstillstånd, när man ansett, att det varit fråga om en uppenbart olämplig lokalisering. Herr Bohman påpekade även att det inte är många fall som arbetsmarknadsstyrelsen vägrat tillstånd, när det gällt förläggning av företag till Stockholm eller Storstockholm och man anført klara företagsekonomiska skäl för det. Det visar ju också att man tillämpat bestämmelserna på området med förstånd. Man kan fråga sig varför det inte skulle kunna bli så även i framtiden.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ju som främsta medel i lokaliseringspolitiken använt råd och upplysning. Man har närmast tagit sikte på större och medelstora företag. Styrelsen har haft tillfälle att diskutera igenom frågan om

förläggningen av nya företag och kunnat föra fram till övervägande orter och områden med ensidigt och konjunkturkänsligt näringsliv. Det är viktigt att en sådan rådgivnings- och upplysningsverksamhet kunnat bedrivas i samverkan med näringslivet. Härigenom har också åtskilliga värdefulla resultat kunnat nås för att å ena sidan motverka en avfolkning av landsbygden och dess tätorter och å andra sidan motverka en icke önskvärd koncentration av näringsliv och bebyggelse till storstäderna. Men verksamheten har också varit av betydelse för att komplettera näringslivet i orter med ensidig manlig eller ensidig kvinnlig sysselsättning. Åtgärderna har inte minst inriktats på att söka få till stånd nya arbetstillfällen på orter som drabbats av industri- nedläggelse.

Utskottet har, liksom även herr Bohman, erinrat om att den utredning om näringslivets lokalisering, som framlade sitt betänkande 1951, var enig. Ja, den var enig inte bara om att peka på att tillståndsfrågan var komplicerad, utan den var också enig om att man kunde ifrågasätta sådana åtgärder som det talas om i utskottsutlåtandet och även i motionerna. Då framförde höger- och folkpartiledamöterna ingen reservation. Vill man kalla detta för ett hugskott, är det herr Bohmans dom över bland andra en tidigare högerriksdagsman.

När man nu säger att motionerna har olika målsättning beträffande lokaliseringspolitiken, undrar jag om inte herr Bohman överdriver den saken. Man kan i motioner mer eller mindre utförligt redovisa alla skäl. Jag tror att jag tolkar den uppfattning som finns både bland motionärerna och de övriga i centerpartiet riktigt, om jag säger, att båda de saker man berört i dessa motioner måste bli med i bilden, både att motverka en koncentration av näringslivet och en bebyggelse till vissa centra och samtidigt motverka avfolkning av gles-

Näringslivets lokalisering

bygder och söka komplettera näringslivet i en stad med t. ex. ensidigt kvinnlig arbetskraft med manlig industri och tvärtom. Detta innefattas ju i lokaliseringspolitikens nuvarande målsättning.

Höger- och folktopartireservanterna i utskottet har ju direkt motsatt sig att man i fortsättningen skulle ha en dylik möjlighet, när nu byggnadsregleringen inte längre tillämpas. Det har ju dock hittills varit så — och bör också enligt utskottets mening för framtiden bli så — att samhällets strävanden i första hand i allt väsentligt måste avse positiva åtgärder för att stimulera företag att etablera sig på orter, där det är angeläget att främja ett rikare och mera differentierat näringsliv. Det är endast som en sista utväg man skall ha möjlighet att vägra nyetablering, märk väl, om detta är uppenbart olämpligt. Men givetvis måste, vilket också understryks av utskottet, de företagsekonomiska synpunkterna tillmätas en avgörande vikt vid sådana bedömanden. Detta måste ju vara det primära.

Jag har svårt att förstå reservanternas svartmålning av de konsekvenser som en lokaliseringspolitik efter dessa riktlinjer skulle få. För det första är det ju, som jag redan sagt, allmänt omvittnat, att den lokaliseringspolitik som hittills bedrivits nått mycket gynnsamma resultat och inte föranlett allvarliga erinringar. För det andra är de tankegångar, som utskottet ger uttryck åt, ingalunda någonting som har aktualitet enbart i vårt land. I England, där man har en högerregering sedan några år, ser man tydligen problemet principiellt på samma sätt. Där gäller enligt lag att det i vissa större orter krävs byggnadstillstånd av handelsdepartementet för uppförande av byggnader över en viss storlek. Sådana tillstånd kan vägras av handelsdepartementet. Vidare lämnar man i England ekonomisk hjälp till områden med mindre utvecklat näringsliv. Jag undrar om herr Bohman vill

karakterisera högerregimen i England som anhängare av regleringspolitik?

I Frankrike fordras i Parisområdet likaledes byggnadstillstånd för etablering av nya företag och därtill beviljas skattelättnader och krediter för lokalisering av företag till mindre utvecklade områden. Det är ungefär samma regler som gäller för England.

Jag understryker ännu en gång att enligt utskottets mening måste de åtgärder man tillgriper i sista hand gälla endast en uppenbart olämplig lokalisering. De viktigaste medlen måste vara positiva åtgärder. Det viktigaste för en framgångsrik lokaliseringspolitik är ju, att man skapar de allmänna förutsättningarna för ett mera differentierat näringsliv på de orter där detta behövs. Det gäller t. ex. vägar, kommunikationer, elkraftförsörjning, krediter på rimliga villkor, tillgång till god undervisning, bostäder m. m.

Utskottet har inte velat ta ställning till de skilda lokaliseringspolitiska medlen. Vi som tillhör utskottets majoritet anser, att Kungl. Maj:t bör tillsätta en skyndsam utredning för att söka fastställa den lokaliseringspolitiska målsättningen och lägga fram förslag till hur de olika samhälleliga åtgärderna på detta område skall utformas.

Jag vill tillägga — vilket också framgår av utskottsutlåtandet — att en utredning på detta område tillstyrkts av flertalet remissinstanser, bland annat RLF, Landskommunernas förbund, arbetsmarknadsstyrelsen och LO.

Reservanterna har också, som herr Bohman anförde, pekat på att bankoutskottet 1954, 1955 och 1956 i anledning av motioner från centerpartihåll har ansett, att en ytterligare utredning om de lokaliseringspolitiska frågorna borde anstå i avvaktan på den inventering av olika förslag på detta område, som pågår inom arbetsmarknadsstyrelsen. Men är det inte ändå, herr Bohman, en ganska mager spik att hänga upp reservationen på? Vi har fått ett helt nytt läge

Näringslivets lokalisering

genom att byggnadstillståndsfrågan väsentligt förändrats från och med årsskiftet, då man inte längre tillämpar byggnadstillståndslagen. Det är ju detta nya läge som aktualiserat motionerna och som också har gjort att utskottsmajoriteten funnit sig böra tillstyrka en utredning med den mera allmänna inriktning, som framgår av utskottets kläm.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog förhandlingarnas ledning.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr Eliasson ville bagatellisera den föreslagna lagstiftningens räckvidd. Jag tror inte att man inom näringslivet är villig att göra det. Här är det fråga om att i realiteten skapa en lagstiftning, som i sista hand kan tvinga företag att avstå från den etablering företagen anser vara ur ekonomiska synpunkter riktig. Det är, herr Eliasson, en väsentlig skillnad mellan detta och en frivillig rådgivnings- och upplysningsverksamhet, bedriven i samarbete mellan stat och näringsliv. Den senare verksamheten har ingen någonting emot. Tvärtom har den mycket stora fördelar, och det är min förhoppning att den verksamheten skall kunna utbyggas. En helt annan sak är att utöva en påverkan, som ytterst är grundad på tvångsmedel.

Herr Eliasson sade att tvånget bara skall tillgripas i sista hand, då etableringen är uppenbart olämplig. Pistolen skall alltså ligga under bordet och tas fram först då myndigheterna finner det påkallat! Detta skapar inte ett gott rådgivnings- och förhandlingsklimat. Och vad är uppenbart olämpligt? Vem kan påstå att en lokalisering är uppenbart olämplig, när man skall ta hänsyn till inte bara dagens situation utan även den utveckling, som ett företag måste räkna med? Vad som i går kanske var olämpligt är kanske inte olämpligt i

morgon. Jag är övertygad om att ingen myndighet på ett objektivt och rättvisande sätt kan klart påstå, att en viss lokalisering är uppenbart olämplig.

Herr Eliasson tog exempel från England och Frankrike. Jag tycker nu inte att förhållandena i de länderna kan jämföras med de svenska förhållandena. Här hemma är industrien spridd över hela landet, men så är det inte i de länder herr Eliasson nämnde. I Frankrike tillkom ifrågavarande lagstiftning 1955 för att hindra en utbyggnad av industrien i själva Paris-området och i några få andra städer. I Frankrike var nämligen koncentrationstendenserna just i dessa områden så påfallande, att man ansåg sig böra tillgripa dylika åtgärder. Inte mindre än $\frac{2}{3}$ av all nyetablering i hela Frankrike 1949—1953 förlades just till Paris-området och till några andra stora städer. Men avgörande i Frankrike var de rent positiva åtgärderna. Man skapade särskilda fonder och gav långfristiga lån till fördelaktiga räntor för de investeringar, som en utflyttning från storstadsområdet skulle föra med sig. Företagen befriades från transportavgifter och fick partiella lättnader i beskattningen, om de gick med på en utflyttning.

De åtgärder, som vidtas i England, är beroende av den mycket stora strukturella arbetslöshet som där uppkom under 30-talet till följd av särskilt krisen inom textilindustrien. Det är framför allt en arbetslöshets- och lokaliseringspolitik man där bedriver. I de särskilt utsatta områdena, »development areas», försöker man med hjälp av en lagstiftning, som tillkom omedelbart efter kriget, »Distribution of Industry Act», ställa mark och industribyggnader till förfogande för dem som är intresserade av att flytta ut. Man ger också lån och finansiellt stöd för att förmå företagen att slå sig ned i dessa områden. Men man avvisade vid lagens tillkomst den ursprungligen väckta tanken på förbud för företagen att etablera sig på

Näringslivets lokalisering

de platser de önskade. Man begränsade sig till att införa en allmän anmälningsskyldighet. Inte ens i England med dess väldiga arbetslöshetsproblem ville man alltså gå så långt som till särskild tillståndsgivning. Den tillståndsgivning, som herr Eliasson talar om, är baserad på den engelska region- och stadsplane-lagstiftning som tillkom år 1947 för att reglera exploatering av obebyggd mark. Lokaliseringsfrågan kommer in i bilden, då vederbörande begär att få exploatera mark för industribebyggelse. Det är inte i första hand fråga om lokalisering av industrier ur de synpunkter vi här diskuterar.

Vi kan emellertid peka på Danmark. Där har detta problem även uppmärksamats, och koncentrationstendenserna är i Danmark betydligt större än hos oss. Nära hälften av alla industriens arbetare var år 1955 sysselsatta i Storköpenhamn. Det gjordes en utredning i frågan, som utmynnade i ett förslag till rent positiva lösningar. Man skulle bilda en organisation, avsedd att lämna råd och upplysningar i lokaliseringsfrågor åt enskilda, kommuner och staten. I denna organisation skulle ingå representanter för näringslivet och arbetstagarerna. Även där var det alltså fråga om en rent frivillig verksamhet.

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara göra några korta kommentarer. Först och främst vill jag säga till herr Bohman att lokaliseringsutredningen enhälligt var av den uppfattningen att tillståndsgivning endast kunde ifrågasättas för följande syften. För det första då samhället i enstaka fall skulle vilja förhindra sådan lokalisering, som är uppenbart olämplig ur lokaliseringssynpunkt oberoende av vad slags verksamhet det är fråga om eller var i landet den olämpliga förläggningen blir aktuell. För det andra då samhället skulle vilja genom kontroll av

företagsetableringen inom en viss ort — eller en region — inverka på inflyttningen till eller utflyttningen från orten och därigenom förhindra en expansion som för orten eller för landet i övrigt bedömes som skadlig.

Utskottsmajoriteten och jag har inte talat för en längre gående tillståndsgivning än den, varom utredningen år 1951 alltså var enig.

Såsom jag i utskottet försökte klargöra för herr Bohman har det aldrig varit fråga om — därest arbetsmarknadsstyrelsen skulle äga att i sista hand ingripa mot uppenbart olämpliga lokaliseringar — att myndigheterna skulle säga, var företaget i fråga skulle placeras. Så har ju inte heller nu skett. Man skulle bara ha möjlighet att i sista hand säga, var företaget *icke* skall ligga. Det är en skillnad som vi i detta sammanhang inte bör glömma.

Det kan ju inte vara så anmärkningsvärt, om herr Bohman och jag ser litet olika på lokaliseringsfrågorna. Jag vill inte beröva Storstockholm någon industriell verksamhet, men i atom- och vätebombens tidevarv är det dock ett problem att snart en sjättedel av landets befolkning är samlad inom detta begränsade område, medan det å andra sidan finns orter, där man har stora samsällsättningssvårigheter och ett ensidigt inriktat näringsliv. Detta är inte något som behöver vara en stridsfråga för Stockholm och landsorten, utan det bör vara ett gemensamt intresse för både storstaden och landet i övrigt att komma till rätta med dessa förhållanden. För övrigt var det inte, herr Bohman, så länge sedan man ute vid järnvägsstationerna i landet kunde se en affisch där det stod: »Res inte till Stockholm!»

Det är här alltså inte fråga om ett problem som bör ensidigt angripas, utan det gäller att åstadkomma vad som är den naturliga utvecklingen inom olika områden.

Jag förstår mycket väl att herr Bohman inte gärna vill tala om England i

Näringslivets lokalisering

detta sammanhang. Där har man en högerregering, som suttit sedan 1951 men som dock behållit en lagstiftning av det slag det här gäller. Och även om det finns vissa skillnader som kan diskuteras, så är den principiella frågeställningen exakt densamma i England som i Sverige: Bör man utöver de positiva åtgärder, varmed man i första hand vill arbeta och som är det väsentliga, behålla möjligheten att i sista hand stoppa en etablering som är uppenbart olämplig?

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! De båda föregående talarna var inriktade på att fatta sig kort. Herr Bohman bad sålunda om ursäkt för att han talat ganska länge, och herr Eliasson sade i början av sitt anförande att han inte skulle bli mångordig, men av någon anledning blev han det. Jag lovar att fatta mig kort och jag skall också hålla det löftet.

Herr Bohman säger att ingen myndighet i världen kan med någon grad av säkerhet avgöra, vilka företagsekonomiska synpunkter som bör anläggas i fråga om lokaliseringen av ett företag. Med detta ville herr Bohman göra gällande att endast Sveriges industriförbund och reservanterna, med herr Bohman i spetsen, var kapabla att bestämma detta. Är det verkligen riktigt? Så gott som varje år kommer det från olika håll här i riksdagen motioner, som sammanhänger därmed att företagare av olika orsaker måste lägga ned företag, som de själva placerat på en viss ort, och så vill man att samhället skall ta hand om den arbetskraft som blivit utan sysselsättning.

Herr Bohman ville framställa det så, som om LO skulle ha intagit en ganska tveksam hållning till lämpligheten av en lagstiftning. Om herr Bohman hade litet bättre läst LO:s yttrande, skulle han inte ha fått den uppfattningen. LO instämmer med motionärerna däri, att det

behövs en utredning, sådan som den ifrågasatta, och man säger inledningsvis att frågan om näringslivets strukturella utformning och lokalisering är alltför väsentlig för att kunna helt överlåtas åt de privata intressena. Det hade varit riktigast, att herr Bohman tagit med även denna del av yttrandet.

Herr Bohman säger att det är de regleringsvänliga partierna som här vill ha en ny lagstiftning och att det i viss mån är fråga om en kvarleva från efterkrigstidens regleringar. Jag vill då fråga: anser herr Bohman att Svenska Stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och arbetsmarknadsstyrelsen, vilka samtliga har förordat en utredning, också har den regleringsmentalitet som enligt herr Bohmans mening präglar de båda partier som föreslagit denna utredning?

Det är inte alldeles nödvändigt, säger herr Bohman, att ordna lokaliseringsfrågorna med hjälp av en lagstiftning, utan man kan låta staten och kommunerna på annat sätt genom positiva åtgärder bidra till att företagsamheten blir mera spridd. Det kan exempelvis ske genom insatser på kommunikationernas, bostädernas och yrkesundervisningens områden. Jag skall gärna tillstå att det kan i viss mån vara möjligt att gå denna väg, så länge högern inte har något att säga till om, ty högern vill ju beröva staten och kommunerna alla möjligheter att utöva något inflytande på dessa områden.

Inom arbetsmarknadsstyrelsen pågår en del regionala utredningar angående näringslivet och vi har i bankoutskottet haft tillfälle att titta litet närmare på en av dessa utredningar, som avser Vararegionen i Skaraborgs län. Jag vill därför ta den som ett exempel.

Utredningen påvisar, att när behovet av arbetskraft inom denna region är fyllt, finns det 1 400 människor som inte kan få sysselsättning utan tvingas att flytta därifrån. En omfattande utflyttning från detta område äger också

Näringslivets lokalisering

rum. Utredningen frågar vidare: Vad är det som påverkar företagsamheten att förlägga sina industrier till en bestämd plats? Man har pekat på tre orsaker: företagsekonomiska skäl, närhet till råvarorna och även vederbörande företagares bostadsort. Jag vill minnas, att herr Domö i första kammaren sade, att där företagaren har släkt och vänner, där placerar han sitt företag. Skulle det vara så orimligt, om denne företagare i stället för att placera rörelsen i Skövde — i den mån han gör en nyetablering — fick flytta över denna till det område, där 1 400 människor behöver sysselsättning? Vi menar, att det i ett sådant läge inte skulle vara så farligt om man ser till, att statsmakterna får möjligheter att påverka lokaliseringen.

Jag vill bara säga några ord om en annan sak. Man förflyttar arbetskraft i vårt land. Det är inte möjligt för alla människor att vid varje tillfälle få arbete på samma plats där de hittills bott. De tvingas av vissa orsaker att flytta. Det finns visserligen ingen lagstiftning som gör att människor måste flytta från t. ex. Norrland till Grängesberg för att få arbete och sin försörjning, men tas inte detta arbete, blir vederbörande avstängda från ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Kan detta tolereras bör vi kunna göra det också när det gäller de svenska företagen, så att även dessa får finna sig i att staten har ett organ som vid något tillfälle ser till, att deras rörelse får en ur företagsekonomiska och samhällsekonomiska synpunkter lämplig lokalisering.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag skall försöka inskränka mig så mycket som möjligt, eftersom denna debatt ändå har hållit på ganska länge, men jag tror att det kan vara viktigt, att även någon som

har kommit i kontakt med dessa problem i praktiken får framlägga några synpunkter på dem.

Jag har sysslat med ett företag, som av olika orsaker så småningom har kommit att placera avdelningar på fyra olika ställen. Därför har jag kanske vissa praktiska erfarenheter av hur det hela fungerar i verkligheten. Av den anledningen vill jag ganska bestämt vända mig mot herr Eliassons — liksom utskottsmajoritetens — framhållande av förhållandena hittills. Man talar så mycket om att det har gått bra hittills, att ingen allvarlig erinran har gjorts mot situationen och att det bara i ett fåtal fall har förekommit att byggnadstillståndsärenden har avstyrkts av lokaliseringsspolitiska skäl. Jag tror, att detta bevisar mycket litet. En företagare, som vet att han är beroende av regleringarna på byggnadsområdet och att han, om han skall ha någon chans, måste ta det råd han får, begär tillstånd för att bygga exempelvis en fabrik. Då säger kanske myndigheterna: »Här får ni inte tillstånd, men kan vi inte resonera om saken? Skulle ni inte kunna bygga där eller där? I så fall får ni tillstånd.» Så träffas en frivillig uppgörelse. Bevisar detta att man därmed har anlagt samhällsekonomiska och företagsekonomiska synpunkter?

Under den tid då vi hade en hård byggnadsreglering och samtidigt priskontroll flyttades industrier ut på en hel mängd olika orter. Man kunde då i kalkylerna visa priskontrollnämnderna hur stora kostnaderna blev och fick ta betalt för varorna därefter. Då spreds industrierna ut med filialer litet varstans. Vad har hänt sedan? När konkurrensen skärps och man inte längre kan få ut motiverade priser, så börjar man lägga ned det ena företaget efter det andra. Det finns t. o. m. de som klandrar att man lägger ned industrier, som de anser borde drivas även om det inte vore företagsekonomiskt berättigat.

Näringslivets lokalisering

Man har hävdad, att lokaliseringen har varit frivillig. Det har dock funnits en lagstiftning bakom som kanske inte har tillämpats, men det är alldeles självklart att läget varit ett helt annat när företagen fått bedöma situationen ur rent företagsekonomisk synpunkt. Jag vill starkt understryka att vad som är företagsekonomiskt riktigt också måste vara samhällsekonomiskt riktigt. Jag tänker nu särskilt på bakgrunden till herr Eliassons intresse för frågan. Det är givet att centerpartiet kan ha starkt intresse för att få till stånd en utveckling av näringslivet på sådana orter som avfolkas och där — låt oss säga det uppriktigt — röstunderlaget sjunker. För vederbörande kommun är en utveckling av näringslivet mycket önskvärd, men ur samhällsekonomisk synpunkt måste vi hålla på att den också skall vara företagsekonomiskt grundad. I annat fall står vi oss inte i längden.

När vi nu får bort byggnadsregleringen har motionärerna från socialdemokratiskt och centerpartistiskt håll föreslagit en utredning, som skall leda till förslag till lagstiftning.

Man vill alltså ha en ny lagstiftning angående näringslivets lokalisering. Visserligen sägs inte något direkt om lagstiftning vare sig i utskottsmajoritetens utlåtande eller i själva klämman, men om vi får en lagstiftning som ger oss ett nytt regleringsorgan i stället för byggnadsregleringen, kommer det säkerligen även i framtiden att heta att det inte användes annat än i yttersta nödfall. Vi som har sysslat med dessa frågor i praktiken inser dock att man med en sådan lagstiftning bakom sig såsom stöd vid frivilliga och rådgivande diskussioner kommer att åstadkomma en helt annan lokalisering än den som vore den absolut riktigaste ur företagsekonomisk synpunkt. Det är därför jag ansluter mig till reservanterna som klart säger ifrån, att det är angeläget att även i fortsättningen bedriva upp-

lysningsverksamhet och att det blir tillfälle till ett rådslag, men som motsätter sig en lagstiftning, därför att en sådan skulle göra rådgivningen till något helt annat än enbart rådgivning.

Jag vill med dessa ord ansluta mig till reservanterna, ty jag tror att reservanternas förslag är det lyckligaste för vårt land och vårt näringsliv.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! För undvikande av missförstånd vill jag deklarera att min personliga uppfattning är att investeringskontrollen enbart bör avse de tre storstäderna. Jag vill inte vara med om prövning av om ett företag skall ligga i Falun, Orsa, Mora, Lima eller Transtrand. Det är vad storstäderna beträffar det skall finnas en möjlighet att vägra i sista hand. Därmed har jag klargjort den saken, så att vi vet var vi har varandra.

Sedan vill jag säga till herr Löfgren: Inte skall vi behöva diskutera våra motiv i detta sammanhang! Det är ju orimligt att centerpartiets intresse av en aktiv lokaliseringspolitik skulle bero på vår vilja att värna om vårt röstunderlag. Snarare vore det väl i så fall herr Löfgrens parti som med iver skulle arbeta för en aktiv lokaliseringspolitik.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Det jag ville säga gällde närmast vad herr Eliasson här tog upp, nämligen huruvida man är intresserad av att föra ut företagen på landsbygden för att därmed få flera röster. Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Löfgren, som drog fram den synpunkten: Är det efter sådana principer som folkpartiet handlar när det tar ställning till lokaliseringsfrågorna?

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Om herr Persson hade lyssnat uppmärksam på vad jag sade skulle han nog inte med bästa vilja ha

Utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering

kunnat utläsa sådana motiv i mina ansträngningar att tillvarata företagens och landets ekonomiska intressen.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag lyssnade faktiskt noga på vad herr Löfgren sade. Jag skall återge vad han anförde från talarstolen: »Det är klart att herr Eliasson ur sina synpunkter i sin önskan att få ut industri på landsbygden för att därmed skapa sig större röstunderlag kan ha motiv för sitt ställningstagande.» Jag frågade honom då: »Herr Löfgren! Är det sådana motiv som föresvävar folkpartiet när det tar ställning till lokaliseringsfrågorna?»

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag förstår inte att herr Persson kan envisas med att framställa frågor till mig av detta slag. Det finns väl ingenting i mitt anförande som på något sätt kan ge honom anledning att tänka att vi anlägger sådana partitaktiska synpunkter. Men jag vill gärna vara uppriktig och säga, att jag har full förståelse för att centerpartiet drar in också sådana synpunkter i denna frågas bedömning.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 135 ja och 75 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 28

Utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall först och främst lugna de närvarande kammarledamöterna med att säga, att jag kommer att fatta mig mycket kort.

Det föreliggande ärendet grundar sig på en motion som herr Nihlfors och jag väckt i denna kammare. Den avser att skapa ett skydd för de kvarvarande delarna av norra Djurgårdens mark.

Vi har ansett detta mycket väsentligt. Under en följd av år har den ena institutionen efter den andra förlagts dit. Man har inte tagit tillbörlig hänsyn till följdverkningarna och de kommande markanspråken. Resultatet har blivit att när dessa anspråk, som i och för sig varit berättigade, har framställts, har

Utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering

det lett till att nya avsöndringar av denna mark har skett.

För att man skall kunna få stopp på denna utveckling — ett stopp som vi anser vara nödvändigt — och för att kunna bevara någon del av den inte endast för Stockholm utan även för landet i övrigt ganska värdefulla marken, så bör man få fram en planläggning av vad som skall bevaras för framtiden av den ursprungliga djurgårdsnaturen.

Utskottet har avstyrkt den utredning vi motionärer hemställer om, men man har gjort det med en tillstyrkande motivering. Man har nämligen understrukt nödvändigheten av att man bevarar så mycket som möjligt av denna mark. Anledningen till att man inte kunde bifalla motionerna var, att djurgårdsnämnden under utskottsbehandlingen meddelat, att man nu satt i gång med en planläggning av marken på Djurgården och att man även skall beräkna vilket område som skall bevaras som naturreservat. Djurgårdsnämnden tillkom för 12 år sedan, och det är inte en dag för tidigt att man börjat med detta arbete. Vi är glada över att arbetet kommer till stånd. Det finns således inte längre något skäl för en utredning i detta ärende.

Utskottet uttrycker sin tillfredsställelse med att man nu börjat med planläggningen och understryker vikten av att arbetet fortskrider i en takt som medger, att resultatet i en snar framtid kan framläggas och, om så befinnes lämpligt, underställas riksdagens prövning.

Allt detta är i stil med vad vi syftat till i motionen. Vi vill att detta skall ske snart, om vi skall kunna bevara någonting av marken. Vi får hoppas att de gränser som dras upp även i framtiden kommer att respekteras. Jag vet inte

huruvida det skall behövas ett riksdagsbeslut på den punkten eller om gränserna ändå kan respekteras. Den frågan får vi kanske ta upp när denna planläggning är klar.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 29

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt, m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge m. m.

§ 30

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 158, med förslag till förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m. överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 31

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.47.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 8 maj

Kl. 11.00

§ 1

Minnesord över avliden ledamot av kammaren

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord:

Budet om Elis Håstads bortgång kom som ett svårt och smärtsamt slag för den svenska riksdagen. Det är icke endast en osedvanligt begåvad, kunnig och självständig riksdagsledamot som lämnat vår krets. Vi har också förlorat en kamrat, som genom sitt öppna och vänliga väsen, sin smittande entusiasm och sin aldrig svikande hjälpsamhet tillvunnit sig allas varma tillgivenhet. Det är allmänt känt och omvittnat att Elis Håstad möttes med samma sympati på alla de områden, där han varit verksam. Han var bl. a. en av studenterna vid Stockholms högskola mycket beundrad, uppskattad och avhållen lärare, och hans utnämning till landshövding hälsades med tillfredsställelse och glädje inom alla läger.

Att med några korta ord redogöra för Elis Håstads insatser i riksdagen, vars andra kammare han tillhörde sedan år 1941, är självfallet omöjligt. Det kan heller inte anses påkallat, ty vad han betytt för riksdagens arbete, såväl i debatterna som i arbetet inom utskott och kommittéer, är väl bekant. Han hörde till dem som gjorde sig bemärkta bland oss, som vi villigt lyssnade till och som vi hade skäl att vara stolta över att ha i vår krets.

Elis Håstad var en sann demokrat med stark känsla för det folkliga styrelsesättets betydelse och krav. Riksdagens värdighet hade i honom en stark försvarare, och känslan för riksdagens och riksdagsledamöternas ansvar inför den allmänna opinionen var likaledes utmärkande för honom. Sin vetenskap-

liga mångkunnighet och skicklighet var han ständigt beredd att ställa till vårt förfogande.

Vi sörjer över att Elis Håstads gagnarika gärning alltför hastigt avslutats. Vi minns honom med tacksamhet och saknad och lyser frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Svar på frågor och interpellation i anledning av översvämningarna i Dalarna, Hälsingland och Värmland

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Ståhl har i en interpellation till mig frågat:

1) Vill regeringen genom vederbörande departementschefs försorg skyndsamt kartlägga omfattningen av de skador som genom översvämningarna i Värmlands och Kopparbergs län drabbat näringsliv, kommunikationer och bebyggelse i berörda områden?

2) Vill regeringen, sedan en överblick av skadornas omfattning erhållits, föreslå lämpliga åtgärder i syfte att lämna ekonomiskt stöd åt dem som genom översvämningsskador lidit svåra ekonomiska förluster?

3) Vill regeringen genom vederbörande departementschefs försorg vidta snabba åtgärder för att laga de skador som genom översvämningen uppstått och hotar att uppstå på vägnätet?

Vidare har herr Mellqvist för Kopparbergs läns del till inrikesministern och kommunikationsministern ställt frågor av enahanda innebörd.

Svar på frågor och interpellation i anledning av översvämningarna i Dalarna, Hälsingland och Värmland

Slutligen har herr Eliasson i Sundborn riktat två frågor till mig i anledning av översvämningarna.

Då interpellationen och de enkla frågorna avser samma spörsmål torde de få besvaras i ett sammanhang.

Vad angår frågan om ekonomisk gottgörelse till dem som drabbats av skador i anledning av översvämningarna vill jag framhålla, att innan regeringen kan ta ställning till om bistånd kan ges från det allmänna måste den ha klarhet rörande omfattningen och arten av skadorna. Länsstyrelserna i de berörda länen har på eget initiativ och i anslutning till kontakter med vederbörande departement omedelbart igångsatt utredningar härom. Vi emotser rapporter om resultatet så snart läget klarnat så pass, att sammanfattande redogörelser kan lämnas. Frågan om bistånd från det allmänna kommer sedan att behandlas i enlighet med den praxis som tidigare tillämpats vid liknande naturkatastrofer.

Beträffande skadorna å vägar och broar vill jag meddela, att kommunikationsministern redan i måndags föranstaltade om att en delegation, bestående av representanter för kommunikationsdepartementet samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, reste till Värmland och Dalarna för att inspektera vägarna i de områden, som blivit svårast hemsökta av de senaste dagarnas vårflood i Klarälven och Västerdalälven. Delegationen har även i uppdrag att överlägga med vederbörande länsmyndigheter om erforderliga åtgärder i den mån man redan nu kan bilda sig en uppfattning härom. Efter återkomsten till Stockholm kommer delegationen att avge rapport till kommunikationsministern.

Det ankommer i första hand på de berörda länsmyndigheterna att se till, att de skador på vägar och broar, som uppkommit genom översvämningarna, avhjälpes med största möjliga skynd-

samhet. Både kommunikationsdepartementet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är självfallet också beredda att medverka därtill. Då en närmare bedömning av skadornas omfattning inte kan ske förrän vattnet i översvämningssområdena sjunkit undan, är det icke möjligt att nu uppskatta kostnaderna för erforderliga iståndsättningsarbeten.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat de framställda frågorna.

Härefter anförde:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Först ber jag att få tacka hans excellens herr statsministern för svaret på min interpellation. Det kan tyckas som om det inte innehåller några konkreta löften eller utfästelser om stöd- och hjälpåtgärder åt dem som drabbats av dessa svåra översvämningar, men det hade jag heller inte direkt väntat. Jag ser emellertid redan i den snabbhet varmed interpellationssvaret lämnats ett bevis på att statsministern personligen, och jag hoppas också den övriga regeringen, vill göra sitt bästa för att bispringa de av översvämningarna drabbade.

Det är nu andra gången på ett och ett halvt år som mycket svåra vatten-skador drabbat inte bara jordbrukarna utan praktiskt taget alla som bor utmed Klarälvens stränder, och det är givet att de uppkomna skadorna blir ekonomiskt mycket kännbara för dem — för att här inte tala om det personliga obehag och lidande som drabbat åtskilliga människor i berörda områden.

Naturligtvis måste man — som statsministern framhåller — först få klarhet om skadornas omfattning, innan man kan ta ställning till ersättningsfrågan. Jag vill emellertid från denna plats uttala den förhoppningen, att vi så snart som möjligt skall kunna få en uppfattning om skadornas omfattning. Jordbru-

Svar på frågor och interpellation i anledning av översvämningarna i Dalarna, Hälsingland och Värmland

karna i dessa trakter har under de senaste dåliga skördeåren åsamkats förluster, och när det nu dessutom har tillstött naturkatastrofskador, först på hösten 1957 och nu våren 1959, är det givet att läget blivit mycket bekymmersamt för ett stort antal jordbrukare.

Vad själva skadeersättningen beträffar har jag räknat med att man i detta som i liknande fall kommer att gå efter behovsprövningsprincipen, och då brukar det inte höra till vanligheten att särskilt generösa ersättningar utmåts. Jag hoppas emellertid att man här försöker att ge en ordentlig hjälp till de särskilt behövande, med hänsyn till att detta är andra olyckan som drabbat dem på mycket kort tid.

I min interpellation har jag även antytt ett annat stöd, som jag tror skulle vara till god hjälp för särskilt de många ägarna av små fastigheter som blir berörda. Innehavarna av större fastigheter, som i sina taxeringsdeklarationer tar upp kostnaderna för gjorda reparationer, får göra avdrag för dessa. De blir därmed i viss mån hjälpta. Men enligt gällande skattebestämmelser blir ägare av en- och tvåfamiljsfastigheter schablontaxerade, och därmed har de ingen möjlighet att göra avdrag för de betydande kostnader som åsamkats dem genom översvämningarna. Jag vill därför hemställa till statsministern, att han personligen undersöker huruvida inte de som här tvingas göra reparationer på källar- och undervåningar samt värmeanläggningar o. s. v., kan få göra extra avdrag vid taxeringen för de kostnader som åsamkats dem genom vattenskador, och vilka kostnader kan verifieras med vederbörliga fakturor. Om man sålunda inte kan bevilja direkt stöd åt de drabbade — vilket givetvis skulle vara det bästa — hemställer jag att statsministern gör vad han kan för att möjliggöra en sådan avvikelse från de formella skattereglerna. Jag är dock medveten om att detta är svårt, och att

åtgärden för att kunna vidtagas måste ha stöd från högsta ort.

Många av oss, som är bosatta i översvänningsområdena, har ytterligare en synpunkt, som jag gärna vill föra fram till vederbörande myndigheter från denna plats. De översvämnande vattenmassorna börjar nu sjunka undan, men det är åtskilligt med vatten kvar innan det sjunkit till normal nivå. Nu är det så att vattenmagasinen i tillflödesområdena har varit fyllda. Kraftverksägarna har velat ha det så för att vara på den säkra sidan inför sommarens kraftförsörjning — och det är ju helt naturligt. Men förra gången översvämning ägde rum, alltså på hösten 1957, var Väneren fylld till högsta dämningsskän, vilket gjorde att det för Klarälvens del inte blev den avrinning som det skulle ha blivit, om Vänerens vattenstånd hade varit lägre. Jag förstår mycket väl att vattenfallsverket vill ha vattenmagasinen i sådant skick att man har största möjliga kraftresurser att tillgå. Emellertid är det klart att det i detta läge hade varit till fördel, om vattenmagasinen kunnat ge rum åt den extraordinära höglod, den förtidiga »hägglod», som man säger i Värmland, vilken nu kom redan på detta tidiga stadium i maj. Därför frågar man: Vore det inte möjligt, med det högt utvecklade väderprognosarbete som vi nu har, att få till stånd ett samarbete av annat slag än hittills mellan å ena sidan ägarna av vattenmagasinen, främst då vattenfall, och å andra sidan meteorologerna och hydrologerna? Det förefaller som om meteorologiska prognoser, exaktare och intensivare uppgifter om snömängden, förutsägelser om kommande blidväder o. s. v. skulle kunna möjliggöra en bättre anpassning av avtappningen av magasinerna än vad som hittills tillämpats. Jag är inte fackman på detta område och vågar inte ha någon bestämd mening. Men jag har haft ingående resonemang både med meteorologiska experter och

Svar på frågor och interpellation i anledning av översvämningarna i Dalarna, Hälsingland och Värmland

kraftexperter, och de säger att det numera borde finnas bättre möjligheter till sådant samarbete och sådan anpassning än vad man tidigare hade, när kännedomen om snöförhållandena och även väderleksprognoserna var mindre utvecklade än nu.

Herr talman! Jag skulle vara mycket tacksam om dessa tankegångar kunde bli föremål för allvarligt övervägande och noggrann prövning. Jag vet att jag ger uttryck för en ganska stark opinion inte bara bland dem som drabbas av vattenolyckorna utan även bland fackmännen, vilka anser att detta vore en tänkbar utväg.

Jag vill understryka att i synnerhet för Klarälvens vattenområde betyder avtappningen vid Trollhättan ofantligt mycket. Sedan Vänern nu blivit så effektivt reglerad som den är, är det viktigt att avtappningen sker med effektiv anpassning efter olika väderleksförhållanden och att man inte håller ett så högt vattenstånd, att man onödigtvis riskerar svåra högvatten med lidanden och förluster för så många människor som nu blivit drabbade.

Jag vill till sist säga, att det är högst behjärtansvärt att hjälpa dem som har det svårast, och jag uttrycker ännu en gång förvissningen, att statsministern och regeringen i övrigt skall göra det yttersta för att komma dem som drabbats av ekonomiska och andra förluster till så effektiv hjälp som möjligt.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens statsministern få framföra mitt tack för det positiva svar jag i dag fått på mina enkla frågor angående de skador, som uppkommit genom Dalälvens översvämning och som drabbat framför allt vägnätet men även enskilda personer inom Kopparbergs län. Jag vill även uttala ett tack till herr kommunikationsministern för de snabba åtgärder som vidtagits för att på kortast

möjliga tid sätta vägarna i trafikdugligt skick igen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber först att till hans excellens statsministern få framföra ett tack för svaret på mina frågor.

Jag måste konstatera att svaret är överraskande allmänt hållet. Men det har kanske sin förklaring i att undersökningar alltså pågår och att uppgifter ännu inte hunnit samlas in i tillräcklig omfattning. Jag ser emellertid i den snabbhet, varmed regeringen besvarat dessa frågor, ett uttryck för regeringens positiva vilja att snabbt söka gripa in.

De omfattande översvämningarna under senare tid i Dalarna, Hälsingland och Värmland har vållat stora förluster för enskilda och företag och även medfört betydande skador på vägarna. Det är naturligtvis omöjligt att redan nu kunna beräkna skadornas omfattning, eftersom vattenståndet fortfarande är relativt högt och någon sammanställning av uppgifterna inte kunnat göras av länsmyndigheterna. Men jag vill understryka att det är angeläget, att befolkningen och länsmyndigheterna så snart som möjligt får besked om på vilka grunder ekonomisk hjälp kan erhållas från det allmänna, varigenom i varje fall svårare förluster skulle undgås, och i vad mån särskilda medel snabbt kan ställas till vägmyndigheternas förfogande för en upprustning av vägar och broar.

Det är mot den bakgrunden jag framställt mina frågor. Därtill kommer att vi i vårt land inte har någon särskild fond för naturkatastrofer och dylikt.

Vi vet redan, att översvämningarna har vållat skador inte bara för jordbrukarna i de berörda bygderna utan även för många villa- och fastighetsägare ävensom för affärsidkare och andra företagare. Jag noterar därför med till-

Svar på frågor och interpellation i anledning av översvämningarna i Dalarna, Hälsingland och Värmland

fredsställelse att man av svaret kan läsa ut, att statsmakterna är beredda att pröva frågorna om ekonomisk ersättning, och jag hoppas att ett avgörande skall kunna ske utan dröjsmål.

Jag vill också notera min tillfredsställelse med den snabbhet varmed kommunikationsministern föranstaltat, att representanter för departementet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen besökt de översvämmade områdena i Dalarna och Värmland. Jag utgår från som självklart att det allmänna kommer att ställa tillräckligt med medel till förfogande för vägarnas upprustning. Det är här fråga om län där — det vet också kommunikationsministern — vägväsendet i många hänseenden i övrigt sannernligen inte är fritt från brister.

Slutligen vill jag, herr talman, understryka vikten av att länsmyndigheterna gör ingående undersökningar om orsakerna till att översvämningarna fått denna omfattning. Jag tror att det är viktigt att man, i syfte att så långt det är möjligt förhindra en uppreppning, inte minst undersöker i vad mån vattenregleringarna kan ha bidragit till att översvämningarna fått denna storlek.

Med detta ber jag, herr talman, att än en gång få framföra mitt tack för svaret.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! De reflexioner som gjorts med anledning av mitt interpellationssvar föranleder mig bara till ett par mycket korta bemärkningar.

Det är riktigt som här framhållits, att vägmyndigheterna ingripit med kraft och snabbhet, och jag tror jag kan försäkra att de kommer att göra det även i fortsättningen. Någon risk för att de inte skulle ha medel till sitt förfogande finns inte. Över huvud taget har vi från regeringens sida ett intryck av att länsstyrelserna under respektive landshöv-

dingars ledning med stor kraft och snabbhet har ingripit både för att bilda sig en uppfattning om skadornas omfattning och väl också om vad som kan göras i fortsättningen för att förhindra ett uppreppande.

Herr Ståhl hade ett par synpunkter som jag vill säga några ord om. Det är riktigt att en av anledningarna till att katastrofen i Värmland inte blev lika omfattande och lika besvärlig som 1957 är, att Vänerns vattenmagasin inte är fyllt på samma sätt just nu som det var då. Det var för det första en annan tidpunkt på året då översvämningen 1957 inträffade, och för det andra hade vi då besvärligheter med Göta älv som gjorde det nödvändigt att vara försiktigare med avloppet från Väneren. Sådana omständigheter förelåg inte nu, utan Väneren hade ett lägre vattenstånd, vilket givetvis var en stor fördel för avloppet från Klarälven.

Herr Ståhls uppslag, att man skulle sätta vederbörande vattenreglerare i tillfälle att genom meteorologiska undersökningar bilda sig en uppfattning om huruvida det kan vara nödvändigt att ha vattenmagasinen fyllda i varje situation, skall jag naturligtvis låta gå vidare. Inom parentes vill jag säga att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte har någon kraftstation i norra Värmland, utan det är Uddeholmsbolaget. Men det är givet att man bör undersöka även detta. Jag kan emellertid väl förstå, att vare sig det är en statlig eller en privat vattenreglerare, hyser han stor oro för att ställa sig i en sådan situation, att vattenmagasinen inte skulle räcka till för den kommande vinterns kraftförsörjning. Men uppslaget kan som sagt kanske provas av dem som förstår sig på saken.

Däremot måste jag säga att herr Ståhls andra uppslag, att man genom skatteavdrag skulle hjälpa dem som fått sina bostäder skadade, inte är riktigt så lyckat som det vid första påseende kan

Svar på frågor och interpellation i anledning av översvämningarna i Dalarna, Hälsingland och Värmland

te sig. Regeringen hade anledning att ta ställning till frågan 1957, då precis samma förslag kom fram. Då svarade regeringen via jordbruksministern att en sådan hjälp ju går rakt emot den princip som vi och även herr Ståhl nu är överens om att vi i regel skall tillämpa, nämligen att hjälpen skall gå ut efter behovsprövning. En hjälp via skatteavdrag innebär ju i själva verket, att den som har det svagast ställt också skulle få den svagaste hjälpen. Det kan ju inte vara riktigt att blanda in denna metod i åtgärder som både herr Ståhl och jag är fullt överens om skall vidtas efter behovsprövningsprincipen. Jag tror därför att regeringen nödgas vidhålla sin inställning från 1957, att man får försöka finna andra vägar att hjälpa dem som hårdast har drabbats av översvämningsskadorna.

Herr ÅGREN (fp):

Herr talman! Eftersom jag representerar en av de bygder som kanske blivit hårdast drabbade genom Dalälvens översvämningar, skulle jag vilja säga ett par ord om detta. Jag vill först uttrycka min tacksamhet över det positiva svar som lämnats på de frågor och den interpellation som framställdes i anledning av översvämningarna. Men jag vill också påpeka att mitt inlägg inte i största utsträckning gäller skador på privat egendom, utan skadorna på sådant som är under statens förvaltning. Vägarna har blivit mycket illa utsatta.

Från mitt hemlän kan jag nämna — det är kanske ett bevis för att myndigheterna hyser mycket stort intresse för denna fråga — att vår landshövding själv blev sittande mitt i vårfloden med sin bil utan att kunna komma någonstans. Konungens tromman fick alltså under mycket realistiska förhållanden uppleva förstörelsen, och vi tror att man för vår del skall komma fram till en god lösning av frågorna.

Vad jag särskilt vill ta upp är frågan om vägarna. Jag försäkrar kammarens ledamöter, att det är inga breda autostrador och fina asfalterade vägar — om jag bortser från en liten stump inom det centrala Malung — som här spolierats. Nej, det är vägar som redan före översvämningen var ganska svåra att befara. Nu är läget givetvis ännu mycket besvärligare, och det är naturligt att befolkningen gärna vill ha en upprustning av vägnätet till stånd. En sådan upprustning har vi väntat på i många år, och det finns också planer uppgjorda, men man åker ju mycket dåligt på planer, hur bra de än må vara. Ser vi på vägarna från Malung ned mot Djurås liksom mot Värmland — jag vill beröra saken fastän den inte direkt tagits upp i frågorna eller interpellationen — finner vi att de ligger så långt under den allmänna standarden, att man verkligen måste fråga sig, om inte statsmakterna får lov att ta krafttag och åstadkomma en förbättring.

Vad gäller den privata egendomen skulle jag tro att de största skadorna bl. a. drabbat dem som hade upplagt otummat virke, som nu kommit på drift och som det blir mycket svårt att återfå. I detta fall blir det en mycket grannliga uppgift att komma fram till en bra lösning, men liksom i andra skadefall förlitar jag mig på de positiva uttalanden som statsministern här gjort.

Som representant för dessa bygder vill jag avslutningsvis säga, att vi hoppas att när reparationen av våra vägar ägt rum, skall vägarna vara litet bättre än de var före översvämningen. I så fall har denna katastrof, som vi naturligtvis hoppas inte skall upprepas på många år, varit till nytta för en sak som vi mycket länge arbetat för. Jag uttrycker, herr talman, den förhoppningen, att från regeringens sida allt skall göras för att förbättra våra dåliga kommunikationer.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Utan att på något sätt vilja förringa värdet av det positiva innehållet i statsministerns svar, som jag nyss uttalat min erkänsla för, vill jag bara göra en kortfattad reflexion till statsministerns avvisande av tanken på en tillfällig skattelättnad för de ägare av mindre fastigheter, som lidit bevisliga översvämningskakor. När jag för ett år sedan framförde denna tanke och regeringen avvisade den, tog jag detta med jämnmod, men när det nu sker för andra gången måste jag upprepa, att denna utväg ändå borde kunna prövas. Ägare till fastigheter, som är helt eller delvis översvämmade, men som inte har drabbats av förstörelse av åkerjord eller virke, utan där skadan gäller rena bostadsfastigheterna, torde väl inte ha några större möjligheter att erhålla del av den kontantersättning som kan komma att utgå.

Jag skulle då vilja säga till herr statsministern, att bland dessa fastighetsägare ju befinner sig ett stort antal ägare av små villor och egnahem. De är visserligen officiellt ägare till sina fastigheter, men de har ganska betydande skulder på byggnaderna och relativt små tillgångar och är därför i ungefär samma behov av hjälp som många andra, som nu får ersättning.

Jag ifrågasätter då, om man inte, dels med tanke på den kategori av människor som äger dessa fastigheter och dels med tanke på att det är andra gången dessa bygder utsättes för katastrof, borde ta skatteutvägen i betraktande. Jag har ingenting emot en viss gränsdragning, så att åtminstone fastigheter under ett visst taxeringsvärde skulle kunna hjälpas på detta sätt.

Jag har med detta främst velat bidra till att denna tanke inte utan vidare avföres. Jag vet nämligen att många sätter sitt hopp just till att en lösning skall kunna åstadkommas denna väg.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. åtgärder till trygghet av fritids- och sommarstugeverksamheten

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Lundberg frågat mig om jag uppmärksammat de sociala och ekonomiska svårigheter som sommarstugebyggare möter, när de gentemot en del markägare skall hävda sin rätt och skydda sig mot oskäliga arrendevillkor och tomtpriser. I anslutning härtill har herr Lundberg i interpellationen efterlyst åtgärder i vissa närmare angivna avseenden.

Den fråga som herr Lundberg i främsta rummet vill ha svar på är om det kan förväntas, att förslag kommer att framläggas för riksdagen om sådan ändring av gällande lagstiftning, att ökat skydd beredes innehavare av sommarstugearrende i hans besittning av arrenderat tomtområde. Denna fråga har redan tidigare uppmärksammat i riksdagen genom motioner vid 1955 års riksdag. Motionerna resulterade i en framställning från riksdagen till Kungl. Maj:t, att reglerna om lägenhetsarrende i lämpligt sammanhang skulle överses i syfte att öka arrendatorns skydd mot uppsägning. Riksdagen uttalade därvid, att frågan lämpligen kunde upptagas i samband med en mera allmän översyn av arrendelagstiftningen. Någon utredning för en dylik översyn har ännu ej tillsatts, men förberedelser pågår inom jordbruksdepartementet för att tillsätta en dylik utredning. Det kan nämnas att saken aktualiserats av årets riksdag, som nyligen hos Kungl. Maj:t begärt en allmän och skyndsam översyn av arrendelagstiftningen.

I anslutning till frågan om bättre skydd för lägenhetsarrendatorer hävdar herr Lundberg, att stagnation hotar sommarstugebyggandet till följd av att jordägarna visar sig alltmer obenägna att på rimliga villkor sälja eller utar-

Svar på interpellation ang. åtgärder till trygghet av fritids- och sommarstugeverksamheten

rendera erforderlig tomtmark. Herr Lundberg anser därför, att en snabbinventering bör göras av sådan under offentlig rådighet befintlig mark som är lämplig att upplåtas som tomtmark för fritidsbebyggelse och därför icke bör försälas till enskilda, som bedriver tomtspekulation, ävensom att bestämmelser bör införas om förköpsrätt för stat och kommun vid enskildas försäljning av sådan mark och om skyldighet för bolag och större jordägare att utan ersättning ställa lämpliga fritidsområden till särskilt inrättade fritidsnämnders bruk och disposition.

Vi är väl alla ense om att den svenska naturen utgör en tillgång av oskattbart värde för hela vårt folk. Det har också sedan länge ansetts naturligt, att det allmänna i viss utsträckning genom lagstiftning eller på annat sätt bidrar till att öka möjligheterna för den stora allmänheten att under fritiden komma i stimulerande kontakt med naturen. Ett av de mest framträdande uttrycken härför är tillkomsten av 1952 års strandlag. Som bekant har man genom denna lagstiftning velat tillgodose allmänhetens behov av i möjligaste mån fri tillgång till våra stränder. Detta syfte har man sökt uppnå genom införandet av förbud mot ytterligare bebyggelse i vissa fall inom högst 300 meters avstånd från strandlinjen. Strandlagen har sålunda haft en effekt som snarast är motsatt den som herr Lundberg nu åsyftar. Genom denna lag har i själva verket markområden, som ur sommarstugebyggares synpunkt är synnerligen åtråvärda, i väsentlig utsträckning undandragits marknaden. När kommuner och företag tillskapat fritidsreservat av mången gång betydande omfattning har effekten varit densamma. Markområden som lämpar sig för fritidsbebyggelse torde likväl finnas i mycket stor omfattning i vårt land med dess i förhållande till befolkningmängden stora ytvidd. Det torde generellt sett icke

med fog kunna göras gällande, att i dagens läge mera beaktansvärda svårigheter föreligger att förvärva tomtmark för fritidsbebyggelse på rimliga villkor. En annan sak är, att det i trakter med stor befolkningsanhopning, såsom exempelvis i stockholmsregionen, numera kan visa sig nödvändigt att söka sig ganska långt ut i periferien för att man skall finna tomter, som har tillräckligt avskilt läge och i övrigt tillfredsställer de anspråk en sommarstugebyggare i allmänhet har. Givet är, att vederbörande planmyndigheter inom ramen för gällande lagstiftning i sin planeringsverksamhet bör beakta, att de föreliggande behoven av mark för olika ändamål i görligaste mån blir tillgodosedda. Men det synes icke kunna göras gällande, att förhållandena för närvarande skulle vara sådana, att tvångsåtgärder i form av bestämmelser om förköpsrätt för stat och kommun eller liknande är påkallade för att säkra tillgången på mark för enskild fritidsbebyggelse.

Herr Lundberg uppger i interpellationen, att det förekommit att bolag »ockuperat» s. k. ödeskår, som tidigare icke tillhört någon utan nyttjats av allmänheten, och önskar en utredning hur detta kunnat ske. Det är givet, att i den mån det finns anledning antaga att olagligt besittningstagande förekommit från vederbörande bolags sida kan rättelse sökas genom domstolsprövning i vanlig ordning. I övrigt vill jag på denna punkt endast nämna, att inom kammarkollegiet för närvarande pågår en utredning om det allmänna vattnets rättsliga ställning och att i samband med denna utredning jämväl torde komma att uppmärksammas frågor som sammanhänger med dispositionsrätten över sådana mindre holmar och skär som är belägna i allmänt vatten.

Slutligen har herr Lundberg i sin interpellation framställt den frågan, om det kan förväntas, att åtgärder vidtages

Svar på interpellation ang. åtgärder till trygghet av fritids- och sommarstugeverksamheten

för att hindra förstöring av gamla bruks- och godsarkiv och för att göra dessa arkiv tillgängliga för öppen och fri forskning. Denna fråga har tidigare behandlats i riksdagen; jag kan hänvisa bl. a. till ett utlåtande av allmänna beredningsutskottet vid 1955 års riksdag (nr 3). Frågan faller inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Jag har inhämtat, att det är avsett att vid tillfälle igångsätta en utredning om saken.

Vidare anförde:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Tyvärr förefaller svaret åtminstone mig vara så diplomatiskt avfattat, att endast framtiden kan utvisa, om det innehåller en positiv vilja att med kraft komma tillrätta med fritidsproblemen eller ej. Den diplomatiska skrivningen måste jag tyda som ett skydd för jordbruksministerns företrädare, som ju över hövan visat oförmåga att kunna komma sig för med att göra något på detta för medborgarna synnerligen viktiga område.

Jag vill därför tolka svaret så, att den av 1955 års riksdag beslutade utredningen kommer att tillsättas per omgående och att den del, som avser att trygga fritids- och sommarstugeverksamheten, blir föremål för en snabbutredning och därav följande åtgärder. Om jordbruksministern med samma kraft som Gustav Möller presterat på socialpolitikens område, griper sig an med dessa viktiga problem, kommer huvuddelen av vårt folk att med tacksamhet stödja honom.

Då statsrådet understryker, att den svenska naturen utgör en tillgång av oskattbart värde, är vi fullt ense med honom. Men att påstå att 1952 års strandlag skulle vara ett uttryck för statens vilja att öka möjligheterna för

den stora allmänheten att under fritiden komma i stimulerande kontakt med naturen, är väl inte fullt riktigt. Lagen tillkom ju närmast för att skydda allmänhetens urgamla rätt till naturen så att den inte skulle bli helt spolierad. Tillgång till strandområden ökar enligt min mening möjligheterna till en vidgad sommarstugeverksamhet.

Statsrådets uttalande, att man inte med fog kan göra gällande att i dagens läge mera beaktansvärda svårigheter föreligger att förvärva tomtmark för fritidsbebyggelse på rimliga villkor, är tyvärr felaktigt, om man sätter rimligheten i relation till arbetares och mindre inkomsttagares ekonomiska möjligheter. Det kanske ansågs rimligt när exempelvis Malmö stad vid ett expropriationsmål fick betala 550 000 kronor för en fastighet, som säljaren haft i fyra år och betalat 210 000 kronor för, varigenom säljaren alltså fick en avans på 340 000 kronor eller 162 procent i arbetsfri inkomst. Och att en markägare begär 59 miljoner kronor för ett område, som är taxerat för 7 miljoner, kan synas vara vanligt i städerna. Dessa obskyra affärer får tydligen fortsätta. Men det kan inte motivera att jobberiet skall utsträckas till att omfatta också fritids- och sommarstugeverksamheten.

Det är därför enligt mitt sätt att se nu hög tid att kraftåtgärder vidtas för att förhindra att jättelika spekulationsvinster inhöstas enbart på grund av samhällets utveckling och på medborgarnas bekostnad. I dag är faktiskt tusentals småstugeägare eller småstugebyggare rättslösa och utsatta för en systematisk utpressning. Vardagsmänniskorna, som i varje fall ett parti vid högtidliga tillfällen brukar tala om, vill helt enkelt slippa denna hutlösa skatt på enskilda, som jordvärdestegringen innebär. Att det måste bli en lagstiftning snarast möjligt och att markområden som ägs av stad och kommun,

Svar på interpellation ang. åtgärder till trygghet av fritids- och sommarstugeverksamheten

universitet o. s. v. skall användas till fritidsändamål är både nödvändigt och naturligt.

Jag vill erinra om att domänstyrelsen redan 1940 var inne på tanken att viss mark tillhörande domänstyrelsen skulle avsättas just för byggnadsändamål och för fritidsverksamhet. Men trots att en framställning om detta gjordes redan på 1940-talet har den ännu inte resulterat i något förslag eller något avgörande.

När jag i interpellationen påpekar att bolag och andra ockuperat s. k. ödeskår, som tidigare helt nyttjats av allmänheten, har jag tyvärr alltför många exempel på dessa förhållanden i allra högsta grad upprörande exempel. Jag skall dock inte anföra dem. Statsrådet säger i detta sammanhang, att i den mån det finns anledning antaga att olaga besittningstagande förekommit från vederbörande bolags sida, kan rättelse sökas genom domstols prövning i vanlig ordning. Tyvärr är det så att vanlig ordning inte existerar på detta område, och jag vill därför fråga statsrådet: Kan statsrådet anvisa vem som skall föra talan i ett dylikt mål och vem som skall betala kostnaderna? Att okkupation kunnat ske har ofta berott på att allmänheten stått i beroendeställning och inte vågat protestera, samtidigt som bolagsjurister och tjänstemän förfarit på ett sådant sätt att allmänheten överrumplats och ställts inför ett fullbordat faktum. Dessa anställda tjänstemän har inte skytt några kostnader eller medel, då samhället ytterst får betala.

Erfarenheten av ersättning för s. k. intrång i fiskerätt utgör ett talande bevis för hur bolag och andra brandskattar skattebetalarna, om bara tillfälle ges. Enligt en tidningsuppgift begär exempelvis Korsnäs AB i ersättning för s. k. intrång i fiskerätt på en säterigård, till vilken bolaget har viss strandmark, 500 000 kronor, trots att

detta bolag mig veterligt aldrig fiskat och inte heller mig veterligt betalat någon skatt för inkomst på fiske. Eftersom säterigården som helhet knappast kostade en halv miljon kronor, är det upprörande att stora bolag så kan missbruka sin makt. Och nu håller samma tendenser på att smyga sig in på området för sommarstugorna och allmänhetens möjligheter att idka friluftsliv.

Jag vill påpeka att det bolag jag nämnde äger markområden på cirka 43 kvadratmil. När jag talar om att bolagen har denna möjlighet att på olika sätt förorsaka obehagligheter för de människor som måste leva inom området, skall jag också villigt erkänna att jag för många år sedan var motståndare till att man skulle splittra råvaturtillgångarna hos bolag och andra större produktiva enheter. Men om inte bolag eller andra visar förståelse för berättigade intressen, anser jag det nödvändigt att man verkligen vidtar åtgärder för att skilja dispositionen av skogen eller råvaran från nyttjanderätten till dessa stora markområden. Jag skulle vilja vädja till statsrådet, att han försöker påskynda denna utredning och att han också ser till att utredarna i fråga om gränsdragning och äganderätt beaktar de ursprungliga förhållandena och inte följer de under senare tid av slentrian och välvilja tillrättalagda gränserna. Den, som har sysslat med gränsdragningar och har områden som gränsar till dessa större bolags mark, vet mer än väl hur underliga och vaga gränsdragningarna blivit. De har ofta skett på en slump, och därför att ingen har protesterat har man lagt beslag på vissa områden.

Till sist skulle jag vilja vädja till ecklesiastikministern, att han snarast möjligt igångsätter en utredning om att skapa ett skydd för de gamla bruks- och godsarkiven och göra dem tillgängliga för fri forskning, innan de hinner bli alldeles förstörda. Anledningen till

Svar på interpellation ang. åtgärder till trygghet av fritids- och sommarstugeverksamheten

att jag är angelägen om att dessa dokument inte skall förstöras i alltför stor utsträckning är att jag tror, att i dessa arkiv, som inte är öppna för ofentlig insyn, finns handlingar, som man systematiskt för bort för att dölja vissa affärstransaktioner under gången tid, något som gäller inte minst dylika arkiv i Uppland.

Med det anförda ber jag att än en gång få tacka herr statsrådet för svaret och uttala den förhoppningen, att det visas positiv inställning till dessa frågor och framför allt, att man handlar så snabbt, att man kan rädda det mesta möjliga av de värden som finns på detta område. Sociallagstiftningen förutsätter nämligen att jordlagstiftningen kompletterar den. Eftersom fritidsfrågorna nu är aktuella för många människor och spelar en stor ekonomisk roll, hoppas jag verkligen, att vi i den nuvarande jordbruksministern skall få en ny Gustav Möller på detta område.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZÉN**:

Herr talman! Jag förmodar att det kanske inte är välbetänkt att ens försöka gå in på hela den rad av mycket stora och komplicerade lagstiftningsfrågor beträffande vilka herr Lundberg med känt intresse skaffat sig respektgivande insikt och dessutom besitter en enastående lidelse för. Jag kanske kan nöja mig med att besvara den fråga han ställde, nämligen vilken som skall föra talan i sådana fall där det gäller vad som i interpellationen och interpellationssvaret har betecknats som ödeskår, som bolag lagt beslag på. Jag tvekar i och för sig inte ett ögonblick att ge herr Lundberg rätt i att det förhåller sig precis på det sätt som han beskriver. Men jag kanske bör komplettera svaret med att säga, att eftersom det här är fråga om ett regelrätt

civilrättsligt förfarande, föreställer jag mig, att det inte finns andra utvägar att komma tillrätta med det än i de former den allmänna process- och civilrätten anvisar. Jag har också i svaret i detta sammanhang återopat den pågående utredningen inom kammarkollegiet. Därifrån har förspotts, att resultatet av dess överväganden i frågan är att vänta mot slutet av detta år.

Vad sedan beträffar den utredning, som herr Lundberg önskar snabbt måtte komma till stånd, kan jag bara hänvisa till interpellationssvaret. Jag kan nog säga herr Lundberg att jag inte tror att hans väntan kommer att bli lång. Utredningen kommer att följa den anvisning tredje lagutskottet lämnade i sitt utlåtande 1955, nämligen att den bör ske med beaktande av sommarstugearrendatorernas speciella läge i anslutning till frågan om arrendelagstiftningen över huvud taget. Men givetvis är det ingenting som hindrar, att just den fråga herr Lundberg fört på tal tas upp särskilt och att lösningen av denna fråga påskyndas i den mån den tilltänkta utredningen finner det lagtekniskt eller eljest möjligt att göra det.

Herr **LUNDBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Just frågan om vem som skall föra talan är mycket viktig i detta sammanhang. Osäkerheten härvidlag har medfört att samhället har gått miste om åtskilliga ödeskårer som man lagt beslag på. Ödeskåren är att betrakta som en samhällets egendom, som fritt bör få disponeras av allmänheten. Därför måste det ytterst vara samhället som bör ta initiativ i detta sammanhang.

Jag kan tala om hur det kan gå till. Vi har inom min släkt nyttjat ett skär i några hundra år. Vi kunde inte neka någon att vara där enligt den uppfattning jag har, alldenstund det var öde-

Anslag för läkarutbildning

skär. För några år sedan kom emellertid det bolag, som jag förut nämnt, och krävde 90 kronor i hyra av var och en som byggt en liten stuga där, trots att, om man skulle iaktta regeln om förvärv genom hävd, vi närmast skulle ha varit ägare. Vi äger visserligen inte området, men vi har brukat det i många hundra år. Så går det till i verkligheten. Eftersom jag råkar syssla med dessa frågor, ansåg jag det alldeles utesluttet, att man skulle avstånga människor från att utnyttja området för fritidsändamål, då vi inte ägde området men i enlighet med sed hade nyttjat det i många år.

Herr **EKSTRÖM** i Björkvik (s):

Herr talman! I anslutning till ett avsnitt av herr Lundbergs interpellation skulle jag vilja understryka nödvändigheten av snabba åtgärder, nämligen i fråga om ersättningsförhållandena för de på ofri grund uppförda sommarstugorna.

Det förekommer i rätt stor utsträckning, att folk uppför sommarstugor på ofri grund med kontrakt på mycket kort arrendeperiod. Följden blir att sedan stugan har uppförts och arrendeperioden har gått ut ställs dessa arrendatorer inför kravet att endera bortföra sin stuga eller också betala ett av markägaren åsatt, ofta högt pris. Då nu denna fråga har aktualiserats på detta sätt skulle jag vilja vädja till jordbruksministern att sedan den planerade utredningen har slutförts så snart som möjligt framlägga sådana förslag, som kan komma att skydda sommarstugeägarna i här berört avseende.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela, att gemensam omröstning avseende frågan i statsutskottets memorial nr 71 kommer att an-

ställas vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 13 innevarande maj.

§ 5

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 158, med förslag till förordning om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.

§ 6

Anslag för läkarutbildning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa kostnader för läkarutbildningen jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Fru **KRISTENSSON** (h):

Herr talman! I anslutning till proposition nr 93 angående vissa kostnader för läkarutbildningen har herr Björkman och jag motionerat om vissa åtgärder syftande bland annat till att främja svenska ungdomars möjlighet att vinna tillträde till eller fullfölja medicinska studier i Sverige.

Dessa förslag har ej vunnit statsutskottets förståelse. Jag har klart för mig, herr talman, att det måhända ej hör till god ton att när ett enhälligt utskott avslagit en motion ändå plädera för densamma, men jag har ej velat underlåta att med några få ord kommentera statsutskottets utlåtande mot bakgrunden av innehållet i motionen. Jag vill emellertid förutskicka, att jag ej kommer att ställa något yrkande i ärendet.

Den föreslagna utökningen av antalet kliniska utbildningsplatser med vardera 20 i Uppsala och Lund har i propositionen föreslagits skola i första hand utnyttjas för utbildning av sådana svenska eller utländska medicine stude-

Anslag till socialattachéer

rande, som i utlandet genomgått medicinsk grundutbildning.

I motionen liksom även från Sveriges förenade studentkårers sida har framhållits, att svenska medicine studerande för närvarande får ställa sig i kö för att erhålla den erforderliga kliniska utbildningen. Studiesekreteraren vid den medicinska fakulteten i Uppsala meddelar, att från höstterminen 1960 de föreslagna extra platserna knappast kommer att räcka ens för det inhemska behovet. Från Lund reserverar man sig för ett visst inhemskt behov av de extra platserna höstterminen 1960, och i Stockholm räknar man med ett primärt behov av 40 platser, vilket skulle motsvara den nuvarande eftersläpningen. Därtill kommer de köer, som väntas uppstå efter den 1 januari 1960.

Det är mot bakgrunden härav som man ställer sig frågande till uttalandet i propositionen, att den föreslagna utökningen av de kliniska utbildningsplatserna i första hand skulle utnyttjas för utbildning av sådana medicine studerande av svensk eller annan nationalitet, som i utlandet genomgått en medicinsk grundutbildning. I statsutskottets utlåtande anföres, att utskottet i anledning av departementschefens uttalande vill framhålla, att »givetvis också studerande, som erhållit sin prekliniska och propedeutiska utbildning här i landet, skola kunna få tillträde till dessa utbildningsplatser, i den mån behov därav skulle befinnas föreligga».

Enligt min uppfattning hade utskottet klart bort uttala, att ifrågavarande utbildningsplatser i första hand skulle få utnyttjas av studerande vid våra medicinska fakulteter för att därigenom eliminera nu befintliga köer och att först i andra hand medicine studerande med utländsk medicinsk grundutbildning skulle komma i fråga. En egendomlig konsekvens av förslaget, sådant det nu ligger på riksdagens bord, blir — förutom att utlänningarna prioriteras — att svenska ungdomar med otillräcklig

betygspoäng men med ekonomiska förutsättningar att skaffa sig en medicinsk grundutbildning utomlands prioriteras i förhållande till studerande vid svenska lärosäten. Detta rimmar illa med den självklara principen om lika rätt till studier för lika meriterade och innebär dessutom en fördel för de ekonomiskt mer välsituerade. Utskottet hade därför, såsom jag ser saken, bort säga ifrån, att platserna i första hand skulle disponeras av studerande med svensk medicinsk grundutbildning.

I propositionen har vidare föreslagits, att — därest riksdagen icke riktar någon erinran häremot — medel får disponeras för bidrag till resekostnader och språkstudier för utländska medicine studerande, vilka ämnar sig till Sverige. Statsutskottet har inte haft något att erinra häremot utan utskottet säger, att för ändamålet tillgängliga medel bör få disponeras på sätt i propositionen föreslagits. Är det verkligen, herr talman, principiellt riktigt att anslå medel till resekostnader och språkundervisning åt utländska medicine studerande samtidigt som vi vet att hundratals svenska studenter med studiebegävninng måste på grund av platsbrist avvisas från de svenska medicinska fakulteterna? Jag är övertygad om att svenska ungdomar och deras föräldrar skulle anse det rimligare, att tillgängliga medel i stället kom den svenska ungdomen till godo.

Omsorgen om den svenska ungdomen och dess utbildningsbehov måste enligt min mening gå före understödandet av utländska studerande.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7**Anslag till socialattachéer**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

Anslag till socialattachéer

sition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 121 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 13 mars 1959, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordat förslag om anställande av socialattachéer inom utrikesrepresentationen, dels ock till Socialattachéer å riksstaten för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 230 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boheman* (I: 457) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ståhl* och *Rylander* (II: 568), vari hemställts, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 121 angående inrättande av tjänster för socialattachéer måtte dels uttala att ifrågavarande tjänster borde inrättas så snart det statsfinansiella läget förbättrats, dels ock avslå Kungl. Maj:ts begäran om ett förslagsanslag av 230 000 kronor för inrättande av två befattningar som socialattachéer under budgetåret 1959/60,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg* (I: 458) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman m. fl.* (II: 567), vari hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 121,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 459) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahrendorff m. fl.* (II: 566), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anställande av socialattachéer inom utrikesrepresentationen och det härför äskade förslagsanslaget av 230 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *von Friesen* väckt motion (II: 532), vari föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 121.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 457 och II: 568, I: 458 och II: 567, I: 459 och II: 566 samt II: 532,

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 13 mars 1959 förordat förslag om anställande av socialattachéer inom utrikesrepresentationen;

b) till Socialattachéer för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 230 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Ragnar Bergh, Jacobsson, Nestrup, Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad, Ståhl, Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 457 och II: 568, I: 458 och II: 567, I: 459 och II: 566 samt II: 532, avslå propositionen nr 121.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Med anledning av en reservation som är knuten till detta utskottsutlåtande och i vilken man yrkar avslag på propositionen om socialattachéer skulle jag vilja säga några ord, då jag befinner mig bland reservanterna. Jag hör dock till dem som förstår, att den kunnighet när det gäller sociala frågor och arbetsmarknadsfrågor, som saknas inom vår utrikesrepresentation, väl behövs, men jag är inte beredd att i nuvarande läge tillstyrka inrättandet av dessa tjänster. Jag avstyrker förslaget framför allt med anledning av det ekonomiska läge, som vi för närvarande

Anslag till socialattachéer

befinner oss i. Vi har ju, herr talman, fått säga nej till anslag för att tillgodose mycket angelägna behov på grund av den ekonomiska situationen. Det blir här fråga om avvägning; man får inskränka sig till att tillstyrka de förslag som verkligen är de allra mest angelägna.

Man kan också ifrågasätta, om det är nödvändigt att inrätta speciella socialattachétjänster. Förslaget gäller inrättandet av två sådana, en förslagsvis i Washington och en i Europa — i Bonn eller London. Man kan undra, om inte utbildningen för de tjänster, som för närvarande finns inom ambassaderna, skulle kunna breddas till att omfatta även det område, som vi här talar om, dvs. arbetsmarknadsfrågor och sociala frågor i allmänhet. Visserligen har det skett en revidering och modernisering av attachéernas utbildning, men den har tydligen inte kommit att omfatta även detta område, något som är nödvändigt med hänsyn till den utveckling som försiggått. Jag ifrågasätter emellertid, om inte kunskaper även på detta område i fortsättningen skulle kunna ingå i utbildningen av dem, varmed redan befintliga tjänster skall rekryteras, så att man inte behöver ha några särskilda tjänster såsom socialattachéer.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att 1920 inrättades en del socialattachétjänster vid de svenska beskickningarna. En del av dem indrogs 1923 och en del senare — den sista tjänsten år 1933 — detta på grund av de ekonomiska förhållandena.

Vidare vill jag påpeka, att vi här i Sverige inte är ensamma om att diskutera frågan om socialattachéer. Så sent som i onsdags beslöt stortinget i Norge med stor majoritet att dra in en tjänst som socialattaché i London. Den norske utrikesministern framhöll därvid att de tjänstemän, som i övrigt fanns inom ambassaderna, borde kunna fullgöra de uppgifter som åligger en socialattaché. Det åberopades därvid ekonomiska skäl.

Man anser sig i Norge tvungen att göra besparingar, och därvid har man funnit det lämpligt att dra in en befattning som denna.

Herr talman! Då jag anser att vi av ekonomiska skäl för närvarande inte bör inrätta de tjänster som här föreslagits, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är knuten till utskottsutlåtandet.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Det är riktigt såsom fröken Elmén redan från början framhöll, att det i dagens läge måste föreligga mycket starka skäl, därest man skall gå med på inrättandet av nya tjänster. För vederbörande utskott gäller det därför att försöka göra en bedömning av angelägenhetsgraden i olika fall. Och vi som står för utskottets förslag har ansett denna fråga vara så pass angelägen, att vi trots det statsfinansiella läget säger ja till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har inte funnit anledning att förorda någon höjning av det särskilda anslaget till dessa befattningar för budgetåret 1959/60. Bakom detta utskottets ställningstagande ligger den tanken, att finns det möjligheter att göra besparingar så skall de göras. Själv skulle jag vilja föreslå, att man undersöker möjligheterna att skära ned kostnaderna för militärattachéer och flyttade över eventuellt inbesparade medel till det här området.

Som fröken Elmén sade har vi tidigare haft ett antal socialattachéer. Dessa befattningar avvecklades successivt av statsfinansiella skäl. Sedermera kom emellertid framställningar gemensamt från arbetsmarknadens huvudorganisationer, Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen, att dessa befattningar måtte återinföras. Kungl. Maj:t har funnit innehållet i dessa framställningar vara tillräckligt bärande för att lägga fram det här förslaget. I utskottsutlåtandet står det att vi, inte minst med hänsyn till utrikeshandeln

betydelse för vår ekonomi, behöver få sakliga och initierade uppgifter om utvecklingen på arbetsmarknaden inom andra länder och att det är ett väsentligt intresse att fortlöpande kunna följa utvecklingen utomlands på detta område. I utlåtandet står tillika, att såväl Amerikas förenta stater som Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland har specialattachéer med liknande uppgifter anställda vid sina beskickningar i Stockholm.

Herr talman! Jag anser att det räcker med vad jag anfört. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Herr Åkerström vill föreslå, att man skall kunna dra in exempelvis militärattachéer och ersätta dessa med socialattachéer. Något sådant har inte diskuterats vare sig i utlåtandet eller i propositionen. Herr Åkerström för in någonting alldeles nytt i diskussionen.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen. Det gäller dock 230 000 kronor. Det finns fler frågor vilka också varit ytterst angelägna men inte kunnat lösas på det sätt som varit önskvärt, därför att den ekonomiska situationen är svår.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 83, röstar

Ja;

Ny organisation för civilförsvaret

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarans ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 107 nej, varjämte en av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till vattendomstolarna.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Ny organisation för civilförsvaret

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under elfte huvudtiteln, punkterna 171—186, och beträffande kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond, bilaga 32 punkterna 12 och 13, i avbidan på särskild proposition i ämnet, upptagit anslag för budgetåret 1959/60 till civilförsvaret med allenast preliminärt beräknade belopp, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 114, un-

Ny organisation för civilförsvaret

der återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 13 mars 1959, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen angivna grunder för organisationen av civilförsvaret,

dels besluta, att civilförsvarsstyrelsen skulle organiseras efter i huvudsak de riktlinjer som angivits av departementschefen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för civilförsvarsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för civilförsvarsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för civilförsvarsområdenas administration, att tillämpas under budgetåret 1959/60,

dels under elfte huvudtiteln för budgetåret 1959/60 anvisa

1) till Civilförsvarsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 858 000

2) till Civilförsvarsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 715 000

3) till Civilförsvarsområdenas administration: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 770 000

4) till Civilförsvarsområdenas administration: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 420 000

5) till Utbildnings- och övningsverksamhet ett förslagsanslag av 5 760 000

6) till Inspelning av instruktionsfilm ett reservationsanslag av 40 000

7) till Bidrag till vissa frivilliga organisationer ett anslag av 322 000

8) till Försöksverksamhet ett reservationsanslag av 400 000

9) till Engångsanskaffning av materiel ett reservationsanslag av 1 500 000

10) till Anskaffning av viss förbrukningsmateriel ett reservationsanslag av 100

11) till Förvaring och underhåll av viss materiel m. m. ett förslagsanslag av 4 500 000

12) till Vissa löpande kostnader för civilförsvarets verksamhet inom civilförsvarsområdena ett förslagsanslag av 620 000

13) till Bidrag till kommuner för anordnande av branddammor för civilförsvarsändamål ett reservationsanslag av 500 000

14) till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. ett reservationsanslag av 3 100 000

15) till Bidrag till kommuner för anordnande av vissa trafik- och skolskyddsrum ett förslagsanslag av 1 500 000

16) till Viss sambandsverksamhet ett förslagsanslag av 273 000

17) till Anskaffning av viss sambandsmateriel ett reservationsanslag av 550 000

Summa kronor 29 828 100;

dels ock under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, för budgetåret 1959/60 anvisa

1) till Vissa skyddsrumsläggningar ett investeringsanslag av 1 900 000

2) till Anordnande av en civilförvarsskola m. m. ett investeringsanslag av 1 300 000

Summa kronor 3 200 000

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft bl. a.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Ny organisation för civilförsvaret

Sundelin (I: 267) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 329), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, bil. 13, till Civilförsvarsstyrelsen: Omkostnader och Civilförsvarsområdenas administration: Omkostnader för budgetåret 1959/60 måtte anvisa förslagsanslag om 643 500 kronor respektive 1 278 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Osvald* och *Ewerlöf* (I: 439) och den andra inom andra kammaren av herrar *Heckscher* och *Thapper* (II: 535), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta om inrättande av en personlig tjänst som civilförsvärsöverläkare i Bp 1 för med. lic. Walo von Greyerz och att — därest riksdagen beslutade om inrättande av befattningen i Ae 25 — sistnämnda befattning skulle hållas vakant så länge von Greyerz utövade den förstnämnda tjänsten,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö m. fl.* (I: 448) och den andra inom andra kammaren av herr *Sehstedt m. fl.* (II: 553), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att ansvaret för civilförsvarets utbildningsverksamhet liksom hittills skulle vila på civilförsvarsstyrelsen och — under denna — på länsstyrelserna, att i enlighet härmed den föreslagna övningssektionen i civilförsvarsstyrelsen skulle organiseras som en utbildnings- och övningsbyrå, att ytterligare erforderlig pedagogisk expertis skulle ställas till civilförsvarsstyrelsens förfogande genom antingen en rådgivande nämnd eller ökat antal lekmannarepresentanter samt att länsstyrelsernas personalorganisation enligt 1953 års civilförsvarsutrednings förslag borde förse med en administrativt kunnig befattningshavare, som dessutom besuttede lämplighet och utbildning att delta i civilförsvarsutbildningen och att planlägga och ge-

nomföra erforderliga övningar och spel inom länets civilförsvarsområden,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jacobsson m. fl.* (I: 449) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.* (II: 557), i vilka hemställts att i motionerna påyrkad utredning om samordning av propaganda- och upplysningsverksamhet inom totalförsvaret gjordes, innan medel anvisades till de frivilliga civilförsvarsorganisationerna för sådan verksamhet, att fortbildningen av den inskrivna civilförsvarspersonalen skulle handhas av den föreslagna utbildningsnämnden, att en fast tidsplan för civilförsvarsorganisationens uppbyggnad fastställdes samt att riksdagen i övrigt måtte beakta i motionerna anförda synpunkter,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 452) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 554), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 114 måtte besluta att i motionerna anförda synpunkter lämpligen beaktas vid de ytterligare överväganden och utredningar som kommer till stånd inom civilförsvarets område,

dels en inom andra kammaren av herrar *Adamsson* och *Bengtsson* i Landskrona väckt motion (II: 558), vari hemställts att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag härutinnan måtte besluta att den frivilliga utbildningen av inskriven och obligatoriskt utbildad civilförsvarspersonal skulle anförtros åt utbildningsmyndigheterna.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte

I. avslå i motionerna I: 450 och II: 559 samt II: 560 framställda yrkanden beträffande beväpning av undsättningskårerna;

II. beträffande det allmänna civilförsvarets organisation och omfattning

Ny organisation för civilförsvaret

samt enskilda civilförvarsåtgärder med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 560, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

III. beträffande den centrala ledningen av civilförsvarets utbildningsverksamhet i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 448 och II: 553, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

IV. beträffande länsstyrelsernas befattningsmed utbildning av civilförsvarspersonal med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 448 och II: 553, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

V. beträffande frivillig fortbildning av civilförsvarspersonal med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 558 samt I: 449 och II: 557, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

VI. beträffande anordnande av till civilförvarsskolan anknutna fältavdelningar med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 555 godkänna vad utskottet anfört;

VII. beträffande civilförsvarsstyrelsens organisation för utbildningsfrågor i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 448 och II: 553 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

VIII. avslå i motionen II: 556 föreslagen utökning av civilförsvarsstyrelsens personal för informationstjänst;

IX. avslå i motionerna I: 439 och II: 535 framställt förslag om inrättandet av en personlig tjänst som civilförsvarsöverläkare i Bp 1;

X. beträffande civilförsvarets administration i länen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 452 och II: 554 godkänna vad utskottet anfört;

XI. avslå i motionerna I: 449 och II: 557 framställt yrkande om utredning rörande samordning av propaganda- och upplysningsverksamhet inom totalförsvaret;

XII. beträffande kostnadsberäkningar och tidsplan för uppbyggnaden med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 449 och II: 557, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XIII. beträffande organisationen av civilförsvaret och civilförsvarsstyrelsen, i vad den ej behandlats under I.—XII., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet anfört godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder och riktlinjer;

XIV. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för civilförsvarsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet och utskottet föreslagit;

XV. godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för civilförsvarsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

XVI. godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för civilförsvarsområdenas administration, att tillämpas under budgetåret 1959/60;

XVII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 267 och II: 329, såvitt nu vore i fråga, till Civilförsvarsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 715 000 kronor;

XVIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 267 och II: 329, såvitt nu vore i fråga, till Civilförsvarsområdenas administration: Omkostnader för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 420 000 kronor;

XIX. för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa

- 1) till Civilförvarsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 858 000
- 2) till Civilförvarsområdenas administration: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 770 000
- 3) till Utbildnings- och övningsverksamhet ett förslagsanslag av 5 760 000
- 4) till Inspelning av instruktionsfilm ett reservationsanslag av 40 000
- 5) till Bidrag till vissa frivilliga organisationer ett anslag av 322 000
- 6) till Försöksverksamhet ett reservationsanslag av 400 000
- 7) till Engångsanskäffning av materiel ett reservationsanslag av 1 500 000
- 8) till Anskaffning av viss förbrukningsmateriel ett reservationsanslag av 100
- 9) till Förvaring och underhåll av viss materiel m. m. ett förslagsanslag av 4 500 000
- 10) till Vissa löpande kostnader för civilförsvarets verksamhet inom civilförvarsområdena ett förslagsanslag av 620 000
- 11) till Bidrag till kommuner för anordnande av branddammar för civilförvarsändamål ett reservationsanslag av 500 000
- 12) till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. ett reservationsanslag av 3 100 000
- 13) till Bidrag till kommuner för anordnande av vissa trafik- och skolskyddsrum ett förslagsanslag av 1 500 000
- 14) till Viss sambandsverksamhet ett förslagsanslag av 273 000
- 15) till Anskaffning av viss sambandsmateriel ett reservationsanslag av 550 000;

Ny organisation för civilförsvaret

XX. för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa

- 1) till Vissa skyddsrumsanläggningar ett investeringsanslag av 1 900 000
- 2) till Anordnande av en civilförvarsskola m. m. ett investeringsanslag av 1 300 000;

XXI. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit under punkterna I.—XX. särskilt berörda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Svensson* i Stenkyrka beträffande beväpning av undsättningskårerna;

2) beträffande den centrala ledningen av civilförsvarets utbildningsverksamhet

a) av herrar *Åkerström*, *Karlsson* i Olofström, *Blidfors* och *Almgren*, vilka ansett att utskottet under III bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande den centrala ledningen av civilförsvarets utbildningsverksamhet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 448 och II: 553, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av fru *Wallentheim*;

3) av herr *Ståhl* beträffande länsstyrelsernas befattning med utbildning av civilförsvarspersonal;

4) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Jacobsson*, *Nestrup*, *Åkerström*, *Ståhl* och *Karlsson* i Olofström, fröken *Elmén* samt herrar *Blidfors* och *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet under V bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande frivillig fortbildning av civilförsvarspersonal i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna II: 558 samt I: 449 och II: 557, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anfört;

5) av herr *Lassinantti* beträffande an-

Ny organisation för civilförsvaret

ordnande av till civilförsvårsskolan anknutna fältavdelningar;

6) av herr *Lassinantti* beträffande civilförsvarets administration i länen;

7) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Jacobsson*, *Nestrup* och *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet under XI bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 449 och II: 557, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande samordning av propaganda- och upplysningsverksamhet inom totalförsvaret;

8) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Ragnar Bergh*, *Jacobsson*, *Nestrup*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet under XVII och XVIII bort hemställa, att riksdagen måtte

XVII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 267 och II: 329, såvitt nu vore i fråga, till Civilförsvårsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 643 500 kronor;

XVIII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 267 och II: 329, såvitt nu vore i fråga, till Civilförsvårsområdenas administration: Omkostnader för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 278 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet är resultatet av flera utredningars mångåriga arbete jämte det arbete som nedlagts på frågan i inrikesdepartementet.

Vi som sysslat med frågorna på utredningsstadiet är liksom säkerligen vederbörande statsråd övertygade om att vi nu har kommit fram till ett förslag, som bättre motsvarar de anspråk och förväntningar som kan ställas på

ett någorlunda välordnat och effektivt civilförsvår.

Emellertid visar det sig nu, att utskottets majoritet på en punkt inte har velat följa Kungl. Maj:t. Det gäller vem som i fortsättningen skall ha hand om utbildningsfrågorna. På denna punkt finns en reservation. Vi som står bakom denna har funnit utredningarnas och propositionens förslag bättre.

Eftersom det är tillåtet att nu i ett sammanhang sysselsätta sig med hela detta utlåtande, vill jag säga några ord om denna punkt. Jag behöver inte bli utförlig, ty efter mig kommer den som har haft huvudansvaret för den särskilda utredningen att ta till orda.

Själv har jag brukat säga, att mitt intryck är att den impopularitet, som tyvärr under många år har drabbat det svenska civilförsvaret, hör ihop med flera omständigheter men att en av dessa varit särskilt framträdande, nämligen civilförsvarets sätt att klara utbildningsfrågorna. Det har rapporterats resultat av utbildningen som varit ganska nedslående. Här är det enligt vår mening ofrånkomligt att ta ett krafttag. Det består däri, att man lyfter utbildningsfrågorna ur civilförsvårsstyrelsen men ändå behåller kontakten med denna myndighet genom att dess chef, generaldirektören, skulle vara ordförande i den tänkta utbildningsnämnden. Vi vet ju hur det är med de av våra verk och inrättningar där det finns generaldirektörer. Generaldirektörerna är tämligen suveräna, och de andra befattningshavarna i ledningen är mera att betrakta som rådgivare. Vi som här står för reservationen, vilken överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag och återfinnes på s. 62, anser, att om riksdagen i dag skall fatta ett beslut som på lång sikt är gagneligt för civilförsvaret bör riksdagen följa Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets majoritet har tagit en ståndpunkt, som majoritetens medlemmar själva väl betraktar som en kom-

Ny organisation för civilförsvaret

promiss mellan motionernas och Kungl. Maj:ts förslag. De har sagt sig: »Vi bör nog ha kvar utbildningsfrågorna i civilförsvarsstyrelsen. Vi tror att det är bättre så.» Denna ställning tar utskottsmajoriteten utan att veta så mycket om dessa frågor. Man tror. Vi som har sysslat med utredningarna inte bara tror, utan vi har kommit till en bestämd slutsats, grundad på det material som har inhämtats under utredningarna.

Nu föreslår utskottsmajoriteten, att »ledamöter» som representerar folkbildningen skall ha säte och stämma i civilförsvarsstyrelsen när frågor rörande utbildning behandlas. Det sägs inte hur många de skall vara, men eftersom det talas om »ledamöter» tänker man sig väl ett par stycken.

Vidare skall det införas någonting nytt, nämligen beslut efter omröstning i viktigare utbildningsfrågor. Man har dock inte gjort minsta försök att tala om, vad som menas med viktigare frågor på det här området. Mig förefaller det vara omöjligt att spalta upp ärendena på det sätt som utskottsmajoriteten tänker sig. Man säger visserligen, att Kungl. Maj:t bör få utfärda en instruktion — och menar väl då en instruktion som passar ihop med de funderingar som ligger bakom förslaget — men det skulle väl ha varit riktigast att föreslå, att omröstning skall ske i *alla* frågor som rör utbildning. Nu har man i stället sagt, att omröstning skall ske i *viktigare* frågor. Det kommer att bli svårt att tillämpa en sådan ordning i praktiken, och jag tror inte att den skall göra upp instruktionen kan ha någon utsikt att helt lyckas härvidlag.

Jag nöjer mig med att anföra detta på den här punkten. Jag är sålunda inställd på att rösta för reservationen på denna punkt, som överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Denna reservation gällde punkt III i utskottsutlåtandet. Nästa reservation där jag är med gäller punkt V, som avser fortbildning av inskriven och obli-

gatoriskt utbildad personal. Man räknar dock med att det kan bli fråga om fortbildning även av icke obligatoriskt utbildad personal. Vi reserverar anser, att fortbildningen av redan obligatoriskt utbildad personal bör bedrivas av de ordinarie utbildningsmyndigheterna. Vi har den uppfattningen, att en fortbildning som skall bedrivas av civilförsvarsförbundet i praktiken kommer att bli ett självändamål. Någon kanske frågar, om det inte blir dyrare att följa reservationen än att följa Kungl. Maj:ts förslag. Vi tror motsatsen. Om riksdagen nu förklarar, att civilförsvarsförbundet skall ha hand om denna speciella fortbildning, kommer riksdagen att anses ha förklarat sig beredd att lämna det ekonomiska stöd som kan visa sig nödvändigt för fortbildningen. Tidigare erfarenheter ger klart besked om att vederbörande kommer att säga, att riksdagen har gått med på att organisationen skall sköta utbildningen och att organisationen därför måste få statsbidrag för ändamålet.

Nu har Kungl. Maj:t ökat antalet instruktörer betydligt i förhållande till vad vi hade föreslagit i utredningen. Jag hör till dem som menar, att någon fortbildning på det här området knappast är nödvändig i fortsättningen, men om en fortbildning ändå skulle visa sig erforderlig bör antalet instruktörer räcka om riksdagen bifaller det föreliggande förslaget — det finns ju ingen reservation på den punkten.

Herr talman! På de två punkter jag här har nämnt ber jag att få yrka bifall till reservationerna. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Civilförsvaret har sedan flera år tillbaka befunnit sig i stöpsleven. Genom 1956 års beslut påbörjades emellertid en nydaning av civilförsvaret genom att riktlinjer uppdrogs för utrymning och planläggning av det fort-

Ny organisation för civilförsvaret

sätta skyddsrummsbyggandet. Genom den proposition som nu föreligger och som utskottet har behandlat framlägges principerna för en reformering av civilförsvaret i övrigt, däribland den skadeavhjälpande verksamheten, organisationen och utbildningen. Rent allmänt skulle jag vilja säga, att man nu genom de här föreslagna åtgärderna har anledning att tro, att det skall bli möjligt att få ett effektivt civilförsvär.

I det stora hela tillstyrker också utskottet vad departementschefen har föreslagit, men på en punkt, om vilken herr Åkerström redan har erinrat, har utskottet avvikit från propositionen, nämligen i fråga om den centrala ledningen av utbildningsverksamheten. Denna åsiktsskillnad mellan reservanterna och utskottet får emellertid enligt min mening icke skymma det förhållandet, att utskottet och departementschefen är ense om det mesta i övrigt i fråga om en nydanad utbildningsverksamhet. I själva verket är det inte så litet som de är överens om.

Låt mig, herr talman, bara peka på några av de ting som såväl utredningar, Kungl. Maj:t och utskott som reservanter är överens om.

I *princip* skall inte några andra inskrivas än de som i fredstid skall genomgå utbildning. Dessa skall bilda själva stommen av det civilförsvär som skall vara verksamt under beredskap och krig. Vissa grupper, som i sitt civila yrke fullgör uppgifter av i stort sett samma slag som i civilförsvaret, skall inte utbildas. Skyldigheten att undergå utbildning bör grundas på civilförsvarsplikt, som föreslås bli högst 30 dagar men för vissa befälsgrupper och specialister högst 60 dagar. Inom ramen för civilförsvarsplikten bör alltså Kungl. Maj:t bestämma utbildningstiden för de olika personalgrupperna. För det helt övervägande antalet utbildningspliktiga kommer emellertid utbildningstiden att bli väsentligt kortare än vad ovan anförda maximitider anger, för det lägre

befälet en till två veckor och för manskapet ca 40—50 timmar. Ett strängt urval kommer också att ske vid själva inskrivningen, så att vederbörandes civila yrke kommer att kunna tillgodogöras inom civilförsvaret.

Utbildningen på skolplanet kommer att vara av engångskaraktär och inte som hittills knuten till kalenderår, vilket vållat avbrott och en massa trassel för utbildningen. Den hittillsvarande repetitionsutbildningen skall upphöra, men däremot skall periodvis återkommande tillämpningsövningar äga rum i länsstyrelsernas regi, varigenom de utbildningspliktiga intrimmas i sina funktioner på hemmaplan. Till dessa övningar skall inte bara de utbildningspliktiga utan alla civilförsvarspliktiga kallas under ett visst antal timmar under treårsperioden.

En permanent statlig civilförsvarskola med tillhörande fältavdelningar för utbildning av instruktörer och högre befäl kommer äntligen att upprättas, och till denna anknyses en anstalt för utbildningen av de föreslagna undsättningskårerna. Undervisningen vid centralskolan kommer att meddelas av civilförsvarslärare, varav ett mindre antal med heltidsanställning. Instruktörsutbildningen kommer att förstärkas, framför allt då det gäller att bibringa instruktörerna pedagogiska insikter.

Herr talman! Detta var bara ett litet axplock av allt det som vi är överens om, och enligt min mening är alla dessa ting mycket väsentliga. I fråga om den centrala ledningen för utbildningsverksamheten går — som herr Åkerström redan påpekat — meningarna isär. När vi reservanter har anslutit oss till departementschefens förslag i fråga om den föreslagna utbildningsnämnden, beror det på att vi ser saken på följande sätt.

Bristerna i utbildningen har under de gångna åren varit mycket stora både när det gäller organisationen och utbildningens innehåll liksom när det gällt

förmedlingen av detta innehåll. För några år sedan levererades en hård kritik både från pressen, kursdeltagare och civilförsvarets egna företrädare, exempelvis från den utbildningsinspektör som var anställd av civilförsvarsstyrelsen. Jag skall icke sticka under stol med att denna kritik i många och långa stycken enligt min mening var berättigad. För några år sedan hade vi även här i kammaren utbildningsfrågorna uppe till diskussion.

En brett upplagd utbildning bedrevs fram till budgetåret 1955/56, men från och med det året måste — jag använder nu civilförsvarsstyrelsens eget uttrycksätt så att kammarens ärade ledamöter själva kan göra lämpliga kommentarer — utbildningsuppgifterna med hänsyn till den begränsade medelstilldelningen angelägenhetsgraderas. Utbildningsvolymen har sedan skurits ned till att i stort sett gälla befäl och specialister. Det är då enligt min mening ganska naturligt, att klagomålen har avtagit allteftersom ett mindre antal människor har tagits i anspråk för utbildningen. En av de mest iögonenfallande bristerna har emellertid avhjälpits genom att det numera föreligger likformiga utbildningsplaner för hela landet. Tidigare kunde dessa växla från län till län.

Men nog om detta. Vi står nu inför en genomgripande omdaning av hela vårt civilförsvär, och denna omdaning gäller även utbildningen. Utbildningsverksamheten kommer åtminstone under civilförsvarets uppbyggnadsperiod att ställas inför mycket svårbemästrade arbetsuppgifter. Det gäller — detta är mycket väsentligt — att även bygga upp allmänhetens förtroende till det som nu antligen skall ske. Eventuell misstro bör enligt min mening inte få minsta chans att spira upp igen. Uppgifterna är, som jag nämnde, verkligen svårbemästrade. Jag behöver bara erinra om vad jag inledningsvis sade, om vad vi är överens om och vad det gäller att nu bygga upp.

Ny organisation för civilförsvaret

Låt mig dessutom tillägga att för några viktiga grupper inom det allmänna civilförsvaret — visserligen begränsade till sin numerär — kommer utbildningstiden att bli lång, en och en halv å två månader, för lägre befäl betydligt kortare, och för manskap rör det sig om ca 40—50 timmar som redan nämnts. Men det betyder också att utbildningen kommer att forceras. Fler människor kommer att tas i anspråk än vad som skett under de senaste åren. Jag skulle tro, att det här rör sig om en utbildning av cirka 20 000 människor om året. Utbildningen skall ske under olika långa tider och, som vi hoppas, på ett helt annat sätt än förut.

Vad är det då för människor som skall utbildas? Ja, det är inte ungdomar utan vuxna människor, människor som kommit till mogen ålder. Det är alltså fråga om personer som i sitt civila yrke skolats till omdömesförmåga och kritisk förmåga, och de kommer sannernigen inte att acceptera vare sig slentrian eller ineffektiva utbildningsmetoder.

Detta är vad som ligger bakom departementschefens uttryck som jag uppfattat det, att vi har verkligt svårbemästrade arbetsuppgifter framför oss. Vuxenutbildningen är ett besvärligt problem. Den skiljer sig i många avseenden från utbildningen av ungdomar. Därtill kommer att undsättningskårer skall byggas upp successivt till 10 000 man med utbildningstider på 60 dagar, d. v. s. motsvarande två repetitionsövningar. Den kontakt som allmänheten får med civilförsvaret får den genom denna utbildning. Efter de erfarenheter allmänheten gör av utbildningen, dömer den helt naturligt inte bara utbildningen utan hela civilförsvaret.

Departementschefen har föreslagit, att den centrala ledningen och utbildningsverksamheten under uppbyggnadstiden skall anförtros åt en utbildningsnämnd med den sammansättning som herr Åkerström redogjort för. Mening-

Ny organisation för civilförsvaret

en är alltså, att vi skall få ett för utbildningen specialiserat organ. Genom de två representanter, som automatiskt skall ingå i utbildningsnämnden, d. v. s. generaldirektören i civilförsvarsstyrelsen som ordförande och organisationsbyråns chef som vice ordförande, anser vi reservanter i reservation nr 2 a), att det är sörjt för att utbildningsverksamheten och civilförsvarsstyrelsen inte avskämmas från varandra.

Jag är medveten om att andra vägar är tänkbara. Utskottet delar inte propositionens uppfattning utan vill, som herr Åkerström antydde, i stället tillföra civilförsvarsstyrelsen ett antal nya representanter för pedagogisk sakkunskap och folkbildningsarbete. Låt mig säga uppriktigt, att jag inte tror ett dugg på den saken. Jag hyser emellertid ingen tvekan om att just ett på utbildningen specialiserat organ har ett bättre utgångsläge och det utgångsläge som vi nu önskar för uppbyggnaden av det pedagogiska reformarbete, som nu förestår.

Under remissbehandlingen kritiserades förslaget om en utbildningsnämnd helt naturligt av civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna, men man bör även minnas, vilka som tillstyrkt förslaget om utbildningsnämnd. Låt mig peka på vilka de är. Statens organisationsnämnd har tillstyrkt, likaså statskontoret, och arbetsmarknadsstyrelsen har tillstyrkt ur sina synpunkter. Vidare har Civilförsvarsinstruktörernas riksförbund tillstyrkt, vilket inte är alldeles betydelsefullt i sammanhanget. Dessa remissinstanser kan väl knappast fränkännas betydelse i detta fall.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservation nr 2 a) av herr Åkerström m. fl. Jag yrkar även bifall till reservation nr 4 med den motive-ring som har anförts i fråga om fortbildningsverksamheten. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig ganska kort. Vad som skiljer reservanterna från utskottsmajoriteten är reservanternas förslag om utbildningsnämnd. På den punkten har vi haft åtskilliga motioner, bland annat av vissa landshövdingar, som ju också bör vara ganska sakkunniga på detta område. De har framhållit, att utbildningsnämnden kan befaras försvåra den erforderliga samordningen av organisationen och utbildningsverksamheten, och de har därför ansett att det borde vara effektivare att civilförsvarsstyrelsen får bli utbildningsmyndighet. På den linjen har utskottsmajoriteten också gått.

I likhet med herr Blidfors anser vi, att utbildningsverksamheten förut visat sig ha vissa brister. Vi har därför uttalat, att vi finner det ofrånkomligt att denna utbildning utformas så, att såväl pedagogiskt som lekmannamässigt inflytande gör sig mera gällande än som tidigare varit fallet. Detta finner vi vara möjligt genom den anordning som utskottet gått in för. Vi har därvid ansett, att generaldirektören inte — såsom i allmänhet brukar vara fallet — skall vara ensam bestämmande i fråga om utbildningens uppläggning, utan att i civilförsvarsstyrelsen skall finnas pedagogiskt utbildade personer, som kan ge impulser beträffande hur utbildningen bör läggas upp. Om det skulle råda delade meningar i civilförsvarsstyrelsen, skall frågorna avgöras genom omröstning och inte genom dekret av generaldirektören.

Detta är den linje som utskottet förordat och jag tror att den, även om den något avviker från Kungl. Maj:ts förslag, dock bör kunna accepteras. Den är en kompromiss mellan olika framlagda motioner och Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror att det skulle vara lyckligt, om riksdagen går in för att följa utskottet på denna punkt.

Beträffande alla övriga punkter ber

jag att få yrka bifall till vad utskottet förordat.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Det är glädjande att vi nu kan behandla den länge väntade propositionen om civilförsvarets organisation. Då jag är bland reservanterna på några punkter i utskottets utlåtande, vill jag här säga några ord i anslutning till dessa reservationer.

Vad först gäller frågan om civilförvarsutbildningens centrala ledning, har herr Rubbestad talat för utskottet, och jag instämmer i vad han anförde.

Beträffande reservation 4), som rör frågan om frivillig fortbildning i civilförsvaret, kan jag instämma i vad herr Åkerström här anfört. Man räknar med att denna fortbildning kommer att bli ett avsnitt av den obligatoriska civilförvarsutbildningen, och därför anser vi reservanter att det är mera rationellt att lägga fortbildningen under den myndighet som har hand om den obligatoriska utbildningen. Med den utökning av bl. a. instruktörer, som Kungl. Maj:t därvidlag föreslagit, måste det också ur enhetlighetssynpunkt vara riktigare att utbildningen samlas på en hand, både vad beträffar övningarna och den teoretiska delen av utbildningen.

Vad sedan gäller reservation 7), som rör upplysningsverksamhet om civilförsvaret, så går vi reservanter där på civilförvarsutredningens förslag, enligt vilket statsbidrag tills vidare icke skall lämnas till den frivilliga upplysningsverksamheten. Vi ställer oss inte avvisande till att denna upplysningsverksamhet delvis skötes av frivilligorganisationer, men vi anser att frågan om upplysningsverksamhetens samordning inom totalförsvaret först bör bli föremål för utredning. Vi vill sålunda avvakta vad en sådan utredning kommer till för resultat samt förordar att medel för upplysningsverksamheten bör anvisas under samma huvudtitel.

Ny organisation för civilförsvaret

Till sist vill jag också yrka bifall till reservation 8), i vilken vi yrkar på ett lägre anslag till Civilförvarsstyrelsen: Omkostnader och Civilförvarsområdenas administration: Omkostnader.

Herr talman! Med det anförda ber jag sålunda att få yrka bifall till reservationerna 4), 7) och 8).

Herr SEHLSTEDT (s):

Herr talman! Det som framför allt går som en grundton genom såväl utredningarna som propositionen är behovet av stadga och fasthet i civilförsvarets organisation. Inte minst med hänsyn till vad herr Blidfors anfört tror jag det är på sin plats att här gratulera utredningarna — också den Blidforska, även om jag på några punkter har en från Blidfors avvikande mening — till de resultat som de under sitt arbete kommit fram till och på vilka propositionen i allt väsentligt bygger.

Jag skulle emellertid vilja säga några principiella ord innan jag tar upp till behandling det som är kontroversiellt. Den nya organisationen, som jag fattat den, krymper kvantiteten, framför allt på personalsidan, koncentrerar det organisatoriska ansvaret till länsstyrelserna genom civilförvarssektionerna, förstärker dessutom civilförvarsstyrelsen och ger en fast grund åt utbildningen. Den utgör en kraftig förstärkning av kvaliteten inom civilförsvaret. Det kvalitetsmässiga kravet präglar alltså i hög grad de nya principerna för civilförsvarets utformning. Årets civilförvarsplan, om jag så får kalla den, utgör, om den ställes in i det sammanhang som fruktan för det totala kriget obönhörligen anvisar, ett gott komplement till den militära försvarsplan som riksdagen tog förra året. Även den var ett uttryck för behovet att begränsa kvantiteten och höja kvaliteten. Man förs kanske till och med säga att den nya civilförvarsorganisationen på sitt sätt utgör en riktigare och konsekventare anpassning till den moderna krigs-

Ny organisation för civilförsvaret

teknikens utveckling än vad man vågade acceptera i försvarsplanen med hänsyn till det militära försvarets roll. Det civila skyddskravets anpassning till det totala krigets risker ser dess bättre ut att vara höjd över varje slag av tvekan inom riksdagen.

I de delar den nya organisationen försöksmässigt har prövats — Södermanland har som bekant utgjort försöksdistrikt — har utfallet såvitt jag kan förstå blivit i hög grad positivt. Centraliseringen till länsstyrelsernas civilförvarssektioner av planläggningsarbetet, omfattande organisationsplaner, specialplaner m. m., har visat sig vara till fördel. Den centraliserade formen för inskrivning och registrering av personal har också lämnat mycket positiva resultat. Även i fråga om utbildningen har goda rön gjorts under försöksverksamheten. Alla dessa erfarenheter har redovisats för utredningen som också delgivits en del önskemål.

Även om det inom ramen för den nya principskissen finns rum för vissa önskemål, skall jag för mitt vidkommande endast ta fasta på ett par, som enligt min mening rör ganska väsentliga avsnitt. De har redovisats i motionerna I: 448 och II: 553. Det gäller dels förslaget om en särskild utbildningsnämnd och dels länsstyrelsernas ställning på utbildningsplanet. Här gäller det såvitt jag förstår på två principer som har mycket stor betydelse för den fortsatta utvecklingen.

Jag understryker till en början likasom herr Blidfors att det inte är så litet — han använde det uttrycket — som vi är eniga om. Jag höll på att säga att det egentligen är ganska mycket som vi är eniga om med avseende på propositionens innehåll. Herr Blidfors slog fast att bristerna i utbildningen i varje fall har varit stora, och han erinrade om att det har brustit i organisationen, det har brustit i innehållet i utbildningen och det har brustit i förmedlingen av denna utbildning till dem som skulle

ta del av den. Jag tror inte att jag begår någon överdrift om jag säger att jag på många punkter, ehuru jag har en annan mening än herr Blidfors beträffande lösningen, är villig att ge honom rätt i den kritik som riktats mot utformningen av utbildningen inom civilförsvaret. Jag har själv i varje fall fram till den tidpunkt som herr Blidfors nämnde, nämligen 1955—1956, tillhört dem som livligt kritiserat innehållet i civilförvarsutbildningen. Jag har tillsammans med många andra mottagit klagomål från massor av människor som jobbat med svabbar och hinkar i civilförsvaret, och jag tror jag kan säga att jag på den punkten har haft i sak samma erfarenheter som herr Blidfors och många med honom haft och som herr Blidfors lagt till grund för det förslag till en särskild utbildningsnämnd som presenterats.

Det som jag tagit fasta på är ändå den iakttagelsen, att det väl är ganska orimligt, efter det att vi under ett antal år fått fortlöpande förbättringar i utbildningen, bristerna mer och mer har undanröjts och civilförvarsstyrelsen visat ett större, bättre och mera kvalificerat intresse för utbildningen än tidigare, att vi just i det skedet i utvecklingen skulle dra ner rullgardinen för civilförvarsstyrelsens fortsatta insatser och säga: Nu är det stopp, nu skall vi ha ett annat organ för att genomföra utbildningen på civilförsvarets område! Det är detta som gjort att jag för mitt vidkommande yrkar avslag på propositionens förslag att ge en särskild utbildningsnämnd i uppdrag att sköta detta. Jag måste säga att herr Åkerström tydligen har en osedvanlig tilltro till de suveräna generaldirektörerna. Även om man har försökt rädda ansiktet genom att placera civilförvarsstyrelsens generaldirektör som ordförande i utbildningsnämnden, så tror jag inte att det blir tillräcklig kontakt med civilförvarsstyrelsen, särskilt den avdelning som sysslar med upplägg-

Ny organisation för civilförsvaret

ningen av beredskapen både i fred och i krig och som väl egentligen bör vara den som bör ha mera bestämda, mera klargjorda uppfattningar om hur själva civilförvarsutbildningen bör drivas och vilka kvaliteter man skall fordra av utbildningen för att man skall stå sig i händelse något sker.

Jag tycker att det är ganska orimligt att i den situationen avbördä dem som bär huvudansvaret för civilförvarsberedskapen här i landet allt ansvar för utbildningen, så när som på den kontakt som skulle ligga däri att civilförsvarschefen vore ordförande i den särskilda utbildningsnämnden. Jag tror att herr Åkerström överdriver en aning när han gör den iakttagelsen, att utredningen efter sitt arbete kommit till vissa bestämda slutsatser, medan han å andra sidan ger majoriteten i statsutskottet den mycket svaga positionen, att den bara *tror* att dess linje i fråga om utbildningen är den riktiga och rätta. Jag vågar tro att utskottsmajoriteten inte är så okunnig om vad det här gäller utan att man rimligen bör tillmätta dess uttalande ett visst värde.

Jag medger att hela utbildningsfrågan är ett svårbemästrat problem, men jag tror att det lika väl och kanske ännu bättre kan lösas, om de som bär ansvaret för civilförvarsberedskapen också får huvudansvaret för utbildningen.

Om man vill tillgodose kravet på pedagogisk och annan sådan kunskap för civilförvarsutbildningen, kan det väl ske på det enkla sätt som vi föreslagit, nämligen genom att förse civilförvarsstyrelsen med den kompetens som den nu eventuellt inte har. Jag skulle kunna sträcka mig ännu längre och säga, att om civilförvarsstyrelsen inte har den kompetens den behöver, så vore det angeläget att gå till grunden och rätta till det som behöver rättas till i det avseendet. Personligen sträcker jag mig inte så långt, men jag tycker att denna motivering för en särskild utbildningsnämnd tyder på en viss misstro mot ci-

villförvarsstyrelsens verksamhet. Jag skulle vilja uttrycka det så — och det gör jag som en replik till herr Blidfors — att allmänhetens förtroende för utbildningen inte får eftersträvas genom sådana metoder, att förtroendet för civilförvarsledningen mer eller mindre spolieras. Det är angeläget att man försöker bibehålla det växande förtroendet för civilförvarsledningen genom att till dess ansvar för civilförvarsberedskapen även lägga ansvaret för utbildningen.

Den omständigheten, att åtskilliga länsstyrelser och även flera andra remissorgan förordat en lösning efter de riktlinjer som föreslås i motionen skall jag inte använda som argument i denna diskussion. Herr Blidfors nämnde några remissinstanser som gått på den linje han företräder, bl. a. statskontoret, något som i och för sig inte säger så mycket. Jag tror att den omständigheten, att många av länsstyrelserna, vilka ju är de som haft den praktiska erfarenheten av detta, förordat den linje som motionen representerar, kanske säger en del i sammanhanget.

Får jag också säga ett par ord om länsstyrelsernas ställning. Jag har ingen anledning att vara otillfredsställd, eftersom statsutskottet i princip tillstyrkt vad motionen föreslagit beträffande den s. k. utbildningsnämnden. I fråga om länsstyrelsernas ställning har statsutskottet en skrivning som i princip innebär ett godtagande av den linje som motionen företräder. Jag har tagit fasta på vad som sagts i propositionen beträffande länsstyrelsernas ställning på utbildningsavsnittet. Jag accepterar helt och fullt den centraliserade utbildningen. Jag tror det är riktigt och klokt att man via en civilförvarsskola och via civilförvarsstyrelsen får generella kunskapsfordringar på de områden, som praktiskt taget alla civilförvarare skall syssla med. Jag är alltså helt överens med departementschefen om den lösningen av utbildningsproblemet. Vad

Ny organisation för civilförsvaret

jag varit litet ängslig för — och det har jag framhållit i vad man med en viss ironi kallat för »landshövdingemotionen» — är att länsstyrelserna i utbildningssammanhang, såvitt jag kunnat tolka propositionen, mer eller mindre frigörs från kontakten med den egentliga utbildningen. Jag har baserat den uppfattningen på ett omdöme i propositionen på s. 166 där departementschefen uttalat, att det torde »böra ankomma på länsstyrelserna att fullgöra de uppgifter som hänför sig till administrationen av utbildningsverksamheten i länen, varmed jag bl. a. avser uttagning av den personal som skall utbildas, tillhandahållande av lokaler för utbildningen, anskaffande av instruktörer och undervisningsmateriel, handläggning av kostnadsfrågor i samband med utbildningen och dylikt».

Det är alltså ett konstaterande av att länsstyrelserna skall ha hand om den administrativa sidan. Dessutom lämnas en beskrivning av vad man avser med administrationen på länsstyrelsesidan. Jag har när jag läst propositionen inte vågat tolka detta på annat sätt än att länsstyrelsernas direkta medverkan på utbildningsområdet mer eller mindre stryks bort och att man överlåter åt den centrala utbildningen att sköta även all utbildning på de regionala och lokala avsnitten, varigenom länsstyrelserna inte skulle få någon möjlighet att påverka innehållet i utbildningen och att försöka anpassa den till den verklighet som varje län och varje lokalt område befinner sig i.

Nu säger statsutskottet: »Länsstyrelserna måste alltså följa utbildningsverksamheten och kunna påkalla, att de för verksamheten tid efter annan mest angelägna utbildningsbehoven tillgodoses och att utbildningen vid civilförsvårsskolan och dess fältavdelningar samt direktiven för utbildningen i länen utformas med hänsyn till länsstyrelsernas bedömning av utbildningsbehoven.» Detta har utskottet tydligen

uppfattat på det sättet, att det var mer eller mindre klart redan i propositionen. Eftersom jag inte funnit det, är jag tacksam för att statsutskottet givit uttalandet i propositionen denna tolkning, som såvitt jag förstår inrymmer en viss medverkan från länsstyrelsernas sida på utbildningens område. Och jag är så mycket mer tacksam som jag vet, att det inom länsstyrelsernas civilförsvarssektioner faktiskt redan finns en ganska betydande sakkunskap ackumulerad i fråga om utbildningen. Den del av personalen, som ägnat sig åt denna verksamhet, kommer med andra ord även i fortsättningen att kunna deltaga i och påverka utbildningen med hänsyn till de rent lokala förhållandena. På det sättet försvinner alltså den administrativa begränsningen, och länsstyrelserna får möjlighet att vara delaktiga i utbildningen. — Om jag missförstått propositionen på denna punkt beklagar jag det, men jag är glad över att statsutskottet enligt vad jag kan se dragit upp den rullgardin, som föreföll att vara neddragen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr **BLIDFORS** (s) kort genmäle:

Herr talman! På de få minuter jag har till förfogande kan jag inte gå in på mer än ett par av de ting som herr Sehlstedt berörde. Men låt mig inledningsvis säga, herr Sehlstedt, att det förhållande som jag erinrat om i mitt första anförande, nämligen att klagomålen nu är färre än tidigare, bör herr Sehlstedt inte ta till intäkt för påståendet, att allting skulle vara så påfallande mycket bättre än vad det var under själva utredningstiden.

Sedan sade herr Sehlstedt någonting som i viss mån chockerade mig. Han använde ungefär de orden, att skall vi här

förbättra och reformera, bör det inte få leda till att allmänhetens förtroende för den ansvariga myndigheten minskas. Ja, herr Sehlstedt, för mig är inte detta det väsentliga, utan det väsentliga är att allmänhetens förtroende för *civilförsvaret* inte minskas. Så skulle jag vilja uttrycka saken.

Vad beträffar frågan om att ta ansvaret för utbildningen från den centrala instansen vill jag erinra om ett analogt fall, som jag tycker vi bör påminna oss i detta sammanhang. När vi startade den första lärarhögskolan här i Stockholm genom riksdagsbeslut 1954, inrättade vi också en särskild styrelse för denna lärarhögskola, och den styrelsen var inte skolöverstyrelsen i gängse sammansättning utan skolöverstyrelsen med en speciell sammansättning som styrelse för lärarhögskolan. Det är ingenting annat som här sker. Förslaget om den särskilda styrelsen för lärarhögskolan möttes inte av några invändningar som gick ut på, att vi höll på att ta ansvaret från skolöverstyrelsen. Om jag inte missminner mig, väcktes 1954 inga motioner och förekom ingen diskussion i den frågan. Naturligtvis visade sig skolöverstyrelsen vid remissbehandlingen, liksom civilförsvarsstyrelsen nu, litet stött, men det får man väl ha överseende med.

Det har talats om, huruvida bristerna är avhjälpta vid det här laget. Ja, jag försökte i mitt första anförande — på ett sätt som jag själv tyckte var lämpligt — framhålla, att vad det gäller är inte den tid som varit utan det som komma skall. Det är fråga om det stora reformpedagogiska arbete som nu skall sättas in, och det är där vi reserverar menar att ett speciellt organ behövs. Gamla traditioner, förlegade utbildningsmetoder och, om herr talmannen tillåter uttrycket, »det-här-begriper-ni-er-inte-på-inställningen» måste väck, om vi skall få något nytt och något som allmänheten har förtroende för. Det får inte finnas ett spår av den mentalitet, som man

Ny organisation för civilförsvaret

möter i någonting som kallas för »Förslag till pedagogiska anvisningar för civilförsvaret», där det i punkt 56 bland annat heter: »Du måste göra klart för Dig, att vid tjänsteutbildning och lägre befälsutbildning är elevernas genomsnittliga intelligens icke särskilt hög, elevernas förmåga att göra anteckningar nästan obefintlig och elevernas förmåga att omsätta ord i föreställningar.»

Dylika betraktelsesätt måste vi göra rent bord med.

Herr SEHLSTEDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Tror inte herr Blidfors att det går att göra rent bord med möjligen förlegade föreställningar på utbildningsområdet, därest herr Blidfors får sin åsyftade sakkunskap meddelaktig i civilförsvarsstyrelsens handläggning av frågorna, som man skulle få i den utbildningsnämnd herr Blidfors önskar? Jag har för mitt vidkommande hela tiden resonerat uteslutande med utgångspunkt från vad alla de som nu sysslar med civilförsvaret skulle säga och vilka reflexioner den stora allmänheten skulle göra, om först utredningen, sedan departementschefen i propositionen och slutligen riksdagen skulle säga: Eftersom detta är så illa skött kan vi inte låta civilförsvarsstyrelsen ha hand om det i fortsättningen — vi måste ha en särskild utbildningsnämnd. Jag frågar: Är det antagligt att man stärker allmänhetens tilltro till civilförsvaret? Är det inte i stället antagligt, att man kommer att väcka till liv föreställningar om civilförsvaret, som egentligen vid denna tidpunkt kan anses skrinlagda?

Den opposition gentemot civilförsvaret, som herr Blidfors har byggt en stor del av sin utredning på, stammar från en tidigare utveckling, låt mig säga fram till 1955/56, kanske 1957. Jag tror att de flesta som sysslar med detta problem måste säga sig, att åtskilligt har skett efter denna tid, att utbildningen

Ny organisation för civilförsvaret

nu bedrivs på andra och bättre grunder, fastän den inte kan vara och heller inte är fullständig i alla avseenden, samt att åtskilligt kommer att ske med stöd av den centraliserade utbildning som herr Blidfors är målsman för. Konsekvensen av denna centralisering skall dock inte dras för långt. Jag tror att civilförsvaret i hög grad riskerar att mista allmänhetens förtroende, om vi avskärmar det organ, som svarar för beredskapen, ifrån den utbildning, som är nödvändig för att beredskapen skall kunna upprätthållas både i fred och krig.

Jag tror dessutom, herr talman, inte att jämförelsen med lärarhögskolan och den särskilda styrelsen för lärarhögskolan går att göra. Den situation i vilken vi här befinner oss är inte densamma. En sådan särskild styrelse, som vi 1954 inrättade för lärarhögskolan, är nog lämplig på det området. Men när det gäller civilförsvaret befinner vi oss enligt min mening inte i samma situation.

Då det gäller frågan om vad som skall ske i fortsättningen, håller jag med herr Blidfors helt och hållet. Det underliga är, att herr Blidfors och jag, ehuru vi har rakt motsatta meningar om hur utbildningsverksamheten skall skötas, baserar våra önskemål på precis samma sak, nämligen angelägenheten av att utbildningen skall bli så bra som möjligt.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag skall inte gå in på de frågor som har berörts av de tidigare talarna. Låt mig endast få säga, att jag såsom medmotionär till herr Sehlstedt givetvis delar hans uppfattning när det gäller den centrala ledningen av utbildningsverksamheten.

I den framlagda propositionen, som utskottet nu behandlat och som riksdagen i dag har att taga ställning till, är det en sak, som har förvänat mig. Det är nämligen så, att det arbete, som se-

dan 1951 bedrivits av civilförsvarsstyrelsens kvinnoutskott och dess regionala motsvarigheter, kvinnornas civilförsvarskommittéer under länsstyrelserna, har förbigåtts med så gott som fullständig tystnad. Kvinnoutskottet och kommittéerna omnämnes visserligen, men några förslag rörande deras ställning, verksamhet och medelsbehov framläggs inte. Detta har bl. a. medfört att medel inte har äskats på civilförsvarsstyrelsens stat för den heltidsbefattning inom civilförsvarsstyrelsen som krävs för detta arbete, en befattning som för övrigt riksdagen själv har inrättat. Det går över huvud taget inte att utläsa ur propositionen hur Kungl. Maj:t tänker sig att kvinnoutskottet och kommittéerna skall fullgöra sin verksamhet. Det må därför vara förklarligt, om de, som under årens lopp helhjärtat har arbetat inom dessa organ för att söka väcka kvinnornas intresse för civilförsvaret och för att få dem att ta på sig sin del av ansvaret härför, känner sig besvikna.

Det är av väsentlig betydelse, att vår nations motståndsvilja bärs upp inte minst av kvinnorna. Att det fordras en speciellt till kvinnorna riktad försvarsupplysning har framgått inte minst av de undersökningar som på senare tiden gjorts om vårt folks vilja till motstånd. Det självskydd, som nu skall ersätta hemskyddet, ställer ju dessutom — och det enligt samstämmiga uttalanden från såväl utredningen som departementschefen — betydligt större krav än tidigare på den enskilda människans förmåga till initiativ och till självverksamhet i en mängd olika hänseenden, såsom utrymning, skydd mot stridsgaser, radioaktiv strålning och biologisk krigföring samt räddning av skadade.

Genom länskommittéerna når man kontakt med praktiskt taget alla kvinnoorganisationer — ideella, fackliga och politiska — som finns i landet. Det är därför enligt min mening viktigt, att dessa kommittéer får ett aktivt stöd av statsmakterna. Detta så mycket mer, som

Ny organisation för civilförsvaret

det här är fråga om förhållandevis mycket blygsamma kostnader. För att kommittéerna skall kunna verka, fordras ju endast att de får möjligheter att betala de rese- och traktamentskostnader som uppstår i samband med kommittéernas sammanträden och till kostnader för verksamheten i övrigt. Vid den verksamhet som hittills har förekommit har kommittéerna i mycket stor utsträckning fått lita till gåvor och bidrag från enskilda, från kommuner och företag samt från civilförsvarsförbunden inom länen o. s. v., vilket inte kan anses vara tillfredsställande. Såväl det centrala utskottet som länskommittéerna har ju ändå kommit till på initiativ av myndigheterna, d. v. s. civilförsvarsstyrelserna och länsstyrelserna. Tanken har varit att dessa myndigheter skall kunna betrakta utskottet och kommittéerna som sina kontaktorgan till kvinnorna med möjligheter bl. a. att kunna inhämta kvinnornas synpunkter på civilförvarsfrågor som direkt eller indirekt berör dem. Därför förefaller det mig både rimligt och riktigt att myndigheterna får möjligheter att disponera medel inom vissa uppdragna gränser för dessa organs verksamhet.

Det vore, tycker jag, av största intresse för kommittéerna i deras fortsatta verksamhet och för kvinnorna i allmänhet att få veta hur inrikesministern ser på betydelsen av dessa frågor. Jag tror att det inte minst ur psykologisk synpunkt är angeläget med ett uttalande från departementschefens sida.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Den föreliggande propositionen om utvidgande av vår civilförsvarsorganisation möts i allmänhet med tillfredsställelse. Statsutskottet har ju också tillstyrkt propositionen med några särmeningar. Jag har lämnat en blank reservation beträffande punk-

ten I, som berör undsättningskårernas utrustning och beväpning. Den blanka reservationen syftar närmast till ett understrykande av motionerna I: 450 och II: 559, där man begärt en skrivelse till Kungl. Maj:t angående omprövning av frågan om undsättningskårernas beväpning.

Utskottet har inte velat tillmötesgå motionernas yrkande men skriver på s. 52 följande: »Då det uppenbarligen är av vikt, att särskilt de regionala undsättningskårerna icke alltför lätt skall kunna förhindras att fullgöra sina uppgifter, förutsätter emellertid utskottet, att frågan om väpnat skydd av framför allt dessa förband, med utgångspunkt från folkrättsliga förhållanden och civilförsvarets verksamhet, ägnas fortsatt uppmärksamhet i samband med den närmare utformningen av organisationen.» Därmed är ifrågavarande motioner i rätt väsentliga delar tillgodosedda, och jag vill ytterligare endast understryka att Kungl. Maj:t, när denna organisation efter hand byggs ut, också tar hänsyn till vad utskottet har sagt och vad i motionerna framförts.

Det är alldeles klart att departementschefen liksom civilförvarsutredningen tar hänsyn till de humanitära och folkrättsliga synpunkterna. Men det förefaller mig som om man kan lösa denna fråga genom en annan gränsdragning, som gör det möjligt att även med beaktande av de folkrättsliga och humanitära synpunkterna se till att denna undsättningskår blir försedd med lämplig utrustning. Här gäller det ändå 10 000 vapenutbildade värnpliktiga, som man inte gärna kan framtaga vapnen i händelse av en krigssituation. Man har ju härvidlag gjort undantag för civilförsvarspolis, och jag förutsätter också att det skall bli möjligt för Kungl. Maj:t och vederbörande departementschef att när det gäller dessa undsättningskårer skapa någon form som inte strider mot de folkrättsliga synpunkterna.

Jag har intet yrkande.

Ny organisation för civilförsvaret

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Låt mig till att börja med säga, att frågan huruvida vi skall ha ett civilförsvaret eller inte är nu icke en kontroversiell fråga. Den anda, i vilken utredningens förslag och propositionen har mottagits, är utomordentligt glädjande. Vi behöver en allmän förståelse för civilförsvarets uppgifter och för dess utomordentliga betydelse i det moderna totalförsvaret. Vill vi ett försvar av vårt land — och det har vi sagt att vi vill — måste vi också ha klart för oss, att om hemmafronten bryter samman blir de militära ansträngningarna meningslösa.

Den tveksamhet, som varit rådande från mångas sida gentemot civilförsvaret, kan i viss mån ha berott på att man inte kunnat acceptera karaktär och former för utbildningen. Vi skall emellertid inte blunda för att civilförsvarsstyrelsen här har ställts inför besvärligheter som bland annat bestått i att den organisatoriska uppläggningsen haft en sådan omfattning, att det inte varit möjligt att nå alla dem som skulle erhålla utbildning och att någon ändring av organisationen icke kunnat göras i avvaktan på utredningarna. Jag erinrar om vad jag sagt i propositionen på s. 102, att »personalramen för det lokala allmänna civilförsvaret enligt de nuvarande planerna upptar, inberäknat de kommunala tekniska verken, omkring 450 000 personer, ett antal som icke kunnat vare sig rekryteras eller administreras eller tillräckligt utbildas och utrustas».

Uppgiften har nu varit att åt civilförsvaret söka ge en fast grund och en plan att arbeta efter. Utöver 1956 års riksdagsbeslut om utrymning och skyddsrummsbyggande gäller nu att fastställa principerna för den skadeavhjälpande verksamheten och den organisation, som är nödvändig härför.

Sikte har tagits på att söka ersätta kvantitet med kvalitet liksom också på

att avlasta civilförsvaret uppgifter, som väl kan skötas av andra organ. Jag tänker närmast på att åt militären nu överlämnas att svara för bombröjning under krig och att åt de kommunala organen överlämnas att svara för renhållnings- och reparationsarbeten och en rad andra uppgifter. Över huvud taget skall inte civilförsvaret belastas med uppgifter som i fred fullgöres av andra samhällsorgan, vilka är mest lämpade för att fullgöra dem, om vi skulle komma i ett krigsläge.

Herr talman! Jag ämnar inte lämna någon beskrivning av organisationen i stort. Men jag vill gärna erinra om det goda samarbete, som uppnåtts med militären i arbetet beträffande undsättningskårerna och den militära personal som skall engageras i dessa kårer. De kommer ju att bli ett utomordentligt komplement till och ett värdefullt stöd åt den lokala organisationen.

I övrigt skall jag ta upp några spörsmål som har varit föremål för debatt här. Det är självklart att jag då i första hand vill något beröra frågan om utbildningsnämnden, beträffande vilken meningarna har brutit sig. Man har nog härvidlag spetsat till diskussionen mer än nödvändigt. Det är ju inte så förfärligt mycket som skiljer uppfattningarna åt. Jag tror att herr Sehlstedt drev resonemanget för långt, när han ville göra gällande, att man ifrån utredningens sida, vilket jag har godtagit i propositionen, hade tänkt sig att fjärma utbildningsverksamheten ifrån civilförsvarsstyrelsens övriga arbete, så att man här skulle dra ned en rullgardin, som skulle helt skymma sikten mellan civilförsvarsstyrelsen och det speciella organ som skulle sköta utbildningen.

Vad är det vi har velat göra? Vi har sagt oss ungefärligen följande. Här ger vi oss nu i kast med en utomordentligt omfattande omorganisation av civilförsvaret, där civilförsvarsstyrelsen får väsentligt utökade uppgifter, inte

minst med hänsyn till undsättningskå-
rerna och den nya lokala civilförsvars-
organisationen i övrigt. De första an-
strängningarna måste då självfallet sät-
tas in på att organisera den centrala
ledningen och bygga upp verksamhe-
ten. Vi har då velat säga att i det sam-
manhanget kommer utbildningsuppgif-
terna att bli så betydelsefulla att det
är väl försvarligt, att man under de
första åren, då civilförsvarsstyrelsen
under alla omständigheter är upptagen
med att framför allt bygga upp den nya
organisationen, har ett organ som ute-
slutande ägnar sig åt utbildningsupp-
giften. Detta organ skall självfallet ha
kontakt med civilförsvarsstyrelsen, vil-
ket sker genom att generaldirektören i
styrelsen skall delta i utbildningsnäm-
dens arbete.

Det föreligger ingen skillnad i fråga
om vad som beträffande den pedago-
giska sakkunskapen föreslagits ifrån
utskottets sida av utredningen och i
propositionen. Man må göra vilken vär-
dering man vill av det arbete civilför-
svarsstyrelsen tidigare har utfört i frå-
ga om utbildningen, så är vi nu i alla
fall fullt överens om att pedagogisk
sakkunskap skall tillföras civilförsvars-
styrelsen eller den speciella utbild-
ningsnämnden. Herr Sehlfeldt har ju
inte riktat någon anmärkning mot för-
slaget att tillföra pedagogisk sakkun-
skap, och han har inte heller föreslagit,
att så inte skulle ske, om man följer
utskottets förslag. Vi är överens om
detta och att man tar krafttag på detta
område och fastställer en ny utbild-
ningsorganisation, som svarar mot de
intentioner, vilka varit vägledande för
utredningen och följts i propositionen
och diskussionen här. Detta innebär ju
inte på något sätt ett underkännande
av civilförsvarsstyrelsen.

Jag delar herr Blidfors' uppfattning
att det väl nu gäller att se framåt och
försöka göra det bästa möjliga av si-
tuationen. Utskottets förslag innebär
egentligen att civilförsvarsstyrelsen

Ny organisation för civilförsvaret

skall göras till en nämnd, när man syss-
lar med utbildningsuppgifterna, och
alltså då få en annan ställning än när
den sysslar med andra uppgifter. Det
skall på detta sätt tillskapas en särskild
utbildningsledning, som också skall
tillföras pedagogisk sakkunskap.

Jag vill också något beröra frågan
om fortbildningen, som har tagits upp
i resonemangen här, varvid man rik-
tat kritik både mot propositionens för-
slag och det förslag utskottet har stan-
nat inför.

Vad avser då denna fortbildning? Jo,
det gäller frivillig utbildning av inskri-
ven civilförsvarspersonal, som obliga-
toriskt undergår utbildning men som
av eget intresse önskar förkovra sig ge-
nom att delta i frivillig utbildning. Del-
tagandet i denna fortbildning, som allt-
så ligger utom ramen för den obliga-
toriska utbildning vilken utbildnings-
myndigheten har att svara för, är helt
beroende av den stimulans som på fri-
villig väg kan åstadkommas. Det bör
därför vara ganska naturligt att fort-
bildningen får handhas av de frivilli-
ga organisationerna, givetvis med er-
forderligt stöd av utbildningsmyndig-
heterna och under deras överinseende
i den mån det gäller statsbidragsberät-
tigad verksamhet. Organisationerna bör
alltså få medel för denna verksamhet,
men den behöver nog inte bli så kom-
plicerad och därför inte heller så kost-
nadskrävande.

Jag delar utskottets mening att det
inte bör föreligga några hinder för ut-
bildningsmyndigheterna att låta inskri-
ven personal frivilligt delta i obliga-
toriska kurser, om detta visar sig lämp-
ligt ur organisatoriska och ekonomiska
synpunkter. Det kan vara fråga om
t. ex. frivilligt deltagande i övningar
inom ledningssentral eller utbildnings-
kurser som anordnas för personal i
speciella befattningar. Just denna form
av fortbildning är mycket lämpad att
genomföras på frivillig grund, själv-

Ny organisation för civilförsvaret

fallet med stöd från statsmakternas sida.

Det har i propositionen skrivits mycket välvilligt och uppskattande om de frivilliga organisationerna, men man har inte särskilt omnämnt någon av dessa organisationer. Det omdöme, som härvidlag uttalas, ges åt alla som har visat ett mycket aktivt intresse för de uppgifter det här gäller, alltså även åt kvinnoorganisationerna. Jag förstår väl att fröken Wetterström här velat ta upp frågan om kvinnoorganisationerna, eftersom dessa organisationer har en speciell ställning i dessa sammanhang på grund av sina möjligheter till en annan kontakt med civilförsvarsstyrelsen än kanske en del av de övriga frivilliga organisationerna har. När vi i propositionen dragit upp riktlinjerna i stort för den nya civilförsvarsorganisationen, så har vi inte funnit anledning att inför riksdagen föra fram en sådan detalj som frågan om kvinnoorganisationernas ställning i framtiden. Detta spörsmål sammanhänger med dem som skall lösas i samband med utarbetandet av instruktioner för civilförsvarsstyrelsens fortsatta verksamhet, ett arbete som kommer att påbörjas i Kanslihuset så snart riksdagens beslut föreligger. Vi räknar med att det därvid inte skall bli fråga om några större förändringar då det gäller de frivilliga organisationerna och deras kontakt med civilförsvarsstyrelsen.

Jag tror alltså att jag på denna punkt kan lugna fröken Wetterström. I propositionen har ju givits uttryck för statsmakternas uppskattning av kvinnoorganisationernas arbete liksom för den uppfattningen att detta arbete kommer att behövas även i framtiden och då kanske få ännu större omfattning än tidigare, eftersom det huvudsakligen överlämnas åt de frivilliga organisationerna att syssla med den utbildning som exempelvis självskyddet kräver. Det finns de som betraktar det såsom en stor brist att denna utbildning

inte infogats i civilförsvarsstyrelsens ordinarie verksamhet. Men vi har stor tilltro till de frivilliga organisationernas förutsättningar att handha denna utbildning, särskilt med hänsyn till deras möjligheter att appellera till människornas instinktiva vilja att skydda sig själva.

Jag behöver kanske inte så mycket uppehålla mig vid frågan om beväpningen, eftersom herr Svensson i Stenkyrka sagt att han i stort sett delar utskottets uppfattning och att man ju kan räkna med att frågan i fortsättningen ägnas uppmärksamhet. Jag vill bekräfta att så kommer att ske. Denna fråga måste bedömas framför allt ur rent folkrättsliga synpunkter. Det finns ett par internationella konventioner, Haagkonventionen och Genèvekonventionen, som reglerar förhållandena härvidlag. Givetvis kan man ställa sig tveksam till värdet av sådana internationella konventioner, men så länge som de finns och även i viss omfattning respekteras, måste ju organisationerna inom civilförsvaret uppbyggas under hänsynstagande till vad konventionerna föreskriver.

Nu har ju den internationella civilförsvarsorganisationen tagit upp frågan om beväpningen och det pågår i internationella sammanhang en debatt därom.

Vid en överläggning, som skall hållas i september i år, kommer man att ägna detta spörsmål speciell uppmärksamhet. Vi anser, att vi bör avvakta vad som kommer ut ur dessa diskussioner. Visar det sig att man inte kommer någon vart är det möjligt att vi i framtiden får ta saken delvis under omprövning.

Det kan dock vara besvärligt att ge sig in i en alltför långt gående debatt, eftersom det redan har blivit tydligt att meningarna i vårt land delar sig ganska väsentligt. Det finns de som anser, att de undsättningskårer, som vi nu skulle vara beredda att sätta upp, egentligen borde organiseras så, att de under vis-

Ny organisation för civilförsvaret

sa omständigheter skulle kunna ges rent militära uppgifter. Det hävdas, att kårerna väl under alla förhållanden skall ha sådan beväpning, att de skall kunna slå sig fram till den plats, där deras bistånd är påkallat. Det är klart att man kan föra en sådan diskussion, men frågan blir då: I vilken omfattning skall dessa undsättningskårer vara beväpnade, vilka vapen skall de ha o. s. v.? Då är vi inne på ett mycket ömtåligt spörsmål. Utskottet har behandlat saken med försiktighet. Det har talat om att ett självskydd kan vara nödvändigt och att man i övrigt måste följa ärendet med största uppmärksamhet. Utskottet lämnar alltså frihet till ett övervägande i framtiden, och denna ståndpunkt vill också jag gärna ställa mig bakom.

Låt mig sedan ta upp spörsmålet om länsstyrelserna, som herr Sehlstedt ägnade särskild uppmärksamhet åt. Han tyckte att propositionen ingav bekymmer, därför att den liksom ville avskärma länsstyrelserna från utbildningsverksamheten. Om man ur propositionens skrivning har kunnat läsa ut en kärvare inställning än den som kommit till uttryck hos statsutskottet vill jag gärna framhålla, att vi egentligen har avsett ungefärligen detsamma som kommit fram i statsutskottets skrivning. Jag hoppas herr Sehlstedt kan vara nöjd med detta besked. Länsstyrelserna skall inte behöva utarbeta egna kursplaner eller bestämmelser som berör utbildningens innehåll eller metoderna för deras delgivande, när vi tillskapar ett centralt organ, som särskilt skall ha hand om dessa uppgifter. Givetvis måste det ständigt finnas korrespondens och kommunikation mellan länsstyrelserna och detta utbildningsorgan, vilket det nu än blir. Den centrala ledningen måste och — det är jag alldeles övertygad om — kommer att ta hänsyn till vad länsstyrelserna kan anföra utifrån lokala erfarenheter och

hänsynstaganden och därför kan vara av stor betydelse.

Frågan om kostnadsramen för civilförsvaret har ju i den tidigare debatten — under alla omständigheter utanför riksdagen — ägnats mycket stor uppmärksamhet. Man har kritiserat oss för att vi inte nu har kunnat föreslå riksdagen att fastställa en ram, som ger civilförsvaret anvisning om hur mycket pengar som under de närmaste åren kommer att stå till förfogande. Jag vill erinra om att när vi har behandlat denna fråga i propositionen har vi sagt, att vi finner det angeläget att man nu får ramen för organisationen fastställd. Vi framhåller vidare, att det närmaste målet blir att bygga upp civilförsvarestyrelsen så att den kan ta hand om de nya uppgifterna — ett arbete som för övrigt redan är påbörjat. När nu civilförsvaret organisatoriskt sett är en betydelsefull del av totalförsvaret skall man också behandla det såsom en sådan för framtiden. Vi räknar med att vi om ett år eller högst två — jag skulle förmoda i slutet av år 1960 — på nytt måste ta upp frågan om kostnaderna för vårt försvar i allmänhet för den närmaste tiden framåt, och då skall civilförsvaret komma med i diskussionen och behandlas såsom den del av det totala försvaret, som det verkligen utgör.

Från vår sida sett var det naturligtvis enbart att beklaga, att vi inte hade utredningarna färdiga så tidigt att de kunde komma med i den diskussion, som föregick försvarsuppgörelsen i fjol. Nu är vi emellertid — som vi tror — ute i god tid.

Varken i propositionen eller i utskottsutlåtandet har det sagts annat än att vad utredningen föreslagit i fråga om den framtida kostnadsramen är vi beredda att godtaga.

Skulle utvecklingen i världen göra att vi måste bygga upp organisationen snabbare än över de tio år, som utred-

Ny organisation för civilförsvaret

ningen förutsatt, finns den möjligheten, men vi kan också överväga att tänja ut uppbyggnaden över en längre tidsperiod, om det skulle befinnas vara nödvändigt. Jag anser det emellertid väsentligt, att vi nu kan samlas kring det förslag till ny civilförsvarsorganisation, som ligger på riksdagens bord. Den debatt som hittills har förts bådar ju gott i detta avseende.

Fröken **WETTERSTRÖM** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för hans uttalande beträffande kvinnoutskotet och civilförsvarskommittéerna. Uttalandet visade att det inte på något sätt föreligger någon underskattning av det arbete som gjorts under årens lopp. En sådan underskattning har således inte varit anledningen till att frågan inte tagits upp i propositionen. Jag ber herr statsrådet vara förvissad om att jag inte dragit upp denna fråga för att vi på kvinnohåll skulle fika efter beröm. Det vare oss fjärran. Jag är dock tacksam över att ha fått veta att departementschefen anser arbetet vara viktigt och att det är önskvärt i fortsättningen.

Nu säger statsrådet att kvinnoutskottets och kommittéernas arbetsformer inte anses vara en riksdagsfråga och att man därför ämnar ta upp frågan i samband med de instruktioner, som skall utarbetas för civilförsvarsstyrelsen. I och för sig är jag glad över de riktlinjer, som är att förvänta och hoppas därmed att fastare arbetsformer skall bli ordentligt fastslagna när det gäller kvinnoutskottet och de kvinnliga civilförsvarskommittéerna i länen. Jag måste emellertid säga att jag har svårt att förstå att detta icke bör vara en riksdagsfråga. Om alla är besjälade av att göra så stora insatser som möjligt går det ändå inte att komma någon vart utan ekonomiska möjligheter. Enligt min mening kan det inte vara riktigt att man skall vara

hänvisad till vädjanden åt än det ena än det andra hållet för att få in erforderliga medel, i synnerhet som dessa organisationer ligger under en statlig institution. Jag tycker att det då bör vara departementets och riksdagens sak att se till, att de mycket blygsamma medel det här är fråga om ställs till förfogande.

Herr **SEHLSTEDT** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt överens med statsrådet om att det som nu föreslås och som vi i dag skall fatta beslut om beträffande civilförsvaret innebär ett nytt och djärvt grepp både med avseende på organisationen, innehållet i den nya civila försvarsberedskapen samt den utbildning man nu skall ordna centralt. Vi är helt eniga om detta. Jag har ingen som helst anledning att rikta någon invändning mot de reflexioner statsrådet gjorde på den punkten.

Innan jag skiljer mig från debatten vill jag emellertid ha sagt, att den del av organisationen som byggs upp till förmån för utbildningen bör bli en del av civilförsvarsstyrelsen och inte ett instrument vid sidan om. Civilförsvarsstyrelsen bör med andra ord få de resurser som propositionen vill ge ett särskilt sidoordnat organ. Låt resurserna gå dit där ansvaret skall ligga. Vi är eniga om att resurserna skall tilldelas civilförsvaret. Motionärerna och utskottet vill att resurserna skall tilldelas de organ som bär ansvaret för beredskapen, de organ som med avseende på civilförsvarets behov av befäl och manskap också bäst måste känna grunden för de generella kvalifikationer som behövs och som just därför även bör begrunda arten av den utbildning, som är erforderlig. Jag vet inte, herr statsråd, om vi slås om påvens skägg. Vi vill bägge förverkliga en plan, men vi skiljer oss i någon mån med avseende på organisationens uppbyggnad.

Till slut ett ord om länsstyrelserna.

Ny organisation för civilförsvaret

Jag har med tillfredsställelse noterat vad utskottet skrivit och med ännu större tillfredsställelse hör jag nu att statsrådets skrivning i propositionen täcks av de synpunkter som motionärerna och utskottet framfört. Detta är alltså en förstärkning, som jag tycker att vi bör hälsa med tillfredsställelse.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag skall be att först med några ord få knyta an till det som sagts av både departementschefen och herr Schlstedt om civilförsvarets allmänna ställning och uppgifter.

Under senare år har det väl kommit att stå mer och mer klart för oss alla som diskuterat försvarsfrågan, att det här i landet bara råder en mening om att försvarets uppgift är att skapa ett sådant läge, att försvaret inte skall behöva användas. Försvarets uppgift är i första hand att försöka åstadkomma ett sådant läge, att ingen motståndare får lust att angripa vårt land. Det resonemanget har vi redan ganska länge varit ense om när det gäller det militära försvaret. Detsamma håller i allt högre grad på att bli förhållandet även när det gäller andra sidor av totalförsvaret. Gränsdragningen mellan det i egentlig mening militära försvaret och de andra grenarna av totalförsvaret blir mer och mer oklar.

Vi måste inte endast räkna med vad som skulle kunna inträffa om vi blev anfallna. Vi måste även räkna med de försök som den angripande sidan kan komma att göra för att försöka betvinga det svenska folket genom hot. Ett sådant försök att betvinga oss genom hot skulle med ganska stor säkerhet just inriktas på att tala om civilbefolkningens ställning under ett krig och vår eventuella oförmåga att avvärja hot, särskilt från luften, vid anfall med kärnvapen mot det svenska folket. Endast om vi har en sådan organisation och ett sådant totalförsvaret att vi med någon

grad av säkerhet kan säga att civilbefolkningen kan skyddas även vid ett anfall med kärnvapen från luften — endast i den situationen har vi möjligheter att skapa de naturliga förutsättningarna för den motståndsvilja som vi alla känner i dag, och som vi måste vara angelägna om att bevara och förstärka inför en situation, då den verkligen kan komma att sättas på prov. Ur dessa synpunkter är inte minst civilförsvaret av snart sagt avgörande betydelse.

Nu har man under åtskilliga år riktat hård kritik mot svenska civilförsvaret, dess organisation och dess verksamhet. Vissa antydningar till sådan kritik har kommit även i dagens diskussion. Jag skall gärna erkänna att kritiken i vissa lägen inte varit helt obefogad. Det svenska civilförsvaret var under åren närmast efter kriget en organisation som i hög grad famlade och där de medverkande inte hade klart för sig vilken karaktär uppgifterna borde ha. Jag tror att detta i viss mån sammanhänger med att varken statsmakterna eller allmänheten verkligen prövat vad som måste vara civilförsvarets uppgift i den nya situationen. Om man inte har uppgifterna bestämda framför sig, kan man inte heller skapa en administrativ organisation som arbetar tillfredsställande. Man kan inte lösa uppgifterna om man inte vet vilka uppgifterna skall vara.

Man kan emellertid inte komma ifrån att kritiken i viss mån saknat sinne för proportioner. Detta får man kanske bäst klart för sig om man jämför vad som har sagts om det svenska civilförsvaret av svenska bedömare med vad som har brukat sägas av utländska bedömare. De som har kommit hit för att studera svenska civilförsvaret, också de som har kommit från länder med betydligt större krigserfarenhet än vårt, såsom England eller Amerika, har i många fall talar med utomordentligt stort intresse och respekt om det svenska civilförsvarets utbyggnad och i en del fall rent av

Ny organisation för civilförsvaret

här velat söka mönster för hur de i framtiden skulle vilja utforma sin egen verksamhet.

Detta beror kanske delvis på geologiska förhållanden snarare än på något annat. Vi har här i Sverige haft möjlighet att skapa skyddsrum i berg, vilket man i en rad andra länder inte kunnat göra. Intresset har då knutit sig till vad vi har lyckats göra på det området. Men på den allra senaste tiden har vi kunnat konstatera att bedömare utifrån också på en annan punkt med stort intresse följer vad som håller på att hända inom det svenska civilförsvaret, nämligen vår utrymningsplanering. Vårt land kan ur vissa synpunkter sägas befinna sig i främsta ledet bland de länder som på allvar har gripit sig an med de nya civilförsvarsproblemen i kärnvapnens tidsålder. Planläggningen har hos oss på den punkten hunnit väl så långt som någon annanstans. Det är ett stort ansvar att se till att det arbetet fullföljes på rätt sätt.

Med denna utgångspunkt skulle jag gärna vilja sälla mig till dem som här lyckönskar departementschefen och för övrigt också statsrådet af Geijerstam för deras insatser för att få fram detta förslag. Det är ur många synpunkter ett väl avvägt förslag, låt vara att vi kan hysa delade meningar om en eller annan detalj. Men vi måste framför allt komma ihåg, att civilförsvaret är ett led i det totala försvaret. Det är inte en fristående verksamhet som kan bedömas ur andra synpunkter än exempelvis den militära verksamheten. Den allra viktigaste uppgiften när det gäller att utforma organisationen är därför att få en stark och fast ledning, som kan ta ansvaret för den egentliga civilförsvarsverksamheten i alla dess detaljer. Försvarsplanläggningen kan inte genomföras utan en sådan fasthet i ledningen, utan fasthet i de administrativa linjerna.

Vi måste också vara beredda att offra något på det arbete som här skall göras

i civilförsvarsstyrelsen och de lokala civilförsvarsorganen. Jag vill i förbigående säga att jag just på den punkten personligen inte kan följa reservation nr 8 med dess krav på nedsättning av omkostnadsanslaget. Jag tror att man när det gäller civilförsvaret måste räkna med i stort sett de omkostnader som i propositionen är förutsatta. Här måste jag alltså skilja mig från de vänner i kammaren med vilka jag i allmänhet brukat få tillfälle att samverka.

Det är emellertid särskilt två aspekter jag skulle vilja ta upp i detta sammanhang.

Den ena är den medicinska aspekten. Om man ser civilförsvaret som ett led i totalförsvaret kan man nämligen inte bortse ifrån att även de medicinska synpunkterna därvidlag är av väsentlig betydelse. Civilförsvaret behöver en ordentlig medicinsk planläggning lika väl som en sådan är nödvändig i det militära försvaret. Jag har en känsla av att både propositionen och utskottets utlåtande har fäst alltför litet avseende vid den saken. Den som skall kunna planlägga och leda den medicinska verksamheten inom civilförsvaret måste vara en befattningshavare med tillräckligt stark ställning och tillräckligt stor erfarenhet av krigsförhållanden och av vad som *kan* inträffa, om civilförsvaret en gång skall träda i verksamhet.

Det förhåller sig nu så, att den nuvarande civilförsvarsöverläkaren har den erfarenheten. Med tanke på angelägenheten av att vi får en garanti för att kunna behålla en befattningshavare med tillräckligt stor kapacitet förefaller det mig som om den ifrågasatta lönesättningen skulle vara helt otillräcklig. Man skulle i och för sig mycket väl kunna jämföra civilförsvarsöverläkaren med generalläkaren. På samma sätt som generalläkaren skall svara för den allmänna medicinska planläggningen på det militära området borde civilförsvarsöverläkaren ha en sådan ställning, att han kunde svara för motsvarande plan-

Ny organisation för civilförsvaret

läggning inom den civila delen av totalförsvaret. Det har nu inte ifrågasatts att han skulle placeras i en sådan ställning, men att civilförsvärsöverläkaren inte ens skulle jämföras med arméöverläkaren, marinöverläkaren och flygöverläkaren förefaller dock vara orimligt. Skall det civila försvarets främste medicinska representant inte ens inta samma ställning som försvarsgrenarnas medicinska representanter? Jag tror, herr talman, att detta är olyckligt, och jag befarar att det skulle medföra olyckliga konsekvenser om riksdagen här följde regeringen och utskottsmajoriteten. Jag ber därför, herr talman, att på den punkten få yrka bifall till motion 535 i denna kammare.

Sedan kommer vi till frågan om utbildningens organisation. Där har det redan förekommit en hel del diskussion, och jag skall inte förlänga överläggningen alltför mycket. Jag skall gärna erkänna, att jag i likhet med herr Blidfors och andra finner att utbildningen inom civilförsvaret under låt oss säga årtiondet efter kriget var helt otillfredsställande. Jag tror emellertid att den främsta orsaken till detta icke låg på det organisatoriska planet utan låg däri, att man inte visste vad målsättningen skulle vara. Man fortsatte en utbildningsverksamhet som inte hade verklighetsanknytning i det rådande läget och kom därför in i en fullständigt orimlig situation. Att därav dra den slutsatsen, att man nu, när linjerna har klarat och man har bestämt sig för vad utbildningen skall syfta till, plötsligt bör ta bort utbildningen från det administrativt ansvariga civilförsvarsorganet förefaller orimligt.

Herr Blidfors har fullkomligt rätt när han talar om att det är angeläget att under denna omdaningsperiod undvika allt som kan skapa misstroende, att det är svårt att utbilda vuxna människor och att man inte får acceptera slentrian, men, herr talman, det synes mig vara en lucka i resonemanget om man därav

drar den slutsatsen, att vi skulle behöva ha en särskild nämnd för detta ändamål. Detta vittnar om en övertro på nämnder. Blir en sak bättre skött bara därför att det är en nämnd i stället för ett ämbetsverk som sköter den? Blir civilförsvärsutbildningen bättre skött bara därför att de pedagogiskt sakkunniga som det här är tal om att använda skall samarbeta med civilförsvärsstyrelsens generaldirektör i hans egenskap av nämndordförande i stället för i hans egenskap av generaldirektör? Det är svårt att förstå, att det kan ligga någonting i ett sådant resonemang.

När departementschefen i sitt anförande här sade någonting om att det kunde vara lämpligt att under de första åren, då civilförsvärsstyrelsen är så starkt upptagen med organisationens genomförande, ha en särskild nämnd som sysslar med utbildningen, undrar jag, herr talman, om vi inte bör utföra resonemanget i motsatt riktning: organisationen och utbildningen måste byggas upp tillsammans, och det är under sådana förhållanden angeläget att den som sysslar med organisationens utbyggnad också kan få principerna tillämpade i samband med den nya och såsom vi hoppas bättre utbildning som skall komma till stånd.

Avslutningsvis vill jag säga, herr talman, att det väl är mycket angeläget att de frivilliga organisationernas intresse för det här arbetet utnyttjas. Jag har litet svårt att förstå, varför fortbildningen på det här området inte skall få ligga kvar hos de frivilliga organisationer som ändå har gjort en rätt avsevärd insats hittills. Om fortbildningsverksamheten toges ifrån dem, skulle sannolikt möjligheterna att få frivilliga insatser också från de personers sida som skall delta såsom utbildade att minska snarare än att öka.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag i samtliga punkter utom punkt IX, där

Ny organisation för civilförsvaret

jag i stället ber att få yrka bifall till motion 535 i denna kammare.

Häri instämde herr *Gansmoe* (h).

Herr **BLIDFORS** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle kunna säga mycket i anledning av herr Heckschers anförande nu. Framför allt skulle det vara frestande att fortsätta parallellen med lärarhögskolans styrelse och återge debatten i utredningen om denna sak och propositionens redogörelse för skälen till att styrelsen för lärarhögskolan fick den sammansättning som den fick, men jag skall avstå från det, herr talman, eftersom jag redan tidigare har snuddat vid det.

Jag vill däremot, när herr Heckscher påstår att det skulle vara olämpligt att ta ansvaret bort från civilförsvarsstyrelsen, erinra om att beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, där herr Heckscher är ordförande, har avgivit yttrande över utbildningsutredningens förslag. I yttrandet diskuteras ingående kursplanernas innehåll och en del andra saker som har direkt med utbildningen att göra. Man skulle då ha väntat en fortsättning, men där heter det bara: »I övrigt har betänkandet inte givit nämnden anledning till invändning eller yttrande.» Undertecknat: Gunnar Heckscher, ordförande.

Herr **HECKSCHER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blidfors återoppar mig mot mig själv, vilket ju är omtyckt. Det förhåller sig emellertid på det sättet att beredskapsnämndens yttrande icke avsåg hela frågan om utbildningsverksamhetens organisation, utan att nämnden endast yttrade sig angående utbildningsverksamhetens innehåll.

Vad sedan beträffar jämförelsen med lärarhögskolans styrelse vill jag säga, att det faktiskt är en rätt avsevärd skillnad mellan utbildningsproblemen på totalförsvarets område och utbildningsproblemen på det rent pedagogiska om-

rådet. En sådan jämförelse är över huvud taget inte möjlig att göra. Det skulle i så fall ligga betydligt närmare till hands att göra en jämförelse med den militära utbildningen. Anser herr Blidfors att man också på det militära området bör beröva försvarsgrenarnas företrädare det egentliga ansvaret för utbildningen och lägga ansvaret för den militära utbildningen på en särskild pedagogisk nämnd?

Herr **BLIDFORS** (s) kort genmäle:

Herr talman! Parallellen med lärarhögskolans styrelse är inte alls så omöjlig. Skolöverstyrelsen i sin vanliga sammansättning har bl. a. ansvaret för läroverkslärarnas tjänstgöring och läroverken i allmänhet, men för utbildningen vid lärarhögskolan där en del av dessa lärare utbildas svarar en speciell sammansättning av skolöverstyrelsen, nämligen lärarhögskolans styrelse. Parallellen är fullständig.

Herr talmannen återtog förhandlingarnas ledning.

Herr **EDLUND** (h):

Herr talman! Liksom alla andra som här har yttrat sig om det föreliggande förslaget anser jag att det kan bli grunden för en avsevärd förstärkning och förbättring av civilförsvaret och därmed vårt totala försvar. I vissa avseenden anser jag dock att man med i och för sig rätt obetydliga ändringar i den praktiska utformningen av olika detaljer skulle kunna nå väsentligt längre.

Av både civilförsvarsutredningen och statsrådet framhålles starkt det moderna krigets totala natur och blixtrkrigföringens speciella problem, men enligt min uppfattning har båda underlåtit att tillräckligt draga konsekvenserna därav.

I propositionen står på sidan 125: »Karakteristiskt för det moderna krigets metoder för hemortsbekämpning är emellertid den blixtnabba, totala för-

Ny organisation för civilförsvaret

störingen av mycket stora områden och den samtidiga partiella skadegörelsen i ännu större områden.» Vidare heter det: »I sådana lägen träder den enskildes förmåga att oberoende av en organisation hjälpa sig själv och bispringa andra i förgrunden.»

Ja, detta är naturligtvis alldeles riktigt. I ett modernt krig kan förkrossande hårda slag drabba såväl militär som civilbefolkning blixtnabbt och totalt överraskande. Konsekvensen av detta borde väl vara, att man redan i fred försökte bibringa alla de medborgare, som är mottagliga för undervisning, de elementära grunderna för självskydd. En sådan undervisning borde vara relativt enkel att åstadkomma i samband med skolornas undervisning i brandskydd och olycksfallsvård.

Statsrådet anser det angeläget att försättningar skapas för en sådan självskyddsverksamhet av de enskilda men finner åtskilliga skäl tala emot att en särskild organisation i fred uppbygges för denna verksamhet. Det skulle räcka med att ordna detta under beredskap och krig men i fred överlåta saken till frivilliga organisationer. Jag anser detta vara ett farligt önsketänkande, som kan få allvarliga konsekvenser. En angripare kommer inte att rätta sina betvingelsemetoder efter vad som passar oss utan i stället efter vad som inte passar oss, och han kommer med tacksamhet att notera och utnyttja alla svagheter och försummelser inom olika grenar av vårt totalförsvaret. Det är ofrånkomligt att bristen på utbildning i självskydd är en allvarlig svaghet. Självfallet kommer den del av civilbefolkningen, som överlever de första anfallen, snart att lära sig av den grymma verkligheten, men många människoliv kommer att spillas i onödan till dess att människorna har lärt sig självskydd.

Ett kännetecknande drag i den moderna blixtkrigsföringen är att anfall kan genomföras utan att den angripne alls blir förvarnad. Anfall kan komma innan

civilförsvaret över huvud taget hunnit mobiliseras och utrymning genomföras, men även om detta har hunnit göras kommer alltid en stor mängd medborgare att vara kvar i våra tätorter för arbete inom industrien, i verkstäder, i kommunikationsverken, inom sjukvård och polisväsende o. s. v. Denna kvarvarande befolkning måste givetvis försöka leva ett så vitt möjligt normalt liv och människorna torde som regel uppehålla sig antingen i bostäderna eller på arbetsplatserna eller på gator och vägar däremellan. Var de än må vara bör de ha möjlighet att, om överraskande anfall kommer, snabbt nå ett provisoriskt skydd och vidare att vid skada få snabbast möjliga hjälp. Vad det snabba skyddet beträffar kan sägas att varken våra befolkningsskyddsrum eller våra normalskyddsrum ger tillfredsställande möjligheter, eftersom så ytterligt få av de människor, som vid anfall befinner sig annorstädes, hinner dit. Åt alla dem, av vilka man kräver arbete på platser som kan beräknas bli anfallsmål, måste man också bereda rimliga chanser att överleva vid överraskande anfall. Tyvärr torde möjligheter därtill saknas på alltför många håll, och gällande principer för skyddsrumsbbyggande torde inte ge tillfredsställande lösning.

Kravet på snabbast möjliga hjälp och räddningsinsatser försökte man tidigare tillgodose med hemskyddsorganisationen, vilken dock, såsom på många håll påtalats, otvivelaktigt var behäftad med stora brister. Där den fungerade ordentligt svarade den dock mot kravet på snabbhet i insättandet och hade god effektivitet bland annat tack vare lokal-kännedom.

Att de konstaterade bristerna hos organisationen föranlett dess slopande synes vara olyckligt. Under den kritiska period intill dess de föreslagna lokala och regionala kärerna mobiliserats och hunnit träda i verksamhet kommer nu inte att finnas någon verksam motsvarande organisation.

Ny organisation för civilförsvaret

I delar av städer och tätorter, där människor skall bo och arbeta även under krig, kommer alltid att kvarstå sådant krav på snabb hjälpinsats, att kårerna sällan torde kunna uppfylla dem. Kårer och hemskydd kan inte ersätta utan borde i stället komplettera varandra. Hemskydd med lämplig utbildning, organisation och utrustning kunde ha blivit en verklig styrka och tillgång för försvaret. Genom sin vakt-hållning överallt i bebodda delar av städer och tätorter och sin överlägsna lokalkännedom borde det ha de bästa möjligheterna att snabbt gripa in och i tid begränsa smärre bränder samt att snabbt lokalisera och påbörja räddning av instängda eller skadade människor. Det är ju allmänt känt att det är de första minuterna efter ett anfall som är de viktigaste. Kan man inte snabbt komma människorna i instörtade byggnader och skyddsrum till hjälp, ökas förlusterna i människoliv mycket fort. Människorna krossas eller kvävs under rassmassorna, en del drunknar eller skällas ihjäl på grund av brustna ledningar, och kommer inte hjälp i tid riskerar man att de från början överlevande bränns ihjäl av den alltmer omfattande elden.

Räddningskåren torde sällan vara lika väl orienterade som hemskyddspersonalen vare sig om var instängda eller skadade människor befinner sig eller hur man enklast och snabbast kan nå dem. Vidare riskerar kårerna lika mycket som hemskyddet att själva stängas inne, och dessutom hindras kårernas möjlighet till förflyttning i hög grad av blockerade gator och vägar.

Mot förslaget att civilförsvaret i princip skall vara en civil organisation, som inte bör vara beväpnad, torde med hänsyn till rekrytering, organisation och verksamhet ingen invändning kunna göras, och där är jag helt överens med inrikesministern. Vad däremot beträffar de regionala undsättningskåren är förhållandena helt annorlunda än be-

träffande andra delar av civilförsvaret. All personal i de regionala kårerna är sålunda militärt utbildad, och befälet utgöres av reservofficerare och värnpliktiga underofficerare och underbefäl. Kårerna uppträder i förband och kommer såväl på sina förläggningsplatser som vid transporter, särskilt i samband med räddningsaktioner, att utsättas för planlagda anfall från luften. Om fienden i samband med storanfall lyckats nå överlägsenhet i luften och man saknar luftvärn, kan de anfallande flygarna tämligen riskfritt uppträda hur fränt som helst och i hög grad försvåra, tro-ligen ofta helt förhindra, insatser. Att t. ex. skjuta kårens fordon i brand eller få dem kvaddade på annat sätt synes mig vara något av en önskeuppgift för en attackflygare. Vid markstrider i samband med invasion kommer en oförsvarad dylik kår dessutom att tas till fånga eller nedgöras av även mycket underlägsna styrkor. De folkrättsliga skäl som åberopats för att inte beväpna kårerna synes helt verklighetsfrämmande. Under andra världskriget torde ingen av de krigförande någonsin ha låtit något förband av denna art gå fritt, och att hoppas på välvilligare behandling i kommande krig är orealistiskt.

Att vapenföra, vapenutbildade värnpliktiga, som kan och säkerligen också vill försvara sig, inte skall få göra detta utan i stället utsätts för risken att motståndslöst mejas ner eller släpas i krigsfångenskap, måste betecknas som rent av upprörande ur militär synpunkt.

Som jag sade förut, anser jag liksom de flesta andra att det framlagda förslaget innehåller mycket av verkligt värde. I vissa delar synes mig dock kontakten med verkligheten och krigserfarenheten inte i alla avseenden lika tillfredsställande. Risk synes faktiskt föreligga att civilförsvaret alltjämt blir huvudsakligast en pappersorganisation — utan tvivel en förnämlig sådan — utan erforderlig hållfasthet inför det moderna krigets fasansfulla påfrestningar.

Ny organisation för civilförsvaret

Mycket kommer att bero på hur organisationen utformas i praktiken. Mycket skulle otvivelaktigt kunna nås i ökad styrka med mycket små ändringar.

Herr talman! Jag ställer inget yrkande men jag vädjar till inrikesministern att — som det brukar heta — verkligen följa utvecklingen med uppmärksamhet, och jag vill därvid särskilt understryka två saker, nämligen dels den stora betydelsen av att utbildningen i självskydd utformas på ett realistiskt och verklighetsbetonat sätt och dels att de frivilligorganisationer, som engageras i utbildningen, verkligen får ordentligt stöd i sitt behjärtansvärda arbete.

Slutligen understryker jag nödvändigheten av att de regionala undsättningskårerna utrustas och organiseras så att de verkligen kan försvara sig själva.

Herr *Braconier* (h) instämde häri.

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Jag är i huvudsak tillfreds med propositionens förslag till civilförsvarets organisation. Det är endast på en punkt som jag har en annan mening, och det har utskottet i sitt förslag rättat till, nämligen den särskilda utbildningsnämnd som här tidigare rätt utförligt debatterats. Enligt min uppfattning kan det inte vara riktigt att skapa en särskild institution för utbildningen, utan denna bör ligga i civilförsvarsstyrelsen.

Visst är även jag medveten om att det funnits anledning till kritik mot den hittillsvarande utbildningen, men jag skulle vilja understryka att som så ofta är fallet har kritiken skjutit över målet. Svabben och hinken är ett långesedan passerat stadium, fast de ännu figurerar i debatten.

Ärade kammarledamöter! Det är så med civilförsvaret att populariteten sjunker och stiger med hur kritiskt vårt läge är, och säkerligen är detta också fallet när det gäller villigheten att un-

dergå utbildning. Det bör finnas alla förutsättningar att de pedagogiska förstärkningar som sker i civilförsvarsstyrelsen enligt detta förslag också skall medföra resultat, även om utbildningen förläggs dit.

Vi motionärer har ansett att tillskapandet av en helt ny organisation för utbildningens centrala ledning vid sidan av civilförsvarsstyrelsen är orationellt. Det måste vara smidigare och effektivare att civilförsvarsstyrelsen står som huvudman för utbildningen, eftersom den av beredskapsskäl måste följa och avväga utbildningen efter planläggningen av organisationen.

Detta gäller även om man beaktar vad som föreslagits av den sakkunnige, att i utbildningsnämnden skulle ingå generaldirektören som ordförande.

Saken har också beaktats i det föreliggande utskottsutlåtandet och i utskottets förslag om att dessa ärenden skall behandlas i plenum och avgöras efter omröstning samt att vid behandling av dessa ärenden skall ingå representanter för pedagogisk verksamhet och med erfarenhet från folkbildningsarbetet. Detta synes mig vara det enda riktiga. Det måste, som jag förut sade, vara orationellt att tillskapa ett fristående organ för dessa frågor. Utskottets förslag innebär enligt mitt förmenande en praktisk och realistisk lösning av utbildningsverksamheten.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Det är bara en punkt i fröken Wetterströms anförande som jag vill uppehålla mig vid.

Fröken Wetterström sade att man i propositionen har gått förbi civilförsvarsstyrelsens kvinnokommitté med tystnad. Ja, det borde vi egentligen vara tacksamma för, och det är beklagligt att fröken Wetterström här drar

Ny organisation för civilförsvaret

upp den saken. Den kommittén har nämligen inte enbart sett som sin uppgift att bland kvinnorna väcka intresse för civilförsvaret. I det avseendet har det tvärtom brustit i hög grad. Att konstatera det innebär emellertid inte något nedsättande omdöme om kvinnokommittéerna ute i landet, i vilka många krafter har nedlagt ett gott arbete. Det intresse som där finns bör vi även i fortsättningen bygga på.

Det har uppgivits, att civilförsvarschefen inte har ansvaret för civilförsvarsstyrelsens kvinnokommitté, utan att denna har en helt fristående ställning. Det är kanske denna ställning som gjort att den kunnat utnyttjas för personliga utfall och för misstänklighörande av bl. a. den kvinnoorganisation som jag tillhör, socialdemokratiska kvinnoförbundet, med dess 70 000 medlemmar. Vi har utsatts för otrevliga insinuationer om att inte vara fullt pålitliga, om förhållandena blir kritiska här i landet. Det är mycket beklagligt att civilförsvarsstyrelsens kvinnokommitté velat utnyttja sin fria ställning för att genom sitt organ väcka misstro mot civilförsvarsuppgifterna som fallet varit.

Eftersom det ännu inte bestämts vilken organisation civilförsvaret skall ha och hur ansvaret för en sådan kommitté som kvinnokommittén skall fördelas, så hoppas jag bara att organisationens slutliga utformning blir sådan, att vi inte får någon splittring som kan skada civilförsvarets intressen. Det är nämligen en försvarsgren, kring vilken vi säkert kan samla kvinnor från alla läger till att göra en insats och ta på sig uppgifter, som kräver både uppoffringar och utbildning. Jag hoppas sålunda på en kvinnokommitté eller annat organ för arbetet i kvinnoorganisationerna — alltså även sådana som inte tillhör försvaret — som framdeles möjliggör ett bättre och mera friktionsfritt arbete. Jag tror att intresse härför förefinns på alla håll.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Det är verkligen en ganska besynnerlig metod fru Eriksson i Stockholm använder sig av för att befrämja civilförsvarets intressen och att stimulera det intresset bland kvinnorna. När fru Eriksson säger att kvinnoutskottet inte har arbetat på rätt sätt, så är detta något fullständigt främmande för mig, och jag hoppas att fru Eriksson är ensam om sin uppfattning i det avseendet. Det har nämligen från många håll omvittnats, att ett mycket gott arbete har utträttats både från centralt håll och ute i länen — och detta trots alla pågående utredningar — och jag beklagar djupt att fru Eriksson i Stockholm har fått en så avog inställning till det arbetet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. III i utskottets utlåtande nr 85, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 2 a) av herr Åkerström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 77 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. V

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. V i utskottets utlåtande nr 85, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 4) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 60 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Ny organisation för civilförsvaret

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI—VIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. IX

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 439 och II: 535; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. X

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. XI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 7) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XII—XVI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. XVII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 8) av herr Axel Johannes Andersson m. fl. i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XVIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 8) i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XIX—XXI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Handläggningen av visst låne- och bidragsärende**§ 10**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11**Granskning av statsverket m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av riksdagens år 1958 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.

Punkterna 1, 6—8 och 12

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—5 och 9—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13**Handläggningen av visst låne- och bidragsärende**

Efter punktens föredragning anförde:

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har till denna punkt i statsutskottets utlåtande fogat en blank reservation. Anledningen därtill är att uskottet på förslag av statsrevisorerna vill tillerkänna Fellingsbro kommun ett ersättningsbelopp på 27 000 kronor. Bakgrunden är att kommunen gått i borgen för ägaren av en jordbruksfastighet och att detta skulle ha skett på grundval av felaktiga uppgifter från vederbörande statliga myndighets sida. Revisorerna och statsutskottet anser därför att statsverket bör ersätta den förlust kommunen lidit genom sitt åtagande.

Jag har tagit till orda närmast därför att jag nog menar att kommuner i

dylika sammanhang själva bör kunna bedöma och borde ha skyldighet att bedöma de åtaganden de ikläder sig. Skall detta få den konsekvensen att det sättes i princip att staten skall betala, kan ju faktiskt kommunerna ikläda sig borgensförbindelser som de sedan utan vidare övervältrar på staten. Och det är en ordning som inte kan vara tillfredsställande.

Frågan har också prövats av Kungl. Maj:t och inte föranlett någon åtgärd. I revisorernas och utskottets utlåtande säger man att då frågan bedömdes av Kungl. Maj:t var inte alla förhållanden bekanta i detta ärende. Jag skulle vilja ställa den frågan till statsutskottets talesman, i vilket avseende som inte Kungl. Maj:t vid sin prövning av ärendet kände till alla fakta i målet. Jag har förgäves sökt efter svar på den frågan i utlåtandet. Jag har inte kunnat finna att man på något sätt verifierat påståendet att inte alla fakta i målet var bekanta för Kungl. Maj:t vid tidpunkten för Kungl. Maj:ts ställningstagande till ärendet.

Herr talman! Det är på grund av de konsekvenser jag befarar av detta ärendes handläggning som jag begärt ordet. Jag har inget yrkande.

Herr NORUP (cp):

Herr talman! Jag har inte någon anledning att ställa annat yrkande än det som utskottet kommit till. Jag anser dock att vissa uttalanden av statsrevisorerna inte kan få stå oemotsagda. Jag kan inte godta den motivering som anförs, då de anger anledningen till att statsmakterna skall betala ersättning till kommunen för den förlust den lidit. Statsrevisorerna hade väl inte orsak att fälla omdömen om människor, som inte är anställda vid den centrala organisationen utan i lanbruksnämnderna, som ju lanbruksstyrelsen är huvudman för.

Det föreliggande ärendet är gammalt.

Handläggningen av visst låne- och bidragsärendet

Det behandlades av lantbruksnämnden redan 1952. Det behandlades av riksdagen 1954, då riksdagen inte ansåg annat än att kommunen skulle få betala. Statsrevisorerna har nu åter tagit upp detta ärende. De säger att statsverket får bära denna förlust, eftersom den uppkommit genom felaktiga upplysningar från lantbruksnämnden.

Det finns all anledning att lämna en redogörelse för händelseförloppet. Den fastighet som det är fråga om omfattar 50 hektar, varav 15 hektar är åkerjord, 6 hektar äng, 23,5 hektar skog och 5,5 hektar övrig mark. Byggnaderna var inte i bästa skick. Lantbruksnämnden tillstyrkte nybyggnad och gav lån därför. Belåningsvärdet rörde sig om 49 000 kronor. Den skog som hörde till fastigheten var av skogsvårdsstyrelsen uppskattad till 23 125 kronor. Om jag nämner ett så lågt värde som 800 kronor per hektar för jordbruksjordarna blir resultatet 16 800 kronor. Husen var väl värda 9 000 eller 10 000 kronor. Jag har ingen anledning att yttra mig över eventuell feluppskattning av fastighetens värde.

Den som köpte fastigheten ansåg att han, då han haft den något år, skulle försöka restaurera den. Han ville börja med ekonomihuset, men då kom länsbostadsnämnden emellan och påstod att bostadshuset först skulle upprustas. En beräkning av reparationskostnaderna gjordes och uppgick till 39 000 kronor, varefter byggandet sattes i gång. Man kom då på att man även skulle ha källare under boningshuset. Under källargrävningen råkade man på berg. Det kostade därför inte mindre än 20 000 kronor att spränga en källare till ett litet jordbrukaregnahem. Detta hindrade emellertid inte att byggandet fortsatte. Kostnaderna uppgick till betydande belopp, och innehavaren av fastigheten förklarade, att han inte längre kunde klara ekonomin. Följden blev en förlust för kommunen, som gått i borgen och nu fick lov att betala.

Jag anser det i detta fall egentligen felaktiga vara, att det är två myndigheter som bestämmer bebyggelsen på de jordbruksenheter som är föremål för långivning. Det är givetvis på grund härav som missförståndet har uppkommit. Jag kan dock konstatera, att lantbruksstyrelsen haft ett mycket gott samarbete med lantbruksnämnden och med länsbostadsnämnden i Örebro län. Men det är klart att misstag ibland kan göras. Jag protesterar emellertid på det bestämdaste mot att skulden lägges på lantbruksnämnden. Varför kunde man inte vid denna jordbruksenhet ha byggt ett s. k. Linnerohus, som hade kunnat uppföras för den summa som var beräknad? Den uppgick till 35 000 kronor. I varje fall kunde på den tiden ett Linnerohus uppföras för den summan. Emellertid kunde nu inte ett sådant hus godkännas, trots att det är konstruerat av en man, som senare i statsrevisorernas berättelse har fått möjlighet att yttra sig och fälla omdömen om en tjänsteman och ett byråorgan inom den centrala förvaltningen, något som är ganska märkligt. Det borde i detta fall ha byggts ett Linnerohus.

Jag anser, att då vi nu går in för att bedöma skuldfrågan, skall vi ställa dem till svars, som är skyldiga till denna tråkiga affär. Enligt min mening är det icke lantbruksnämnden, som är den skyldige, utan länsbostadsnämnden. Om det sedan sägs att man inte handlat rätt i Örebro läns lantbruksnämnd vill jag framhålla, att där sitter mycket ansvarskännande människor. Men jag medger, att under en viss tid hade man en något sangvinisk syn på saker och ting inom lantbruksnämnden i Örebro län. Detta observerades emellertid av lantbruksstyrelsen, och 1954 eller 1955 tog lantbruksstyrelsen initiativ som medförde en ändring av ledningen i lantbruksnämnden — det gällde direktören och, tror jag, även kamreraren. Lantbruksstyrelsen har följaktligen ta-

Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen

git initiativ till att ordna saken på bästa sätt.

Jag har velat anföra dessa synpunkter då jag menar, att när statsrevisorerna gör sina bedömningar och fäller en dom, har de väl anledning att lägga ansvaret där det skall läggas.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! De båda föregående ärade talarna har framfört vissa kritiska synpunkter såväl på revisorernas berättelse som på statsutskottets hemställan. Något yrkande har dock inte ställts, och med hänsyn därtill finns det ingen anledning för mig att nu närmare belysa innebörden av utskottets skrivning, utan jag ber kort och gott att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 14—20, 22, 24, 31—37 och 39

Lades till handlingarna. Vid föredragning av *punkten 33*,

Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen

yttrade:

Herr von SETH (h):

Herr talman! I denna punkt, som rör lantbruksnämnderna, behandlas två frågor — dels den regionala lantbruksorganisationen, dels den centrala ledningen. Då jag under ett par år tillhört riksdagens revisorer och är en av undertecknarna av den berättelse, som överlämnades av riksdagens revisorer den 15 december förra året, och då jag dessutom sitter i den avdelning, som behandlat dessa saker mycket noga i flera års tid, vill jag säga några ord.

Var och en bör ju känna till, att sedan mer än tio år finns det inom varje län tre olika organisationer på detta område. Vi har en gammal organisation

som hushållningssällskapen, vi har lantmateriororganisationen, som är ännu äldre, och vi har lantbruksnämnderna. Utan att använda ordet dubbelarbete kan man säga, att dessa organisationers arbetsuppgifter i många hänseenden är mycket likartade och delvis griper in i varandra. Det är därför naturligt att röster tid efter annan höjts för en översyn av organisationen i besparingssyfte.

Redan vid 1952 års riksdag väcktes motioner om utredning angående sammanslagning av hushållningssällskap och lantbruksnämnd. Lantbruksstyrelsen yttrade då att det »torde bli ofrånkomligt, att den statliga lantbruksorganisationen översågs, därvid även sådana frågor som fördelningen av arbetsuppgifterna och samverkan mellan sällskap och nämnd ånyo borde övervägas». Styrelsen för hushållningssällskapens förbund framhöll särskilt att kostnaderna för rationaliseringsverksamheten i viss utsträckning kunde begränsas. Vidare konstaterade styrelsen, liksom motionärerna hade gjort, att »med nuvarande förhållanden befattningshavare från två organ ofta måste fara till samma gård för att handlägga likartade och sammanhängande ärenden».

Jag skall inte gå in på frågan om lantbruksnämndernas vara eller inte vara — den anser jag inte hör hit — men jag har velat peka på dessa yttranden från lantbruksstyrelsen och från styrelsen för hushållningssällskapens förbund, där man helt och fullt är inne på att en översyn bör göras, liksom att det framför allt för de två närbesläktade organen lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen ofta kan bli fråga om dubbelarbete och alltså onödigt höga kostnader. Det var inte utan vidare som statsrevisorerna under 1958 kom till det enhälliga resultatet, att det var nödvändigt att se över lantbruksnämndsorganisationen, då det inom lantbruksnämnderna gjordes arbeten, som drog mycket stora kostnader

Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen

— kostnader som borde kunna nedbringas. Att jag personligen hyser en särskild åsikt angående lantbruksnämndernas arbete hör inte hit. Statsutskottet har också i sitt utlåtande klart och koncentrerat redovisat de synpunkter som statsrevisorerna anfört och som talar för en mera allsidig översyn av denna statliga organisation och av den statliga organisation över huvud taget som sysslar med jordbrukets rationalisering och strukturomvandling.

Man hade nästan väntat sig en mera positiv skrivning efter detta ställningstagande av fjärde avdelningen, som haft att behandla denna sak. Emellertid har utskottet efter denna mycket klara och koncisa redogörelse stannat för en kort omförmälan. Motiveringen är, såsom redovisas i utskottsutlåtandet, den omständigheten att, sedan statsrevisorerna avlämnat sin berättelse i december månad, nu i riksdagens slutskede framlagts den kända propositionen nr 148 i jordbruksfrågan, där förevarande ämne berörts. Utskottet har därför inte velat föregripa behandlingen av denna proposition. Det verkar som om utskottet helt och hållet hade anammat denna synpunkt.

Med anledning därav frågar man sig: Vad sägs då i propositionen om lantbruksnämndernas organisation? För min egen del har jag bläddrat i propositionen. Där sägs exempelvis på sidan 240, att det behövs ett intimare och mera fast organiserat samarbete mellan de skilda lokala organen. På sidan 246 i propositionen står det, att åtgärder är påkallade för att få en effektivare organisation. Vissa förändringar anses kunna företas redan nu. Viss personal som nu inom nämnderna sysslar med inre rationalisering bör sålunda användas för den yttre rationaliseringen. En viss minskning bör vidare ske av lantbruksstyrelsens ingenjörsavdelning. I övrigt sägs att det arbete som pågår inom lantbruksstyrelsen för att få till stånd en effektivare lantbruksorganisation torde

komma att föranleda förslag till 1960 års riksdag.

Herr talman! Ingenting tyder emellertid på att denna interna översyn även kommer att pröva de frågor som statsrevisorerna lagt största vikt vid, nämligen möjligheten att i besparingssyfte få utredningen att sikta utöver lantbruksnämndernas ram för att undersöka om en koncentrerad av den regionala organisationen skulle vara möjlig. Det som framskyntar om utredningen gäller i stället huvudsakligen ett intensivare arbete inom nämnderna och eventuellt även vidgade arbetsuppgifter för dessa.

Vi kan alla — även jag — instämma i utskottets synpunkt, att behandlingen av propositionen nr 148 inte bör föregripas. Men det hade varit synnerligen önskvärt, att det i utskottets utlåtande hade uttalats en förhoppning om att det fortsatta utredningsarbetet kunde få den vidare syftning jag här antytt. När så inte är fallet föreligger det risk för att dessa synpunkter kommer i bakgrunden vid detta utredningsarbete.

Jag kan inte påfordra att de här närvarande ledamöterna av kammaren skall ha studerat revisorernas berättelse eller komma ihåg allt som står där, men jag vill understryka vad revisorerna sagt om den påtagliga skillnad som föreligger mellan olika län. Det finns län där lantbruksnämnderna har en mycket begränsad omfattning och där deras arbete knappast behövs. Men jag skall ingalunda fördölja att det finns län där de ännu har mycket arbete, vilket också revisorerna omvittnar. Revisorerna har inte velat gå till storms mot lantbruksnämnderna som sådana, men de har exempelvis beträffande Kalmar län påpekat, att redan 1954 de dåvarande statsrevisorerna — ingen av 1958 års revisorer var med då — föreslagit att man skulle överväga frågan om en sammanslutning av de båda lantbruksnämnderna i detta län. I den nu framlagda propositionen 148 erhåller man upplysningen, att utredning i denna jämfö-

Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen

relsevis begränsade fråga allttjämt pågår och att förslag i saken kan beräknas bli framlagt år 1960. Om man nu förbereder en översyn av lantbruksnämnderna i större sammanhang, är det troligen ingalunda någon risk för att man förhastar sig.

Herr talman! Vi har bland de gamla statsrevisorerna resonerat om denna sak, och det skulle ha legat nära till hands att yrka återremiss av detta ärendet. Men jag skall inte göra det nu, ty jag tror inte att det gagnar saken. Men både jag och många andra, som är intresserade av statsrevisorernas utlåtan- de och lantbruksnämndernas verksamhet över huvud taget, skulle gärna vilja höra någon talesman från statsutskottets fjärde avdelning komma med en redogörelse för vad som har förevarit i avdelningen och en förklaring till att en enig avdelning har kunnat göra denna enkla omförmälan angående statsrevisorernas yttrande i denna sak.

Häri instämde herr *Ståhl* (fp).

Herr *NORUP* (cp):

Herr talman! Om det under denna punkt 33, som gäller lantbruksnämnderna, endast varit fråga om det som herr von Seth sade sig vilja instämma med utskottet i, så hade jag inte haft anledning att begära ordet. Men under punkten förekommer någonting före det som statsrevisorerna har behagat skriva in i sin berättelse, som jag inte kan låta stå oemotsagt.

Frågan om lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen är ju en gammal tvistefråga. Ifrån viss principiell inställning idkar man något sorts klappjakt på lantbruksnämnderna. Även om statsrevisorerna är eniga om att en översyn är nödvändig av lantbruksnämndernas och lantbruksstyrelsens olika uppgifter och organisation, så är jag övertygad om att det inte går att överföra lantbruksnämndernas arbetsuppgifter till hushållningssällskapen. Jag tror att de

flesta som handlagt dessa frågor måste instämma med mig på den punkten. För oss som under många år har varit intresserade av hushållningssällskapens verksamhet gäller det att slå vakt om dessa såsom de är organiserade i dag. Om man skulle överföra lantbruksnämndernas arbetsuppgifter till hushållningssällskapen, skulle — det är jag rädd för — hushållningssällskapens frihet beskäras. I så fall komme säkerligen den sista villan att bli betydligt värre än den första.

Hushållningssällskapens förbund, som yttrat sig i frågan, säger, att om man skulle samman slå lantbruksnämnder och hushållningssällskap, så föreligger det risk för att båda dessa organ måste ändras om. Den frihet hushållningssällskapen har skulle då alldeles säkert bli beskuren.

Lantbruksnämnderna har nu arbetat under tio år, och det skall villigt medges, att det skapats erfarenheter i fråga om deras organisation, vilka erfarenheter ger vid handen, att kanske inte allt bör vara organiserat på samma sätt som det varit från början. Men är det inte så på alla områden att det efter tio års verksamhet behöver företas justeringar? Från lantbruksstyrelsens sida har ju också anmälts till Kungl. Maj:t, att vi vill företa en översyn i fråga om lantbruksnämndernas olika arbetsuppgifter. Innan man kan göra det, måste man emellertid veta, hur arbetsuppgifterna skall vara fördelade. Därom lämnas nu ganska klara besked i den proposition som herr von Seth talade om. Följaktligen kan lantbruksstyrelsen, när riksdagen tagit ställning till denna proposition, genomföra en sådan översyn. Jag har för min del ingenting att invända emot att dessa organisationer blir föremål för översyn. Men när man nu har hushållningssällskapens organisation med dess verkställande ledning och lantbruksnämndernas organisation med dess verkställande ledning, skulle det väl ändå vara felaktigt att samman-

Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen

slå dessa. Jag kan dock konstatera, att det måste finnas två avdelningar. Skulle det vara en s. k. överdirektör inom den lokala organisationen? Det tror jag skulle vara olyckligt.

Beträffande de olika remissinstanserna vill jag framhålla, att hushållningssällskapens förbund avstyrkt sammanslagning. Angående statsrevisorernas förslag, att den yttre rationaliseringen i viss mån skulle överföras till lantmäteristyrelsen, säger hushållningssällskapens förbund, att det inte ligger någon realitet bakom. Jag kan instämma i detta yttrande, ty jag tror inte att det går att överlåta arbetet med att rationalisera fastigheter, att köpa och sälja. Skulle dessa uppgifter övergå till lantmäteristyrelsen, finge där byggas upp en organisation liknande den som finns i de nuvarande lantbruksnämnderna, och vad sparar man då? Jag tror det är fel att ta ställning till denna fråga enligt statsrevisorernas förslag.

Vad gäller detaljfrågan om överlantmätarens ställning i lantbruksnämnd avstyrkte departementschefen 1948 att överlantmätaren skulle vara självskrivnen ledamot i lantbruksnämnd, och det är ganska märkligt att överlantmätarna, som nu yttrat sig, har avstyrkt förslaget att de skulle få denna ställning.

Statsrevisorerna har vidare rekommenderat att inte bara lantbruksnämnderna utan även lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning skall överflyttas till jordbruksnämnden. Jordbruksnämnden har yttrat sig över detta, och generaldirektör Nordlander, som tidigare tillhört lantbruksstyrelsen och givetvis känner till dessa ting, avstyrker förslaget. Jag tror för min del att det skulle vara alldeles för tidigt att ta ställning till det förslag statsrevisorerna här har framlagt.

Man blir ganska förvånad när man finner, att det bland statsrevisorerna sitter en del personer, som så sent som i november och december år 1958 i jordbruksutskottet tog ställning för ett

avstyrkande av motionen om sammanslagning av hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna men som ett par tre månader därefter är beredda att skriva under statsrevisorernas berättelse, där det sägs att detta inte var riktigt. Man ställer sig närmast frågan: Har revisorerna fattat som sin uppgift att se efter vad som bör rättas till inom statsförvaltningen, eller håller statsrevisorerna på att bli ett politiskt instrument, där representanterna för olika meningsriktningar framför olika synpunkter? Tyvärr finns här ledamöter från olika partier, som har intagit två ställningar till sammanslagningen av dessa organ, en på hösten 1958 och en på våren 1959. Jag skulle för min del tro, att riksdagen gör klokast i att inte följa statsrevisorerna utan i stället utskottets förslag om att en utredning bör företas på detta område. Vi har från lantbruksstyrelsens sida ingenting att erinra mot en sådan.

Herr von SETH (h) kort genmäle:

Herr talman! Generaldirektör Norup spetsade till det hela och undrade, om statsrevisorerna hade så politiserats att vissa av dem, vilka strax tidigare inom jordbruksutskottet varit med om att avstyrka en motion om avskaffande av lantbruksnämnderna, inom statsverksrevisionen underskrev ett önskemål om lantbruksnämndernas avskaffande. Jag tycker att när man här lyssnat till herr Norups anförande, kan man inte undgå att i stället göra den reflexionen: Har herr generaldirektören och chefen för lantbruksstyrelsen blivit så politiserad att han inte vill ta hänsyn till sakskalet i denna fråga?

När 1957 och 1958 års riksdag behandlade frågan om lantbruksnämnderna hänvisade man i båda fallen till det uttalande som gjordes 1952. Statsrevisorerna säger beträffande denna sak: »Motionerna blev emellertid avslagna av riksdagen under hänvisning

Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen

till den tidigare intagna ståndpunkten.» Jag tillhör nu inte de statsrevisorer, som suttit i jordbruksutskottet. Men man har väl vid behandlingen i utskottet funnit att man kunnat, med den kuty som finns här i riksdagen, nöja sig med att hänvisa till utskottets tidigare yttrande om att en utredning bör komma till stånd.

Vidare vill jag framhålla att statsrevisorerna ingalunda ansett, att en sammanslagning av lantbruksnämnder och hushållningssällskap skulle äga rum över hela riket. Såsom statsrevisorerna säger på s. 275 i sin berättelse bör en sammanslagning kunna prövas som försöksorganisation inom några län, men det bör icke betraktas som självskrivet att en eventuell sammanslagning av vissa lokala organ måste äga rum samtidigt och likformigt över landet. Man har alltså velat peka på lämpligheten av att inom vissa län på försök samman slå nämndernas och hushållningssällskapens verksamhet.

Till sist skulle jag, herr Norup, vilja understryka att den statsfinansiella situationen i dag gör det nödvändigt att vidta alla tänkbara inskränkningar och beskränningar för att kunna pressa ner statens utgifter. Det är sedan många år omvittnat att det pågår ett dubbelarbete på det område där lantbruksnämnderna har sin verksamhet — detta är inte något påstående som jag kommer med, utan det har erkänts även av lantbruksstyrelsen, innan herr Norup blev generaldirektör. Kostnaderna för lantbruksnämndernas verksamhet, vilka för närvarande uppgår till 14 miljoner kronor, bör kunna väsentligt nedskäras och skattebetalarna få större valuta för sina pengar.

Herr NORUP (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr von Seth talar om dubbelarbete, men jag tror inte att man kan påvisa att sådant förekommer i större utsträckning nu än vad som skul-

le bli fallet, om det förslag som föres fram av statsrevisorerna ginge igenom.

Vad beträffar dessa uppgifter, som ligger så nära varandra, vill jag säga herr von Seth, att vi inom lantbruksstyrelsen skall försöka göra allt vi kan för att få klarlagt, om den inre rationaliseringen bör läggas på ett håll och den yttre på ett annat. Lantbruksstyrelsen har själv hemställt hos Kungl. Maj:t om att en översyn härvidlag måtte ske.

Vad politiseringen anbelangar har jag inte alls försökt politisera. Jag har bara försökt nämna de erfarenheter som jag dagligen får. Jag måste på det bestämdaste avråda från den förändring, som i dag aktualiseras. Jag har föreslagit, att en utredning skall ske. Därefter får vi se vad som bör göras.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Herr von Seth har efterlyst vad som förevarit i fjärde avdelningen när vi behandlade denna fråga. Jag trodde, att vi hade redovisat det i det utlåtande, som är framlagt här. Det kan inte vara meningen att jag skall stå och i detalj redogöra för hur förhandlingarna gick till i fjärde avdelningen. Medan vi handlade frågan kom emellertid propositionen nr 148, som har nämnts tidigare. Även herr von Seth får väl erkänna, att situationen därigenom blev något annorlunda än den var, när statsrevisorerna undersökte dessa problem och skrev sitt utlåtande om dem.

Statsrevisorerna föreslår t. ex., att man skall sammanföra hushållningssällskapen och lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering. Ingen kan väl förneka, att denna fråga kommer att få minskad betydelse, om man går in för vad som nu föreslagits i proposition nr 148, vilket leder till en kraftig begränsning av den inre rationaliseringen. Dels ställes mindre pengar till förfogande, och man får överföra personal till andra uppgifter, dels kom-

Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen

mer arbetet med yttre rationalisering och skogsarrondering att ökas betydligt. Dessa omständigheter fanns inte med i bakgrunden, när statsrevisorerna behandlade detta spörsmål. Detsamma gäller vad statsrevisorerna nämner om att till lantmäteriorganisationen skall överföras de delar av lantbruksnämnderna, som handhar den yttre rationaliseringen. Det finns också förslag om att lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning och statens jordbruksnämnd skall sammanslås. Såvitt jag förstår måste situationen vara en annan efter det att vi har fått nämnda förslag från Kungl. Maj:t. Jag vet inte hur det går med detta, men det behandlas för närvarande av vederbörande utskott. I denna proposition föreslås helt enkelt en anpassning av lantbruksorganisationen till de förändrade uppgifter, som man vill lägga på den. Man säger t. ex., att verksamheten skall få en mera tidsenlig inriktning. Med ledning av detta utformar man sedan också personalorganisationen.

Inom lantbruksstyrelsen pågår också en översyn av styrelsens och lantbruksnämndernas organisation. För min del tror jag, att det är rimligt att man med hänsyn dels till vad som föreslagits av Kungl. Maj:t i propositionen nr 148 och dels till att denna översyn nu pågår begränsar sig till att säga precis vad vi sagt i detta utlåtande. Man bör nog vänta en smula. Man får mycket bättre hållpunkter för en översyn av organisationen, om man ser vad erfarenheterna blir av de nya uppgifter, som denna organisation skall svara för. Att i nuvarande läge gå in för en så vidlyftig översyn, tror jag inte är att rekommendera.

För övrigt kan varken jag, herr von Seth eller någon annan säga någonting bestämt om hur det skulle ställa sig i kostnadshänseende vid en sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen. Herr von Seth har här åberopat den statsfinansiella situa-

tionen. Kan herr von Seth på något sätt bevisa att organisationen skulle bli billigare och kostnaderna alltså begränsas, om vi nu utan vidare skulle gå med på statsrevisorernas förslag? Nej, det kan inte han och inte heller någon annan göra, och därför tycker jag att detta argument inte har så stor relevans i det här sammanhanget.

Jag kan, herr talman, nöja mig med detta och ber att få yrka bifall till vad utskottet anfört.

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! När riksdagen år 1948 fattade beslut om den nya lantbruksorganisationen tillät jag mig uttala starka tvivel om att det var riktigt att till skapa en sådan institution som lantbruksnämnderna vid sidan om hushållningssällskapen och på så sätt åtskilja frågan om driftsrationaliseringen från frågan om den inre och yttre rationaliseringen. Det föreföll emellertid den gången att finnas — det kan nog också utläsas ur protokollen — mycket stor entusiasm här i kammaren för att dessa lantbruksnämnder skulle komma till stånd. Följaktligen vann inte vid det tillfället mina farhågor något gehör.

Nu har vi fått en del erfarenhet på detta område. Lantbruksnämnderna har kommit till, och de har skaffat sig självständiga arbetsformer vid sidan om hushållningssällskapens. Om det år 1948 ansågs vara svårt att inte inrätta lantbruksnämnderna, måste det i dag vara lika svårt att bryta sönder organisationen och avveckla lantbruksnämnderna, när de en gång skaffat sig en självständig ställning och egna arbetsformer. För övrigt bör vi väl inte ingripa på det här området, då hela organisationen är föremål för översyn. Vi bör i stället avvakta och se, vart denna översyn kommer att leda.

Jag vidhåller att vi borde ha sett upp år 1948. Det är emellertid för sent att år 1959, när organisationen är klar och

Lantbruksnämnderna. Den centrala lantbruksadministrationen

arbetar under fasta former, begära att lantbruksnämnderna utan vidare skall avskaffas.

Herr von SETH (h):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon fight med herr Vigelsbo, men jag kan inte underlåta att säga ett par ord till herr Persson i Växjö.

Jag har redan i mitt första anförande framhållit att jag kan instämma i utskottets uttalande om att behandlingen av proposition nr 148 inte bör föregripas. Men man hade väntat sig att ledamöterna av fjärde avdelningen hade tolkat detta uttalande på så sätt, att inte heller den ifrågasatta utredningen bör föregripas. Så har inte skett här i kammaren. Jag lyssnade emellertid till debatten i första kammaren beträffande denna fråga, och där deklarerade en av företrädarna för herr Perssons parti, vilken sitter i statsutskottets fjärde avdelning, att man ingalunda ville föregripa den av statsrevisorerna omtalade utredningen.

Av självklara skäl är inte jordbruksministern nu här närvarande, men i annat fall skulle jag ha vädjat till honom att låta företa denna utredning.

Det råder så mycken oklarhet angående lantbruksnämnderna, det dubbelarbete som äger rum och huruvida inte nämndernas kostnader kan skäras ner. Därför hade vi från revisorernas sida väntat oss en dylik tolkning av fjärde avdelningen. I första kammaren har man fått otvetydigt bevis för att man inte går emot en utredning.

Efter vad jag hört berättas var man i fjärde avdelningen vid den första förredragningen tämligen ense om att det skulle bli ett positivt utlåtande. När så ärendet kom upp andra gången förelåg en skrivning, där man inskränkte sig till den omförmålan som nu står inskriven i statsutskottets utlåtande. Det är alldeles självklart att denna sak inte får falla. Jag vill bara göra herr Persson i Växjö den frågan: Har utskottet en helt

negativ inställning, som herr Persson vill göra gällande, eller skall man tyda det så, att det finns en icke negativ inställning i utskottet, såsom framkommit i debatten i första kammaren?

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Jag vet inte om herr von Seth lyssnade till mig. Jag sade annars att med hänsyn till vad som har hänt efter det att statsrevisorerna skrev sitt utlåtande i denna fråga, ansåg jag att man bör avvakta erfarenheterna och beakta de förändrade arbetsuppgifter som kan komma att åvila lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen, innan man vidtar någon vidare översyn av organisationen. Detta är inte detsamma som att säga att jag inte skulle vilja vara med om någon översyn.

Sedan har herr von Seth på nytt tagit upp frågan om behandlingen i avdelningen. Vi fick vid det första sammanträdet ett förslag till skrivning, som vi inte helt gillade och därför ville ändra på. När vi sedan skulle ha vårt andra sammanträde om samma ärende, hade vi fått klart för oss att propositionen omedelbart skulle komma. Det var då vi beslöt att skriva som vi nu har gjort i utlåtandet.

Jag vet inte vad som har sagts i första kammaren, men jag tror inte att någon kan förneka att det har gått till på detta vis.

Jag skulle fortfarande vilja framställa som min uppfattning, att det är bättre att samla erfarenheter av det som är nytt, innan man går vidare. Om jordbruksministern hade varit inne, skulle jag ha velat vädja till honom att avvakta de erfarenheter man nu kan vinna, innan han tillsätter denna vidare utredning.

Överläggningen rörande denna punkt var härmed slutad.

Övriga punkter

Vad utskottet hemställt bifölls.

Restitution av skatt å bensin för motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrien**§ 12**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningstullar m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13**Restitution av skatt å bensin för motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrien**

Föredrogs sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid användning av motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrien.

Till jordbruksutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 351 av herrar *Sundin* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 418 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte

1) besluta om restitution från och med budgetåret 1960/61 av skatt å bensin som förbrukades av motorsågar och andra jämförbara motorer och redskap i skogsbruket, i enlighet med vad i motionerna anförts, samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om härför erforderliga detaljförslag till 1960 års riksdag; ävensom

II) de likalydande motionerna I: 352 av herr *Einar Persson* m. fl. samt II: 419 av herrar *Persson* i Tandö och *Nilsson* i Östersund, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, syftande till att bestämmelser angående restitution av skatt å bensin, likvärdiga med dem som nu gäller för jordbruket, fiskerinäring-

en och trädgårdsnäringen, jämväl blir gällande beträffande motorredskap inom skogsbruket och sågverksindustrien».

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade förenämnda motioner hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, vilket hemställde

1) att de likalydande motionerna I: 351 av herrar *Sundin* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 418 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 352 av herr *Einar Persson* m. fl. samt II: 419 av herrar *Persson* i Tandö och *Nilsson* i Östersund icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Pettersson* i Dahl, *Hagberg*, *Gustaf Elofsson*, *Stiernstedt*, *Franzén* och *Häggblom*, vilka ansett att utskottet bort hemställa

I) att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 351 och II: 418 samt i anledning av motionerna I: 352 och II: 419 besluta,

1) att medgiva skogsbruket gottgörelse för skatt å bensin, som förbrukades vid användning av motorredskap inom näringen, från och med den 1 juli 1960 i överensstämmelse med de grunder som reservanternas förordat;

2) att föreskriva, att till näringen återburna bensinskattemedel skulle tillföras en särskild fond, benämnd Skogsbrukets bensinskattfond, att avräknas mot automobilskattemedlen;

3) att antaga ett i reservationen intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, enligt vilket restitution av dylik skatt skulle få åtnjutas jämväl för bensin eller motorsprit, som med eller utan tillsats av annat ämne användes av inom skogs-

Restitution av skatt å bensin för motorredskap inom skogsbruket och sågverks-industrien

bruket nyttjade motorsågar och därmed jämförbara motorer och redskap;

4) att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna i övrigt anfört; samt

II) att de likalydande motionerna I: 352 och II: 419 måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Då riksdagen år 1956 beslöt att medge trädgårdsnäringen restitution av skatt å bensin som användes för framdrivande av jordfräsar och liknande redskap, anförde sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet bl. a. följande:

»Med hänsyn till att de genom bensinbeskattningen inflytande skattemedlen är avsedda att bidra till kostnaderna för vägväsendet anser utskottet att kompensation bör lämnas trädgårdsnäringen för de särskilda kostnader, som uppkommer till följd av beskattningen av bensin, nyttjad för näringsgrenens maskiner och redskap.»

Detta utskottets uttalande blev även riksdagens beslut. Tidigare hade dessutom beslutats om restitution av bensinskatt till jordbruket och fisket. I dag är frågan om — i konsekvens med vad dessa näringar beviljats — skogsbruket och skogsarbetarna skall medges restitution av bensinskatt, som nu får erläggas vid driften av motorsågar och andra näringens motorredskap samt dess icke väggående motorfordon.

Det är i och för sig glädjande när utvecklingen lett fram till att vi nu har motorsågar och andra motorredskap, med vilkas hjälp det blivit möjligt att underlätta och samtidigt effektivisera det synnerligen tunga arbete som skogsarbetet utgör. Att en extra vägskatt sam-

tidigt skall ha måst erläggas framstår dock som oriktigt. Det är — som av skogsstyrelsens remissyttrande framgår — fråga om ett belopp som kan uppskattas till 2,9 miljoner kronor för innevarande år i sådan extra vägskatt. Då vi motionärer har funnit detta vara orättvist, har vi föreslagit att restitution av denna bensinskatt skulle beslutas. Denna har vi då tänkt oss — i likhet med vad fallet är i fråga om fiske och trädgårdsskötsel — skulle utgå i form av kollektiv restitution. Härigenom skulle det även bli möjligt att ge ett verksamt stöd åt olika underförsörjda angelägna forsknings-, försöks- och undervisningsuppgifter på skogens och skogsarbetets viktiga områden.

Som av utskottsutlåtandet framgår har de föreliggande motionerna tillstyrkts av skogsstyrelsen. Utöver detta finns det anledning påpeka, att det här aktuella förslaget även har stöd av Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Sveriges skogägareförbund, d. v. s. att vad som här föreslås är uttryck för en uppfattning som även delas av det svenska skogsbrukets stora organisationer. Skogsarbetarnas, bondeskogsbrukets och storskogsbrukets sammanslutningar biträder förslaget.

Som stöd för sitt avslagsyrkande anför utskottsmajoriteten att »skogsbruket erhåller en viss återbäring av bensinskatt i form av anslagsanvisning under nionde huvudtiteln till vägbyggnader å skogar i enskild ägo».

Jag vill ingalunda försöka förneka att en sådan anslagsgivning om i år 7,7 miljoner kronor sker men tillåter mig påpeka att detta inte har något som helst att göra med den fråga vi här diskuterar. Den anslagsgivning som utskottet åberopar är motiverad av den bensinskatt som skogsbruket får erlägga vid virkestransporter å vägar som icke underhålls av det allmänna. Det är bensinskatten för transporter på oli-

Restitution av skatt å bensin för motorredskap inom skogsbruket och sågverks-industrien

ka typer av skogsbilvägar som har motiverat denna anordning. Då därtill den kommitté som utredde frågan ansåg, att det av dessa skäl vore motiverat med en anslagsgivning om 12,5 miljoner kronor och anslaget endast utgår med 7,7 miljoner, finns det väl ingen anledning att med detta som skäl motsätta sig en restitution av den skatt, som skogsbruket får erlægga i samband med driften av motorsågar och icke väggående motorfordon, alltså en helt annan typ än den som har legat till grund för anslagsgivningen och som utskottet åberopar.

Det framstår som angeläget att på allt sätt hjälpa skogsbruket. Här finns en möjlighet att ge hjälp på så sätt att rättvisa skipas. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr PERSSON i Tandö (s):

Herr talman! Jag finner ingen anledning att göra en återblick på vad som tidigare förevarit i denna fråga. Alla kammarledamöter torde vid det här laget ha klart för sig vad saken gäller.

Vi har i vår motion kort och gott hemställt, att riksdagen måtte medge restitution av bensinskattemedel, som inbetalats för bensin till skogsindustriens maskiner och motorsågar, och detta efter samma grunder som gäller för bensinskatterestitution till jordbruket, trädgårdsnäringen och fisket. I dessa fall har ju återbetalning skett efter något olika normer. Beträffande skogsnäringen har vi emellertid sagt oss, att återbäringen bör kunna utgå kollektivt och användas för ändamål vartill anslag icke utgår ur den statliga budgeten.

Sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet har, som framgår av det utskottsutlåtande som nu behandlas, som sin uppfattning uttalat, att restitution av bensinskatt endast bör med-

ges då synnerligen starka skäl kan åberopas därför. Detta uttalande gör utskottet trots att både utredning, kommittéer och finansministrar förklarat att det är principiellt riktigt, att skatten på bensin som använts som drivkraft för maskiner som icke sliter på vägarna bör återbetalas. Sedan fortsätter utskottet med påståendet, att skogsnäringen redan genom anslag på riksstaten erhåller återbäring av skatt på bensin som använts för annat än motorfordon.

Jag har ställt mig den frågan: Hur vet utskottet detta? I 1955 års skogsutredning beräknades det bensinskattebelopp som fordonen på de enskilda vägarna hade att fordra, till 12 miljoner kronor. Man får nu över budgeten 7 700 000 kronor. Hur vet då utskottet att även motorsågsbensinens skatt ingår i detta belopp? Jag trodde för min del att återbetalningen till det enskilda vägunderhållet skedde därför att motorfordonen kör på de enskilda vägarna.

Sedan var det en annan sak: Det kan väl inte vara utskottets mening att skogsarbetarna genom skatten på motorsågarnas bensin skall lämna bidrag till utbyggandet av vägnätet? Det är väl i så fall den enda arbetargrupp i detta land som lämnar särskilt bidrag till vägarna till dess olika arbetsplatser. Jag kanske här bör påminna om att denna arbetargrupp har investerat en ganska stor summa för verktyg till det svenska skogsbruket. Det har beräknats att det för närvarande torde finnas omkring 70 000—80 000 motorsågar inom det svenska skogsbruket. Om man räknar med att en såg kostar mellan 1 200 och 1 500 kronor, betyder detta att de svenska skogsarbetarna har investerat omkring 100 miljoner kronor för sina verktyg. Läger man så till detta, att denna arbetargrupp icke lyckats hålla sina reallöner under de senaste åren, måste det anses rimligt och rättvist att en återbetalning sker av erlagd bensin-

Restitution av skatt å bensin för motorredskap inom skogsbruket och sågverks-industrien

skatt. Jag anser det vara ett rättvisekrav, att skogens folk behandlas på samma sätt som de som arbetar inom fisket, jordbruket och trädgårdsnäringen.

Helt naturligt vore det bäst om individuell återbäring av skatten kunde ordnas. Detta får dock anses som en teknisk omöjlighet. Skogsstyrelsen har i sin skrivelse till regeringen av den 12 juni 1957 och i yttrande över motionerna framställt förslag om medlens användning och om den organisation som bör tillskapas för handhavande av desamma.

Då den till utskottets utlåtande fogade reservationen innehåller ett tillstyrkande av detta förslag, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Man kan väl ifrågasätta om vi nu skall ta upp en principdiskussion om vilka näringar som skall ha restitution av bensinskattemedel, i all synnerhet som 1953 års trafikutredning, som också har att pröva de här frågorna, troligtvis redan nästa år kommer med sitt betänkande. Man kan då diskutera frågan från en vidare synpunkt och behöver inte ta upp frågan för enbart en näring.

Reservanterna säger att de vill skapa rättvisa genom att även låta skogsbruket få återbäring av bensinskattemedel, men den rättvisan når man ändå inte, eftersom det finns andra näringar som också betalar bensinskatt för maskiner som inte sliter på vägarna. Vill man hävda rättvisesynpunkter, bör man väl för konsekvensens skull säga att alla näringar som använder bensin till annat än motorredskap som sliter på vägarna skall ha återbäring av bensinskattemedel.

Herr talman! De motionärer som här har uppträtt har tydligt sagt ifrån, att det inte kan bli fråga om någon indi-

viduell återbäring till skogsarbetarna utan endast om en kollektiv restitution, som skall användas för vissa utbildningsändamål. Jag förstår då inte varför herr Persson i Tandö drar in frågan om skogsarbetarnas reallöner. Det är mycket möjligt att skogsarbetarna inte har kunnat följa med i reallöneutvecklingen som herr Persson framhåller — det vågar jag inte ha någon mening om — men det är väl ändå orimligt att dra in den frågan, när det icke gäller en individuell återbäring till skogsarbetarna.

Jag skall inte längre ta tiden i anspråk, herr talman. Jag anser att vi när 1953 års trafikutredning kommer med sitt förslag får tillfälle att senare diskutera den här frågan. På så sätt slipper vi att ta en näring det ena året och nästa år ytterligare en näring, utan vi får diskutera problemet ur mera enhetliga synpunkter.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag kan helt ansluta mig till den argumentering, som herr Larsson i Hedenäset och herr Persson i Tandö har anfört.

Herr Johanson i Västervik hänvisar liksom utskottet har gjort till 1953 års trafikutredning. Samma sak gjorde utskottet också föregående år, men jag må säga, att det förefaller ganska underligt att hänvisa till denna utredning. Trafikutredningen har nämligen kommit till för helt annat ändamål, för att utreda om några järnvägar eventuellt kan bli överflödiga och om deras trafik kan gå på landsvägen i stället. Naturligtvis kan den samtidigt ta upp även problem av det slag vi här behandlat, men jag skulle tro att det kommer i andra hand.

Vidare säger herr Johanson i Västervik, att om restitution skall lämnas för skogsarbetarnas motorsågar, bör alla

som använder bensin till maskiner som inte sliter på vägarna få restitution. Ja, herr Johanson i Västervik, det är just vad jag tycker att vi skall göra. Har vi godtagit principen, att bensinskattemedlen skall användas för vägarna, skall de få restitution som betalar bensinskatt men inte sliter på vägarna. Är principen riktig när det gäller fiske, jordbruk och trädgårdsnäring, är den väl också riktig när det gäller skogsbruk, eftersom motorsågarna inte rimligen kan slita på vägarna.

Herr talman! Jag tycker det finns starka skäl att bifalla reservationen, och jag yrkar bifall till densamma.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den vid utlåtagandet fogade reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 129 ja och 79 nej, varjämte

Viss restitution av energiskatt på bränsle

4 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Viss restitution av energiskatt på bränsle

Föredrogs sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående viss restitution av energiskatt på bränsle.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 350 av herr *Hermansson m. fl.* samt II: 417 av herr *Grebbäck m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta dels att i princip medgiva att ett belopp, motsvarande hälften av vad vid yrkesmässigt bedriven växthusodling under 1958 erlagts i energiskatt på bränsle, måtte få kollektivt restitueras till näringsutövarna, dels att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående dels det belopp som skäligen borde ifrågakomma och dels de ändamål vartill medlen måtte få disponeras med beaktande av de i motionerna framförda synpunkterna.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade förenämnda motioner hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott.

Sammansatta utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 350 och II: 417.

Reservation hade avgivits av herrarna *Pettersson i Dahl, Hagberg, Gustaf Elofsson, Kollberg, Stiernstedt, Nord, Antby, Franzén* och *Hæggbloom*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 350 och II: 417, måtte

1) besluta att i princip medgiva att ett belopp, motsvarande hälften av vad

Viss restitution av energiskatt på bränsle

vid yrkesmässigt bedriven växthusodling under 1958 erlagts i energiskatt på bränsle, måtte få kollektivt restitueras till näringsutövarna;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående dels det belopp som skäligen borde ifrågakomma och dels de ändamål var till medlen måtte få disponeras med beaktande av de i motionerna framförda synpunkterna.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **STIERNSTEDT** (h):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande behandlar en motion angående restitution av energiskatt på bränsle som användes vid yrkesmässig växthusodling.

Sådana företag som i stor utsträckning använder energi i form av bränsle kan till viss del få restitution av energiskatten för det bränsle de använder. Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund ingav den 15 juli 1957 till Kungl. Maj:t ansökan om nedsättning av energiskatten på bränsle. Det tog ett och ett halvt år, till den 30 december 1958, innan förbundet fick besked. Andra särskilt bränslekrävande förbrukare hade då för länge sedan fått besked om nedsättning. Från den 1 januari 1959 erhåller emellertid trädgårdsnäringen 50 procents nedsättning av energiskatten.

Över motionen har yttranden inhämtats från kontrollstyrelsen, lantbruksstyrelsen och trädgårdsnäringsutredningen. Kontrollstyrelsen säger, att den inte har någon erinran mot restitution för tiden intill den 1 januari 1959. Lantbruksstyrelsen erinrar om att trädgårdsnärings bränslekostnad uppgår till 25 å 30 procent av produktionskostnaderna, och trädgårdsnäringsutredningen har enhälligt tillstyrkt motionärernas yrkande.

Utskottsmajoriteten motiverar sitt avslagsyrkande med att bränslepriserna fallit kraftigt och att växthusen producerar föga priskänsliga varor. Ja, herr

talman, det är väl inte bara det bränsle som går åt till trädgårdarna som har gått ned i pris, och det är väl inte bara trädgårdarna som producerar varor, vilka inte är särskilt priskänsliga. Det måste ju skipas rättvisa även för trädgårdarna.

Slutligen frågar utskottsmajoriteten i vad mån det är motiverat att med allmänna medel förstärka stödet till trädgårdsnäringen. Detta kommer att redovisas, säger man, av den nu pågående trädgårdsnäringsutredningen. Men det är ju denna utredning som enhälligt tillstyrkt restitutionen. För övrigt kan det väl inte vara tal om något speciellt stöd, utan det är endast fråga om ett rättvisekrav.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Pettersson i Dahl m. fl., som går ut på att man i princip skall ge trädgårdsnärings utöware restitution på energiskatt på bränslekostnader för 1958 och som hemställer hos Kungl. Maj:t om utredning och förslag angående det belopp som skäligen bör ifrågakomma för denna restitution.

I detta yttrande instämde herr *Nilsson* i Bästekille (h).

Herr **JOHANSON** i Västervik (s):

Herr talman! Kungl. Maj:t har ju gått med på att trädgårdsnärings utöware skall få viss återbäring för den skatt som de erlagt på bränsle från och med den 1 januari 1959. En del motionärer har inte nöjt sig med att acceptera detta utan vill också att skattenedsättningen ges retroaktiv karaktär, så att en del av den skatt som erlagts för 1958 restitueras.

Det är väl ändå så, ärade kammarledamöter, att den erlagda skatten är en kostnadsfaktor, och då har väl också trädgårdsnärings utöware tagit ut den kostnaden i de priser de åsatt sina varor.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Viss restitution av energiskatt på bränsle

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Herr Johanson i Västervik säger att den erlagda energiskatten är en kostnadsfaktor, som vederbörande trädgårdsägare räknat med. Naturligtvis är den en kostnadsfaktor, men sedan kan man väl ifrågasätta huruvida den är rättvis. Kungl. Maj:t har beslutat att dessa näringsutövare skall ha restitution med 50 procent av energiskatten från och med den 1 januari 1959. Då är det väl lika rättvist att de även får sådan restitution för 1958.

Som herr Stiernstedt sade har förmodligen inte alla haft möjlighet att ta ut denna energiskatt i sina priser, varför denna utgift varit mycket betungande för dem. Om man erkänner det rättvisa i en restitution för denna yrkesgrupp, kan jag inte förstå hur någon kan argumentera så som herr Johanson i Västervik gjorde nyss. Det förvånar mig, att inte herr Johanson i Västervik liksom utskottet gjorde i det förra ärendet drog fram 1953 års trafikutredning, ty det kunde vara lika motiverat i detta fall som i det andra fallet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag vill bara kort och gott säga, att Kungl. Maj:t ju genom ett beslut har bekräftat, att trädgårdsnäringsens utövare är en restitutionsberättigad grupp, och i de fall då industriföretag har erhållit nedsättning, så har medgivandet härom regelmässigt givits retroaktivt verkan.

Jag tycker därför att det finns alla skäl för riksdagen att i detta fall gå samma väg och låta restitutionen få den omfattning som reservanterna har föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara

med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 102 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogos vart efter annat

bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt städerskan vid riksbankens sedeltryckeri Hilma Nilsson; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen, och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden

Obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped — Riskförsäkring vid farligt räddningsarbete

rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16

Obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Eftersom jag är motionär i denna fråga noterar jag med tillfredsställelse, att två fördelar vunnits med utskottets skrivning i föreliggande utlåtande. Den ena är, att utskottet allmänt och principiellt delat uppfattningen, att det är på sin plats med någon form av obligatorisk ansvarighetsförsäkring för mopeder, i varje fall om olycksfrekvensen skulle öka. Man kan givetvis ha delade meningar om denna frekvens, och uppenbart är att utskottet har hyst en något mera dämpad oro än jag beträffande de olyckor som inträffar genom mopedernas förvållande.

Den andra fördelen är, att det nu har fastslagits, att det utan något slag av registrering av mopederna är möjligt att åstadkomma en obligatorisk ansvarighetsförsäkring. Utskottet påpekar nämligen att det särskilt i Danmark har prövats ett system, som inte bara har varit framkomligt utan också fördelaktigt. Utskottet hänvisar emellertid till det förhållandet, att allt fler mopedägare visar omtanken att teckna en frivillig försäkring — vilket jag också anser vara mycket värdefullt och vill uppmana alla mopedägare att göra — samt att mopedfabrikanterna har

för avsikt att söka åstadkomma en engångsförsäkring i samband med att fordonen försäljes. Ja, det är möjligt, att man i det fallet kan hysa en sådan grad av optimism som utskottet gör. Jag skall inte uttala mig på den punkten.

Så som ärendet ligger till för dagen kan jag självfallet inte ställa något yrkande, men jag uttalar förhoppningen att utvecklingen på detta område skall gå i sådan riktning, att en obligatorisk försäkring inte blir nödvändig. Samtidigt vill jag emellertid understryka vad jag i min motion givit flera exempel på, nämligen att mopedolyckorna är av så allvarlig och oroväckande karaktär, att man har anledning att noggrant följa utvecklingen på området. Om någon förbättring i det hänseendet inte kommer till stånd, finns det enligt min mening också anledning att återkomma i frågan och därvid resa starkare krav på försäkring än denna gång.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 17

Riskförsäkring vid farligt räddningsarbete

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 328 i första kammaren av herr Mattsson samt nr 400 i andra kammaren av herrar Gustavsson i Alvesta och Jansson i Benestad.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan rörande riskför-

Risikförsäkring vid farligt räddningsarbete

säkring vid farligt räddningsarbete i samband med katastrofrisk».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 328 och II: 400, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 328 och II: 400, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om riskskydd för dem som deltaga i farligt räddningsarbete.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det var den katastrofartade olyckan vid Moheda förra året som gav oss anledning att i motion begära en utredning rörande riskförsäkring vid farligt räddningsarbete. Utskottet har avstyrkt motionen, bland annat med den motiveringen att de som i egenskap av anställda deltar i räddningsarbete i allmänhet är försäkrade genom yrkesskadeförsäkringslagen. Men när en katastrof liknande den som inträffade i Moheda händer, är det angeläget att räddningsarbetet organiseras snabbt och effektivt. För att det skall kunna ske erfordras största möjliga insats från personer som bor intill olycksplatsen. Bland dessa finns då i regel även s. k. icke anställda. Det är egna företagare av olika kategorier. Denna grupp saknar ekonomiskt skydd, eftersom de inte omfattas av yrkesskadeförsäkringslagen.

Utskottet åberopar riksförsäkringsanstaltens yttrande och framhåller, att den enda möjliga lösningen är att statsmakterna eller statlig myndighet från fall till fall prövar ersättningsfrågan. vore det inte då lämpligt med vissa föreskrifter om hur dessa ersättningsfrågor bör lösas? Riksförsäkringsanstalten är i sitt remissyttrande över motionen till synes inte främmande för att

i yrkesskadeförsäkringen gällande normer skulle kunna tillämpas även i dessa fall. Vi har erfarenheter från Mohedakatastrofen av hur svårt det är att få ersättning i efterhand. Trots att denna katastrof inträffade föra sommaren har man ännu inte erhållit någon ersättning i de fall där sådan ansetts böra utgå av statsmedel.

Herr talman! Med hänsyn till dels att s. k. icke anställda ej omfattas av yrkesskadeförsäkringslagen, dels att det inte finns föreskrifter för myndigheterna om efter vilka principer ersättningsfrågan i efterhand skall prövas anser jag, att tillräckliga motiv föreligger för en utredning av frågan i enlighet med den till utskottsutlåtandet fogade reservationen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Utskottet har grundat sitt utlåtande bland annat på riksförsäkringsanstaltens remissyttrande över motionen, där svårigheterna att skilja mellan katastrofall och andra fall påpekats. Man skulle enligt riksförsäkringsanstaltens uppfattning ha svårt att tillgodose motionens syfte genom någon anordning av försäkringsmässig karaktär. Ersättning utgår ju enligt en särskild kungl. kungörelse till dem som biträder vid bekämpande av brand. Där gäller i huvudsak de regler för ersättning som gäller för yrkesskadeförsäkring. Vi har också i utlåtandet framhållit, att om något skall göras åt detta bör det bli något liknande, så att ersättning utgår av allmänna medel.

Utskottet har sålunda inte ansett sig för närvarande kunna tillstyrka motionsyrkandet. Jag yrkar, herr talman, bifall till andra lagutskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fo-

Den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna

gade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

§ 18

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19**Den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion angående den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 313 i första kammaren av fru *Segerstedt-Wiberg* och fru *Hamrin-Thorell* samt nr 385 i andra kammaren av herrar *von Friesen* och *Munktell*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utarbetande av bestämmelser, enligt vilka f. d. medborgare i de baltiska länderna kunde få ställning som statslösa.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 313 och II: 385 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ringaby* och *Lothigius* samt fröken *Höjer*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 313 och II: 385, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande en lagstiftning, som öppnade möjlighet för utländsk medborgare att under vissa förutsättningar här vinna befrielse från sitt utländska medborgarskap.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Motionärerna har här hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utarbetande av bestämmelser, enligt vilka f. d. medborgare i de baltiska länderna kan få ställning som statslösa. Som vi i reservation till andra lagutskottets utlåtande nr 27 framhåller, uppehåller sig den svenska medborgarskapslagstiftningen främst vid frågan om förlust och förvärv av svenskt medborgarskap och inlåter sig inte på frågan om hur medborgarskap i andra länder vinnes eller förloras annat än i samband med förvärv eller förlust av svenskt medborgarskap. Rent allmänt sett accepterar vår rättsordning resultatet av de i främmande land gällande reglerna angående medborgarskap i landet i fråga. Även beträffande dem som innehar ett medborgarskap som är av sådan art, att vederbörande ej åtnjuter sitt hemlands skydd, eller om han uppehåller sig här på grund av erhållen asyl, anses dock att vederbörande ur ordningssynpunkt bör bibehålla detta sitt tidigare medborgarskap.

Vi reser vanter kan inte finna, att skäl framlagts för att ovannämnda synpunkter i varje läge bör få utslagsgivande betydelse för ärendets behandling. Vi anser att hänsyn i vissa fall bör kunna tas till individens egna önskemål. I Sverige kan Kungl. Maj:t enligt 9 § medborgarskapslagen under vissa omständigheter, efter ansökan befria den som är svensk medborgare från hans medborgarskap. I analogi härmed bör det vara möjligt att under vissa förutsättningar tillåta personer som stadigvarande vistas i vårt land att avsäga sig sitt medborgarskap även om de därigenom skulle bli statslösa. Av humanitära skäl bör detta tillåtas. Enligt engelsk rätt är det möjligt, varför då inte även enligt vår? Det synes mig

Den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna

verkligen nu vara på tiden, att vi får i gång en utredning angående en lagstiftning, som öppnar möjligheten för utländsk medborgare att under vissa förutsättningar vinna befrielse från sitt utländska medborgarskap.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Som fröken Höjer sade är detta utlåtande föranlett bl. a. av en motion av herr von Friesen och herr Munktel i denna kammare. Motionen behandlar den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna. Det måste, heter det i motionen, te sig som ytterst stötande för människor, som tagit sin tillflykt till vårt land just för att undgå att bli medlemmar av Sovjetunionen, att de skall stå som sovjetryska medborgare, såvida de icke erhållit annat medborgarskap. För oss i riksdagen borde det vara en hederssak, säger motionärerna, att vi uttalar oss för att dessa 7 000 balter i vårt land, vilka icke är svenska medborgare, får möjlighet att erhålla ställning som statslösa.

På detta har det i vanliga fall förnämliga andra lagutskottet, som i så många andra sammanhang sätter en ära i att tala för humanitet och rättvisa, svarat med några knappa rader på ett sätt, som jag tycker vida skiljer sig från den tradition man säger sig vilja slå vakt om. Utskottet har kort och cyniskt svarat att det synes »icke ur internationell rättssynpunkt försvarligt att frångå den inställning, som Kungl. Maj:t har intagit genom sitt ovannämnda beslut den 4 april 1941», och utskottet avstyrker med detta motionerna.

Vad är detta då för ett beslut? Jo, det är ett beslut, som grundar sig på att Sverige har erkänt de jure Sovjetunionens införlivande av de baltiska staterna. Därvid har vi också erkänt, resonerar man, en lag i Sovjetunionen av den 7

september 1940, där balter som varit i Sverige före detta datum skall anses som statslösa och de som kommit till Sverige efter detta datum som sovjetmedborgare. Har man nu intagit den ståndpunkt som Sverige i detta fall har gjort — en ståndpunkt som jag med mina utgångspunkter dock står helt oförstående inför — måste man, menar utrikesdepartementet och utskottet, ta konsekvenserna av detta.

Vi har tytt ställningstagandet så, att den uppfattning som man stöder sig på här i landet är den, att vår rättsordning accepterar resultatet av de i varje främmande land gällande reglerna avseende medborgarskap i landet i fråga. Om sålunda en person enligt sitt ursprungliga hemlands rätt anses som medborgare eller som icke medborgare i det landet, torde vi i Sverige i allmänhet även för vårt vidkommande godta den främmande ståndpunkten i ifrågavarande avseende. Befrielse från medborgarskap i vederbörande land skall då kunna erhållas här endast om och i den mån den främmande rätten medgiver detta ävensom allenast på det sätt vederbörande land föreskriver. Sverige skulle sålunda som ovan antagits för närvarande sakna möjligheter att låta en person med icke svenskt medborgarskap men med hemvist här i landet avsäga sig detta medborgarskap för att övergå till att vara statslös.

Den nuvarande ordningen är, har man sagt, motiverad av fyra hänsyn. För det första av behovet av ordning och reda i förhållande länderna emellan. För det andra av nödvändigheten av internationell samfärdsel. För det tredje av internationell hövlighet. För det fjärde av en strävan att i medborgarskapslagstiftningen undvika att någon blir statslös.

Men, herr talman, det finns ett skäl som vida överstiger dessa: det är hänsynen till den enskilda människans önskemål. Enligt svensk rättspraxis brukar det i andra sammanhang tas myc-

Den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna

ket stor hänsyn just till detta. Är detta inte ett utmärkande drag för det svenska rättsmedvetandet, som vi här i landet är särskilt stolta över och som gör att vi vid högtidliga tillfällen kan tala om att vårt land är frihetens stamort på jorden? Ändå vill man med dessa starka ord tvinga människor att behålla medborgarskap som de inte önskar behålla.

Det finns tre huvudståndpunkter till den folkrättsliga frågan om de baltiska staternas ställning efter införlivandet med Sovjetunionen. Den första är den, som företrädes av Amerikas förenta stater och en del andra länder, som icke erkänt någon ändring av de baltiska ländernas internationella ställning och följaktligen betraktar flyktingar därifrån som respektive ester, letter och litauer.

Den andra ståndpunkten är den, som Sverige tyvärr anslutit sig till. Vi har gett vårt erkännande de jure till införlivningen. Som följd härav behandlas som regel balter som har lämnat sitt land såsom sovjetmedborgare till dess att de vunnit annat medborgarskap.

Så har vi till slut den tredje ståndpunkten, som företräds av dem som de facto erkänt införlivningen. Hit hör t. ex. England, som anser dessa flyktingar såsom statslösa i den mån de inte har vunnit annat medborgarskap.

För mig liksom för fröken Höjer är det ofattbart, att vi inte skulle kunna följa Englands exempel vad beträffar erkännandet av balternas statslöshet. Detta kan inte möta något folkrättsligt hinder.

Jag skall inte här gå in på familjerättsliga förhållanden; det kommer säkerligen någon annan här i kammaren att göra.

Vi reser vanter begär endast en utredning rörande lagstiftningen. En utredning kan väl inte skrämma utrikesdepartement, regering eller riksdag. Gör den det är det ett bevis, tycker jag, på dåligt samvete. Det är också ett skäl till att man skall slå in på den humanare

väg som man för länge sedan borde ha beträtt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Braconier* (h), *von Seth* (h), *Hedin* (h), *Gansmoe* (h) och *Darlin* (h).

Herr **MUNKTELL** (h):

Herr talman! Jag ber först att få instämma med fröken Höjer och herr Lothigius och skall sedan bara helt kortfattat tillägga ett par synpunkter.

Detta sovjetryska s. k. medborgarskap för de baltiska flyktingarna i Sverige har helt enkelt påtvingats dem efter deras egna hemlands rättsvidriga införlivande med Sovjetunionen. Det återverkar ju här i Sverige på det sättet, att dessa människor i vår folkbokföring alltså betecknas som sovjetryska medborgare, fastän varken de eller vi svenskar — med undantag av kommunisterna, förstås — betraktar dem som ryssar. I praktiken skulle det också leda till fullständiga orimligheter, om man konsekvent betraktade dessa människor som sovjetryska medborgare. Det finns ett mycket uppmärksammat rättsfall härvidlag — det är en högsta domstolsdom från 1949 angående skilsmässa mellan två estniska makar. Högsta domstolen konstaterar där dels att dessa makar kom till vårt land som politiska flyktingar, dels att de varken åtnjöt sovjetryskt skydd eller hade för avsikt att återvända till Ryssland. Eller som majoriteten i högsta domstolen uttrycker det: »Det sovjetryska medborgarskap, vilket som följd av Estlands införlivande med Sovjetunionen makarna må ha förvärvat är över huvud av helt formell natur.»

Jag skulle också vilja dra en parallell. Antag att Sverige blev ockuperat av Ryssland och att ett stort antal svenskar — kanske många i denna kammare — hade flytt till England. Det är självfallet, att dessa svenskar skulle vara djupt

Den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna

sårade i sin nationella känsla, i sitt rättsmedvetande och som människor, om de brittiska myndigheterna betraktade dem som ryssar.

Detta tankeexperiment säger en hel del om hur balterna ser på problemet. I praktiken skulle ju inte förhållandet bli detta i England, ty där betraktar man inte saken på detta sätt, såsom tidigare framhållits här i debatten. Men vi motionärer och reservanterna anser, att i ett demokratiskt land fordrar respekten för människovärdet, att man inte av byråkratiska eller andra skäl påtvingar en individ ett medborgarskap, som han av lättförklarliga skäl inte önskar bibehålla — ja, som är honom djupt avskyvärt.

Med dessa ord ber jag att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Häri instämde fröken *Vinge* (fp).

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Frågan kan naturligtvis anses vara av ringa vikt. Dock tror jag att den för dessa människor är så pass allvarlig, att vi borde kunna kosta på oss den utredning, som motionärerna här föreslagit och som reservanterna för sin del tillstyrker.

Jag har själv kontakt med dessa människor, och jag har gång på gång mött deras personliga bekymmer på detta område. Jag tog för några år sedan interpellationsledes upp detta i kammaren i samband med kyrkobokföringsfrågorna. Det har nämligen visat sig vara rätt oangenämt och i vissa fall helt enkelt skadligt för dessa flyktingar att förete ett åldersbetyg, där det står sovjetisk medborgare. Häremot kan man visserligen invända, att det i sak inte förändrar deras status. Jag instämmer dock helt med herr Munktel — och andra som talar för reservationen — i argumentet, att vi ändå måste tillmäta dessa människors egna önskemål avsevärd betydelse.

Jag vill sålunda mycket kortfattat men med allt allvar stödja reservationen och hemställa att kammaren måtte besluta om en utredning, huruvida man inte skulle kunna ge dessa människor rätt att bli befriade från ett medborgarskap, som de inte har haft och som de inte vill ha kvar, och låta dem i avvaktan på eventuellt svenskt medborgarskap — om de nu söker det — stå som statslösa. Med den behandling, som vi i Sverige ägnar de statslösa, sker dem därmed ingen orätt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Det är först anledning att något beröra de internationella principer, som av bl. a. Sverige tillämpas för bestämmande av en persons medborgarskap. Genom svensk lagstiftning bestämmer vi vilka som är svenska medborgare — det är självklart. När det gäller vilka personer som är utländska medborgare är saken mera komplicerad. Det är nämligen så, att de olika ländernas medborgarskapslagstiftning i viss mån vilar på olika principer, så att det finns personer, som enligt de särskilda ländernas lagstiftning kan vara medborgare i flera länder, medan det också finns sådana, som inte är medborgare i något land alls. På det internationella planet har pågått och pågår fortfarande ett energiskt arbete att komma till rätta med dessa problem, varvid naturligtvis en riktpunkt är, att varje människa skall anses som medborgare i ett land. Dessa strävanden synes i princip godkännas också av reservanterna.

I avvaktan på att en internationell överenskommelse kommer till stånd tillämpar Sverige sedan lång tid tillbaka den ordningen, att vi godkänner medborgarskapslagstiftningen i alla de länder vi erkänt, och att göra undantag för något visst land, t. ex. Sovjetunionen, är naturligtvis känsligt ur interna-

Den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna

tionell synpunkt. Eftersom Sverige 1940 erkänt Sovjets annektering av Balticum, har Sverige också att godkänna Sovjets medborgarskapslagstiftning. Detta gjorde också samlingsregeringen redan 1941. Sedan dess har ingen ändring skett. Detta medför, att de hit flydda balter, som ännu inte blivit svenska medborgare, betraktas som sovjetryska.

Motionärerna vill att balterna skall betraktas som statslösa. Som jag tidigare nämnt undersöker man nu på det internationella planet möjligheterna att undvika att personer skall vara sådana. Reservanterna vill försöka återopa en paragraf i den svenska medborgarskapslagstiftningen, som säger att Konungen kan befria svensk medborgare från hans svenska medborgarskap. Det motionärerna inte påpekar är emellertid att förutsättning härför just är, att personen icke blir statslös. Den ståndpunkt utskottet intagit är således i överensstämmelse med de internationella principer vi i Sverige har anslutit oss till.

Nu kan det sägas, att det förda resonemanget verkar hjärtlost och överdrivet juridiskt. När man ser till realiteterna är så ej fallet. Det må sålunda framhållas, att frågan om medborgarskap har ringa betydelse för den faktiska behandling som balterna får här i Sverige, t. ex. i näringsrättsligt och socialrättsligt hänseende. Något annat påstår ej heller reservanterna. Det hela är alltså bara en ren kyrkobokföringsfråga. Och även om man gärna ville ändra här, så har denna fråga som framhållits i hög grad internationella aspekter.

Om kyrkobokföringsfrågan skall lösas finnes ett mycket enkelt sätt härtill, nämligen att bevilja dessa balter svenskt medborgarskap på generösa villkor. Så sker också nu, och man skulle ha haft mycket större sympati för ett motionsyrkande om att svenskt medborgarskap skulle beviljas balterna på ännu generösare grunder än att de skulle anses som statslösa.

Med dessa ord vill jag uttrycka, att utskottets ståndpunkt i intet avseende har sin grund i kallsinnighet för balternas problem — tvärtom, den är en direkt följd av tillämpning av internationella rättsprinciper och den utesluter inte på något sätt en humanitär inställning i frågan.

Med dessa ord ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Herr Jacobsson i Tobo tryckte mycket hårt på principerna. Men det är väl uppenbart att om en princip — låt vara vedertagen för de flesta fallen — i vissa fall kommer i den mest diametrala motsättning såväl till vårt eget rättsmedvetande som till rättsmedvetandet hos dem som tillämpandet av principen gått ut över, så skall man kunna göra undantag från principen. Jag kan inte alls inse, att det skulle vara så förfärligt känsligt ur internationell synpunkt att göra som vi motionärer föreslagit. Sovjetryssland är säkert övertygat om att man — under fredliga förhållanden i alla fall — aldrig får tillbaka dessa personer. Och jag vill betona, att enligt expertisen utanför utrikesdepartementet — ty det finns förnämlig expertis utanför utrikesdepartementet — är det ur folkrättslig synpunkt ingenting som hindrar att man vidtar åtgärder i den riktning som här föreslagits.

Jag antecknade att herr Jacobsson vidare sade, att detta endast är en folkbokföringsfråga. Det är fel, ty i en rad olika fall spelar medborgarskapet en roll för den utlännings som vistas här. I viss mån bestäms hans familjerättsliga förhållanden — möjligheten att ingå äktenskap, ta arv o. s. v. — med hänsyn till hans nationalitet. Medborgarskapet inverkar vidare beträffande vissa sociala förmåner, beträffande rätten att driva näring o. s. v. — utlänningsar behandlas stundom i dessa hänseenden

Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

olika med hänsyn till sitt medborgarskap. Det är alltså — jag fastslår det — fel att säga, att detta bara är en folkbokföringsfråga. Frågan kan ha en mycket stor praktisk betydelse vid sidan av den humanitära.

I detta anförande instämde herr *Svenungsson* (h).

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Lothigius* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr *Lothigius* begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 124 ja och 78 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs vart efter annat

andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om till-

stånd för utövande av fastighetsmäklaryrket; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motion angående rätt till kostnadsersättning i anledning av ifrågasatt expropriation m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21**Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader.

Tredje lagutskottet hade behandlat två i riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 330 i första kammaren av herr *Nilsson, Hjalmar, m. fl.* och nr 401 i andra kammaren av herr *Lundmark m. fl.*

I motionerna, som voro likalydande, hade yrkats, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av expropriationslagen av den 21 december 1949 i vad den avser bestämmelserna om rättegångskostnaderna».

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till motionerna I: 330 och II: 401 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnad.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson, Gunnar Pettersson, von Seth, Nyberg, Jansson* i Benestad och *Wachtmeister*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 330 och II: 401 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) av herr *Ferdinand Nilsson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

Herr von SETH (h):

Herr talman! Som framgår av föredragningen tillstyrker tredje lagutskottet ifrågavarande motioner angående översyn av bestämmelserna om rättegångskostnader enligt expropriationslagen.

Jag vill först och främst framhålla att expropriation är en form av tvångsförvärv av äganderätt eller nyttjanderätt till fastighet. Ersättningsfrågan löses på olika sätt i skilda med expropriationslagen besläktade lagar t. ex. vattenlagen, byggnadslagen, väglagstiftningen och lagen om ersättning för mistad fiskerätt.

I yttranden över motionerna har hovrätterna i Jönköping och Stockholm, alltså Göta hovrätt och Svea hovrätt, intagit olika ståndpunkter. Göta hovrätt har tillstyrkt utredning, under det att Svea hovrätt med en lång motivering för sin ståndpunkt anser, att motionerna inte bör föranleda någon åtgärd.

Utskottets majoritet har, såsom framgår av utlåtandet sid. 19 ansett, att det föreligger starka skäl för att bifalla motionärernas yrkande om en utredning, och åberopar därvid tre omständigheter, nämligen för det första att expropriationen fördröjes, för det andra att den fördyras och för det tredje att tyngdpunkten i rättegången förskjutes från underrätterna till överrätterna.

Vi reservanter kan inte dela utskottets uppfattning. Göta hovrätt, som har förordat en översyn av de nuvarande bestämmelserna, har inte så många sådana mål och alltså inte så stor erfarenhet på området, vilket däremot Svea hovrätt har. Jag tillåter mig för att inte dra ut på tiden för mycket citera en del av vad Svea hovrätt säger i sitt yttrande, vilket redovisas på sid. 14 i utskottsutlåtandet: »Det nu redovisade materialet ger vid handen, att antalet mål, som fullföljes från expropriationsdomstol till hovrätt, är mycket litet och icke ens torde uppgå till 8 procent av hela antalet i första instans avgjorda

mål. Det framgår också att i de 56 mål, i vilka expropriat klagat, hans talan helt eller delvis bifallits i 21 fall eller 37,5 procent, medan motsvarande antal för expropriand är 35 resp. 14, vilket innebär att expropriand fått bifall, helt eller delvis, till sin talan i 40 procent av de av honom fullföljda målen.»

Vad beträffar utskottsmajoritetens påpekande, att expropriationen fördröjes, kan man självfallet inte neka till det. Det sker ju i varje rättegångsförfarande, när man går till högre rätt. Däremot har vi reservanter inte fått några belägg för att överklaganden sker av okynne. För den som behöver pengar, har det ju också betydelse, att samtidigt som expropriationsförfarandet fördröjs, blir också utbetalningen av pengarna uppskjuten. Denna omständighet torde väl i en del fall avskräcka från ett överklagande. Vi anser emellertid att detta ingalunda är ett tillräckligt skäl för en utredning.

Vad beträffar det tredje skälet som utskottet anfört, nämligen att tyngdpunkten förskjuts från underrätterna till överrätterna, ger ju det redovisade materialet vid handen, att man knappast kan påstå detta. Svea hovrätt säger följande om rättegångskostnaderna: »Beloppet av de rättegångskostnader för hovrättsprocessen, som under de nu förflutna nära nio åren tillerkänts expropriater, uppgår i genomsnitt till 2 030 kronor per mål i 66 mål; i två fall har sådan ersättning ej begärts; i ett fall ha kostnaderna kvittats.»

Asikterna kan naturligtvis vara delade, framför allt som det inte gäller annat än en översyn. Men när det gäller expropriation, som är så genomgripande i människornas äganderätt, vilket jag nämnde redan i början av mitt anförande, bör man ha möjlighet att gå till överrätt. När det nu också har visat sig att det i regel ingalunda är av okynne man överklagar och att det inte är fråga om så många mål, bör denna rätt stå kvar.

Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

Till sist, herr talman, skulle jag också vilja säga att det vid rättegångar är betydelsefullt för båda parter att man har en viss rättssäkerhetsgaranti. Vi reserveranter har ju även i vårt yttrande pekat på att det här gäller en betydelsefull rättssäkerhetsgaranti, som vi vill slå vakt om. Det är av den anledningen, herr talman, som jag vill yrka bifall till den av herr Osvald m. fl. till utskottsutlåtet fogade reservationen.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Herr von Seth har gjort gällande, att det inte finns anledning till antagande att fastighetsägarna missbrukar sin rätt till kostnadsfri fullföljd vid expropriationsmål. Han stöder sig därvid på den statistik, som Svea hovrätt fogat till sitt remissyttrande och enligt vilken endast 8 procent av dömda mål fullföljts.

Denna statistik ger dock icke en riktig bild av det problem, som man här vill komma till rätta med. De 770 mål, som under en 7-årsperiod avdömts av expropriationsdomstolar under Svea hovrätt, består alldeles säkert till största delen av expropriation av ledningsgator och dylikt, där värderingen i stor utsträckning sker efter enhetliga normer, som allt mer fått vitsord. Det är mycket sällsynt att dylika mål överklagas, vilket också vattenfallsstyrelsen vitsordat i sitt yttrande till föregående ärende, som också berörde expropriationslagstiftningen.

När det gäller expropriation för tätbebyggelse eller mark för allmänna inrättningar har emellertid markägaren oftast måttlösa förväntningar på stegrade priser. Håller man sig till denna grupp av expropriationsmål — och det är närmast den gruppen som aktualiserat frågan — blir statistiken en helt annan. Jag har från en domsaga fått uppgifter, som kan belysa detta: vid denna domsaga har efter den nu gällande expropriationslagens tillkomst avdömts 60

mål. Av dessa har fem överklagats. Man har alltså liksom Svea hovrätt fått 8 procent överklaganden. Men av de 60 målen var det endast åtta mål som gällde mark för byggnadsändamål, och i den gruppen fanns samtliga fem besvär. Det betyder att 60 procent av de mål, som gällde mark för bebyggelse, fullföljdes.

Hur måttlösa förväntningarna kan bli, när det allmänna uppträder som köpare, kan illustreras av följande. En person köpte en tomt i ett samhälle 1942 för 9 700 kronor. Enligt då gällande stadsplan fick tomten bebyggas med tvåvåningshus. Vid senare stadsplaneändring kom tomten att reserveras för allmänt ändamål, d. v. s. den blev A-märkt. När kommunen 1957 ville lösa in tomten, begärdes ett pris på 84 000 kronor. Vid expropriation under fjolåret utdömdes en ersättning av 37 500 kronor för tomten och 7 025 kronor för ägarens kostnader i målet. Målet har emellertid gått vidare, och innan det har passerat sista instansen kan man räkna med att enbart expropriationskostnaderna kommer att en och en halv eller två gånger överstiga vad marken ursprungligen kostat. Exempelen av dylikt slag kan mångfaldigas.

Enligt min mening får omtanken om den enskildes rättssäkerhet inte drivas därhän, att den fostrar till godtycke. Att Advokatsamfundet avstyrkt motionen är förstäeligt; dess medlemmar har självfallet intresse av ett livligt processande. Däremot var det inte lika självklart, att RLF skulle göra det. Jordbrukarna är knappast den kategori fastighetsägare som mest berörs. Den grupp det här är fråga om torde i huvudsak höra hemma i Fastighetsägareförbundet, som också har avstyrkt förslaget.

Som tidigare sagts, har Svea hovrätt avstyrkt en partiell reformering av fullföljdsbestämmelserna. Hovrätten har dock bejakat motionens påstående att 67 § expropriationslagen är ett otillräckligt korrektiv mot missbruk. Den säger:

Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

»Såsom även i andra sammanhang framhållits synes bestämmelsen i 67 § expropriationslagen lämna möjlighet för expropriat att på expropriandens bekostnad utan fog fullfölja talan; och det har likaså gjorts gällande, att expropriat kunnat på expropriandens bekostnad företaga onödiga och dyrbara utredningar. Vad angår 18 kap. 6 § rättegångsbalken måste nog anses, att detta lagrum, med hänsyn till de stora krav som uppställas för dess tillämplighet, är av mera teoretisk än praktisk betydelse. Stadgandet i 18 kap. 8 § rättegångsbalken däremot torde i högre grad fylla en praktisk funktion. Att det enligt hovrättens erfarenhet dock hittills ej vunnit någon avsevärd tillämpning i expropriationsmål synes snarast tyda på att sådana missförhållanden i avseende på utredningen, vilka lagrummet avser att stävja, förekommit endast i undantagsfall. Otvivelaktigt förhåller det sig emellertid så, att de inskränkningar i expropriatens rätt till ersättning för sina kostnader, som föreligga på grund av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken, äro av ganska ringa betydelse. Det skulle därför kunna synas önskvärt med en regel, vilken förhindrade onödig fullföljd av talan och begränsade expropriatens benägenhet att på expropriandens bekostnad verkställa onödigt omfattande och dyrbara utredningar.»

Sedan kommer den statistik, som jag tidigare har analyserat, och hovrätten drar därav den slutsatsen, att denna fråga om expropriationskostnadernas fördelning är en mindre sak i det stora sammanhanget. Som jag förut angivit, har man tydligen undervärderat nackdelarna av fullföljdstalan.

Göta hovrätt har tillstyrkt motionen utan reservation, såsom herr von Seth här redovisade. Landskommunernas förbund och Stadsförbundet argumenterar med oss motionärer och tillstyrker föreslagen korrigering av kostnadsbestämmelserna. Dessa två organisationers mening borde vara god vägledning, då de i

sin verksamhet mycket ingående får del av kommunernas besvär i markfrågor. Borde inte deras ställningstagande uppfordra »landstingspartiet» till en positiv insats? Jag kan rapportera, att det i första kammaren var en betydande majoritet för utskottets förslag.

Herr talman! Jag har med detta velat ytterligare belysa skälen för föreslagen korrigering av expropriationslagen, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von SETH (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundmark har läst upp en del av vad Svea hovrätt har yttrat på sid. 12 i utskottsutlåtandet. Jag skulle vilja påpeka för honom, att om han fortsätter på nästa sida säger hovrätten följande: »Ehuru de genom 1949 års lagstiftning införda nya värderingsreglerna nu hunnit prövas i många mål, uppkomma enligt hovrättens erfarenhet alltiämt ofta vanskliga problem, och med hänsyn till önskvärheten av en enhetlig rättstillämpning måste det anses vara en fördel att sådana problem bringas under högre instansers prövning.»

Herr LUNDMARK (s) kort genmäle:

Herr talman! I fråga om likartad prövning får vi väl säga, att just expropriationslagen på detta område är generösare än någon motsvarande lag, som har expropriationsrättslig karaktär. Den som i detta avseende kommer närmast är den lag, som reglerar rätt till ersättning för förlorat fiske. Enligt denna tillämpas i fråga om rättegångskostnaderna den ordning som utskottet här rekommenderat, alltså att fastighetsägaren skall ha fri rättegång i expropriationsdomstolen och även i högre instans när det gäller svarandetalan men däremot icke om han själv klagar och förlorar. Det är väl en ganska rimlig och generös regel.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Denna frågas lösning

Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

är synnerligen angelägen för kommunerna. De krav, som exempelvis den växande bilismen i olika sammanhang ställer på kommunerna i fråga om gatur regleringar, parkeringsplatser och andra utrymmen, tvingar fram mark- och fastighetsförvärv. Det betyder stora kostnader, som nästan helt måste betalas av kommunerna själva, då bilskattemedel endast kan påräknas till huvudleder.

Även andra markinköp är nödvändiga för att tillfredsställa de många växande behoven i våra städer och tätorter.

När kommunerna nödgas göra dessa förvärv, möts de ofta av höga krav från den säljande parten, som räknar med att just tvånget för kommunen i fråga att skaffa sig den erforderliga marken skall förmå dem att betala ett högt pris. Dessa förväntningsvärden kan ofta vara ganska orimliga, eftersom det många gånger är kommunerna själva som genom sina åtgärder i fråga om utbyggnad, kommunikationer m. m. åstadkommit de högre värdena.

Den gällande expropriationslagens bestämmelser i fråga om rättegångskostnadsersättning har ensidigt gynnat expropriaterna, vilka kan kostnadsfritt föra talan ända upp i högsta rätt och därigenom har möjlighet att dra ut på ett avgörande och göra kostnaderna synnerligen betungande för kommunerna. Det har gått så långt att man från expropriaternas sida med största tillfredsställelse hälsar en expropriation, eftersom man har alla utsikter att få en god ersättning för sin mark. Man räknar med att kommunerna hellre tar en dyr uppgörelse än låter det hela gå till expropriation, då detta kan medföra saltade och dryga rättegångsersättningar. Förklaringen till att expropriationsmålen inte är så många ligger nog just däri, att parterna ofta frivilligt gör upp saken. Jag har både i min egenskap av fastighetsnämndens ordförande i min

hemort och på andra sätt varit med om åtskilliga expropriationsärenden, och jag vet att kommunerna hellre tar en frivillig uppgörelse, även om denna är oförmånlig, än en kostbar rättegång med ovisst resultat. Det är ju kommunernas skattebetalare, som får betala dessa inlösningskostnader, och det kan därför inte mycket längre fortgå på samma sätt som nu. Redan är många kommuner hårt skattetyngda och måste noggrant pröva sina utgifter. Samtidigt står de vanligen mitt uppe i en sjudande utveckling, som tvingar dem att göra en mängd markförvärv för att i olika avseenden kunna lösa sina uppgifter.

Såväl Göta hovrätt som Stadsförbundet och Landskommunernas förbund har tillstyrkt motionerna och dessa institutioner måste ju sägas ha god erfarenhet på området. Jag skulle vilja citera en del av vad Stadsförbundet skriver: »I praktiken har det visat sig att det nuvarande systemet i många fall leder till onödigt omständliga och kostsamma utredningar i expropriationsmålen. Vidare vill styrelsen vitsorda riktigheten av motionärernas påstående att de beräknade kostnaderna för en expropriationsrättegång ofta spelar en betydande roll när kommunerna bedömer vilket pris som skall kunna betalas vid frivilliga markförvärv.» Landskommunernas förbund anför bl. a. följande: »Expropriationsmöjligheten blir därför icke sällan illusorisk för en kommun, som anser sig icke kunna ta ga risken av ett tidsödande och kostsamt expropriationsförfarande, med vilket kommunen med hög grad av sannolikhet kan räkna med hänsyn till utformningen av expropriationslagens regler om expropriationskostnaden. Expropriatens möjligheter att kostnadsfritt kunna fullfölja ett expropriationsmål i högre instans kunna lätt utnyttjas för spekulationer i en markvärdestegring, vilka torde te sig främmande för expropriationslagens intentioner.»

Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

Det är inte något avgörande av frågan som i dag kräves. Motionärerna begär en översyn av lagens bestämmelser, och utskottet har tillstyrkt detta under framhållande av att det bör tillkomma Kungl. Maj:t att på ett mer fullständigt sätt, än vad som i motionen kunnat ske, utreda frågan om vilka ersättningsregler skall tillämpas för att inte diskriminera den ena parten i expropriationsmål.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! När vi från de borgerligas sida har reserverat oss mot den motion som här föreligger, har det helt enkelt skett därför att ett expropriationsförfarande ändå i regel innebär överförande av enskild egendom till det allmänna, staten och kommunerna, med hjälp av, låt mig säga, lagliga tvångsmedel. Det är ju en allvarlig sak, och man måste fråga sig, om gällande bestämmelser verkligen bör uppmjukas.

Numera betalas i alla instanser expropriaternas rättegångskostnader av det allmänna. Motionärerna menar att efter första instans skulle den som vill värja sig, d. v. s. fastighetsägaren, själv betala rättegångskostnaderna. Man anser att därigenom skulle kunna förhindras sådana okynnesöverklaganden som nu sker. Herr von Seth har här redovisat Svea hovrätts uppfattning beträffande denna sak, och jag skall därför inte gå närmare in därpå. Jag vill bara tillägga att när herr Lundmark säger att 60 procent av målen är rena jordägarmål, så ger detta belägg för att jordägare, som vill skydda sig, nu verkligen för sina mål vidare. Skulle man inte ha kunnat räkna med ersättning från det allmänna för sina kostnader, skulle man kanske inte haft möjlighet att gå vidare. Ett genomförande av motionens förslag skulle kunna i väsentlig grad begränsa möjligheterna för den enskilde att full-

följa sin talan, eftersom han är rädd för de kostnader detta medför.

Sedan vill jag bara till herr Svenning säga att jag tror att han överdriver då han gör gällande att de höga tomt- och jordpriserna skulle ha rönt någon påverkan i detta sammanhang. Jag tror inte man kan få ner värdena så mycket, även om man får igenom denna ändring. Det är ju inte fråga om att ge det allmänna större rättigheter, och några mera betydande prisförskjutningar neråt är inte möjliga. Om förslaget skulle få den följden, att skatte-tyngda kommuner kan få lägre utdebitering därför att de kan köpa mark billigare, får man gå mycket långt när det gäller att kränka den enskildes äganderätt till jord.

Vi reserverar förmenar, att den nuvarande lagstiftningen är till fyllest. Man behöver enligt vår mening inte göra några nya ingrepp eller utredningar, eftersom det tillstånd vi nu har är i stort sett tillfredsställande.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Den domsaga för vilken jag råkar vara härads hövding torde vara en av rikets största expropriationsdomsagor. Vi har ungefär 60 nya expropriationsmål per år. Visserligen görs flertalet upp antingen av parterna själva eller under rättens medverkan, men ändå går 15 å 20 sådana här mål till dom varje år. Det är detta förhållande som ger mig anledning att här göra några uttalanden.

Utskottsmajoriteten har under tre punkter motiverat sin inställning. För det första har den sagt, att det skulle förekomma okynnesöverklaganden och att detta skulle fördröja expropriationen. För min egen domsagas del får jag meddela, att vi inte har haft några som helst överklaganden i värderingsfrågor och att det endast ytterst sällan kan in-

Översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader

träffa att expropriationen fördröjes på grund av ett överklagande, eftersom det, så snart ett expropriationsmål är brådslande, ges beslut om förhandstillträde.

För det andra motiverar utskottsmajoriteten sitt ställningstagande med att de frivilliga överenskommelserna skulle fördyras av att den, som vill expropriera, riskerade att få betala kostnader även i överrätt. Detta tror jag är en kraftig överdrift, eftersom den väsentliga delen av rättegångskostnaderna hänför sig till underrätten och inte alls till överrätterna.

För det tredje har det sagts, att det nuvarande systemet skulle hota att förlägga tyngdpunkten av expropriationsmålen till överrätterna. Detta torde inte heller vara riktigt, eftersom i de allra flesta fall förhållandena på marken plånats ut sedan underrätten gjort sina bedömanden, husen har rivits och skogen har fällts. Överrättsförfarandet måste därför oftast bli ett bedömande på handlingarna.

Jag delar också den mening som här har uttalats av representanter för reservanterna nämligen att den som utsättes för expropriationsförfarande bör våga klaga utan att riskera att det skall kosta honom någonting. Även om expropriationsdomstolen anser att den har dömt ut de belopp som är riktiga, måste jag tyvärr erkänna att den ibland ändå har fullt klart för sig att expropriationsförfarandet kan medföra en avsevärd förlust för fastighetsägaren. Vi kan exempelvis tänka oss att det är fråga om rivning av ett bostadshus. Ägaren kan naturligtvis inte få mer än vad huset skulle kunna ge honom vid försäljning i marknaden, men om han inte kan få köpa något annat hus av samma standard, kan det hända att han är tvungen att bygga nytt, och det blir bra mycket dyrare, låt vara att han får ett nytt hus.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Seth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Osvald m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr von Seth begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 103 ja och 96 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22

Föredrogos vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469); och

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning beträffande alkoholen i den officiella representationen.

Interpellation ang. behandlingen av värnpliktiga, som anses ha radikala politiska åsikter — Interpellation i anledning av sysselsättningssvårigheterna i skogsbygderna

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23

Interpellation ang. behandlingen av värnpliktiga, som anses ha radikala politiska åsikter

Herr JOHANSSON i Stockholm (k) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Stabschefen på I 10 i Strängnäs har bekräftat de uppgifter, som lämnats i pressen, att fyra värnpliktiga, som varit inkallade till repetitionsövning vid nämnda förband, på grund av sina radikala politiska åsikter avstängts från deltagande i förbandets slutmanöver under repetitionsmånaden. Enligt tidningsuppgifter är en av de avstängda medlem i sin hemorts socialdemokratiska arbetarkommun. En annan uppges för länge sedan ha tillhört en kommunistisk organisation under tre månader.

Ovannämnde stabschef har meddelat, att avstängningen är »ett resultat av de fyras åsikter kontra statens intressen att skydda vissa saker».

Med anledning av det inträffade ber jag att få rikta följande frågor till försvarsministern:

Är det på försvarsministerns uppdrag eller med försvarsministerns vetskap och gillande, som de militära myndigheterna särbehandlar värnpliktiga, som anses ha radikala politiska åsikter?

Ansvar försvarsministern, att sådana förhållanden inom försvaret, som avslöjats genom ovannämnda händelse vid I 10, står i överensstämmelse med de demokratiska principer, som regeringen deklarerat sig vilja hävda?

Denna anhållan bordlades.

§ 24

Interpellation i anledning av sysselsättningssvårigheterna i skogsbygderna

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Norderön (cp), som anförde:

Herr talman! Såväl under föregående sommar som under den gångna vintern har avverkningarna i våra skogar varit begränsade på grund av minskad efterfrågan på virke. Man torde få räkna med att avverkningarna även under stundande sommar kommer att bli av mindre omfattning än vanligt.

Det är då av stor vikt att den arbetskraft i skogsbygderna, som inte kan få arbete med avverkningar, i stället får sysselsättning med röjningar, gallringar, dikningar, vägbyggnader och dylikt. Som sysselsättningsobjekt vid arbetslöshet är sådana arbeten de för det allmänna minst kostnadskrävande, samtidigt som det här gäller för näringslivet produktiva och angelägna investeringar. Sådana skogsvårdsarbeten som här har nämnts synes i hög grad kunna hänföras till den produktiva sysselsättning, som enligt vad socialministern i ett interpellationssvar här i kammaren för kort tid sedan framhöll är syftet med regeringens åtgärder mot arbetslösheten.

Lämpliga förberedelser för att få i gång arbeten i skogarna av det slag jag nämnt bör emellertid vidtas i god tid. I följd ställdes vid skilda tillfällen i utsikt att det allmänna, om så behövdes, för innevarande år skulle ägna stor uppmärksamhet åt dessa problem. Sysselsättningssvårigheterna har varit stora i skogsbygderna, och det kan befaras, att de blir betydande under den kommande avverkningssäsongen. Det synes därför nödvändigt att åtgärder mot en sådan utveckling planeras och vidtas i god tid.

Under återopandande av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet ställa följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle att ge

Interpellation i anledning av sysselsättningssvårigheterna i skogsbygderna

kammaren en redogörelse för vilka förberedelser som vidtagits för att i sysselsättningsfrämjande syfte få i gång arbeten med röjningar, gallringar, dikningar, vägbyggnader och dylikt i våra skogar?

Denna anhållan bordlades.

§ 25

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln till seminarier för huslig utbildning jämte i ämnet väckta motioner,

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand,

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.,

nr 91, i anledning av väckta motioner angående ändrade övergångsbestämmelser rörande statsbidragen till driftkostnader för det allmänna skolväsendet,

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till statsutskottet,

nr 93, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar,

nr 94, i anledning av väckta motioner om redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår,

nr 95, i anledning av väckta motioner angående alternativa anslagsäskanden från myndigheterna, och

nr 96, i anledning av väckta motioner angående planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster;

bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående fullföljande av påbörjad ombyggnad av värmesystemet i riksbankshuset i Stockholm, och

andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om utredning rörande tillfälliga utförsäljningar och realisationer.

§ 26

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälsskolorna m. m.;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av svenska träforskningsinstitutet m. m.;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgaranti- verksamheten m. m.;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt båttrafiken i Stockholms skärgård;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter in-

om kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införlivande med statens järnvägar av Stockholm—Roslagens järnvägar; och

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207); samt

från jordbruksutskottet:

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.

§ 27

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet inkommit framställningar från delegerade för riksdagens verk

dels angående tjänstemännens vid riksdagens verk löner under år 1959, m. m.,

dels ock angående pensionsreglering för anställningshavare vid riksdagens verk.

Denna anmälan bordlades.

§ 28

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 618, av herr *Hansson* i Skegrie, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Denna motion bordlades.

§ 29

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.46.

In fidem

Sune K. Johansson

Måndagen den 11 maj

Kl. 16.00

§ 1

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet inkommit framställningar från delegerade för riksdagens verk

dels angående tjänstemännens vid riksdagens verk löner under år 1959, m. m.,

dels ock angående pensionsreglering för anställningshavare vid riksdagens verk.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 618.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 88—96, bevillningsutskottets betänkande nr 40, bankoutskottets utlåtande nr 31 och andra lagutskottets utlåtande nr 29.

§ 4

Föredrogs herr *Johanssons* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående behandlingen av värnpliktiga, som anses ha radikala politiska åsikter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Larsson* i Norderön vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet i anledning av sysselsättningssvårigheterna i skogsbygderna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m.,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens

elnät, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om överförande av fiskerilånefonden från räntetyp III c till räntetyp I; samt

särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 7

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förklarade inventarier och lagertillgångar, m. m.; och

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 12 maj

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 5 innevarande maj.

§ 2

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 12 maj 1959.

Till justitiedepartementet hade den 11 maj 1959 från överståthållarämbetet inkommit fullmakt för direktören Sten Källenius, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avlidnen ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

K. G. Grönhagen

Vid detta protokoll var fogad den däri avsedda fullmakten för direktören Sten Källenius att inträda såsom ledamot av kammaren för tiden till den 1 januari år 1961 efter herr Håstad.

§ 3

Herr talmannen meddelade, att herr Sundelin, som vid kammarens sammanträde den 29 april med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga

i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 4

Svar på fråga ang. tolkningen av bestämmelserna om uppförandebetyget

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg har frågat, om jag anser att tveksamhet kan råda rörande tolkningen av bestämmelserna om uppförandebetyget med avseende på elevernas uppförande *utanför* skolan och vilka åtgärder jag i så fall ämnar vidta.

Enligt gällande skolstadgor skall eleverna även utanför skolan iaktta vårdat uppförande — eller anständigt uppförande, som det står i en stadga. Där emot finns det inga särskilda föreskrifter rörande vilka hänsyn man vid bestämmande av vitsordet i uppförande skall ta till skolans iakttagelser om hur en elev har uppfört sig utanför skolan eller om hur han har det i sitt hem, sin kamratkrets och sina personliga förhållanden i allmänhet. Klart är, att dessa iakttagelser *kan* vara av stor betydelse vid bedömningen. I praxis torde vissa gemensamma grundsatser tillämpas vid flertalet skolor, men jag är medveten om att tvekan och osäkerhet ibland har gjort sig gällande. Det är över huvud taget en svår och känslig uppgift att bestämma vitsorden i uppförande. Enligt min mening bör dock skolan undvika att en elev genom nedsatt uppförandebetyg utsättes för dubbel bestraffning från samhällets sida för förseelser som begåtts utanför skolan. Enligt vad jag har inhämtat från skolöverstyrelsen

Svar på fråga ang. tolkningen av bestämmelserna om uppförandebetyget

kommer hithörande frågor att ingående behandlas i de allmänna anvisningar för skolans undervisning och fostran som för närvarande är under utarbetande inom överstyrelsen. Det är inte aktuellt för mig eller för regeringen att vidta några åtgärder i detta sammanhang.

Härpå anförde

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min fråga. Anledningen till att jag besvarade herr statsrådet var att jag hade erfarit, att uppförandebetyget i vissa skolor påverkades av elevernas uppförande utanför skolan, medan man i andra skolor menade att vitsordet enbart skulle påverkas av elevens uppförande vid skolan och i skolarbetet.

Vilken uppfattning man än har i sakfrågan, är det angeläget att man får till stånd en enhetlig bedömning av denna mycket viktiga fråga. Det är angeläget inte minst av den anledningen, att många människor tillmäter uppförandebetyget ett mycket stort värde, i synnerhet vid elevernas inträde i arbetslivet.

Nu delar jag helt statsrådets uppfattning, att det är en svår uppgift att bestämma uppförandebetyget. Jag tror inte heller att det är möjligt att nämnvärt underlätta uppgiften genom några föreskrifter. Subjektiva värderingar spelar här en mycket stor roll, större roll än vid annan betygssättning. Vissa lärare menar för övrigt, enligt vad jag sett, att man helt bör avskaffa uppförandebetyget, något som väl i viss mån hör samman med svårigheten att sätta uppförandebetyg.

Även på den andra punkt, där statsrådet tillkännagivit sin mening, är jag fullt med på noterna. Statsrådet säger: »Enligt min mening bör dock skolan undvika att en elev genom nedsatt uppförandebetyg utsättes för dubbel be-

straffning från samhällets sida för forseelser som begåtts utanför skolan.» Jag ser häri ett uttryck för statsrådets principiella uppfattning i den aktuella frågan.

Nu är skolöverstyrelsen i färd med att utarbeta allmänna anvisningar för skolans undervisning och fostran, och statsrådet har sagt, att man därvid kommer att ta vederbörlig hänsyn till de frågor jag aktualiserat. Jag är därför tills vidare nöjd med svaret. Jag hoppas bara att skolöverstyrelsen vid utarbetandet av de kommande allmänna bestämmelserna tar intryck av statsrådets principiella deklaration.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 26 och 27.

§ 6

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om överförande av fiskerilånefonden från räntetyp III c till räntetyp I.

Kammaren biföll på framställd proposition utskottets hemställan att memorialet måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning, varefter den i memorialet föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr talmannen meddelade, att ifrågasvarande omröstning komme att äga rum vid början av morgondagens plena.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter särskilda utskottets utlåtande nr 1.

§ 8

Herr TALMANNEN yttrade:

Beträffande föredragningslistan för morgondagens sammanträde hemställer jag, att kammaren måtte besluta dels att

särskilda utskottets utlåtande nr 1 skall uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden, dels att statsutskottets utlåtande nr 92 skall uppföras närmast efter bevillningsutskottets betänkande nr 40 bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölles.

§ 9

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1958 och 1959 vid dess tionde ordinarie möte fattade beslut;

statsutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet jämte motioner i atomvapenfrågor,

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1959/60 m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisationsförändringar inom försvaret jämte i ämnet väckta motioner,

nr 100, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ett neutralitetsförsvar,

nr 101, i anledning av väckt motion angående rikshemvärnschefens tjänstegrad,

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordningar för forskning och utbildning i psykiatri vid vissa sinnessjukhus,

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombildning av Stockholms högskola till universitet m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 104, i anledning av väckta mo-

tioner om vissa tilläggsdirektiv för socialpolitiska kommittén,

nr 105, i anledning av väckta motioner om anslag till Svenska livräddnings-sällskapet,

nr 106, i anledning av väckta motioner om anslag till Riksförbundet mot tobaken,

nr 107, i anledning av väckt motion om utredning angående en central för paraplegivård, och

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1959/60;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar (tidningsförordning) jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 14 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

bankoutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av de svenska insatserna i Internationella valutafonden och Världsbanken, jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom, dels ock i ämnet väckta motioner ävensom motioner om vissa åtgärder i syfte att bekämpa brottsligheten,

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag, och

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om lagfäst rätt till arbete, m. m.,

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjöarbetstidslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 33, angående väckta motioner om viss ändring i bidragsförskottslagen,

nr 34, i anledning av väckta motioner om ändring i lagarna om allmänna barnbidrag och särskilda barnbidrag, och

nr 35, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

§ 10

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 240, i anledning av väckta motioner om ändring i kommunala vallagen, i vad gäller utseende av suppleant för landstingsman;

från statsutskottet:

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa kostnader för läkarutbildningen;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till vattendomstolarna;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 235, i anledning av riksdagens år 1958 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningstullar m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 238, i anledning av väckt motion om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 192, angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter;

nr 197, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter; och

nr 202, angående val av en suppleant i styrelsen över riksdagsbiblioteket;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 193, för herr Nils Gunnar Svärd att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 194, för herr Karl Emil Ahlkvist att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 195, för herr Otto Ragnar Sundén att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 196, för herr Gösta Tore Edvin Bengtsson att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 198, för herr Waldemar Svensson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 199, för herr Axel Gustav Birger Andersson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 200, för herr Lars Arthur Widén att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 201, för herr Hans Lennart Gustafsson att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret; och

nr 203, för herr Sigfrid Larsson att vara suppleant för ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.13.

In fidem

Sune K. Johansson